

Sahar Delijani

Copiii arborelui de jacaranda

BIBLIOTECA POLIROM

SAHAR DELIJANI

COPIII ARBORELUI DE JACARANDA

Traducere din limba engleză de Miruna Voiculescu
Titlul original: *Children of the Jacaranda Tree*, 2013

POLIROM 2013

Versiune ebook: v1.0 ianuarie 2016

Cuprins

SAHAR DELIJANI s-a născut la Teheran; studiile superioare le-a absolvit la University of California, Berkeley, unde şi-a luat licenţa în domeniul literaturii comparate. A publicat în variate reviste şi jurnale culturale, printre care se numără: *The Battered Suitcase*, *Tryst*, *Slice Magazine*, *Perigee*, *Prick of the Spindel*, *Border Hopping*, *The Beginning Literary Magazine*, *Berkeley Poetry Review* şi *Sangam Review.* În 2010 şi în 2011, Sahar Delijani a fost nominalizată la Pushcart Prize; publică regulat în revista cu specific cultural-politic *Iran-Emrooz (Iranul azi).* Trăieşte alături de soţul ei în Italia, la Torino.

www.sahardelijani.com

1983
Închisoarea Evin, Teheran

Azar stătea pe podeaua de tablă ondulată a dubei, ghemuită lângă perete. Din cauza drumului plin de hârtoape, mașina se legăna dintr-o parte în alta și odată cu ea și pasagera. Cu mâna liberă se ținea de ceva ce părea o bară. Cealaltă i se odihnea pe burta tare și umflată care se contracta și se încorda, făcând-o să respire întretăiat și neregulat. Un val de durere fierbinte îi țâșni de undeva din coloană, răspândindu-i-se în tot corpul. Azar icni, agățându-se cu o mână de chador-ul strâns atât de tare în jurul umerilor, încât articulațiile degetelor i se albiră. La fiecare curbă se izbea de pereți. La fiecare hârtop și groapă, trupul îi era azvârlit spre tavan, iar copilul din pântece se încorda, îngrozit. Legătura care îi acoperea ochii era udă de sudoare.

Ridică o mână să își șteargă ochii de umezeală. Nu îndrăznea să umble la legătura de pe ochi, deși era singură în spatele dubei. Dar știa că exista o fereastră în spatele ei. Pipăise sticla la urcare. Dacă Sora s-ar întoarce, ar putea s-o vadă prin fereastră sau, dacă s-ar opri brusc, Azar n-ar avea timp să și-o pună la loc.

Nu știa ce-ar păți dacă ar prinde-o dezlegată la ochi, dar nici nu-și dorea să afle. Din când în când, încerca să se convingă că teama care i se strecurase în suflet, lipindu-se de ființa ei, nu era justificată; nimeni nu ridicase mâna s-o lovească, nimeni n-o împinsese sau amenințase. Nu avea motive să-i fie groază de ei, de Surori și Frați, niciun motiv concret. Pe de altă parte, auzise țipetele ce cutremurau închisoarea din temelii, traversând coridoarele pustii, trezind deținutele noaptea, întrerupându-le când vorbeau la masa de prânz, impunându-le să tacă din gură, cu maxilarele încleștate și membrele țepene, până seara târziu. Nimeni nu știa de unde veneau țipetele. Nimeni nu îndrăznea să întrebe. Erau urlete de durere, asta le era clar. Căci urletele de durere sunt de neconfundat, iar ce se auzea erau strigătele unui trup fără conștiință, abandonat, stâlcit până devenea o pată informă, singurul semn că acest trup mai avea încă viață în el fiind forța cu care urletul său spărgea în bucăți tăcerea zidurilor închisorii. Și nimeni nu știa când o să-i vină rândul, când o să dispară pe coridor și n-o să mai rămână decât urletele din ea. Și astfel trăiau așteptând și urmând

ordinele sub ameninţarea groaznică a unei sorţi pe care nimeni nu mai credea că putea s-o evite.

Printr-o deschizătură mică de deasupra capului pătrundea zgomotul înfundat al oraşului care se trezea: obloane care se ridicau, claxoane de maşini, râsete de copii, vânzători ambulanţi târguindu-se. Pe fereastră intrau sunetele intermitente ale celor din faţă: frânturi de conversaţie şi râsete, dar cuvintele nu le distingea. Nu auzea decât hăhăitul Surorii la ceva ce unul din Fraţi tocmai terminase de povestit. Azar încercă să elimine vocile din dubă concentrându-se pe zumzetul oraşului de afară, Teheran, oraşul său iubit pe care nu îl mai văzuse sau auzise de luni de zile. Se întreba cum se schimbase oraşul de când începuse războiul cu Irakul, aflat acum deja în al treilea an. Oare flăcările războiului ajunseseră în Teheran? Părăseau oamenii oraşul? Judecând după zgomotele de afară, viaţa părea să curgă neschimbată, acelaşi haos, aceeaşi luptă pentru supravieţuire. Se întreba ce vor fi făcând părinţii ei în acel moment. Mama ei probabil stătea la coadă la brutărie, iar tatăl se urca pe motocicletă să plece la serviciu. Gândindu-se la ei, simţi că se sufocă. Înălţă capul şi deschise gura larg, încercând să înghită aerul ce intra printr-o deschizătură mică.

Cu capul pe spate, respira greu, atât de greu încât o ardea gâtul şi începu să tuşească. Îşi desfăcu nodul strâns de sub bărbie, lăsând chador-ul să îi cadă de pe cap. Se ţinea bine de bară, încordată toată, încercând să ţină piept mişcărilor bruşte ale maşinii, când un nou val de durere îi străbătu trupul precum capătul încins al unui glonţ. Azar încercă să se ridice în şezut, îngrozită de ideea că ar putea să nască acolo, pe podeaua de metal a dubei, pe un drum plin de hârtoape, cu râsul strident al Surorii răsunându-i în urechi. Strângând bara şi mai tare, inspiră adânc, încercând să blocheze nevoia care urca din adâncurile trupului său. Era hotărâtă să ţină copilul înăuntru până ajungeau la spital.

Chiar atunci simţi cum îi ţâşneşte ceva dintre picioare şi îşi ţinu respiraţia, în timp ce un pârâiaş incontrolabil i se scurgea pe picior. Îşi dădu chador-ul la o parte. Panica puse stăpânire pe ea în timp ce îşi pipăia cu precauţie pantalonii. Ştia că fiecărei gravide i se rupe apa la un moment dat, dar nu ştia ce urmează. Să însemne asta că naşterea era iminentă? Era periculos? Azar abia începuse să citească despre sarcină când veniseră după ea. Mai avea puţin până la capitolul despre

ruperea apei, contracţii, ce să îşi ia cu ea la spital, când bătuseră la uşă de parcă ar fi vrut s-o dărâme. Când au scos-o din casă, abia începea să i se vadă burta.

Strânse din dinţi, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul. Îşi dorea s-o aibă pe mama ei lângă ea să-i explice ce i se întâmplă. Mama, cu vocea ei groasă şi chipul blând. Azar avea atâta nevoie de mama ei, încât simţea că îi plesneşte inima. Îşi dorea să aibă ceva de la mama ei de care să se poată agăţa, un obiect vestimentar, vălul. I-ar fi prins bine.

Îşi dorea să îl aibă pe Ismael lângă ea, s-o ţină de mână şi să-i spună că totul o să fie bine. Ar fi fost înspăimântat să vadă în ce condiţii se află ea, s-ar fi îmbolnăvit de griji. Ar fixa-o cu ochii lui căprui strălucitori, ca şi cum încerca să-i înghită durerea, s-o ia asupra lui. Cel mai mult îl afecta să o vadă pe ea suferind. Când a căzut de pe scaunul pe care se urcase să culeagă struguri din bolta de viţă, fusese atât de şocat s-o vadă la pământ, încovoiată de durere, încât aproape începuse să plângă, strângând-o în braţe. „Am crezut că ţi-ai rupt coloana”, i-a spus el mai târziu. „Aş muri dacă ţi s-ar întâmpla ceva”. Dragostea lui o făcea să se simtă ca un munte, de neclintit, nemuritoare. Avea nevoie de dragostea lui atotcuprinzătoare, de privirea îngrijorată, de felul în care, încercând să-l liniştească pe el, reuşea mereu să se liniştească şi ea.

Îşi dorea să îl aibă pe tatăl ei lângă ea, să o ducă în braţe până la maşină şi să conducă nebuneşte până la spital.

Duba se opri, iar Azar, dezmeticită din gândurile ei, se întoarse brusc, ca şi cum nu ar fi fost legată la ochi. Deşi motorul tăcuse, portiera întârzia să se deschidă. Îşi strânse nodul de sub bărbie trăgându-şi chador-ul la loc pe cap. Hohotele de râs ale Surorii răsunară din nou şi îşi dădu seama că aşteptau de fapt ca Fratele să termine de povestit. Azar aşteptă şi ea odată cu ei, strângând cu mâini tremurătoare marginile umede ale *chador*-ului.

Câteva clipe mai târziu, auzi portierele deschizându-se şi închizându-se. Cineva umblă la încuietoarea uşii din spate. Cu mâna ţinându-se strâns de bară, Azar îşi împinse trupul în faţă. Era pe buza maşinii când s-au deschis uşile larg.

— Jos, îi spuse Sora punându-i cătuşele la mâini.

Azar abia se ţinea pe picioare. O urmă cu greu pe Soră, înconjurată de beznă din cauza legăturii de la ochi, cu pantalonii lipiţi de picioare. Nu trecu mult şi simţi o mână desfăcându-i legătura de la ochi şi se pomeni într-un coridor prost luminat, mărginit de şiruri lungi de uşi închise. Pe lângă pereţii plini de afişe cu feţe zâmbitoare de copii şi o poză în ramă cu o asistentă cu degetul la buze în semn de linişte, se găseau câteva scaune de plastic. Azar simţi că i se ia o piatră de pe inimă înţelegând că ajunseseră în sfârşit la spitalul închisorii.

Câteva asistente tinere trecură grăbite pe lângă ei. Azar le privi dispărând pe un coridor. Era minunat să aibă ochii deschişi, mutându-şi în voie privirea de la pereţii verzi la uşi, la neoanele din tavan, la asistentele în uniforme şi pantofi albi aflate într-un du-te-vino continuu, deschizând şi închizând uşi, cu feţele îmbujorate de agitaţia muncii. Azar se simţea mai puţin expusă acum, că vedea şi, cumva, pe picior de egalitate cu toată lumea. Cu legătura la ochi, se simţise incompletă, mutilată, blocată într-o lume a vulnerabilităţii fizice, unde se putea întâmpla orice fără ca ea să se poată apăra. Acum i se părea că o privire ar fi fost de-ajuns să se elibereze de frica paralizantă care o făcea să se simtă neîntreagă, neom. Cu ochii deschişi, pe coridorul care răsuna de du-te vino-ul vieţii şi naşterii, Azar simţea cum începe să-şi recapete umanitatea.

Din spatele unei uşi se auzea înăbuşit corul unor plânsete de bebeluşi. Azar asculta atentă, ca şi cum în acele scâncete de foame fără sfârşit s-ar fi găsit un mesaj pentru ea, un mesaj din lumea de dincolo de timp, de dincolo de trup şi carne.

O asistentă se opri în faţa lor. Era o femeie solidă, cu ochi căprui strălucitori. Se uită în jos la Azar şi apoi se întoarse spre Soră.

— Suntem ocupaţi azi. Încercăm să facem faţă aglomeraţiei de Eid-Ghorban[1] şi nu ştiu dacă avem vreo rezervă liberă. Dar hai să mergem sus, măcar s-o vadă un doctor.

Îi conduse pe nişte scări, pe care Azar le urcă cu greu. La fiecare câţiva paşi, trebuia să se oprească să îşi tragă sufletul. Asistenta o

[1] Eid-Ghorban, Eid-al-Adha sau „sărbătoarea sacrificiului” este o sărbătoare musulmană care are loc la sfârşitul pelerinajului la Mecca, marcând momentul în care Ibrahim/Avraam a fost gata să-şi sacrifice fiul lui Allah.

luase înainte ca şi cum voia să îi evite, pe condamnată cu copilul ei, durerea şi chipul tras, lucind de transpiraţie.

Au mers de la un etaj la altul, Azar târându-şi trupul de pe un coridor pe altul, de la o uşă închisă la alta. Într-un final, o doctoriţă aflată într-una din încăperi le-a făcut semn să intre. Azar s-a aşezat repede, lăsându-se consultată de mâinile eficiente şi impersonale ale doctoriţei. Îşi simţea copilul din pântece încordat ca un nod.

— Cum am spus, nu putem s-o ţinem aici, spuse asistenta după ce plecă doctoriţa, iar uşa se închise fără zgomot în urma ei. Nu aparţine de închisoarea asta. Trebuie s-o duceţi în altă parte.

Sora îi făcu semn lui Azar să se ridice. Coborând treaptă după treaptă, etaj după etaj, Azar se ţinea strâns de balustradă, crispată, gâfâind. Durerea intra într-o nouă etapă. Îi ţinea în cleşti spatele, apoi pântecele. Icni simţind cum nişte mâini gigantice îi smulgeau parcă pruncul dinăuntru. O clipă, ochii i se umplură de lacrimi, spre marea ei ruşine. Strânse din dinţi, înghiţind cu greu. Nu era locul pentru lacrimi, nu aici, pe scările astea, pe coridoarele lungi.

Înainte să iasă din spital, Sora s-a asigurat că legătura acoperea perfect ochii înroşiţi ai deţinutei.

Înapoi pe podeaua de tablă. Uşile se închiseră cu zgomot. Duba mirosea a căldură şi suferinţă crâncenă. De cum porni motorul reîncepu şi conversaţia veselă în cabina dubei. Sora părea foarte implicată. Se auzea din vocea şi râsul ei ascuţit că flirtează.

Din nou în poziţia ghemuită, Azar se lăsă moale de oboseală. În timp ce duba îşi croia drum în zigzag prin trafic, Azar îşi aminti când l-a dus prima dată pe Ismael acasă. Era o zi caniculară ca şi acum. El mirosea bine, a săpun şi fericire, cum mergea lângă ea pe străduţa îngustă. Ea voia să-i arate de unde venea, îi spusese, casa în care trăia, cu zidurile ei scunde de cărămidă, fântâna albastră şi copacul de jacaranda atotstăpânitor. El avusese reţineri: dacă se întorceau părinţii ei şi îl prindeau acolo? Dar venise oricum. „Dăm doar o raită scurtă", îi promisese Azar râzând şi apucându-l de mână. Au fugit din cameră în cameră, fără să se desprindă unul de celălalt, urmăriţi şi învăluiţi de parfumul florilor.

Se întreba unde era Ismael acum şi dacă era bine. De luni de zile nu mai ştia nimic de el, trecuseră luni, iar ea nici nu ştia dacă mai era în

viaţă. „Nu, nu, nu.” Dădu din cap de mai multe ori. Nu trebuia să gândească aşa. „Nu acum.” Auzise de la nişte deţinute noi că bărbaţii fuseseră şi ei transferaţi la Evin. Cei mai mulţi din ei. Dacă ajunseseră la Evin însemna că trecuseră cu bine de interogatorii şi de restul lucrurilor la care nici nu îndrăznea să se gândească, dar care se întâmplau în centrul de detenţie Komiteh Moshtarak. Era sigură că Ismael era printre acei bărbaţi, că era la Evin cu ea. Nu se putea altfel.

Maşina se opri din nou şi se deschise uşa. De data asta însă, nu îi mai dădură jos legătura de la ochi. Simţi cum lumina soarelui îi pătrunde puţin prin legătură în timp ce se dădea jos cu greu din maşină, mergând împleticit, sprijinită de Soră şi de Frate. Intrară într-o altă clădire, pe un coridor unde se auzeau strigăte şi gemete de femei, ceea ce însemna că erau aproape de sala de naşteri a altui spital. Azar începu să spere. Poate că acum o vor lăsa pe mâinile sigure ale medicilor. Poate că agonia se va sfârşi. Legătura de la ochi îi alunecă puţin într-o parte şi prin crăpătură privi avid podeaua cu gresie gri a coridorului lung şi picioarele de metal ale scaunelor de pe lângă pereţi. Simţea oameni trecând în grabă pe lângă ea, poate asistente, cu pantofi moi care scoteau un sunet înfundat. Trupurile trecând în fugă pe lângă ea stârneau curentul care îi bătea în faţă.

Şi totuşi, curând începu să urce nişte scări. Gemetele femeilor se auzeau din ce în ce mai slab. Îşi ciuli urechile, dându-şi seama că o duceau departe de sala de naşteri. Colţurile ochilor îi zvâcneau. Când s-au oprit în sfârşit şi s-a deschis o uşă, a fost condusă într-o cameră şi pusă să stea jos. S-a lăsat pe un scaun tare de lemn, sfârşită. Transpiraţia îi curgea de pe frunte în ochi, iar un nou val de durere pusese din nou stăpânire pe ea. „Vine în curând şi doctorul”, încercă să se consoleze.

Îşi dădu însă repede seama că nu un doctor urma să vină. Din spatele unei uşi închise, ajunse la ea lipăitul unor papuci de plastic; zgomotul se auzea din ce în ce mai aproape, mai tare. Ştia ce însemna sunetul respectiv şi că trebuia să se pregătească la auzul lui. Strânse totodată metalul cald, ud de transpiraţie al cătuşelor şi pleoapele, sperând ca plici-pliciul să treacă de uşa ei şi s-o lase în pace. Când îl auzi oprindu-se în faţa uşii, simţi cum i se strânge inima: la ea venise.

Uşa se deschise cu un scârţâit. Pe sub legătura de la ochi zări pantalonii negri ai bărbatului şi degetele slabe, cu unghii ascuţite.

Acesta parcurse încăperea târşâindu-şi picioarele, îşi trase cu zgomot un scaun şi se aşeză. Trupul lui Azar se crispă la apropierea fiinţei de rău augur pe care nu o vedea, dar o simţea cu fiecare moleculă. Copilul împinse şi se răsuci în pântece. Ea se chirci înfăşurându-se strâns în *chador*.

— Numele şi prenumele?

Cu vocea tremurându-i, Azar îşi spuse numele. Apoi pronunţă numele partidului politic din care făcea parte, numele soţului său. Durerea o lovi din nou, făcând-o să se chircească şi să-i scape un scâncet. Dar bărbatul nu părea nici să vadă, nici să audă. Întrebările continuau să i se reverse de pe buze mecanic, ca şi cum ar fi citit o listă care îi fusese înmânată, dar din care nu înţelegea nimic. În vocea lui se simţea agresivitatea provocată de plictiseala profundă şi periculoasă a anchetatorului care s-a săturat să pună aceleaşi şi aceleaşi întrebări.

Era foarte cald în cameră. Sub straturile groase ale *manto*-ului[2] şi chador-ului, îşi simţea trupul ud de transpiraţie. Bărbatul o întrebă de data la care fusese arestat soţul ei. Ea îi răspunse, precizând pe cine cunoştea şi pe cine nu. În voce îi pulsa agonia, în timp ce valuri succesive de durere îi răvăşeau trupul. „Trebuie să rămân calmă”, îşi spuse. „Nu trebuie să fac copilul să sufere.” Scutură violent din cap ca să alunge imaginea care îi tot apărea în minte: un copil, copilul ei – deformat, strâmb, priveliştea unei agonii ireversibile. „Asemenea copiilor din Biafra.” Gemu de durere, cu sudoarea curgându-i râu pe spate.

Unde aveau loc întâlnirile? întrebă bărbatul. Câţi participau la fiecare întâlnire? Ţinându-se strâns de scaun ca să reziste asalturilor reînnoite de durere atotcuprinzătoare, Azar încerca să-şi amintească răspunsurile corecte. Răspunsurile pe care le dăduse la interogatorii după interogatorii. Nici măcar o dată, un nume, o informaţie sau omisiune nu trebuia să difere faţă de răspunsurile anterioare. Ştia de ce era acolo, de ce consideraseră că era momentul perfect să o interogheze, să scoată ce voiau de la ea. „Păstrează-ţi calmul”, îşi

[2] Un soi de haină lungă, cu mâneci lungi, mai mult sau mai puţin strânsă pe corp, dintr-un material mai uşor, purtată iniţial peste haine şi pe sub *chador*, dar care treptat a ajuns să înlocuiască chador-ul în public, datorită faptului că permite libertatea mişcărilor (n.tr.).

repeta. În timp ce omitea nume, date, locuri, întâlniri, încerca să rămână calmă imaginându-și picioruşele, mânuţele, genunchii, forma şi culoarea ochilor bebeluşului. Un val de durere crescu şi explodă în ea. Se ghemui, nevenindu-i să creadă că există o durere atât de atroce. Simţea cum se pierde. „Degeţele, nări, urechiuşe, gât."

Unde tipărise manifestele? îl auzi pe bărbat repetând întrebarea. Încercă să răspundă, dar contracţiile ameninţau să o înghită, nu putea să vorbească. Se apleacă în faţă apucându-se de masă. Se auzi gemând. „Buric, păr negru, linia bărbiei." Inspiră adânc. Simţea că o să leşine. Îşi muşcă limba, buzele. Simţi gustul sângelui amestecat cu salivă. Îşi muşcă pumnul, albit de cât de strâns îl ţinea.

Dar lumea exterioară dispărea treptat, pe măsură ce durerea creştea în intensitate. Nu mai auzea nimic, nu mai era conştientă de ce se întâmpla în jurul ei. Valurile de durere o împinseseră într-un loc în care nu mai exista nimic altceva, doar o agonie acută, de neimaginat. Durerea nu părea să izvorască din ea, ci devenise o stare de sine stătătoare, o condiţie existenţială. Nu mai era un trup, se transformase într-un spaţiu în care totul se chircea şi se contorsiona, unde domnea durerea, pură şi nesfârşită.

Nu ştia cât timp bărbatul a aşteptat răspunsul ei în legătură cu manifestele, răspunsul nu a venit. Era doar pe jumătate conştientă când auzi în sfârşit sunetul unui carnet închizându-se. Semn că interogatoriul se terminase. Simţi cum aproape ameţeşte de uşurare. Nu îl auzi pe bărbat ridicându-se, dar recunoscu zgomotul paşilor săi îndepărtându-se. La scurt timp, o auzi pe Soră spunându-i să se ridice. Azar ieşi împleticindu-se din cameră, continuând să meargă pe coridor flancată de Soră şi încă cineva care părea o asistentă medicală. De-abia ţinea pasul cu ele. Păşea cu greutate, aproape îndoită de durere, respirând repede. Cătuşele i se păreau insuportabil de grele. Coborâră nişte scări. Vaietele femeilor îi umplură din nou urechile.

— Am ajuns, spuse asistenta când se opriră.

Sora îi desfăcu cătuşele şi o dezlegă la ochi.

S-a urcat în patul îngust, din încăperea plină de asistente şi o doctoriţă. Peretele din dreapta era scăldat în lumina soarelui de după-amiază. Între contracţii, Azar simţea cum se scufundă de epuizare, cu

mâinile moi de-o parte şi de alta a trupului, privind lumina catifelată a soarelui în timp ce se lăsa pe mâinile doctoriţei care o consulta.

Sora stătea lângă doctoriţă, privind în tăcere. Azar refuza să se uite la ea. Refuza să îi conştientizeze prezenţa, voia să facă abstracţie totală de ea. Nu numai de Soră, ci de tot ceea ce reprezenta ea: captivitate, singurătate, frică, naşterea în închisoare. Se simţea o străină, înconjurată de oameni care o considerau duşmanul lor şi, prin urmare, încercau să o îmblânzească, să o înfrângă, văzând în ea un obstacol în drumul lor spre putere, o sfidare a noţiunii lor de bine şi de rău, de moral şi imoral. Oameni care o detestau pentru că nu era gata să accepte ce îi ofereau ei ca fiind idealul pentru care ea luptase; oameni care o considerau inamicul lor pentru că refuzase să accepte că Dumnezeul lor este răspunsul la toate.

Voia să închidă ochii şi să-şi închipuie că se află în altă parte, în alt timp şi spaţiu, într-o altă cameră de spital, că Ismael e lângă ea, mângâindu-i faţa, privind-o plin de grijă, ţinând-o de mână fără să-i dea drumul, iar părinţii ei – afară, aşteptând; tatăl ei se plimbă în sus şi în jos pe culoar, iar mama ei strânge cu degete încordate geanta cu schimburi pentru spital, stând pe marginea scaunului, gata să se năpustească în salon dacă este nevoie de ea.

Aici, dacă întinde mâna rămâne cu ea goală. E complet singură.

— Copilul s-a întors, auzi vocea doctoriţei şi îşi privi burta.

Umflătura tare care cândva se afla aproape de buric părea să fi urcat către locul dintre sâni.

Doctoriţa se întoarse către cele două femei din spatele ei.

— Trebuie să-l împingem în jos.

Lui Azar i se uscă gura. Să-l împingă în jos? Cum? Femeile, care păreau să fie moaşe, se apropiară, cu feţele lor pline de riduri şi mâinile mirosind a provincie, a sate uitate de lume, la marginea unor drumuri de ţară. Aveau bucăţi de cârpă în mâini. Azar aproape icni de frică. Oare ce aveau de gând cu bucăţile de cârpă? Cu voiau să-i facă? Să-i pună căluş să nu se audă strigătele afară? Femeile se uitară la Soră, care apucă una din bucăţi şi le arătă cum s-o lege de picioare. Azar tresări simţind atingerea umedă a degetelor pline de bătături care o legau de rama de fier a patului. Femeile părură să ezite la început, dar până la urmă duseră treaba la capăt. Una o apucă pe Azar de picioare, alta – de mâini. În momentul acela, Azar sări în sus, atât de

puternică fu împunsătura dinăuntrul pântecelui. Momentul de respiro se terminase, durerea atroce se întorsese.

Doctorița întinse o pătură peste picioarele lui Azar și se aplecă deasupra ei.

— Acum începem.

După ce au legat-o, moașele și-au așezat mâinile cu degetele împletite pe lângă sânii lui Azar. Aceasta le urmărea, neputincioasă de durere, cu inima bătându-i ca nebuna în piept. Îi era frică de ele, de ce urmau să-i facă ei și copilului ei. Oare era un spital adevărat? Cine erau femeile astea și de unde apăruseră? Se pricepeau la moșit?

Se auzi gemând. Femeile inspirară adânc, pregătindu-se precum boxerii înainte de luptă. Apoi, cu ochii larg deschiși și cu buzele strânse, cu mâinile lor, care cândva apăsaseră pe burta umflată a vreunei vaci sau trăseseră de picioruşele tremurânde ale vreunui miel, împinseră cu putere umflătura, copilul ei.

Preț de o clipă, Azar încremeni din cauza brutalității gestului. Apoi un strigăt sălbatic și necunoscut îi țâșni din gât. Un strigăt atât de puternic, încât tot corpul i se cutremură din cauza ecoului. Își împinse capul înainte, încercând să le dezlipească de burta ei, să le alunge de lângă copil. Oare voiau s-o apese până îi murea copilul? Să-l strângă de gât? Azar nu-și putea mișca mâinile, dar putea să întindă gâtul și să le muște, dar chiar atunci un nou val de durere o țintui de pat.

— Împinge! îi ordonă doctorița.

Umflătura opunea rezistență. Femeile își proptiră mâinile în ea, cu fețele roșii de efort, apăsând cu degetele lor aspre împletite. Frunțile le străluceau de sudoare, iar gurile le zvâcneau în timp ce apăsau.

Azar simți cum i se răcește trupul în timp ce un alt vaiet erupse din ea. O clipă, văzu negru înaintea ochilor. Când i se limpezi privirea, o văzu pe una din femei lângă ea. Era mai tânără decât cealaltă, poate chiar de vârsta lui Azar, douăzeci și un pic de ani. Ochii negri migdalați îi străluceau blând.

— E-n regulă, îi șopti ca s-o îmbărbăteze, punându-și mâna rece pe fruntea lui Azar, care ardea. Am reușit să împingem copilul cu capul în jos, acum nu trebui decât să împingi.

Durerea o lovi din nou. O auzi adăugând:

— Mai e puțin și iese copilul.

Femeia îi zâmbi, dar Azar o privi îngrozită. Nu știa ce însemna totul, ce îi spunea fata, dar știa că ceva din interiorul ei împingea să iasă, iar ea nu avea niciun control. Se încordă și scoase încă un țipăt.

— Așa, împinge. Încă o dată.

Sora o apucă de mână.

— Țipă! Cheamă-l pe Dumnezeu! Pe imamul Ali! Cheamă-i măcar acum!

Durerea creștea și creștea, rece și întunecată. Țipă apucând-o strâns pe fată de braț. Nu chemă pe nimeni.

— Iese! strigă doctorița. Bravo, mai împinge o dată!

Simți cum se rupe ceva în ea. Cum se despică.

Cu ultimele puteri, Azar mai împinse o dată. Văzu negru. De departe, auzi scâncetele unui bebeluș răsunând în încăpere.

Rezerva era goală când a deschis ochii. Curentul de aer rece care intra pe fereastră o făcu să tremure. Era încă legată de pat și nu își mai simțea picioarele. Părul ud i se lipise de față, iar labele picioarelor o dureau de parcă ar fi avut un strat de sticlă spartă în interior. Habar n-avea de când zăcea acolo. De ore, zile întregi, o veșnicie. Cu ochii fixa neliniștită ușa. Unde mi-au dus copilul? Curând ușa se deschise cu un scârțâit și intră Sora, strângându-și chador-ul negru în jurul corpului. Azar încercă să spună ceva, să întrebe de copil, dar avea buzele atât de uscate, că îi crăpară colțurile gurii. În spatele Surorii, intrară și cele două moașe.

— Fiica ta e în cealaltă cameră, spuse Sora, citind parcă întrebarea de pe buzele crăpate ale lui Azar. Nu știu când o să ți-o aducă.

Azar închise ochii. Am o fetiță, se gândi. Pe buze îi răsări un zâmbet epuizat, dar triumfător; și totuși se simțea neliniștită. Nu știa dacă să o creadă pe Soră. Dacă îi murise copilul și Sora mințea? Dacă era încă o cruzime din partea lor? Dacă plânsetele pe care le auzise amuțiseră imediat după aceea? Se uită către moașa tânără, care îi zâmbi și dădu din cap.

Nu-i rămânea decât să o creadă. Moașele o scoaseră cu patul pe roți și o mutară într-o altă cameră, unde fereastra era închisă. O dezlegară. Chipurile acestor femei îi aminteau de mamele copiilor cărora le predase cândva, în satele de la marginea Teheranului, în primul an de după Revoluție. Tăcute, supuse, stând lângă copiii lor prost îmbrăcați,

acceptând tot ceea ce le spunea Azar. Cu ochii plini de admiraţie, de o veneraţie vecină cu teama de fata de la oraş care mânuia cărţile cu atâta naturaleţe, vorbea persana perfect şi părea o intrusă în hainele ei de orăşeancă, pierdută în încăperea cu pereţi de chirpici care ţinea loc de şcoală.

Pe Azar o durea sufletul gândindu-se la zilele acelea, când muncea din greu pentru o ţară nouă, o ţară mai bună şi mai dreaptă. Cât de fericită era când lua autobuzul spre Teheran seara. Se simţea una cu oraşul, încărcată de electricitate şi entuziasm faţă de promisiunile prezentului şi viitorului. De-abia aştepta să ajungă acasă, unde Ismael o aştepta în apartamentul lor mic. Încă îşi amintea cum îi sălta inima de bucurie la vederea luminii din sufragerie filtrată prin perdele. Noapte după noapte, găsea lumina aceea, care pentru ea însemna Ismael, aprinsă acasă, anunţând-o că în curând va fi în braţele lui, va zâmbi, iar inima îi bătea nebuneşte tot zorind pe scări. De la intrare, o întâmpina aroma de orez fiert la aburi, iar Ismael o aştepta şi o lua în braţe spunându-i: *„Khaste nabaashi azizam”*, „Fie să nu oboseşti niciodată”. Ea făcea ceai şi îl beau împreună, în faţa ferestrei înguste care dădea spre copacii din curtea învăluită în întuneric, el îi povestea de Karl Marx, iar ea îi citea poezii de Forugh Farrokhzād.

Nu trecuse decât un an de la Revoluţie, iar Azar şi Ismael încă erau sub vraja ei. În continuare le dădeau lacrimile şi li se frângeau vocile, emoţionaţi, când vorbeau despre triumful lor, triumful unei naţiuni întregi şi alungarea monarhului, a regelui pe vremuri intangibil; îi umplea de speranţă.

În acelaşi timp, ştiau că ceva nu era a bine. Bărbaţii cu chipuri severe şi guri pline de furie, îndărătnicie şi Dumnezeu, care preluaseră conducerea ţării declarându-se purtătorii de cuvânt ai lui Dumnezeu şi păstrătorii legilor sfinte, le dădeau fiori. Ce se întâmpla? Căuta disperată răspunsul la Ismael. Treptat, toată lumea a înţeles că aceşti bărbaţi se considerau singurii deţinători legitimi ai Revoluţiei, învingătorii de necontestat. Au început epurările în universităţi, eliminându-se ceea ce ei numeau activităţi antirevoluţionare, au închis ziare, au interzis partide politice. Cuvântul lor a devenit lege, iar toţi ceilalţi au intrat în subteran şi, odată cu ei, şi Azar şi Ismael.

Azar se ghemui. Începuse să tremure incontrolabil. Femeia tânără plecă după o pătură, să o pună pe ea. Azar se strânse sub pătură,

încercând să absoarbă căldura din toate colţurile. Femeile plecară din cameră, închizând uşa încet în urma lor.

Azar îşi trase pătura peste cap, încercând să respire aerul cald. Închise ochii, legănându-se dintr-o parte în alta, aşteptând să se încălzească şi să se liniştească. Stătu mult sub pătură, o grămadă informă.

Treptat, pe măsură ce căldura începea să îi cuprindă trupul, Azar îşi scoase capul de sub pătură, apoi şi umerii. Aproape de ea, în partea cealaltă a camerei, era un pat gol, cu cearşafurile răvăşite şi o adâncitură în pernă. Semn că fusese eliberat de curând. Pe podea, lângă pat, era o farfurie – o porţie de orez şi fasole verde pe jumătate mâncate. Observând-o, Azar îşi dădu brusc seama cât de foame îi era. Nu mai mâncase din noaptea dinainte. Cu ochii la farfurie, dădu pătura la o parte cu picioarele. Nu putea rata ocazia de a mânca ce era în farfurie. Încercă să se ridice, dar picioarele îi tremurau şi genunchii îi cedară. Ca să nu cadă, se apucă de marginea patului, lăsându-se încet în jos. Inima îi bătea nebuneşte în piept în timp ce încerca să se liniştească şi să se târască pe podeaua de gresie rece.

Cu cât se apropia de farfurie, cu atât mai curajoasă devenea, mai hotărâtă să înfulece şi ultimul bob de orez. O să mănânce fără permisiunea Surorii, doar pentru că aşa voia. Nu era nici măcar ora prânzului, iar Sora nu le adusese găleata cu mâncare, lăsându-le să o împartă între ele. O să înşface farfuria şi o să mănânce tot, o s-o revendice, s-o facă parte din trupul ei, din fiinţa ei. O s-o posede cu totul, orezul, fasolea şi farfuria. Se gândi chiar să ascundă farfuria undeva şi să o ducă cu ea înapoi în închisoare. I se făcu greaţă de foame, de propria îndrăzneală, la gândul că urma să mănânce sau că ar putea s-o prindă înainte să ajungă la farfurie, comoara care în acel moment simboliza viaţa însăşi. Sprijinindu-se în coate, îşi luă avânt să ajungă mai repede la farfurie.

Orezul era rece şi uscat. Cum îl înghiţea nemestecat, boabele ascuţite îi zgâriau gâtul. În acelaşi timp, se gândea la găleţile de mâncare pe care Sora urma să le distribuie deţinutelor la prânz. Degetele îi lucrau repede, adunând orezul şi fasolea, ducându-le la gură, la dinţii care o dureau şi limba care nu simţea niciun gust. Mesteca în grabă, iar orezul îi scăpa printre degete. În orice moment putea să dispară, iar ea ar fi plonjat la loc în realitatea în care nimic nu

îi aparţinea, unde nu putea lua şi nu putea da nimic. În orice clipă, Sora ar fi putut intra să-i ia farfuria. Dar acum era liberă să mănânce. Acesta era momentul ei.

Doctoriţa în uniforma albă îi zâmbi lui Azar în timp ce îi lua tensiunea. Cearcănele adânci păreau nelalocul lor pe chipul rotund şi prietenos. Sora stătea de cealaltă parte a patului, cu braţele libere, nelegate. Părea să se simtă atât de confortabil în chador-ul negru. Toate Surorile erau aşa. Mergeau, gesticulau, împărţeau găleţile cu mâncare, legau deţinutele la ochi, încuiau şi descuiau uşi şi cătuşe cu atâta agilitate, de parcă materialul greoi şi alunecos nici nu ar fi existat, de parcă nu le-ar fi acoperit trupurile precum aripile unui liliac adormit. Azar ştia că nu trebuie s-o întrebe prea des pe Soră despre copil. Dacă arăta prea mult entuziasm, Sora ar putea întârzia să îi aducă copilul doar ca să-i facă în ciudă, să o facă să sufere. Azar trebuia să stea cuminte, să aibă răbdare.

— S-a rupt ceva înăuntrul ei şi s-ar putea infecta. Doctoriţa se opri din pompat aer în manşeta tensiometrului. Trebuie să rămână aici cel puţin două zile.

Sora făcu un gest cu capul ce se dorea arogant. Azar vedea undeva în ochii mari ai Surorii, în adâncitura de sub buza de jos şi dintele lipsă dezgolit de rarele ei zâmbete, sărăcia periferiilor prăfuite, a amiezilor leneşe petrecute bârfind cu vecinele pe trepte, uitându-se la băieţi cum bat mingea pe uliţe şi visând la un televizor color, a abandonului şcolar în clasa a şasea. Şi iat-o acum, femeia din periferia săracă, regina plebeilor, cum îşi întinde aripile mari şi negre ale chador-ului asupra fetelor privilegiate de la oraş. Sora învăţa încet-încet să fie mândră de sărăcia ei, la fel cum învăţase să fie mândră de *chador.*

— Avem tot ce ne trebuie acolo, afirmă Sora pe un ton rece, plat. O să avem grijă de ea.

Pe sub pătură, mâna osoasă a lui Azar îşi croi drum spre marginea patului. Când dădu de piciorul doctoriţei, o ciupi cât de tare putea.

— Trebuie să omorâm bacteriile dinăuntrul ei.

Doctoriţa se uita drept la Soră, fără să arate vreo reacţie la ciupitura lui Azar.

— Asta o să dureze câteva zile.

— Nu, o facem la noi. Avem tot ce ne trebuie. Doctori, spital, medicamente.

Azar voia să strige că nu e adevărat, că Sora minţea, că o vor lăsa cu rana înăuntru, că infecţia se va răspândi, că va putrezi pe dinăuntru. O ciupi din nou pe doctoriţă de picior, şi mai tare. Aproape se agăţă de ea.

— Iar eu vă spun că are nevoie de îngrijiri medicale, într-un spital, insistă doctoriţa. Părea să fi înţeles mesajul din spatele ciupiturilor lui Azar. Trebuie să o supraveghem, are o rană internă.

Sora îi aruncă o privire mânioasă lui Azar, de parcă ar fi fost vina ei că se rupsese ceva în interiorul ei. Azar îşi lăsă mâna moale pe marginea patului. Sora îi făcu semn doctoriţei s-o urmeze afară.

Înainte ca doctoriţa să se îndepărteze de pat, Azar o apucă de mână.

— Copilul meu? şopti ea.

Doctoriţa îşi puse mâna peste cea încleştată a femeii.

— E bine. Nu-ţi face griji. O să ţi-o aducem curând.

Azar stătea în pat, privind cu încordare uşa şi aşteptând copilul, care nu mai venea. Îşi frângea mâinile, tremurând de furie, frustrare, dorinţă şi teamă. Orele treceau şi începea să-şi piardă răbdarea. După nouă luni lungi în care trăise cu copilul în pântece, îl simţise crescând, îl ocrotise, supravieţuise împreună cu el, i se părea de neconceput că nu îl văzuse încă, nu îl ţinuse în braţe, nu ştia dacă seamănă mai mult cu Ismael sau cu ea, nu era nici măcar sigură că trăia. Şi, pe măsură ce secundele se târau, iar ea fixa uşa cu privirea, simţea cum dorinţa de a-şi vedea bebeluşul creştea în ea atât de mult, încât abia mai putea respira.

Lumina după-amiezii se retrăgea, lăsând în urmă umbre pe pereţi. Azar se ridică pe pervazul ferestrei, să privească prin geamul închis. Voia să ştie unde se află. Printre frunzele rare şi cenuşii ale platanilor, văzu un pod blocat de traficul de la ora de vârf. Cerul era plin de smog, era ultima zvâcnire de caniculă a verii, iar peste peisaj răsuna ecoul ascuţit al claxoanelor maşinilor. Văzu un stol de păsări înălţându-se în văzduh, executând o buclă largă şi aşezându-se pe crengile copacilor. Oraşul arăta altfel. Totul părea dat cu var alb, fără pată, lucios. Albul aruncat pe clădiri în grabă, ca şi cum ar fi încercat să ascundă ceva:

sânge, cenuşă, război, războiul fără sfârşit, era o încercare disperată de a ascunde distrugerea care le sufla tuturor în ceafă.

Deşi nu se născuse aici, Teheranul fusese mereu oraşul ei, de care simţea că aparţine. Iubea oraşul, cu traficul lui şi cu clădirile albe murdare şi haosul atotcuprinzător. Îl iubea atât de mult, încât crezuse la un moment dat că îi poate schimba destinul. Asta îi spusese lui Ismael când l-a anunţat că are de gând să ia în continuare parte la acţiunile politice. „Nu pentru asta am luptat, nu pentru asta ne-am riscat vieţile”, i-a spus, „nu-i putem lăsa să ne fure Revoluţia”. Ismael i-a stat alături, ţinând-o tot timpul de mână. „Orice facem, vom face împreună”, i-a spus el. Orice li s-ar fi întâmplat urma să fie destinul lor comun. În scurt timp, ea a reuşit să-i transmită fervoarea ei. A mers împreună cu ea la întâlniri secrete, în camere mici, fără aer, a ajutat-o să tipărească manifeste, să ducă mesaje în pachete de ţigări, să vorbească despre viitor la universitatea lui. Şi când au început persecuţiile, devenind prea periculos să ţină legătura cu rudele, a acceptat să se rupă de familia lui. Nu au mai dat telefoane şi nu le-au mai răspuns părinţilor, nu i-au mai vizitat. Au plâns împreună, disperaţi, îndoindu-se de alegerea lor, simţind că le lipseşte puterea să meargă înainte, dar nici să dea înapoi nu se mai putea. Uşa apartamentului lor devenise ameninţătoare, îi privea piezиş, aşteptând răspunsuri la întrebările implicite în ciocănitul insistent al părinţilor. Atunci s-au hotărât să se mute, ştergându-şi urmele pentru totdeauna. Era mai uşor aşa. Nu le va mai ciocăni nimeni la uşă. Rupţi de tot, le-a fost mai uşor să se prefacă că au uitat.

A meritat? Azar îşi dădu la o parte părul de pe faţă. Oare Ismael o va ierta vreodată că a pus lupta mai presus de orice? De el, de viaţa lor împreună, de copilul care îi creştea în pântece? Oare vor primi o a doua şansă?

Gândurile acestea o agitau. Îşi propti coatele osoase de pervaz şi îşi lipi fruntea de sticla caldă a ferestrei.

Traficul pufnea şi trosnea înaintând greoi pe pod. Deşi departe de fereastra ei, Azar tot distingea feţele mici şi nervoase din maşini, trupurile neliniştite înfipte pe motocicletele care nu reuşeau să-şi croiască drum prin ambuteiaj. Deasupra traficului, ca un nor gigantic, atârna un panou cu una din maximele Conducătorului Suprem, scrisă

cu litere cursive şi elegante. „Revoluţia noastră a fost o explozie de lumină.” Lângă scris, fusese pictată o explozie, ca nişte artificii.

Pe trotuar, sub panou, stătea un bărbat privind fix maşinile, confuz. Arăta obosit, mult mai bătrân decât vârsta lui reală. Soarele îi ardea faţa palidă şi mohorâtă. Când îl văzu, lui Azar îi sări inima în piept. Chipul i se lumină brusc. Rămase cu gura căscată de uimire.

— *Pedär!* strigă ea bătând cu palma deschisă în geam.

Tatăl ei nu o auzi. Şi nici nu se uită în sus. Îşi puse sacoşele jos şi îşi scoase o batistă din buzunar să-şi şteargă transpiraţia de pe frunte. Trupul deşirat părea încovoiat sub greutatea a ceva mai mult decât bătrâneţea.

Faţa lui Azar se schimonosi. Niciodată în ultimele luni de închisoare nu i se păruse tatăl ei mai departe, de neatins. Niciodată nu se simţise atât de singură, de speriată de ce avea să se întâmple cu ea.

— *Pedär!* strigă cu ultimele puteri.

Vocea nu îi era decât un scâncet răguşit. Abia trecea de sticla groasă a ferestrei.

Tatăl său ridică sacoşele şi porni din nou fără să ridice privirea. Trupul său înalt şi adus de spate se pierdu în lumina prăfoasă a după-amiezii, sub privirea disperată a lui Azar. Se urcă pe motocicletă şi plecă.

Traficul se puse în mişcare, iar mâna lui Azar rămase nemişcată pe geam, peste reflexia frunzelor prăfuite, a cuiburilor goale şi a panoului care vorbea despre lumină.

Data următoare când se deschise uşa, Sora intră neînsoţită. Nu adusese copilul. Nu erau cu ea nici doctoriţa şi nici moaşele. Azar o urmări uimită pe Soră strângându-i hainele. Era încă şocată. Imaginea tatălui ei, trupul adus de spate, chipul obosit i se învârteau în cap.

Sora puse hainele lui Azar pe pat. Azar întrebă temătoare unde îi este copilul.

— O s-o luăm pe drumul spre ieşire, spuse Sora, iar Azar înţelese că insistenţele doctoriţei nu folosiseră la nimic.

Sora câştigase, trebuia să plece.

Sora dădu peste farfuria goală, care se lovi cu zgomot de podea. Se opri chiar în faţa lui Azar, cu ochii la ea.

— L-ai văzut pe Meysam? o întrebă.

— Meysam?

Azar știa cine este Meysam. Era Fratele care povestea în mașină, cel căruia îi fuseseră adresate hohotele de râs oribile ale Surorii. Vizibil mai în vârstă decât el, Azar o văzuse pe Soră urmărindu-l agasată, dar neobosită pe coridoarele întunecate ale închisorii și în curtea pavată cu beton. Îi auzise râsetele de la ea din celulă. O văzuse pe Soră aducându-i daruri: farfurii cu mâncare, mănuși de lână. O văzuse mituindu-l pe bărbatul mai tânăr, Fratele tânăr, în speranța disperată că îi va putea poseda trupul.

— Fratele înalt, cu ochi mari, căprui. Ăla care arată bine.

Sprâncenele drepte ale Surorii se încrețiră într-o încruntătură neliniștită.

— A fost cu noi mai devreme. L-ai văzut?

Azar întoarse privirea Surorii. Brusc înțelese de ce Sora insistase să plece azi din spital: nu avea nimic de-a face cu securitatea, regulamentul sau protocolul. Nu avea nimic de-a face cu viața sau moartea lui Azar. Avea de-a face numai cu poftele Surorii, cu pofta ei de a fi cu Meysam.

— Nu, cred că a plecat, minți ea.

Nu-și mai amintea aproape nimic. Poate chiar îl văzuse. Dar pe moment, uitându-se la fața acestei fete bătrâne pe care se reflectau neregulat frunzele de platan în timp ce se pregătea să îi pună din nou cătușele, Azar simți plăcere să o dezamăgească.

Ajunse pe culoar, Sora o lăsă singură și plecă după copil. Abia putând să se țină pe picioare, Azar își lăsă trupul să cadă pe unul din scaunele de plastic care mobilau culoarul gol. Din tavan atârnau becuri fără abajur care împrăștiau o lumină slabă, tremurată. Îi ardeau ochii.

Câteva uși mai încolo, o femeie în vârstă ieși închizând ușa cu grijă în urma ei. Stătea privind posterele de pe peretele din fața ei, cu mâinile împreunate. Purta un *manto* bleumarin până la genunchi, un văl alb pe cap și părea să aștepte pe cineva sau ceva. Un copil, un nepot. Arăta bizar în locul acela cenușiu, prea îngrijită și calmă.

Se așeză pe scaun, ținând pe genunchi geanta de piele maro cu breteaua roasă. Îi aruncă o privire lui Azar, dar apoi își feri imediat ochii. Pe Azar o duru felul în care femeia își ferise privirea. Se citea teamă în ochii ei gri-verzi. Și o prevestire de rău augur. Oare i se citea

pe chip destinaţia? Ceva de pe chipul ei vorbea despre uşi de fier şi cătuşe şi camere de interogatoriu? Dincolo de zidurile închisorii era la fel ca înăuntru. Toată lumea îşi purta teama ca pe un lanţ. O duceau cu ei pe străzi, în umbra binecunoscută a munţilor trişti şi măreţi. Cum o purtau cu ei peste tot, nimeni nu mai vorbea despre ea. Frica devenise tangibilă, de nerostit, dominându-i invizibilă şi atotputernică.

Azar îşi privi pantalonii gri, largi, *chador*-ul negru, jumătate atârnând pe jos, măturând podeaua. Deţinutele nu se pricepeau să-şi poarte *chador*-ul la fel de bine ca Surorile. Se încurcau în el şi îl întorceau pe toate părţile ca nişte copii care îmbracă pentru prima dată o păpuşă: o păpuşă stricată, cu mâinile şi picioarele atârnând moi. *Chador*-urile le atârnau pe jos mai mereu.

Azar îşi strânse *chador*-ul în jurul trupului, şi-l trase pe faţă şi îşi ascunse mâinile încătuşate sub el. Ascunsă de *chador*, îşi atinse obrajii osoşi, bărbia mică. Probabil părea slabă şi neîngrijită. Un spectru nedorit. O imagine îi apăru în minte. Ea, cu manifestele în mână, alergând pe o stradă pustie, cu patrula Gărzilor Revoluţionare zguduind văzduhul în spatele ei. Îşi amintea cum îi bătea inima, de parcă îi sărise din piept, având deja o viaţă şi un ritm al ei, în timp ce stătea ascunsă după o maşină. Îşi aminti gaura din asfalt, bucata de ambalaj care plutea în rigola de la picioarele ei, un crâmpei de muşama cu trandafiri galbeni pe o masă din spatele unei ferestre, mirosul de oţel înfierbântat, bubuitul asurzitor, exploziv din tâmple.

Parcă fusese acum un secol. Ziua aceea cu cer perfect senin. Cine era ea pe atunci? Ce se întâmplase cu acea Azar cu voce hotărâtă şi picioare agile şi îndoieli despre cum se va sfârşi totul, îndoieli pe care nu le-a verbalizat niciodată, nici măcar faţă de Ismael?

Când auzi zgomot de paşi apropiindu-se, ridică privirea. Femeia în vârstă se oprise în faţa ei.

— Vă simţiţi bine, *dokhtaram?*

Azar o privi şocată, incapabilă să articuleze ceva. Nu se aştepta ca femeia să o abordeze. Ideea de a vorbi cu cineva din afara închisorii o amuţea.

— Păreţi palidă, adăugă femeia.

Azar recunoscu imediat accentul Tabrizi în felul în care vorbea femeia, acelaşi accent ca al mamei ei, aceeaşi cadenţă foarte uşoară, de

parcă ar fi mers pe vârfuri când vorbeau persană. Deschise gura să spună ceva, dar ochii i se umplură brusc de lacrimi.

— Aştept să-mi iau fiica, spuse, vorbele încurcându-i-se în gât.

Îi trecu prin faţa ochilor imaginea mamei ei spălându-i faţa cu apă rece din fântâna albastră, pregătind-o pentru rugăciunea de dimineaţă.

— Unde e? În salonul bebeluşilor?

Lui Azar începură să-i curgă lacrimile pe faţă. Nu ştia de unde veneau, cum, când. Simţea că se rupsese un dig înăuntrul ei, iar lacrimile ţâşneau, inundând totul. Trupul îi era scuturat de suspine puternice, pe care încerca să şi le reprime.

— Nu plânge, *azizam,* de ce plângi? repetă femeia pe un ton surprins şi speriat. Nu ai de ce să plângi. Fetiţa s-a născut. *Inshallah,* e sănătoasă şi frumoasă ca dumneata, deşi ai putea să mănânci mai bine. Eşti prea slabă. Trebuie să hrăneşti doi oameni acum. În vremurile astea de război trebuie să ne păstrăm vigoarea. Dacă rămânem puternici, nici Saddam nu ne poate îngenunchea.

Femeia îi vorbea pe un ton blând, în timp ce îi ştergea lacrimile cu capătul vălului alb. Lacrimile păreau să nu se mai sfârşească, curgeau neîncetat ca o cascadă.

— Şi de ce nu mergi să-ţi iei fetiţa? spuse cu ochii sclipind, în speranţa că acest gând o va distrage pe Azar şi lacrimile vor conteni.

— Sora s-a dus după ea.

Azar îşi băgă capul sub *chador* să îşi sufle nasul şi să-şi şteargă lacrimile.

— Ah, bun, deci sora ta e cu tine, spuse femeia cu entuziasm. Nu eşti singură. Asta e bine.

— Nu e sora mea. Aşa îi spunem noi, Soră. E..., începu ea şi se opri.

Femeia o aşteptă să termine fraza. Brusc însă ceva se schimbă în culoarea ochilor ei. Un gând, o teamă nerostită îi întunecă chipul. Trăsăturile feţei slabe şi ridate îi căzură. Nu mai rămase nimic din hotărârea cu care încercase să pună capăt lacrimilor lui Azar, vorbindu-i despre copil. Îi puse mâna pe cap.

— Înţeleg, spuse într-un târziu.

Părea că ar fi vrut să spună mai mult. Ochii gri-verzi îi erau grei de vorbe, întrebări. Dar nu o făcu. O sărută pe Azar pe frunte şi se îndepărtă în tăcere când apăru Sora la capătul coridorului, cu o legătură mică, roşie în braţe.

Uitând de doamna în vârstă, Azar ţâşni în picioare. Ceva era groaznic în această imagine. Copilul ei în braţele Surorii, gardiana ei. Pe Azar o cuprinse o disperare atât de intensă, încât o lăsă fără vlagă. Dar nu, nu trebuia să se gândească la asta. Urma să îşi vadă copilul. Avusese noroc. Copilul trăise. Nimic nu mai conta în acel moment.

Strânse din pumni, urmărind-o pe Soră cum se apropia. Îi bătea inima tare de entuziasm. Nu-şi putea dezlipi ochii de pe pachetul din braţele Surorii. Toată frustrarea şi furia fură înlocuite rapid de un sentiment acut de dragoste, de nevoia de a ocroti. Întinse mâinile spre copil, tremurând la gândul că urma să o ţină în braţe. Dar pe măsură ce Sora se apropia, Azar văzu mai bine pătura în care fusese învelit copilul, o pătură aspră din închisoare. Azar se încruntă văzându-şi copilul lipsit de ocrotire faţă de părul aspru al păturii, care îşi înfigea dinţii în pielea delicată, de nou-născut. Stătea cu braţele întinse, dar nu scotea un sunet. Ştia că dacă ar fi deschis gura, nu ar fi ieşit decât un vaiet ascuţit, prelung.

— Ești încă slăbită, îi spuse Sora îndreptându-se spre lift. O s-o scapi.

Azar îşi lăsă braţele jos, fără să-şi poată lua ochii de la copilul înfăşat în pătură. Îşi imagina cum o fură şi aleargă cu ea pe culoar, iese în stradă, traversează podul, iar acolo, la umbra unui copac, o aşteaptă tatăl ei.

Cu copilul în braţe, Sora se lumină la faţă văzând pe cineva sau ceva la capătul culoarului. Azar îi urmări privirea. Meysam se îndrepta spre ele, lipăind mândru pe podeaua acoperită cu gresie. Cămaşa albă de poliester îi atârna largă deasupra pantalonilor negri. Mergea încet, cu capul sus, jucând perfect rolul său de apărător al revoluţiei, atotputernic în hainele lui ostentativ modeste. Îşi lăsase să crească barba, dar nu avea decât câteva fire răzleţe. Nu era o barbă de adult încă. Avea umbletul unui băiat care tocmai câştigase un război. Azar se gândi cum el şi mulţi ca el vor fi trimişi să lupte în celălalt război care izbucnea la graniţa ţării. Nu va trece mult, căci ţara nu avea decât trupuri cu care să se apere, trupuri care urmau să fie expediate, din ce în ce mai multe, zi de zi. Trupuri care nu se vor mai întoarce. Azar clipi privindu-l pe Meysam, cu sufletul plin de disperare.

Lângă ea, Sora îşi trase una din mâini de sub copil ca să îşi bage o şuviţă de păr rebelă înapoi sub văl. Îşi lăsă privirea în pământ, într-un

gest de timiditate prefăcută. Azar privi neliniştită la braţele scăpate de sub control ale Surorii. La fiecare mişcare a ei, mâinile lui Azar ţâşneau spre copilă, de teamă ca nu cumva Sora, dominată de pasiune, să n-o scape.

— *Salaam Baraadar,* spuse Sora radioasă. Am crezut că ai plecat deja.

— Nu, aici sunt. Suntem gata de plecare? întrebă Meysam chemând liftul.

— Da, cu ajutorul Domnului, totul s-a terminat.

Odată cu Meysam, mai urcă un bărbat în lift. Când privirile li se întâlniră, ochii galbeni de icter ai bărbatului se măriră de uimire recunoscând-o pe Azar. Aceasta îi aruncă o privire scurtă Surorii, care, uitând de jocul timidităţii, îşi întorsese trupul de la Azar şi se angajase într-o conversaţie animată cu Meysam. Azar se dădu încet mai aproape de bărbat, a cărui înfăţişare se schimbase de când îl văzuse ultima dată. Chipul i se înăsprise, iar barba îl făcea să pară bătrân şi sever. Purta cămaşa albă de poliester închisă până la ultimul nasture, chiar sub mărul lui Adam, aşa cum o cerea eticheta vestimentară a celor pioşi. Ca şi Meysam, purta papuci de plastic.

În timp ce se strecura mai aproape de el, Azar se întreba dacă mai locuieşte lângă părinţii ei, pe strada care se înfundă, dacă se mai ducea seara la ei la ceai, dacă îl mai anunţa pe tatăl ei despre cartelele de la stat pentru zahăr şi ulei, produse din ce în ce mai greu de procurat pe măsură ce războiul înainta. Sau acum, că devenise revoluţionar, cu barba sa autoritară, papucii de plastic şi chipul înăsprit, nu se mai ducea?

În ochii lui se citea şocul. Evident, părinţii ei nu spuseseră că fusese arestată. Azar nu era surprinsă. Se temuseră. Cum să nu se teamă? O trecură fiori gândindu-se cum vor fi aflat părinţii ei. Îşi imagina Gărzile Revoluţionare dând buzna în casa lor, punându-le întrebări, ameninţându-i. Şi părinţii ei într-un colţ, tremurând tot mai tare pe măsură ce înţelegeau de ce dispăruse Azar de atâta timp şi de ce se dezlănţuise haosul în casa lor.

Azar susţinu privirea uimită a bărbatului.

— Sunt bine. Spune-le că sunt bine.

Şocat, bărbatul dădu din cap. Unul din deja familiarele hohote de râs ale Surorii acoperi şoapta lui Azar. Se învârti prin spaţiul închis al liftului, ricoşând de pereţi şi neon.

Azar se întoarse spre Soră.

— Dă-mi-o s-o ţin eu. Mă descurc.

Sora ezită o clipă înainte să-i pună în braţe pachetul învelit în pătura aspră. Copilul dormea. Respira uşor printre buzele roz întredeschise. Azar îşi dorea să o strângă la piept, trupul acela mic şi moale. Voia s-o strângă tare, să simtă că e aievea. Gura aceea, pielea roz, încreţită, puful negru care-i acopere fruntea.

Era prea slăbită însă. O ţinea doar, simţind pătura aspră care îi zgâria palmele şi nici măcar nu ajungea să învelească copilul cum trebuie. Un val de tristeţe şi vină îi străbătu trupul de jos în sus. Cum adusese ea un copil pe lumea asta, unde nu mama ei, ci gardiana ei o ţinuse prima dată în braţe?

Îşi ascunse faţa în pătură, inhalând aroma dulce a bebeluşului ei. Îl sărută pe frunte, pe umeri şi pe piept. Îl sărută şi inspiră adânc, înfruptându-se din apropierea trupului său, cerându-i iertare. Copilul mişcă puţin din umăr şi deschise ochii.

Negri ca noaptea. Partea albă a ochilor părea aproape albastră. Deschise şi închise gura privind în jur. Azar îl privi uimită, ochii aceia mari care se plimbau prin lift, o privire atât de pătrunzătoare de parcă ar fi vrut să aresteze pe cineva. Era aproape înfricoşător. Privirea aceea persistă în ochii negri-albaştri ai copilului ei: severă, necruţătoare, atât de asemănătoare cu a Surorii. Mai că-i stătu inima în loc de frică. Azar ridică tremurând o mână şi acoperi ochii fiicei ei.

Celula, cu pereţii lustruiţi de atâtea capete şi spinări care se frecaseră de ei, fu cuprinsă de o agitaţie exuberantă. Un fel de agitaţie care se întâmpla cu o singură ocazie: când viaţa urma să îşi schimbe cursul.

Fierbând de nerăbdare, femeile aşteptau sosirea nou-născutului. Curăţaseră totul, frecaseră pereţii, spălaseră covoarele. Nimeni nu avusese voie să facă exerciţii în ziua aceea, ca să nu ridice praful. Decoraseră un colţ al celulei cu toate frunzele aduse de vânt în curtea închisorii, puse într-o cutie de aluminiu. Umbrele gratiilor de la

fereastră se profilau groase şi drepte pe vălul galben-lămâie care ţinea loc de perdea.

Femeile fuseseră sub imperiul entuziasmului toată ziua. Fără să-şi găsească locul, de-abia reuşeau să-şi vadă de treabă. Încă de când se crăpase de ziuă şi Azar, cu burta întinsă şi pulsândă, fusese luată din celulă, femeile, incapabile să îşi ascundă bucuria, deveniseră mai bune una faţă de cealaltă. Tăcerea ostilă se spărsese, iar cuvintele începuseră să curgă chiar şi între duşmance care se dispreţuiseră din cauza adeziunilor politice. Păreau să fi luat o pauză de la rivalitatea răzbunătoare şi obişnuitele adânciri în lagune ideologice sau cel puţin încercau să îşi suspende timp de o zi convingerea că cealaltă parte era vinovată de faptul că se alesese praful de revoluţie.

— Bună dimineaţa! îşi uraseră fără rezerve.

Feţele lor de obicei mohorâte şi triste străluceau de nerăbdare. Nu era ziua de duş, dar tot se aranjară, împletindu-şi una alteia părul, fredonând cântece. Toate erau îmbrăcate în cele mai bune haine, de parcă ar fi fost Anul Nou. Ţinute împachetate şi nepurtate de luni de zile, hainele aveau pliuri adânci care le atârnau nefiresc pe umerii osoşi şi sânii micşoraţi. Îşi treceau tot timpul palmele pe haine să netezească pliurile.

În ziua aceea, nici măcar Firuzeh nu-şi putea stăpâni fericirea. Diatribele sale obişnuite încetară. Toată lumea din celulă ştia că Firuzeh era *tavaab*, turnătoare, pentru că primise o noapte cu soţul ei şi o pernă mai moale decât a tuturor. Dar în ziua aceea, până şi Firuzeh părea hotărâtă să nu trădeze sentimentul de înălţare senină pe care îl împărtăşeau. Abia schimbă câteva vorbe cu Surorile. În schimb, le povesti tuturor despre fiica ei, Donya. Cum a lăsat-o pe Donya la familia ei când au arestat-o. Cum a plâns noapte de noapte pentru că nu putea să o vadă. După ce va fi eliberată, voia s-o ia pe Donya şi să plece din Iran. Să plece fără să se uite în urmă, le spuse încruntându-se ca şi cum şi-ar fi amintit un vis urât.

La auzul paşilor şi plânsetului înfundat de bebeluş, alergară toate la uşă. Râdeau, băteau din palme, se băteau entuziasmate pe umăr. Când se deschise uşa şi Azar intră cu bebeluşul învelit în pătură, izbucniră strigăte de bucurie, asemenea chiotelor de la nunţi. Sora se încruntă, ordonându-le să tacă.

Azar râse când le văzu, îmbrăcate în cele mai bune haine, pereţii lucind de curăţenie, vălul în loc de perdea. Trupul îi răsuna de strigăte de bucurie. Înconjurată de fericirea femeilor, uită totul. Uită privirea aspră a copilului ei. Uită durerea, rana lăuntrică, frica, vina. Dintr-odată, spre marea ei surprindere, se simţi acasă.

Se adunară în jurul ei cu ochii sclipind şi cu mâinile nerăbdătoare, vorbind una peste alta, vocile lor ciocnindu-se, acoperindu-se. Trecură copilul din braţe în braţe, simţind cum li se încălzesc trupurile, dorind să o ţină mai mult, prea puţin dispuse să o dea mai departe, unde altă pereche de mâini tânjea să o ţină.

Se ţineau de ea.

Se agăţau.

Văzând că e goală sub pătura aspră, li s-au frânt inimile. Dar nu au zis nimic. Au desfăcut-o din pătură şi au înfăşat-o într-un *chador* moale, cu margarete mici.

Au privit copilul, apoi în ochii lui Azar. Dacă se concentrau puţin, ar fi văzut teama încă atârnându-i de gene, neîncrederea care i se citea pe buzele crăpate: copilul ei era în viaţă, ea era în viaţă.

Aduseră castronul cu apă proaspătă, pe care îl păstraseră în colţ, lângă frunzele rătăcite adunate în cutia de aluminiu, şi o spălară pe faţă.

— S-a terminat, spuseră frecându-i mâinile.

— Acum eşti în siguranţă. Eşti cu noi.

Îi masară umerii. Se temeau atât de mult pentru ea, încât închiseră ochii să nu vadă cât de sfâşiată era înăuntru.

— Cum o cheamă? întrebă Marzieh, cea mai tânără dintre ele, luând bebeluşul cu grijă din mâinile lui Firuzeh.

Azar inspiră adânc.

— Neda, rosti ea şi îşi împreună involuntar mâinile.

Pronunţă numele de câteva ori. Cu fiecare rostire, copilul devenea mai real. Cu fiecare rostire, amintirea privirii aspre dispărea. Cu fiecare rostire a numelui, copilul devenea şi mai al ei, complet al ei. O mână magică o împăca cu copilul, cu ce era în jur, cu timpul, cu ea însăşi. Nu se mai simţea vinovată. În schimb, se simţea inundată de un sentiment de putere, de stăpânire de sine care nu putea fi decât dragoste.

Stăteau şi se uitau la batista albă cum urca şi cobora în ritmul respiraţiei Nedei. În colţul celulei, Firuzeh făcea exerciţii, sărituri, foarfeca din braţe şi picioare, cu faţa roşie de efort. Nu prea era aer în celulă, aşa că gâfâia din greu.

Azar pusese batista pe faţa copilului ca să nu inhaleze praful pe care-l stârnea Firuzeh.

— Sunt sigură că o să-ţi aranjeze o întâlnire cu soţul tău înainte să o trimită de aici, spuse Marzieh pe un ton visător, ridicându-şi privirea verde spre cele câteva lucruşoare ale copilului ce atârnau pe o frânghie deasupra lor.

Trecuse o lună. Faţa bebeluşului nu mai era la fel de rozalie ca la început, iar încreţiturile pielii se neteziseră. Privirea nesigură i se stabilizase, iar laptele, care la început fusese apos, se îngroşase.

Azar se răsfăţa în proaspăt descoperita bucurie a maternităţii. Îşi plimba sânii grei cu mândrie. Chiar şi în sala de interogatoriu o trecea un fior la gândul sânilor umflaţi de lapte. Era ca şi cum sânii plini de lapte ar fi protejat-o făcând-o puternică, invincibilă. Lichidul cald i se scurgea din sfârcuri în timp ce anchetatorul repeta aceleaşi întrebări într-o ordine diferită, sperând s-o prindă cu ceva, cu ce, nici el nu prea ştia. Abia dacă îl asculta. În schimb, se lăsa total în voia sevei ce i se scurgea din trupul care tânjea după copil, dulce şi lipicios precum nectarul unui pom.

„Cu toţii avem înăuntru un pom”, îşi aminti cuvintele lui Ismael. „E doar o chestiune de timp să-l găsim.”

Pentru celelalte, Neda devenise distracţia numărul unu. Păreau să nu se mai sature de copil. O înconjurau pe Azar şi se uitau la ea şi la copilul ei cu buze trandafirii. Îi urmăreau fiecare mişcare, fiecare efort să respire sau să sugă, fiecare plânset, fiecare gest de închidere sau deschidere a pumnişorului în jurul degetelor lor. O admirau cu ochii lor plini de singurătate şi gura plină de complimente. Se adunau în jurul ei ca în jurul unui altar. Cereau să o ţină în braţe, să o vegheze când dormea, să îi cureţe gura când strănuta.

Viaţa în celula strâmtă se schimbase. Nu se mai reducea totul la a le urma pe Surorile ca nişte corbi în sălile de interogatoriu şi nici la a aduna muşte moarte de pe podea fără să le poţi arunca înainte de ora de mers la baie. Nici la boxele care chemau la rugăciune de cinci ori pe

zi. Sau strigătele de agonie și nebunie dinspre camerele închise pe care le auzea toată lumea, dar despre care nu vorbea nimeni.

Viața se schimbase. Totul se reducea la copil.

Și cu cât Neda stătea mai mult în celulă, cu atât mai îndrăznețe deveneau toate. I-au făcut haine din *chador*-urile de rugăciune. „O să crească foarte repede lunile astea", au spus. Au scutit-o pe Azar de spălatul vaselor, ca să poată folosi acele câteva minute ca să îi spele scutecele. Spălau copilul în ligheanul cu apă caldă. Îi citeau scrisori, se jucau cu ea, îi cântau.

Toate erau îngrozite la gândul de a fi transferate în altă celulă sau chiar altă închisoare. Nu voiau să plece din celula în care vocea unui copil răsuna precum chemarea vieții. Lumea lor se învârtea acum în jurul venirilor și plecărilor, respiratului și mâncatului, ușuratului și suptului. O lume cu sens, care nu mai semăna cu o gaură neagră.

Știau însă toate că nu va dura. Fiecare zi putea fi ultima. Știau toate. Azar știa. Trebuia să fie pregătită pentru acel moment.

„Dar cum?"

Nu avea decât o lună și deja bebelușul îi ocupa complet mintea. Orice altceva părea să-și fi pierdut importanța. Fiica ei și dragostea fierbinte și ocrotitoare pe care o simțea față de ea. Începuse să-și facă griji și pentru felul în care o țineau celelalte în brațe. „Nu e bine așa", le spunea ea alergând să le arate cum și abținându-se din răsputeri să nu țipe la ele să pună copilul jos. Trebuia atenție. „Gâtul bebelușului e încă foarte moale." Le-o lua pe Neda din brațe, scăldându-se în emoția puternică pe care o simțea strângând trupușorul la piept, susținându-i gâtul și capul cu grijă în palmă. Nimeni nu știa să se poarte mai bine cu copilul ei decât ea.

Era periculos, știa. Trebuia să înceteze. Trebuia să învețe să se detașeze. Copilul nu îi aparținea. Îi putea fi luat în orice moment. Dar cum să se abțină?

— Poate o să te lase să duci chiar tu copilul la părinții tăi. O să-ți dea o zi liberă să îi vizitezi și să o lași acolo, îi spuse o altă femeie jucându-se cu un nasture de la cămașă care îi atârna.

Azar o ascultă cu un zâmbet trist, sceptic, pe buze. Auzea lipăitul papucilor pe coridor, *chador*-uri atingând în trecere ușa, ecouri de voci care sporovăiau.

— N-o să fie așa, răspunse încercând să își stăpânească vocea.

Întinse mâna să verifice dacă s-au uscat rufele, frânghia fiind suficient de jos să nu fie nevoită să se ridice. Trase de pe frânghie cămaşa cu floricele şi începu să o împăturească şi să o despăturească.

Dintre hainele pentru copil trimise de părinţii ei, care nu se ştie când şi cum aflaseră de naşterea Nedei, numai câteva ajunseseră la ea. Cele câteva haine şi o pungă cu ceai. Azar era sigură că trimiseseră mai mult. Nu a fost deloc convinsă când Sora i-a spus că doar atât au putut să îi trimită părinţii. De fiecare dată când o duceau în sala de interogatoriu, pe sub legătura de pe ochi, vedea o sacoşă mare lăsată lângă uşa băii. Azar era sigură că sacoşa îi aparţinea. Era sigură că fusese plină cu jucării, săpun, scutece şi haine pentru copilul ei. Dar nimeni nu i-a dat sacoşa. A aşteptat în fiecare zi s-o primească până când sacoşa a dispărut.

— În ziua în care vor hotărî că îmi ajunge cât am ţinut-o, vor întredeschide uşa şi mi-o vor lua.

Îşi desfăcu puţin mâinile să ilustreze îngustimea deschizăturii.

Murmure de dezaprobare făcură înconjurul camerei. „Azar şi pesimismul ei excesiv."

De sub batistă, Neda scoase un mic zgomot mişcându-şi capul. Toate chipurile se întoarseră spre ea. Neda se trezise.

Când Azar dădu batista la o parte şi o luă în braţe, începu să plângă înfometată. Îşi oferi mândră sânii grei micii ventuze roz.

— Dar cine spune c-o s-o ia de aici? zise Parisa, care stătea aproape de locul în care Firuzeh făcea exerciţii.

Era singura prietenă a lui Firuzeh, din toată celula. Se ştiau din liceu, le povestise ea celorlalte deţinute. Ca şi Firuzeh, Parisa avea şi ea un copil, un fiu, Omid, pe care îl lăsase cu părinţii şi sora ei. Era gravidă cu al doilea copil când fusese arestată. Deşi ştia că Firuzeh devenise *tavaab*, nu a lăsat acest lucru să le strice prietenia. Parisa era mereu cu Firuzeh. „Am cunoscut-o înainte de închisoare", le spusese Parisa odată, când celelalte îi ceruseră socoteală, „ştiu că în adâncul sufletului e un om bun. E doar vulnerabilă, nu e destul de puternică pentru închisoare."

Azar o cunoştea pe Parisa, se întâlniseră la nunta lui Behrouz, fratele cel mai mic al lui Ismael. Parisa era sora miresei. A fost printre ultimele reuniuni de familie la care Azar şi Ismael participaseră.

Ce se întâmplase cu Behrouz şi soţia lui, Simin? o întrebase Azar pe Parisa în prima zi, bucuroasă să vadă pe cineva cunoscut. Şi Simin şi Behrouz fuseseră arestaţi. Ştia că Simin era într-o celulă vecină, iar despre Behrouz nu ştia nimic. Behrouz cu trupul lui suplu, dar musculos, sprâncenele conturate şi râsul răsunător. Ce se alesese de el?

— Ştiu o femeie care şi-a ţinut copilul cu ea un an, până au eliberat-o, continuă Parisa, cu ochii mari sclipind, poate de speranţă la gândul că şi ei i se va permite să îşi ţină copilul cu ea după ce năştea.

Toată lumea se întoarse spre ea cu ochii mari de uimire.

— Serios?

— Aşa am auzit. Poate n-o să ţi-o ia dacă nu vrei.

Un timp, voci bucuroase umplură camera, discutând o asemenea posibilitate. Până şi lui Azar îi sclipeau ochii. Zâmbetul trist îi dispăru de pe buze. Undeva în adâncul stomacului simţi încolţind speranţa. Nu trebuia să creadă însă asemenea poveşti. Nu trebuia să pice în capcana lor.

— Şi-a păstrat copilul un an?

— Da. S-au întors împreună acasă.

Azar se uită la Neda. Creatura micuţă, cu capul ei rotund şi ochii frumoşi albastru-negri, stătea culcuşită atât de confortabil, de relaxată în braţele mamei ei, încât îi linişti orice îndoieli.

Îşi strânse copilul în braţe ca să-şi stăpânească tremurul din voce.

— Vreau s-o ţin cât mai mult.

Nu se putea abţine. Putea măcar să spere, nu? Speranţa nu era interzisă.

— Credeţi că mă vor lăsa?

Mai trecu o săptămână şi lui Azar tot nu i se comunicase nimic legat de soarta Nedei. Nu o chemaseră în biroul Surorii. Azar se simţea uşoară, liberă să facă orice. Poate că n-o să-i ia copilul până la urmă. Poate nu era periculos să spere. Începu să coasă şi mai multe haine pentru Neda. Brodă pentru ea o imagine cu o fată în mijlocul unui câmp înflorit. Începu să poarte din nou cămaşa mov, cu floricele galbene şi roz, culori atât de vii, că străluceau şi în bezna nopţii, şi să

danseze *lezghinka*[3], bătând cu picioarele în pământ, cu floricelele sărind în sus şi în jos în timp ce celelalte femei băteau din palme şi cântau. Florile păreau să fi prins viaţă odată cu obrajii ei îmbujoraţi, ochii negri strălucitori şi părul ondulat şi des. Toată lumea îi spunea cât de frumoasă este când dansează.

A început chiar să îşi tundă colegele de celulă cu foarfeca pe care o primeau timp de o oră, o dată la câteva săptămâni. Se mirase că primeau foarfeca. Oare Surorilor nu le era frică să nu îşi facă rău deţinutele, chiar să se sinucidă? Dar nu, Surorilor nu le e teamă, se gândise sau, mai degrabă, nu le pasă. Probabil le-ar fi convenit dacă vreo deţinută îşi făcea rău, scăpau de o grijă. Le uşura munca: mai puţine deţinute de păzit. Poate că deţinutele ştiau asta. De aceea nimeni nu-şi făcuse vreodată rău cu foarfeca. Nu aveau de gând să le dea satisfacţie Surorilor.

Prima pe care a tuns-o a fost Marzieh, apoi o fată, Mitra, care fusese transferată la scurt timp în altă celulă. Azar încerca să reproducă, pe baza unor amintiri vagi, felul în care sora ei coafeză ţinea părul oamenilor între degetele drepte, conducându-l spre lama foarfecelor. În închisoare nu erau oglinzi. Tovarăşele ei de celulă ajunseseră să aibă încredere în ea. Într-o zi, Firuzeh ceru să fie tunsă şi ea.

Azar nu voia să o tundă pe Firuzeh. Ştia că aceasta o pârâse o dată, pe vremea când era gravidă, le spusese Surorilor că dansase *lezghinka* în celulă. Nu aveau voie să danseze. Trebuiau să se roage, nu să dea din mâini şi din picioare pe un ritm care era doar în capul lor. Ca pedeapsă, Azar fusese dusă pe acoperiş şi ţinută în ploaie ore întregi. Ideea era ca ploaia să spele muzica din mâinile şi picioarele ei, din mâinile şi picioarele copilului ei nenăscut. Ploaia trebuia s-o facă să priceapă că la închisoare nu era loc pentru retrăit amintiri din copilărie. Pe acoperiş, Azar jurase să nu mai aibă niciodată de-a face cu Firuzeh. Şi Firuzeh se schimbase de la apariţia copilului, iar în închisoare nu era bine să porţi ranchiună, se gândise Azar.

În ziua hotărâtă, Firuzeh stătea pe un scaun în mijlocul podelei ude şi murdare a băii, iar Azar, în spatele ei, cu foarfeca în mână, privind coada groasă împletită care şerpuia strălucitoare până aproape de mijlocul femeii. Nici măcar pieptăn nu avea.

---

[3] Dans popular din Caucaz, aici o variantă din Azerbaidjan (n.tr.).

După un lung moment de ezitare, deschise foarfeca în zona în care începea coada, undeva aproape de ceafa lui Firuzeh, şi apoi o închise. Nu se întâmplă mai nimic. În loc de harşt-ul ascuţit la care se aşteptase, Azar nu auzi decât sunetul sec al lamelor încercând să pătrundă în coada groasă, împletită. Închise şi deschise foarfeca din nou, dar părul era prea tare. Abia se rupea sub presiunea timidă a lamelor. Azar încercă iar şi iar înaintând în coadă. Părul lui Firuzeh începu să zboare în toate părţile, în şuviţe de diferite mărimi şi forme. Abia atunci îşi dădu seama că ar fi trebuit să-i despletească părul întâi. Dar nu se mai putea opri. Continuă să îi ciopârţească părul până când reuşi să taie jumătate din coadă. Se uită în jur, o durea încheietura, iar colegele de celulă erau strânse în jurul lor, privind încordate. Toată lumea în afară de Firuzeh era conştientă de dezastru. Becul fără abajur de deasupra capetelor lor arunca o lumină care le făcea feţele şi mai palide decât erau.

Azar se întoarse spre coada lui Firuzeh, care atârna jalnic, curăţă foarfeca de smocurile de păr şi începu să taie din nou. Tăia înverşunată, de parcă ar fi încercat să resusciteze un copil mort. Se lăsă tăcerea când în sfârşit coada ciopârţită căzu pe podea. Firuzeh îşi scutură capul, iar părul tuns inegal se răspândi în toate direcţiile. Azar încercă din toate răsputerile să îl aranjeze, tăind pe ici pe colo, dar nu făcu decât să înrăutăţească situaţia. Într-un final, se opri. „Nu avem oglinzi”, se gândi ea consolându-se.

— Cum îmi stă? întrebă Firuzeh privind în jur cu ochi mari.

Pupilele îi erau mici ca nişte ace de gămălie.

— E o tunsoare modernă, răspunse Azar încercând să detensioneze situaţia.

În definitiv, erau la închisoare. Ce conta tunsoarea?

Nimeni nu zise nimic. Se uitau când la Firuzeh, când la Azar. În momentul acela, Marzieh, care o ţinea pe Neda adormită în braţe, izbucni într-un râs atât de puternic, că hohotele ei se lipiră de tavan, spărgându-se deasupra lor ca o explozie de praf de puşcă. Toate se întoarseră spre ea şocate. Dar Marzieh continua să râdă, iar râsul ei se răspândi, precum focul la un şir lung de grenade, la toate femeile care acum râdeau cu hohote asurzitoare, gata să-şi piardă suflul. Un vârtej

de râs le luă pe toate pe sus într-o efuziune sălbatică, dezlănţuită, ameţitoare.

Firuzeh le privi speriată.

— De ce râdeţi? întrebă atingându-şi părul.

— E puţin haotic, spuse Azar chicotind.

Cu sau fără oglinzi, mai bine spunea adevărul.

— Dar e o tunsoare modernă, insistă ea.

— Ce?!

Firuzeh se întoarse brusc spre Azar. Sări în picioare, gata parcă s-o atace. Nările îi fremătau. Ochii dilataţi păreau şi mai mari ca de obicei.

— Ce mi-ai făcut?! Ce mi-ai făcut?! strigă ea.

O prinse pe Azar de umeri şi o scutură.

Azar îngheţă. Simţi cum îi iau foc obrajii. Râsetele încetară brusc. Femeile se priveau cu teamă în ochi. Azar deschise gura să spună ceva, să o împace pe Firuzeh, ca să-i dea drumul.

Atunci interveni Parisa, punând o mână pe umărul lui Firuzeh.

— Linişteşte-te, Firuzeh. E în regulă, las-o în pace.

Firuzeh continua să o privească plină de mânie, fără să-i dea drumul. Azar îi simţea respiraţia fierbinte pe faţă.

— Las-o în pace, repetă Parisa.

— E doar puţin inegal, bâigui ea, încercând să se dea un pas înapoi.

Ţinea încă strâns foarfeca în mână, de parcă ar fi avut de gând să scape croindu-şi drum prin pereţii băii.

— Ar fi trebuit să-ţi despletesc întâi coada.

Roşie la faţă, Firuzeh îi dădu drumul lui Azar. În ochi i se citea un soi de fanatism imprevizibil. Parisa îşi luă mâna cu grijă, dar rămase aproape.

— Îmi pare rău, adăugă Azar încordată, cu jugulara palpitându-i. Se uită spre Parisa, plină de remuşcări. Nu am făcut-o intenţionat.

— E doar o tunsoare, spuse Parisa. Părul creşte la loc.

Firuzeh îşi tot atingea părul, ca şi cum ar fi încercat să netezească imperfecţiunile. Se opri o clipă, fără să se uite la Azar. Înainte să iasă din baie, înşfăcă foarfeca din mâna acesteia.

Se lăsă o tăcere lungă. Femeile îmbrăcate în cenuşiu o fixau pe Azar cu chipurile lor trase şi ochii neliniştiţi. Zgomotul unui robinet care picura umplea spaţiul. Parisa le aruncă o privire, zâmbindu-le trist, după care o urmă pe Firuzeh.

Azar se trezi speriată. Îi era atât de sete, că își simțea limba ca de lut. Era dimineața devreme. Lumina argintie a zorilor se revărsa în celulă prin chador-ul galben din dreptul ferestrei, împroșcând stropi pe siluetele neregulate care dormeau ghemuite unele lângă altele pe podea. Abia ajungea până la ușa de fier care rămânea necruțătoare și împietrită. Azar se întoarse pe parte și puse o mână pe trupul cald al Nedei. După ce se asigură că doarme și respiră normal, se ridică. Își ținu respirația, ascultând cu atenție respirațiile regulate din jurul ei. Își miji ochii încercând să distingă în întuneric, căutând-o pe Firuzeh printre umbrele adormite și sforăinde. Și dacă Firuzeh se hotăra să se răzbune? Dacă o lovea pe Neda, îi strivea capul?

Nu mai dormise de nopți întregi, de când cu tunsoarea, de când observase cum Firuzeh o urmărește cu ochi mânioși. În fiecare noapte, stătea trează până se asigura că Firuzeh a adormit. Uneori o ajuta Marzieh, făcând de pază cât Azar încerca să doarmă câteva ore.

O reperă pe Firuzeh la celălalt capăt al celulei, lângă ușa de fier încuiată, întinsă pe jos ca toată lumea, cu trupul nemișcat, ghemuit sub pătură. Părea epuizată, cum dormea cu brațele atârnând fără vigoare pe lângă trup și capul dat pe spate. Părea o bătrână care avea nevoie de fiecare dram de putere din trup doar ca să se ridice în picioare. Tocmai asta o speria pe Azar, epuizarea omului căruia nu-i mai pasă de nimic, care poate la fel de bine face rău sau lăsa în pace. Imprevizibila epuizare a sufletului.

Azar propti perna de perete și se sprijini de ea. Trase pătura ca să acopere copilul. În scurt timp, Neda urma să se trezească să mănânce. Minutele se târau. Azar aștepta nerăbdătoare să se scoale Neda și să-i ofere pieptul plin de lapte care deja îi uda cămașa. De fiecare dată când micuța adormea, Azar aproape număra minutele până la următoarea trezire. Nimic nu o făcea să se simtă mai stăpână pe situație decât momentele în care ținea copilul în brațe, iar buzele ei, după câteva clipe de căutări flămânde și neliniștite, se lipeau de sfârcul ei și începeau să sugă. Azar nu trăia decât pentru acest moment.

Ciuli iar urechea la zgomotul respirațiilor care îngreunau aerul. Se uită din nou spre locul în care dormea Firuzeh. Nu se mișcase. Azar se întinse pe spate, o luă pe Neda în brațe, așezându-i cu grijă capul pe brațul său îndoit protector.

Ziua în care Azar a fost chemată în biroul Surorii fusese înnorată. Era chiar după rugăciunea de amiază, iar peticul de cer care se vedea prin fereastra biroului Surorii era cenuşiu din cauza norilor. Fereastra nu avea perdele. Era o cameră cu un birou, un scaun şi un portret al Conducătorului Suprem cu barba sa lungă şi albă, pe perete. În spatele Surorii, se găseau dulapuri pline cu acte: documente, dosare, fiecare având viaţa sa.

„Firuzeh s-a răzbunat până la urmă”, se gândea Azar, pe jumătate uimită, pe jumătate înnebunită, stând pe scaun incapabilă să schiţeze cel mai mic gest. Auzi ţipătul ascuţit al unei ciori în depărtare. O muscă bâzâia lângă pervaz. „De ce vor să mi-o ia?”, se întreba iar şi iar. „Încă mai am lapte.”

— Doar nu credeai că-ţi poţi păstra fiica aici la nesfârşit? o întrebă Sora, bătând darabana cu degetele pe birou, cu ochii strălucind.

Azar simţi cum i se zbate violent ochiul stâng. Dinspre podeaua acoperită cu gresie simţi cum se ridică un suflu rece care-i pătrunse prin tălpile picioarelor, răspândindu-i-se în oase.

— Dacă se îmbolnăveşte aici? Ăsta nu e loc în care să creşti un copil.

Nu era un loc în care să creşti un copil, dar era perfect să le ţină pe ele. Să le ţină cu capul plecat, căci omul când nu are cum să vadă cerul, stă cu capul plecat.

Sora făcu o pauză, ca şi cum voia să lase cuvintele să se înfigă, să pătrundă în carne. Timpul era nesfârşit, se dilata în jurul lui Azar, înghiţind-o, trăgând-o în jos. Chador-ul apăsa greu, închizându-i capul. De-abia putea să respire, iar pereţii camerei păreau să se strângă în jurul ei. Dădu din cap uşor, încercând să îşi îndrepte spatele.

Probabil cineva o pârâse, îi spusese Surorii că Azar voia să-şi ţină copilul cât mai mult, cât se putea. Sora nu putea accepta aşa ceva. Dacă Azar dorea să păstreze copilul însemna că era fericită. Însemna că Azar era atât de fericită, încât nu-şi putea ţine fericirea doar pentru ea şi trebuia să spună tuturor. Trebuia să şi-o exprime. Prea multă fericire pentru o celulă minusculă, cu gratii la fereastră.

Evin nu era un loc al fericirii. Evin era un loc al fricii, frică ce mocneşte, fierbe, explodează. Dacă Azar dorea să păstreze copilul însemna că nu îi mai era frică. Aşadar, era timpul să i se ia copilul.

— Ţi-am sunat deja părinţii. Am aranjat totul, spuse Sora ridicând un deget. Poţi să pleci deocamdată.

Se ridică. De partea cealaltă a uşii, cele două Surori care aşteptau să o ducă înapoi în celulă vorbeau între ele. Ceva despre cină, cumpărat pâine, temele copiilor. Azar întinse mâna spre clanţă. Se simţea ameţită. Din gură îi ţâşni ceva. Nu ştia dacă era un scâncet, tuse sau stropi de salivă. Auzi un tunet în depărtare. Apăsă pe clanţă.

Din acea zi nu mai primi ligheanul cu apă caldă cu care să îmbăieze copilul.

Un fluture minuscul, alb, intră în celulă printre gratiile de la fereastră. Azar îl privi zburând o vreme. Fluturele venea din munţi, erau atât de aproape. Îl privi până se aşeză pe *chador*-ul galben de la fereastră.

Celula era goală. Toată lumea era în curte, să se bucure de cele câteva minute de aer curat. „O să rămân înăuntru", îşi spusese Azar fără să privească pe nimeni în ochi. Avea nevoie de acele câteva minute de linişte furate să o hrănească pe Neda, ceea ce şi făcu cu mai multă fervoare ca oricând, de parcă ar fi vrut să se topească în propriul lapte şi în gura copilului. Şi astfel să fie mereu cu ea, să nu le mai poată despărţi nimeni.

Trecuseră patru zile şi tot nu ştia când îi vor lua copilul. Se crispa de câte ori auzea fâlfâitul unui *chador* sau lipăit de papuci apropiindu-se de uşă, gândindu-se că veneau după ea, după copilul ei. Mult timp după ce fâlfâitul trecuse de uşă, iar lipăitul de papuci se îndepărtase de uşă, ea continua să gâfâie.

Din cauza anxietăţii, totul din jur părea să-i scape printre degete ca nisipul. Simţea că începe să-şi piardă minţile. Nu mai vedea, nu mai auzea. Laptele ei îşi pierduse materialitatea. Lucrurile începuseră să îşi piardă realitatea. Nu se mai putea agăţa de ele. Singurul lucru de care se mai putea agăţa era fiecare nouă zi. Se agăţa de ea ca şi cum ar fi fost ultima. Ca şi cum şi-ar fi aşteptat moartea, cu un braţ strângând copilul şi cu celălalt pe ea însăşi. Continua să respire în timp ce viaţa ei se apropia de sfârşit.

De dincolo de gratii, se auzea murmurul conversaţiilor din curte. Ştia despre ce şoptesc. De când fusese chemată în biroul Surorii, toate conversaţiile se transformaseră în şuşoteli. Ca şi cum o greutate ar fi

apăsat femeile din celulă, amuţindu-le. Stăteau una lângă alta, sprijinite de pereţi, cu părul atârnându-le neîngrijit în jurul feţelor ascuţite şi pământii, cu frunţile brăzdate de tristeţe. „Când? Când?”, o tot întrebau pe Azar şi se întrebau între ele. Ceva părea că li se scursese din trupuri, evaporându-se în atmosfera dură şi stătută.

Azar încetă să mai asculte murmurele care veneau de afară şi îi provocau suferinţă. Nu mai suporta. Se concentră pe sunetul buzelor Nedei, care sugea, şi pe felul în care lumina zilei se reflecta blând pe feţişoara ei, cu gene negre, dese, perfect aliniate la marginea pleoapelor. Iar o cuprinse anxietatea, crescând ca un val, anxietatea despărţirii, de a cădea din nou în abisul fără fund, după ce i-o vor lua.

Începuse să aibă coşmaruri cu Neda plângând în beciul casei mamei ei. Singură, udă şi flămândă. Şi nimeni care să o ia de acolo. Nici măcar mama ei. Beciul era întunecos şi rece, iar Neda continua să plângă până când Azar se trezea cu perna udă de lacrimi. Oare mama ei o va abandona pe Neda? Rănită de faptul că Azar îi părăsise pe ei, îi va fi imposibil să îşi iubească nepoata? Dar cum să îndrăznească Azar să aştepte ceva de la părinţii ei, când ea însăşi renunţase la ei atât de uşor? O vor ierta pentru toate dăţile când nu le-a răspuns la uşă? Părinţii ei nici nu ştiuseră că e gravidă. Îi lipsise de bucuria şi mândria de a face parte din viaţa ei. Cum vor fi reacţionat părinţii ei când li s-a comunicat la telefon că au o nepoată? Au fost bucuroşi? Şocaţi? Măcar acum ştiu că sunt în viaţă, se gândi Azar, dar gândul nu o linişti. Se simţea vinovată faţă de părinţi şi asta o rodea. Mintea îi era plină de întrebări fără răspuns. Iar coşmarurile reveneau, noapte de noapte. Şi în fiecare dimineaţă îşi punea perna într-un colţ să se usuce.

Sunetul suptului se opri. Privi spre bebeluş, care adormise, buzele alunecându-i încet de pe sânul mamei. Urmărind-o, i se înceţoşă privirea. Nu-i mai distingea trăsăturile. Azar îşi acoperi ochii cu mâna. Ceva înăuntrul ei se rupsese în bucăţi şi ştia că nu va mai putea niciodată să îl lipească la loc. Când ridică privirea, fluturele dispăruse.

Ploua. Încă nu se înserase. Undeva în curte, picăturile de ploaie se loveau neîncetat de ceva tare, un acoperiş de tablă, poate. De-a lungul pereţilor celulei, femeile stăteau pe culcuşurile nocturne acum strânse, unele povestind încet, schimbând amintiri, altele scriind scrisori celor dragi, altele citind a suta oară o scrisoare primită de la soţ cu luni în

urmă, altele fixând peretele din faţa lor cu ochi goi, fredonând încet cântece vechi, râsul cuiva la auzul unei amintiri haioase rostogolindu-se prin spaţiul închis. Într-un colţ, farfurii şi linguri de plastic spălate şi uscate stăteau rânduite cu grijă unele peste altele. Lumina slabă a becului fără abajur cădea pe hainele împachetate lângă fiecare culcuş.

Se întredeschise uşa. Cineva strigă numele lui Azar. Uşa fusese deschisă suficient cât să se poată strecura un copil.

Azar tresări. Ochii i se lipiră de uşă. La auzul numelui său, totul păru să se oprească. Aerul din cameră încremeni. Nimeni nu mişca. Toate o priveau cu gura căscată pe Azar.

Trecură câteva clipe. Rămase împietrită pe jos. Nu se putea mişca. Stătea gâfâind, ca şi cum plămânii ei ar fi refuzat să mai primească oxigen.

I se strigă numele a doua oară.

Lângă ea, Neda făcea mici zgomote din gură, parcă ar fi cântat. O luă în braţe. Trupul copilului se simţea moale, puţin mai greu decât înainte; crescuse. Crezu că se poate ridica, dar căzu la loc, ca şi cum ceva ar fi tras-o în jos, spre pământ. O pereche de mâini se întinseră spre ea, apucând-o de umeri şi ridicând-o în picioare. Azar făcu un pas, apoi încă unul. Femeile îşi strânseră genunchii la gură în timp ce trecea împleticindu-se pe lângă ele, cu faţa schimonosită de emoţii imposibil de descris, emoţii care depăşiseră orice imaginaţie.

Mâini tremurânde se întinseră prin deschizătura uşii. La început, ţineau un trupşor plin de viaţă. La sfârşit, mâinile erau goale, împinse înapoi în celulă ca să se poată închide uşa.

Azar se prelinse pe perete ca un picur de ploaie pe un geam. Capul îi căzu într-o parte, pe umăr. Sânii grei îi atârnau în părţi. Cămaşa îi era udă de laptele care curgea în valuri. Avea braţele goale. Uşa de fier fusese încuiată.

Se lăsă tăcerea, tăcerea doliului. Marzieh şi Parisa încercară să o ridice. Cu feţele roşii de efort, încercau să-i pună braţele moi pe după umerii lor. Era grea ca un cadavru. Laptele îi curgea pe burtă. Laptele pentru copilul ei acum nu mai era al nimănui. Lapte orfan, cald, lipicios, dezgustător.

Din celălalt capăt al celulei, Firuzeh se apropie cu un *chador* în mână. Se aşeză lângă ea, cu faţa schimonosită de durere, remuşcări sau suferinţă. Azar nu-şi putea da seama. Trăsăturile îi erau atât de

schimonosite de parcă cineva ar fi bătut-o pe dinăuntru. Azar voia să fugă de ea, să o atace, să își înfigă unghiile în ea. În schimb, rămase pe loc, distrusă.

O voce răsună în celulă. Un cântec vibrând de suferință, frânt. Vocea vorbea despre amintirea unei dezrădăcinări, a unei smulgeri.

Nu mai erau copaci înăuntrul lor.

Încet, Firuzeh îi ridică lui Azar cămașa udă, înfășurându-i chador-ul strâns în jurul sânilor să oprească picurii de lapte.

1987
Teheran, Republica Islamică Iran

Iată cum îl găsi Leila pe Omid: cu ochii mari, cu mâinile şi picioarele încordate, sugându-şi cu ferocitate degetele. Stătea la masă, în mijlocul casei întoarse cu susul în jos. Toate uşile erau date la perete, conţinutul dulapurilor şi sertarelor era răsturnat pe podea. Peste tot erau cărţi, hârtii şi haine, plicuri şi agrafe şi pixuri şi pantofi. O parte din hainele Parisei purtau urme de bocanci plini de praf.

Omid fusese de faţă când îi arestaseră părinţii. Se pregăteau de prânz. Cerul era senin, fără nor, fără personalitate. Aerul mirosea a canicula ce urma să vină, se simţea că se schimbă anotimpul. Tatăl lui Omid pisa carnea, năutul şi cartofii fierţi într-un castron de inox. Cu pisălogul în mână, ţinând cu degetele marginea castronului, tatăl său lucra, cu aburul urcându-i până la bărbie.

Omid îşi băgă degetul în castronul cu iaurt amestecat cu petale de trandafir zdrobite. Parisa se încruntă la el.

— De câte ori ţi-am spus să iei o lingură?

Omid nu ştia ce să facă cu degetul, acum că deja o comisese, aşa că rămase cu el în castron, în iaurtul răcoros şi catifelat. Se uită la mama lui, la ochii ei frumoşi, la părul strălucitor care îi curgea pe umeri. La cămaşa ei frumoasă mov care îi scotea în evidenţă tenul rozaliu şi îi acoperea pântecele din ce în ce mai mare. La dragostea care părea să i se reverse din ochi inundând totul.

— E-n regulă acum, spuse ea. Deja ai băgat degetul în castron. Dar data viitoare să foloseşti o lingură.

Omid îşi duse degetul la gură şi gustă iaurtul cu trandafiri.

Chiar atunci apăru proprietara la uşă, flancată de doi ofiţeri. Era palidă, cu ochii mari de frică. Vorbea în grabă, tot aranjându-şi chador-ul cu un gest nervos, explicând şi pronunţând cuvinte care îşi pierduseră orice înţeles în faţa terorii.

Gărzile intraseră şi pur şi simplu îi arestaseră părinţii. Omid rămăsese la masă, cu prânzul în faţă. Mama lui îi atinsese faţa în trecere, cu degete reci ca gheaţa. Tatăl lui îl sărutase pe frunte, spunându-i să nu-i fie frică, se vor întoarce numaidecât. Dar vocea îi

era atât de pierită, încât ceva înăuntrul lui Omid căzu cu un plescăit înfundat şi dispăru pe vecie.

Gărzile căutaseră documente, scrisori, manifeste, poezii, cărţi interzise. Plecaseră cu braţele pline. Atâtea bucăţi de viaţă care trebuiau duse de acolo. De hârtiile acelea depindea de acum încolo cine pleacă şi cine rămâne. Părinţii lui, cu dragostea şi lupta şi vieţile lor de hârtie.

Plecaseră.

Iar Omid rămăsese la masă, cu tot haosul în jurul lui. Nu putea să plângă. Stătea tremurând, cu saliva scurgându-i-se pe degete. Proprietara alergase după gărzile care i-au luat părinţii, încătuşaţi şi legaţi la ochi. Nu îi târau, pentru că părinţii lui nu opuseseră rezistenţă. Nu dăduseră din mâini şi din picioare, nu ţipaseră.

Era foarte linişte, ca duminică dimineaţa în moschee. Parcă părinţii lor aşteptaseră gărzile. Să vină şi să le facă ţăndări căminul şi viaţa, copilul care rămăsese în urmă şi copilul care urma să se nască. Să răscolească şi să le arunce apoi totul în faţă.

Abia mai târziu, după ce îi pierise vocea, toate vorbele ei zăcând fără viaţă pe prag, proprietara fugi să îi sune pe Aghajaan şi Maman Zinat. În tot acest timp Omid a stat singur, cu un castron de tocană pe jumătate pisată în faţă şi un castron cu iaurt care mirosea a trandafiri.

Leila ieşi grăbită din farmacie, risipind umbrele de pe podeaua din imitaţie de marmură albastră. Cu o mână o ţinea pe Forugh, iar cu cealaltă împingea căruciorul în care era Sara. Forugh, cu optsprezece zile mai mare decât Sara, împlinea în curând trei luni. Îi atârna grea în braţe, făcând-o să meargă adusă de spate. Omid, care avea şase ani, mergea pe lângă ea ţinând-o strâns de poala *manto*-ului.

Tocmai se pregătea s-o mute pe Forugh în braţe, când un jeep militar opri brusc lângă ei, cu un scrâşnet sinistru de roţi. Un nor ameninţător de praf şi fum îi înceţoşă privirea. Imediat, aproape instinctiv, îşi acoperi faţa prefăcându-se că se apără de fum, dar de fapt îşi şterse repede rujul de pe buze cu colţul vălului.

Din jeep coborâră doi bărbaţi îmbrăcaţi în uniformele kaki ale Gărzilor Revoluţionare şi chipiu pe cap, cu bărbi dese încadrându-le feţele. Unul era mai înalt decât celălalt şi tot rămânea în urmă, ca şi cum l-ar fi durut picioarele. Se sprijini de capota jeepului în timp ce

celălalt sări şanţul care despărţea şoseaua de trotuar, oprindu-se în faţa Leilei. Avea ochii adânciţi în orbite, care păreau că se pierd în faldurile pielii. Preţ de o clipă, Leila nu-şi mai auzea decât inima bătând ca nebuna.

— Aşa se iese în public, Soră? spuse el.

De la revoluţie, deveniseră cu toţii peste noapte fraţi şi surori. O ţară întreagă de fraţi şi surori fără legături de sânge, care se supravegheau uneori cu teamă, alteori cu sfidare, suspiciune, paradă de forţă şi dispreţ. „Nu sunt sora ta!”, şi-ar fi dorit Leila să-i strige.

— De ce? Ce nu e bine?

O ţinea pe Forugh lipită de piept, iar de mână pe Omid, care se uita la fum şi la feţele severe ale bărbaţilor cu un amestec de teamă şi fascinaţie. În spatele buzei groase de jos, îşi proptea limba în dinţii neregulaţi din faţă.

— Sunt copiii tăi?

— Nu.

— Ai cui sunt?

— Ai surorilor mele.

— De ce sunt cu tine? Unde sunt surorile tale?

Leila înghiţi greu. O clipă nu putu rosti un cuvânt. Se juca cu cămaşa lui Forugh, cu inima în gât, pompând disperată sânge.

Cu patru ani în urmă, surorile ei, Parisa şi Simin, fuseseră ridicate de bărbaţi la fel ca aceştia doi, îmbrăcaţi în aceeaşi uniformă, folosind acelaşi limbaj, cu acelaşi aer de putere recent căpătată, care însă părea să se fi aşternut între timp ca o a doua piele, conferindu-le o credibilitate băţoasă, prăfuită în propriii ochi. Surorilor ei fuseseră încătuşate şi legate la ochi ca nişte infractoare. Crimele lor fiind înfăptuite cu cuvinte, vorbe şoptite, gânduri tăcute care îi făceau pe Marii Părinţi să tremure în paturile lor.

Dar nu putea să le spună asta. Dacă aveai surori antirevoluţionare însemna că toată familia era antirevoluţionară. Ar fi dus-o la interogatoriu. Ridică capul şi se uită drept la gardă.

— Sunt la serviciu.

Trecătorii îi ocoleau de departe, mergând repede, aproape lipiţi de zidurile pline de funingine. Din maşinile care treceau îi fixau perechi de ochi. Perechi de ochi care se smuceau de cum întâlneau privirea

Leilei. O tânără îmbrăcată într-un *manto* mai scurt traversă rapid strada.

— Unde duci copiii?

— La fotograf, răspunse ea.

Nu spuse însă că fotografia era pentru surorile ei, să vadă cât de mult le-au crescut copiii. În absenţa lor. Lui Omid îi transpirase mâna în mâna ei. Simţea venind dinspre el mirosul fricii, amar şi înţepător.

— Acoperă-ţi părul.

— Poftim?

— Am spus să-ţi acoperi părul! Nu aşa se iese pe stradă.

Leila dădu drumul mâinii lui Omid, trăgându-şi vălul pe frunte şi strângând nodul de sub bărbie, în încercarea de a-şi stăvili părul creţ care se înfoia precum coca.

— Trebuie să fii un exemplu pentru fetiţe, spuse bărbatul privindu-i pe îndelete. Să nu te mai văd aşa!

Se întoarse pe călcâie, urmat de celălalt. Se urcară în maşină şi porniră. Leila îşi reluă drumul, împingând căruciorul şi evitând privirile, tremurând pe dinăuntru.

Era răcoare în studioul fotografului. Pereţii erau acoperiţi de poze cu copii îmbrăţişând ursuleţi de pluş, tineri pozând cu bărbia sprijinită în pumn şi mirese înconjurate de coroniţe din instalaţii de pom. Becul fără abajur scuipa o lumină galbenă pe fotografii şi pe pereţii de ciment străbătuţi de crăpături care o luau când în sus, când în jos, schimbându-şi direcţia la jumătatea distanţei. Leila împinse căruciorul, cu genunchii încă moi în urma întâmplării. Avea ochii şi obrajii roşii de la căldură şi greutate şi ceva în interior care încă nu fusese pus în cuvinte.

— *Salaam,* Agha Hossein, îmi pare rău că am întârziat, îi spuse Leila bătrânului din spatele tejghelei care îi privea pe deasupra ochelarilor.

O lăsă pe Forugh pe un scaun şi îşi scutură braţele, să şi le dezmorţească.

— Nicio problemă, Leila *Khanum.* Nu mă grăbesc.

În cărucior, Sara, cu părul blond lipit de obrajii transpiraţi şi roşii ca focul, tot trăgea de centura de siguranţă şi dădea din picioare, scoţând nişte chiţăieli de neînţeles, vag muzicale. Sara încă nu vorbea. De ce oare? Leila şi Maman Zinat erau îngrijorate. Poate din cauză că

crescuse fără părinți? Dacă ar fi avut-o pe mama cu ea, ar fi fost altfel? Întrebări fără răspuns. Nu puteau decât să aștepte. Cât despre Forugh, care pronunța mult mai bine cuvintele și putea să formeze propoziții, vorbea foarte rar, iar asta le îngrijora și mai tare pe Leila și Maman Zinat.

Aplecându-se să-i caute suzeta în buzunarul din spatele căruciorului, fetița o apucă de capetele vălului. Își trase capul, luându-i delicat bucata de material dintre degetele grăsuțe. Încercă să o liniștească cu suzeta, dar o scuipă. Nu! strigă ea. Leila i-o prinse de salopeta albă, cu o umbrelă roșie cusută pe piept.

— Omid *jaan,* ai puțină grijă de Forugh cât vorbesc cu Agha Hossein.

Leila desfăcu mâna lui Omid de pe *manto* și îi puse mânuțele pe pieptul cald și palpitând al fetiței.

— Ține mâna aici și n-o lăsa să se dea jos de pe scaun.

Omid își ținu cuminte mâna și privirea lipite de Forugh, în timp ce ea se uita în jur cu ochi curioși. O încruntătură minusculă îi încreți fetiței fruntea mică. Părul îi stătea în sus, ca și cum ar fi fost străbătut de electricitate. Așa îi stătea de când sosise, sculat ca și cum ar fi trăit un șoc pe care trupul său nu îl putea depăși.

— Ce mai fac părinții tăi?

Agha Hossein se uita la copii zâmbind sentimental ca un bătrân fără nepoți. Era scund, cu obrajii plini de pistrui și un nas mare, încovoiat, care părea nelalocul lui pe fața lui de copil.

— Vă salută amândoi, spuse Leila încet, cu ochii în pământ.

Era încă supărată pe părinții ei că o trimiseseră singură cu copiii. De fapt, cea mai supărată era pe Maman Zinat, care îi aștepta acasă. Maman Zinat, care nu ieșea deloc din casă, doar aștepta și plângea, cu ochii secați de lacrimi. Plângea din cauza fiicelor ei și a celor trei copii ai lor. Maman Zinat, care crescuse trei copii, nici nu a clipit când, la vârsta de 62 ani, i s-au încredințat cei trei nepoți mici și urlători spre creștere.

— Vești de la părinții lor? întrebă Agha Hossein arătând spre copii.

În spatele lor, corul de gângureli continua. Sara sughiță întrerupându-și cântecul gâlgâit. Începu să râdă țipând încântată, de îți spărgea timpanele. Leila mormăi ceva cum că surorile ei sunt bine. De câte ori i se punea această întrebare, trebuia să răspundă că surorile ei

plecaseră în străinătate să muncească. Aşa hotărâse tatăl ei. „Nu poţi avea încredere în nimeni”, spusese el.

Leila simţi cum Omid o trage de *manto.* O privea de jos, cu ochii mari, dilataţi.

— *Khale* Leila, trebuie să fac pipi.

— O, sigur, spuse Leila cerându-şi scuze.

Uitase. Aruncă o privire spre Forugh, care stătea sprijinită de spătar, jucându-se cu o aţă de la şosete. Sara încerca să escaladeze căruciorul şi să evadeze ca să înşface un teanc de plicuri de pe o măsuţă de sticlă. Forugh sughiţă din nou în mijlocul recitalului de gângureli.

— Du-l la baie, spuse Agha Hossein. Mă ocup eu de ceilalţi.

— Mulţumesc.

Leila o luă pe Forugh de mâini şi o dădu jos de pe scaun. Era mai în siguranţă aşa.

— Unde e baia?

— În spate, pe stânga.

Omid o urmă grăbit, strângând din pulpe şi din pumni, foarte concentrat. Avea un cap puţin cam mare şi ochi migdalaţi, cu care arunca priviri speriate în jur, ca un pui de căprioară fugărit. Era îmbrăcat cu o cămaşă cu pătrăţele roşii şi negre băgată frumos în pantalonii reiaţi maro. Părea un adult în miniatură.

Leila deschise uşa băii ca o cutie, de unde o întâmpină un miros de rugină şi umezeală. O muscă bâzâia intermitent pe geam. Pe geam erau lipite nişte discuri de plastic care se umflaseră ca nişte băşici şi care nu permiteau să vezi nici înăuntru, nici afară. Leila se grăbi să îl ajute pe Omid cu nasturii de la prohab. Îşi scutură picioarele şi îşi încrucişă strâns mâinile pe burtă, în încercarea de a se ţine încă puţin. Se sprijinea pe muchia exterioară a labelor picioarelor, încercând să evite pe cât posibil contactul cu dungile ude ale platformelor de porţelan. Încet, încet devenea versiunea în miniatură a bunicii lui, curat, obsesiv, scârbit de orice lucru necunoscut şi umed. Leila dădu drumul la robinet şi se stropi cu apă rece pe faţă.

— Bărbatul de afară o să ne facă poze? întrebă Omid după ce termină.

— Da.

Leila se şterse pe faţă cu capătul murdar de roz al vălului.

— Unde-i e aparatul, atunci?

— O să-l vezi imediat.

Se uită la el cum se căznea să vâre nasturii în găici, cu degetele lui mici.

— Vrei să te ajut?

— Pot şi singur.

Ea râse.

— Eşti băieţelul meu mare.

— Sunt un bărbat mare.

Îşi încheie ultimul nasture şi se spălă pe mâini.

— De ce a ţipat la tine bărbatul ăla? spuse el câteva clipe mai târziu, privind-o serios.

— Care bărbat?

— Bărbatul din maşină.

— Da, e drept, a ţipat la mine, murmură Leila ştergându-l pe mâini cu vălul ei ud.

— De ce?

— Pentru că ştie că poate s-o facă.

— De ce?

Leila făcu un gest cu mâna în semn că nu contează, după care o lăsă să-i cadă cu un sunet trist.

— Pentru că nu are nimic mai bun de făcut.

Omid o privi neconvins.

— Ţi-a fost frică? îl întrebă, aplecându-se puţin şi îmblânzindu-şi vocea.

Omid privi în podea. Continua să se sprijine pe muchia exterioară a labelor picioarelor. Dădu din umeri. Ca un adult.

— Îi ascultăm când nu avem de ales, continuă Leila. Dar înăuntru, în adâncul sufletului nostru, nu ne e frică de ei. Nu-i aşa?

Omid continua să tacă. Probabil nu se gândise până atunci la ce înseamnă frica cu adevărat. Era un gând pe care îl păstra undeva într-un ungher al minţii, pe care nu voia să-l aducă la suprafaţă decât dacă era absolut necesar.

— Mie cel mai frică mi-e de gândaci, spuse Leila încercând să-i distragă atenţia. Şi de şopârle.

— Dar şopârlele mănâncă gândaci.

— Serios?

— Şi muşte. Şi ţânţari.

— Atunci nu ar trebui să-mi fie frică.

Îi întinse mâna copilului.

— Nu de şopârle, spuse el luând-o de mână.

Ieşiră din baie. Omid păşea cu paşi exagerat de mari, de parcă ar fi fost ameţit.

O găsiră pe Forugh fără un pantof şi o şosetă, iar acum zăcea aruncată sub scaun, trăgând de draperia verde din spatele uşii de la intrare. Sara reuşise să pună mâna pe unul din plicurile de pe măsuţa de sticlă şi acum îl molfăia salivând abundent. Netulburat de năzbâtiile copiilor, Agha Hossein aranja un album cu fotografii de nuntă.

— Facem fotografia? întrebă el.

— Da, suntem gata.

Leila trase draperia din mâna lui Forugh şi plicul din pumnul Sarei, încercând să-l netezească. Marginea plicului i se fărâmiţă de umezeală între degete. Îl ascunse sub teancul de plicuri neatinse şi îi ridică pe cei doi în picioare. Omid îşi încleştă din nou mâna de *manto*-ul ei şi aşa îl urmară pe Agha Hossein pe cele două trepte înalte, de beton până într-o cameră prost luminată.

— Uite şi aparatul.

Leila arătă spre un aparat montat pe un trepied ce arunca o umbră dreaptă pe podea. Omid îşi duse arătătorul şi mijlociul la gură şi, privind spre aparat, începu să şi le sugă gânditor.

Agha Hossein trase o bancă verde în mijlocul încăperii.

— După cum vezi, Leila *Khanum,* nu prea am de lucru zilele astea. Se pare că nimeni nu are nevoie de fotografii pe timp de război. Cine ştie? Poate nu vor să aibă amintiri din vremurile astea. Ca să uite. Sau poate le e teamă că îşi vor aminti mai târziu. Dacă e aşa, înseamnă că deja privesc către viitor, siguri că vor scăpa cu viaţă din războiul ăsta. Nu ştiu dacă sunt la fel de optimist ca ei când nebunul de Saddam ne bombardează în halul ăsta deja de şapte ani. Îţi vine să crezi? Parcă n-o să se termine niciodată.

Agha Hossein dădea ocol studioului, apăsând pe butoane, trăgând draperiile. Cuvintele i se revărsau pe un ton egal, blând, ca şi cum ar fi vorbit singur, fără să aştepte vreo reacţie. Mişcările, ca şi vocea, îi erau calme şi fireşti. Poate tocmai firescul mişcărilor îi făcea pe copii să stea liniştiţi. Îl priveau ca şi cum l-ar fi ascultat.

— Poţi pune copiii aici, pe bancă.

Leila lăsă copiii încet din braţe. De pe bancă, o priveau doi ochi migdalaţi şi îi zâmbeau două guri cu dinţi lipsă. Braţele micuţe se mişcau în sus şi în jos ca nişte aripi de fluture. Forugh şi Sara îşi purtau suzetele atârnate într-o parte, de salopetele albe. Aveau pantofiori albi la fel, biberoane, chiloţi şi jucării la fel. Era mâna lui Maman Zinat, care se ocupa cu minuţiozitate de cel mai mic detaliu, revărsându-şi dragostea în cantităţi egale, tratându-le ca şi cum ar fi fost gemene, de teamă să nu nedreptăţească pe nimeni. Noaptea, Maman Zinat dormea cu Omid în dreapta ei, Forugh în stânga şi Sara într-un pătuţ la capul patului. Asta pentru că Aghajaan o tachinase la un moment dat, atrăgându-i atenţia că, punând pătuţul Sarei lângă Omid şi nu lângă bunica ei, însemna că Maman Zinat îşi iubea cealaltă nepoată mai puţin. Aghajaan îşi găsea motive stranii de amuzament în perioada aceea. Iar Maman Zinat pica în capcană de fiecare dată. Maman Zinat avea atâta dragoste de dăruit. Devenise sensibilă, cusurgioaică. Din noapte aceea, a mutat patul Sarei la capul propriului pat.

— Omid, tu stai la mijloc, spuse Leila.

Omid se întoarse, îşi puse mâinile pe marginea băncii şi se săltă între sora şi vărul lui.

— O, stai puţin.

Leila luă un pieptăn mic de pe un raft.

— Să vă fac frumoşi pentru poză.

Îngenunche în faţa Sarei, încercând să îi pieptene părul blond. Fetiţa îşi scutură capul şi se retrase, încercând să se smulgă din mâinile ei.

— Las-o pe *khaleh* să te facă frumoasă pentru poză.

Cu o mână îi propti capul, simţind moliciunea de bebeluş. Cu părul dat pe spate, i se vedeau gropiţele de deasupra tâmplelor. O sărută pe Sara pe nas, trecând la Forugh, care îi urmărea fiecare mişcare cu ochii ei negri, de smoală topită. Leila încercă să îi aranjeze părul negru rar, dar fără mare succes: părul lui Forugh stătea în sus, rebel.

Leila găsise o jucărioară făcută de mână în pantalonii lui Forugh la sosirea din închisoare. O păpuşă făcută din beţe. Era de la sora ei, Simin, un semn prin care îi anunţa că e bine. Simin şi Parisa fuseseră despărţite în închisoare. Leila se întreba dacă se vedeau vreodată, dacă se întâlneau pe coridor, schimbau priviri în timpul plimbărilor. Ce făceau când urla sirena? Stăteau în celule, fără să aibă unde se refugia,

sperând să nu pice o bombă chiar pe ele? Singurătatea surorilor ei o făcea să se simtă amorţită. Singurătatea păpuşii din beţe.

Sara începuse deja să se foiască încercând să se dea jos de pe bancă. Omid o ţinea cu o mână proptită în piept. Leila trebuia să se grăbească, să nu îşi piardă Sara răbdarea. Îl pieptănă rapid pe Omid şi îi aranjă gulerul cămăşii.

— Arată foarte bine.

Agha Hossein trase un ecran verde închis în spatele lor şi aranjă braţele lui Omid: unul pe după umerii Sarei şi celălalt pe după mijlocul lui Forugh.

— Ţine braţele nemişcate.

Leila ieşi din cadru, ţinându-se însă destul de aproape ca să intervină în caz că se întâmpla ceva, dacă aveau nevoie de ea, dacă se speriau pentru că nu o mai vedeau.

Agha Hossein se aşeză în spatele aparatului.

— Aşa, uitaţi-vă la mine acum.

Mijindu-şi ochii înconjuraţi de o plasă de riduri fine, puse lumina pe cele trei fetişoare. Toţi trei rămaseră nemişcaţi o clipă, fixând reflectorul, ca nişte veveriţe prinse în lumina farurilor unei maşini.

Clic.

Lui Forugh i se vedea vârful limbii printre dinţi, lui Omid îi strălucea un strop de salivă pe dinţii din faţă, iar Sara stătea cu gura căscată de uimire, cu privirea fixată în lumină. Leila şi-i imagina trecând prin viaţă exact cum stăteau acum, cu braţele fragile pe după umerii, mijlocul, genunchii celuilalt. Destinele le erau întrepătrunse precum braţele. Nu îi putea vedea ca simpli fraţi, surori sau veri. În schimb, îi vedea ca pe trei reflexii ale aceluiaşi trup. Trei în unul, precum crengile unui copac, copacul de jacaranda din curte. Niciodată nu ştiai unde se termina trunchiul şi începeau crengile. Aşa şi cei trei copii: un copac cu crengile sale.

Clic.

Trei fetişoare privind fără expresie în aparat.

Lumina după-amiezii se împuţina, retrăgându-se încet din curtea îngustă. Aerul era plin de semnele verii. Florile de jacaranda îşi dădeau drumul spre pământ cu tumbe leneşe. Parcă cineva colorase

contururile dalelor cu mov şi roz şi, pe alocuri, verde. O cioară plana deasupra curţii, căutând ceva lucitor de furat.

Leila intră în cameră ţinând un coş mare plin cu rufe în braţe. Părul vâlvoi, în sfârşit eliberat de sub văl, i se revărsa pe umeri sârmos şi alunecos. Lăsă să-i cadă coşul pe podea cu zgomot surd, iar hainele dinăuntru tremurară. Se aşeză şi începu să împăturească bluziţe, pantalonaşi, şorţuleţe şi şosete proaspăt spălate.

Era obosită. Simţea încă în gură gustul de praf al străzilor nesfârşite ale oraşului, cu asfaltul lor topit, ferestrele sclipind în soare, copiii ţipând şi istoria redusă la nişte slogane pompoase scrise pe pereţi. Între dinţi îi scrâşnea mizeria oraşului. O dureau şi picioarele de la drumul până la fotograf şi înapoi. Fusese nevoită să meargă pe jos pentru că nu putuse prinde un taxi. Nu cu cei trei copii agăţaţi de ea de parcă ar fi fost vesta lor de salvare şi pe care trebuia să îi apere cu orice preţ de haos. Alţii săriseră în taxiuri făcându-se nevăzuţi până să apuce ea măcar să deschidă gura. Părea să-şi fi pierdut abilitatea de a supravieţui în oraşul acesta aspru, zumzăitor, asurzitor. Uneori oraşul i se părea imens, în continuă expansiune, înfăşurându-se în jurul ei precum o carapace enormă. Uneori îi venea să ţipe doar să vadă dacă vocea ei putea acoperi zgomotul neobosit.

Cu numai trei ani în urmă, totul fusese altfel. Trei ani. „Parcă a fost acum un secol." Nimic nu o putea atinge, îi putea sta în cale ori opri cu forţa. Sărea din taxi în autobuz, cu agilitatea unei fete de la oraş experimentate, croindu-şi abilă drum prin trafic către fabrica de confecţii unde lucra la împachetat halate şi pături în pungi de plastic, care apoi erau trimise la spitalele din primele linii de pe front, spitale despre care auzise că erau neîncăpătoare. Deşi făcea o muncă manuală, Leila nu fusese niciodată mai fericită. Nu se simţise niciodată mai liberă decât în fiecare dimineaţă când sunetul maşinii de pontat îi răsuna plăcut în urechi. Îl asocia cu independenţa, siguranţa, certitudinea că are de ce să se ţină într-o ţară care se fărâmiţa sub loviturile războiului şi extazului acum acrit al revoluţiei. Pentru ea era ca şi cum şi-ar fi turnat viaţa, până atunci ca lava topită, într-o formă.

Colegele erau de vârsta ei sau mai tinere, cu bărbaţi plecaţi la război, pomenindu-se peste noapte cap de familie, nevoite să aducă pâinea în casă. Femei cu feţe drepte, galbene şi ochi arzători, femei slabe îmbrăcate în *manto*-uri largi maro, ca nişte sperietori. Virtuoase

şi suferinde. Unele îşi aduceau bebeluşii cu ele, ţinându-i în leagăne improvizate, la picioarele lor, sub masă. Cu un ochi supravegheau copii, cu celălalt maşina de cusut, înţepând fără odihnă materialul în culori terne. În pauza de prânz, femeile rămâneau la masa de lucru, cu copiii în braţe, privindu-le guriţele închizându-se în jurul sânilor umflaţi, cu vinişoare albastre. Maşinile de cusut amuţiseră.

Dar Leila a trebuit să renunţe la serviciu când a sosit Sara, la fel ca Forugh, îmbrăcată în haine făcute din *chador*-uri de rugăciune, cu sâmburi de curmală în loc de nasturi. Nu putea s-o lase pe Maman Zinat să crească trei copii singură. Nu la vârsta ei, nu cu obsesiile ei, angoasa nocturnă care îi rodea nervii ca termitele.

În ziua în care a plecat de la fabrică, colegele au înconjurat-o. Pleca atât de repede, i-au spus. Şi-ar fi dorit şi ele să plece din închisoarea cu maşini de cusut şi pungi de plastic transparente şi miros de război. Au ridicat câte o mână, fluturând-o în aer, tăind aerul stătut care mirosea a lapte cald, transpiraţie şi vise incerte. Leila şi-ar fi dorit să rămână, să împăturească halate de spital, să ponteze în fiecare zi, măsurându-şi astfel viaţa. Dar îi era frică s-o spună. Femeile o considerau norocoasă şi nu voia să le dezamăgească. Le strânse mâinile, una după alta, mâinile lor uscate şi obosite. Afară, de partea cealaltă a zidului înalt de cărămidă al fabricii, lumina de după-amiază era plină de praf.

— Când o să fie gata fotografia?

Tonul puţin ridicat al lui Maman Zinat îi întrerupse Leilei reveria. Era în camera de alături, dincolo de uşa cu sticlă, aşezată în faţa unei grămezi de verdeaţă proaspătă legată în buchete cu benzi de cauciuc verzi ude. Prin uşa de sticlă care dădea spre curte intra lumina soarelui, căzând pe coada ei căruntă împletită, care se mula pe ceafă, atârnându-i până la talie, aproape atingând preşul din noduri. Îşi suflecase mânecile rochiei negre ca să nu se murdărească. Rochia neagră o îmbătrânea, părea în doliu deşi nu era. Era doar tristă. Dacă ar fi putut, ar fi făcut puşcărie în locul fiicelor ei. Ar fi fost bucuroasă aşa, împăcată.

— Cam într-o săptămână, răspunse Leila. A spus că ne sună.

— O să fie aşa de fericite când vor primi fotografia. Bietele mele fete.

Maman Zinat tăie cozile pline de noroi fără să desfacă benzile de cauciuc, rupând frunzele şi punându-le în vase separate. Avea degetele

murdare de noroi, dar în rest aproape strălucea de curăţenie, ceea ce făcea ca degetele maronii să pară nelalocul lor.

— Leila *jaan*, toarnă-i o ceaşcă de ceai tatălui tău, spuse ea.

Leilei îi trosniră genunchii când se ridică îndreptându-se spre samovarul electric ce mormăia în colţ ca o bunică morocănoasă care povesteşte despre vremuri mai bune. Clăti un pahar în formă de clepsidră în castronul cu apă de lângă samovar, îl şterse cu prosopul în care era înfăşurat ceainicul şi turnă ceaiul roşu în el. Spirale de aburi se ridicară condensându-se pe robinetul samovarului în timp ce adăuga apa fierbinte. Camera mirosea a ceapă verde, uşor înţepător.

— Nu mai avem orez, spuse Maman Zinat, clătinând din cap cum făcea mereu când îşi amintea ceva.

Aghajaan mârâi scurt, aşezându-se pe podea, sprijinit confortabil de pernele brodate cu vrăbii în zbor şi o căprioară cu picioare disproporţionat de scurte şi cu spatele la fresca de pe perete cu lebedele alunecând pe un râu albastru. Luă ceaiul de la Leila.

— Deja? Doar ce am cumpărat săptămâna trecută.

— Aşa e. Dar nu prea mai avem. Şi nici zahăr.

— Va trebui să aşteptăm cartelele. Poate mâine sau poimâine.

Când se apleca să arunce o mână de frunze de pătrunjel într-un castron de plastic, lanţul de aur de la gâtul alb al lui Maman Zinat se legănă dintr-o parte în alta. Aruncă tulpinile pigulite pe pătura franjurată cu model floral din poală.

— O să iau nişte cartofi. Vecinii spun că Jamal Agha a adus cartofi.

Aghajaan îşi privi soţia încruntat. Capetele creţe ale sprâncenelor bătrânului făceau o buclă cu vârful spre frunte.

— De câte ori să-ţi spun să nu mai cumperi de la hoţul ăla? Vinde totul de zece ori mai scump. Ne ia şi pielea de pe noi. Asta face. Ia pielea de pe oameni ca tine, care îi cumpără cartofii la un preţ exorbitant.

— Dacă nu e orez, trebuie să cumpăr cartofi, spuse Maman Zinat fără să ridice privirea. Nu putem lăsa copiii să moară de foame.

— Nimeni nu spune să laşi copiii să moară de foame. Doar să nu mai cumperi de la Jamal, care crede că pe timp de război trebuie să faci speculă, nu să-i ajuţi pe ceilalţi. După ce se termină războiul, el o să fie milionar, iar fetele mele vor trebui probabil să muncească pentru el când ies de la închisoare.

Maman Zinat nu-i răspunse. Părea prea supărată ca să zică ceva. Aghajaan tăcu şi el, dându-şi ceaiul pe gât, furios.

Leila îşi întoarse privirea de la părinţii ei, plimbând-o pe dulapul mare, pătrăţos, în care nu mai ţineau haine, ci doar pături şi cuverturi pentru cei trei veri. Nu înţelesese niciodată de ce surorile ei continuaseră lupta deşi revoluţia se terminase şi începuse războiul, iar de unde la început toată lumea se străduia să-şi clădească o viaţă nouă, mai târziu a ajuns să se lupte să supravieţuiască. Dar Parisa şi Simin continuaseră, alături de bărbaţii lor, să arunce manifeste peste ziduri, să ţină întâlniri secrete acasă, să citească cărţi interzise, să se uite la ştiri, notând de câte ori era menţionat numele Conducătorului Suprem. Numele lui creştea din ce în ce mai mare, omniprezent, în timp ce prezenţa lor politică, alături de toţi cei care nu făceau parte din regim, era ştearsă, existenţa le era negată, înăbuşită, curăţată precum o pată de pe faţa de masă. Stăteau în faţa televizorului, cu pixurile în mână, exprimând în numere propria dispariţie lentă, eliminarea din memoria colectivă a ţării, îngroparea de vii. Deveniseră duşmanul, antirevoluţionarii. Se întâmpla chiar înainte de a fi arestate, moment în care distrugerea lor a fost desăvârşită.

— O să duc eu fotografia acolo, spuse Aghajaan, luând radioul de pe raft. O să le-o dau cu mâna mea.

Leila îl privi, îi privi părul creţ cărunt, pe care cândva şi-l dădea cu ulei şi-l pieptăna cu grijă pe spate, iar acum îi cădea în dezordine pe frunte. În ultima vreme umbla prin casă mereu îmbrăcat în pijama, ceea ce îi scotea în evidenţă culoarea aproape portocalie a braţelor, feţei şi gâtului arse de soare, care păreau să îi fi îmbătrânit atât de mult într-un răstimp atât de scurt. În ultimul an, Aghajaan mersese la închisoare în fiecare săptămână, dar de cele mai multe ori se întorcea cu mâna goală, iar disperarea provocată de uşile închise îi adâncea şi mai tare ridurile feţei, îi pătrundea până în străfundurile ochilor căprui. Săptămână de săptămână, lună de lună, aştepta în faţa uşii închisorii, cerând să-şi vadă fiicele.

Aghajaan dădu drumul la radio. Tuşi ducând mâna la gură şi se scufundă în tăcere.

— Ce-a păţit radioul ăsta?

Maman Zinat ridică privirea din ceapa verde; ochii îi sticleau înroşiţi.

— Nu mai merge de câteva zile. Nu ţi-am spus?

Înainte ca Aghajaan să apuce să răspundă, se auzi soneria telefonului, tare şi tulburătoare. Leila scăpă hainele din mână alergând spre telefon, cu inima bătându-i plină de speranţă.

— Alo?

O voce necunoscută de femeie se auzi din receptor.

— Casa domnului Jalili?

Leila simţi un ghimpe de dezamăgire în piept.

— Da?

— Mă numesc Mitra. Sunt prietenă cu Parisa. Sunteţi sora ei?

Leila făcu o pauză, netezindu-şi cu mâna încreţiturile rochiei.

— Da, sunt, bâigui ea.

Ştia că n-ar fi trebuit să răspundă.

Din cealaltă cameră se auzi vocea tatălui ei.

— Leila, cine e?

Leila îşi simţi spatele încordat.

— Aveţi veşti despre ea? Sau despre Simin? întrebă femeia.

Leila se întoarse, luând receptorul de la gură.

— E o prietenă de-a Parisei, spuse ea privind fără să vrea către Omid, care stătea pe treapta acoperită cu gresie de la baza uşilor de sticlă.

Acesta o privi şi el. Avea ochii mari, vioi, ca şi cum ar fi ascultat cu ei. Asculta, privea, aluneca, se ţinea cu mâinile de numele mamei lui, care plutea în aer.

— Închide telefonul! îi ordonă Aghajaan.

Leila îl privi, cu telefonul încă în mână.

— Suntem cu toţii foarte îngrijoraţi din cauza ei. Nu mai ştim... continuă femeia.

— Am spus să închizi!

— Îmi pare rău. Nu ştim nimic.

Leila lăsă receptorul jos. Se aşternu tăcerea. Nimeni nu spunea nimic. Zgomotul unui avion care trecea pe deasupra zgudui casa. Leila se întoarse la grămada răsturnată de haine.

Îi părea atât de rău, o părere de rău furioasă pentru surorile ei, prietenele lor, Aghajaan şi frica lui mai mare decât el. Ştia că în adâncul sufletului Aghajaan era bucuros când oamenii întrebau de fiicele lui, când sunau prietenii lor. Îi apărea o sclipire în ochi de câte ori le auzea

numele. Părea o consolare, ca şi cum simpla pronunţare a numelor lor însemna că ele erau încă în viaţă. Şi totuşi, teama era şi mai puternică. Cu cât trecea timpul şi ştia mai puţin despre fiicele lui, cu atât se temea mai mult să întrebe, să vorbească, să îi lase pe ceilalţi să afle despre clocotul, focul şi dezolarea lumii în care trăiau ei fără să ştie nimic, fără să li se spună nimic. Era ca şi cum tăcerea îl îngropa de viu, îi îngropa pe toţi de vii.

Trecură câteva clipe până când vocea lui rupse tăcerea încordată care se lăsase peste încăpere.

— Cine ştie cine ne ascultă conversaţiile, spuse el fără să le privească în ochi. Urmăresc cine vine şi cine pleacă de la noi, ne urmăresc pe noi, notează numele cunoştinţelor noastre. Cel mai bine e să nu stârnim suspiciuni, să evităm orice contact.

Nimeni nu spunea nimic. Leila începu să împacheteze din nou hainele pe care le aruncase grăbindu-se să răspundă la telefon. O văzu pe Maman Zinat privind către Omid. Chipul ei era numai blândeţe, mai puţin gura încordată.

— Omid *jaanam,* îmi aduci punga de plastic de lângă uşă? spuse ea.

Omid se ridică încet. Ochii păreau prea mari pentru trupul lui, durerea confuză din ei – prea grea. Aproape se împletici ieşind în curte pe uşile de sticlă. Goni furios cu „zât!” o mâţă ce pândea peştişorii aurii care înotau în fântâna albastră înainte să apuce punga şi să se întoarcă în cameră la fel cum ieşise.

— Ca un hoţoman mic, se forţă Maman Zinat să râdă. Intră şi iese pe fereastră. Ce eşti tu, ţigan? Sau poate pisică?

Omid îi întinse punga şi se aşeză lângă ea urmărind-o cum ţine tulpina de mărar de vârf, iar cu mâna cealaltă trage în jos, cu o mişcare hotărâtă, rupând frunzele delicate şi moi. Maman Zinat începu să cânte încet, aproape doar pentru ea.

Leila înghesui ultimele hăinuţe în servantă. Faţa toată îi era încruntată, ca şi cum ceva se întărise sub pielea ei palidă. Sertarele scoaseră un zgomot râcâitor, puternic, când le împinse unul după altul.

În colţul camerei, Sara şi Forugh dormeau amândouă. Leila scoase o pătură din dulap şi le înveli. Chiar atunci îi picară ochii pe biberonul pe jumătate plin al Sarei, pe pernă. Deşi Leila şi Aghajaan considerau că sunt deja prea mari pentru biberon, Maman Zinat insista să le dea

lapte copiilor. „Nu au primit lapte de mamă”, susţinea ea. „Şi laptele praf nu e acelaşi lucru. Au încă nevoie de lapte.”

Leila luă repede biberonul, uitându-se spre Maman Zinat, care însă nu o văzu, concentrată pe movila de verdeaţă din faţa ei, cu spatele încovoiat, ca şi cum ar fi privit într-o fântână. Leila o luă repede spre uşă. Când să iasă, întâlni privirea lui Aghajaan. Acesta observă biberonul, apoi se uită la Maman Zinat, făcându-i un semn aprobator din cap Leilei. Aceasta ieşi pe uşă şi o luă repede pe coridor până la frigider. Şi Leila, şi Aghajaan ştiau că Maman Zinat nu trebuia să vadă sub nicio formă biberonul. Dacă l-ar fi văzut, n-ar fi stat pe gânduri şi ar fi aruncat laptele. „Şi dacă s-a stricat?”, le-ar fi spus, deşi biberonul nu stătuse mai mult de jumătate de oră afară din frigider. Nici n-ar fi clipit în faţa tiradei furioase a lui Aghajaan despre cum se târguise ore întregi să obţină o cutie de lapte praf la negru.

Obiceiul târguielii la negru începuse cu câţiva ani în urmă, pe măsură ce războiul continua să înghită ţara, din ce în ce mai gras, mai lacom, mai înfometat în fiecare zi. Totul fusese raţionalizat. În faţa alimentarelor cu rafturi goale, în preajma brutăriilor, aprozarelor se formau cozi lungi. Pe măsură ce copanele şi pieptul de pui dispăreau din galantare, erau înlocuite de capete şi gheare. Se cumpărau oase de vită când preţul cărnii ajunsese atât de mare, că nu şi-o mai permitea nimeni. În fiecare dulap din bucătărie erau cartele pentru zahăr, ulei, orez, ouă. La fiecare colţ de stradă, bărbaţi cu trupuri stafidite şi guri ştirbe vindeau cartele care expirau imediat. Erau valoroase cartelele astea, iar Aghajaan asculta la radio şi citea ziarele în fiecare zi, să afle când urma guvernul să emită noi cartele. Nu îi venea să le arunce pe cele vechi. „Şi dacă le prelungesc valabilitatea?” Dar cartelele nu ajungeau. Piaţa neagră înflorea. Şi acolo începea târguiala. „Se găseşte atât de puţin”, îi spunea Aghajaan lui Maman Zinat, dojenind-o, implorând-o, „şi sunt atâţia bebeluşi”. Copiii revoluţiei, despre ei era vorba, generaţia crescută cu lapte praf, de ce nu voia Maman Zinat să înţeleagă? Dar Maman Zinat rămânea surdă la toate argumentele, iar laptele curgea în chiuvetă.

Casa răsună din nou de ţipătul ascuţit al telefonului.

— O să trezească copiii.

Cu mâinile murdare de noroi, Maman Zinat alese ultimele fire de mărar.

— Dacă e tot prietena, închide imediat, o avertiză Aghajaan pe Leila, urmărind-o cum traversează din nou camera spre telefon.

— Alo?

La celălalt capăt, linişte.

— Alo?

— Leila?

Gura i se destinse într-un zâmbet cât fericirea ei de mare. „În sfârşit!" Se întoarse cu spatele la părinţi şi spuse cu vocea tremurând de bucurie:

— *Salaam.*

El râse.

— O clipă am crezut că a răspuns mama ta. Semănaţi atât de mult la voce!

— Cine e? strigă Aghajaan.

Leila acoperi receptorul cu mâna.

— E Nasrin, minţi ea.

— Ce mai faci?

— Bine.

— Vreau să te văd, continuă Ahmad. Poţi să vii în parc?

„Da! Da!"

Ea răspunse în şoaptă:

— Sunt părinţii mei aici.

— Trebuie să-ţi vorbesc, Leila, spuse el ezitând. Am primit viza.

Leila făcu o pauză, învârtind firul telefonului din ce în ce mai strâns în jurul degetului. O clipă simţi că nu are putere să vorbească. Îşi dorea să-i fi oprit vorbele înainte să-i iasă dintre buze, să i le fi ţinut lipite de cerul gurii. Să le ştie acolo, tăcute, nerostite. Era conştientă că vorbele care atârnau acum de buzele lui aveau puterea de a o strivi. Dar era prea târziu. Cuvintele îi ieşiseră din gură şi o înşfăcaseră de gât, până nu mai putea să respire.

— O să vin, mormăi ea.

— Te aştept.

Leila stătu aşa mult timp, cu inima bătând să-i spargă pieptul şi mâna pe receptor.

— Mă duc puţin până la Nasrin.

Intră înapoi în cameră, muşcându-şi nervoasă buza de jos.

Maman Zinat făcea curat, aduna tulpinile goale în punga de plastic.

— Acum? Curând se face întuneric.

— Mă întorc într-o oră.

Cu greu reuşea să-şi stăpânească vocea, să nu i se lovească sunetele de nodul din gât.

Aghajaan se uită la ceas. La picioarele lui era radioul mut.

— Ai grijă să te întorci înainte să se facă întuneric.

Leila îl văzu stând pe banca lor dintr-o parte mai ferită a parcului. Nişte tufe prăfuite îl ascundeau parţial. Ochii lui căprui îi aruncară o privire, iar gura, cu mustaţa bine potrivită deasupra, se rotunji într-un zâmbet.

— Credeam că nu mai ajungi.

Tonul lui blând nu reuşi să-i potolească tremurul interior. Se aşeză lângă el, apăsată de teamă şi durere.

— Dar vin de fiecare dată, nu? spuse ea întorcându-şi faţa de la el ca să nu-i observe tremurul bărbiei.

— Da, aşa e.

Prima dată când şi-au vorbit, el o aşteptase în faţa liceului, pe partea cealaltă a străzii. O aştepta în fiecare zi, dar când ieşea se prefăcea că nu o vede, mutându-se de pe un picior pe altul, cu faţa roşie ca focul şi ochii de căprioară speriată. Ea avea şaptesprezece ani. El avea optsprezece, prea timid să facă un pas. Bătea tot drumul până la liceul ei, dar nu îşi găsea curajul. Ea nu avea de ales decât să-şi vadă de drum. Nu voia să aibă probleme cu Surorile Moralităţii de la şcoală. De peste tot pândeau ochi.

Până într-o zi când ea s-a hotărât să traverseze şi să pună capăt poveştii pe care lui îi era atât de teamă s-o înceapă. Nemişcat, cu ochii mari şi strălucitori, a urmărit-o traversând până la el. Nici nu a avut curaj să o salute. În schimb, i-a dat o carte de poezii. Poeziile lui Ahmad Shamlou. Moment în care ea a uitat de sfârşituri şi începuturi. Se simţea ameţită, parcă plutea. L-a lăsat s-o conducă până acasă. De atunci, a condus-o în fiecare zi. Şi a condus-o şi după ce a terminat liceul şi a început să lucreze la fabrica de confecţii. Apoi au apărut copiii, ea a lăsat serviciul şi nu s-au mai văzut decât rar.

Un timp stătură în linişte, privind vârfurile tufelor mişcându-se în adierea vântului. Mirosul de iarbă proaspăt tunsă şi pământ umed le

umplea nările. Zumzetul intermitent al orașului, purtat de vânt, se agăța de frunzele îngălbenite ale sicomorilor. Ahmad o luă de mână.

— Uită-te la mine, Leila, îi spuse.

Leila își ridică privirea spre el, cu un nod rece în stomac. Fața lui proaspăt rasă era netedă și lucioasă. Își reprimă dorința de a-și trece degetele pe curba maxilarului lui puternic. Cealaltă mână o ținea ascunsă în buzunar. Strânse pumnul atât de tare, că își înfipse unghiile în podul palmei.

— Când pleci? îl întrebă.

— În douăsprezece zile.

Ea dădu din cap, simțea cum i se scurge sângele din față, cum îi pălesc obrajii, iar buzele i se învinețesc. Închise ochii așteptând, așteptând să-i treacă senzația oribilă.

— Nu spui nimic?

Leila îi dădu drumul și își împreună mâinile înghețate în poală, legănându-se dintr-o parte în alta. Își imaginase atâtea lucruri, sperase că se vor întâmpla. Uneori se simțea atât de sufocată, încât își dorea să plece doar ca să scape de ea însăși, de ea așa cum era în casa aceea cu fricile vechi și noi, de inerția pe care o simțea făcând aceleași gesturi zi de zi, doar ca noaptea să cadă epuizată într-un somn fără vise. Dimensiunea sacrificiilor ei, certitudinea lor și ușurința cu care le făcea, cu care își lăsase serviciul ca să stea acasă, toate acestea o făceau să fugă de ea însăși, de ceea ce era, ceea ce devenise, de fericirea pe care i-o oferea el. Amânase totul, deciziile, planurile ei pentru viitorul incert când surorile ei urmau să fie eliberate. Amânări, renunțări, cedări. La început dureros, apoi plăcut, ca atunci când te trezești și adormi la loc chiar când se crapă de ziuă, ochii îți furnică, trupul îți amorțește de o căldură plăcută, care-ți pătrunde în oase. Acolo teama și prevestirile rele nu există. Acolo nu sunt decât plânsetele copiilor, a căror urgență reconfortantă nu poate fi confundată cu altceva.

— Încă putem salva situația, Leila. Să ne căsătorim și să plecăm împreună. Nu trebuie decât să-mi spui un cuvânt!

— Nu pot să las baltă copiii, spuse ea tărăgănat. Dacă își dorea ceva, își dorea ca el să rămână, dar ea nu cerea sacrificii de la alții. Ți-am mai spus.

— Știu că mi-ai spus. Dar, Leila, e vorba de viața noastră. A mea și a ta. Copiii vor crește cu sau fără tine. Dar noi...

Îşi acoperi faţa, vocea i se stinse, îi urcă înapoi pe gât, dizolvându-se în spatele ochilor săi, cu o sclipire tristă. Leila simţi cum îi amorţesc membrele. Ştia că îşi pleda cauza, aşa îi suna glasul, iar sunetul propriei voci o înspăimântă. Îşi dorea ca el să nu mai spună nimic.

— Au nevoie de mine aici, Ahmad. Nu pot să plec.

— Am nevoie de tine, mârâi el frecându-şi un deget de podul palmei până i s-a înroşit. Vezi nevoile tuturor, mai puţin pe ale mele. Ai grijă de fericirea tuturor celorlalţi şi pe a mea o calci în picioare.

Îşi puse mâna tremurândă pe braţul lui.

— Nu faci bine, Leila. Distrugi totul. Întorci spatele fericirii.

Leila se ridică în picioare, se opri lângă tufe. Simţea o vinovăţie uriaşă, un gust de metal care i se proptea în gât, blocându-i plămânii. Rupse o frunză de culoarea cenuşii, apoi încă una, şi încă una. Ahmad veni lângă ea. Trandafirul din apropiere era golaş, mai avea doar câteva flori ofilite.

— Părinţii tăi sunt acasă? îl întrebă Leila după un timp.

El dădu din cap că nu.

— S-au dus la *shomal* azi-dimineaţă. Teheranul nu mai e sigur.

— De ce nu te-ai dus cu ei?

Cu coada ochiului îl văzu privind-o.

— Voiam să-ţi vorbesc.

Leila continuă să privească tufa şi frunzuliţele pe care le smulgea una după alta.

— Vreau să mergem la tine, îi spuse.

Nu-i venea să creadă că spunea asta. Nu ştia unde îi vor duce vorbele ei, unde voia ea să-i ducă vorbele ei.

El o privi surprins. O clipă, păru să ezite.

— La mine acasă?

Se întoarse şi îl privi în faţă. Îi privi bărbia prelungă, nasul impunător, gura în formă de migdală. Era palid, doar ochii îi străluceau.

— Vreau să merg acasă cu tine.

— Da. Făcu o pauză. Da, bine.

Drumul până la el acasă îl parcurseră în tăcere. Atenţi la zgomotele oraşului, vacarmul cadenţat al copiilor care se întorceau de la şcoală. Fetiţe în uniforme grele, albastre, cu capetele vălurilor albe purtând

urmele vieţilor lor şcolăreşti: firimituri de pâine, poezii învăţate pe de rost, praf de cretă şi vieţile profeţilor. Băieţii, în uniformele lor la fel de grele şi cu pantofi mari, tunşi chilug ca nişte mici soldaţi. Toţi cărându-şi ghiozdanele ca de plumb, gata să se prăbuşească sub greutatea lor. Toţi cu ochii grei de poezii şi sloganuri şi versete din Coran. În toamnă, Omid va fi unul dintre ei, cu un ghiozdan la fel de greu şi aceeaşi tunsoare. Iar mai târziu va veni rândul Sarei, şi apoi al lui Forugh, să poarte vălul alb. Leila zâmbi imaginându-şi-i. „Oare chiar vor creşte aşa de repede?", se gândi. „O să le fac chiar eu hainele."

Un taxi trecu pe lângă ei, lăsând în urmă o dâră de cântece amestecate. În şanţuri, tomberoanele ruginite miroseau acru. Totul era fărâmicios, prăfuit şi înnegrit, plin de poliţişti şi Gărzi Revoluţionare, şi Gardieni ai Moravurilor, şi îndrumători religioşi, şi criza alimentară, şi penele de curent, şi pericolele războiului uneori îndepărtate, alteori atât de aproape. Un bărbat care părea să fi căzut de pe motocicletă se împletici înapoi, o ridică, se urcă şi se îndepărtă. De după un cot al străzii, apăru o biserică cu poarta albastră şi o curte lată, fără copaci. Mirosea a benzină şi asfalt, dude, turmeric, transpiraţie, cărbuni aprinşi şi pâine.

Leila mergea lângă Ahmad şi simţea că din moment în moment îi vor ceda genunchii. Unde se ducea cu el? Ce voia de la el, ce voia de la ea însăşi? Trupul îi era cuprins de nelinişte, îmbătat de energia clocotitoare a fricii, vinovăţiei şi disperării, a senzaţiei că se aruncă într-o prăpastie către propria pieire. Nu îl mai avea decât pe Ahmad, atât îi rămăsese. Cum va fi după plecarea lui? Ea de ce se va mai agăţa? Va rămâne cu mâinile goale, fără nimic să-i amintească de el. Ahmad va pleca pur şi simplu, iar ei nu îi va rămâne nimic. Nimic de dăruit, nimic de aşteptat cu entuziasm, doar nisipurile mişcătoare ale singurătăţii care o vor înghiţi treptat. Şi nu putea împiedica acest lucru. Călca în picioare toate visele lor.

Şi totuşi, făcea alegerea bună? Totul devenea neclar când încerca să se vadă la el acasă, unde nu mai fusese niciodată, unde în urmă cu câteva zile nu şi-ar fi permis să meargă. Ştia că nu se gândise la toate consecinţele când îi spusese să meargă la el acasă. O făcuse pradă unui impuls, unui impuls disperat. Era atât de speriată că o să-l piardă. Dar oare făcea bine? Ce se va întâmpla odată ajunşi la el acasă? Nu ştia. Ştia

doar că nu se putea opri din mers, că nu putea să nu facă pas după pas, după pas, că nu-şi dorea nimic mai mult decât să rămână lângă el.

Curând ajunseră la el acasă. Ahmad băgă cheia în broască şi deschise uşa, care dădea într-o curte interioară plină de muşcate. Ultimele raze de soare sărutau frunzele catifelate ale unui măr, ale cărui crengi erau cercetate pe rând de un stol de rândunele gălăgioase precum copiii într-o cofetărie. Merele mici nu se copseseră încă. Rândunelele le ignorau gureşe.

Leila se opri în prag, Ahmad lângă ea. Îi simţea privirea, căldura care radia din trupul lui. De câte ori era aproape de el, de câte ori îi inspira mirosul atât de palpabil, că aproape îi simţea gustul, îi urcau furnicături pe gât. Nu putea schimba destinul, dar îi rămânea clipa. Aici şi acum. Putea fi aici şi acum cu el.

Intră în curte ţinându-şi inima în mână, ca pe o bucată de sticlă.

Intrară pe un coridor care ducea spre o cameră mobilată cu fotolii roşii, un covor cu roz şi verde şi miniaturi pe pereţi. Leila se aşeză pe un fotoliu, strângându-şi *manto*-ul în jurul trupului şi privindu-l pe Ahmad cum îşi făcea de lucru prin cameră, ba punea cărţi la loc pe rafturi, ba aranja perne pe fotolii.

Era cald în cameră. Leila transpira îmbrăcată în *manto.* Dar simplul gând de a şi-l da jos o umplea de un soi de timiditate care avea asupra ei efectul unui curent de aer rece pătrunzând printr-o uşă întredeschisă. El nu o văzuse niciodată îmbrăcată în altceva decât manto-ul maro lung, deşi de câte ori se întâlnea cu el purta o rochie frumoasă pe dedesubt. El nu văzuse niciodată rochiile, habar n-avea de existenţa lor sub *manto,* dar ea tot le purta. Era important să ştie că poate alege ce rochie să poarte, chiar dacă nu se vedea, alegerea tot exista şi îi aparţinea numai ei. Acum însă, la gândul că şi-ar putea da jos *manto*-ul, ca el s-o vadă în una din rochiile alese de ea, se simţea atât de intimidată, ca şi cum s-ar fi dezbrăcat cu totul. Era absurd. Era ridicolă. Nu avea de gând să cedeze. Îşi îndreptă spatele şi îşi duse mâna la nasturii *manto*-ului. Pe măsură ce se dezbrăca, furnicăturile lichide care porneau din vârful degetelor, îi urcau pe braţe, răspândindu-i-se în trup ca o erupţie difuză. Îşi scoase mâinile şi lăsă *manto*-ul să cadă pe canapea.

— Ahmad, îl chemă ea abia auzibil.

Îşi trecu mâinile peste rochie, netezind bulinele gri. Ahmad se întoarse spre ea şi o vreme stătu privind-o fix, de acolo de unde era, lângă bibliotecă. Ticăitul ceasului continua să măsoare timpul fără să şovăie.

— Ce frumoasă eşti, spuse el, cu atâta emoţie în privire, încât ea simţi cum îi stă inima în loc.

Făcu câţiva paşi şi se aşeză lângă ea. Se priviră prin întunericul opac. Ochii le ardeau, în gură aveau gust de rumeguş, iar limbile nu li se mişcau, uscate, încordate. Niciunul nu mişca un muşchi, nu clipea. Afară, vântul bătea prin frunzele pomului kaki. În depărtare, se auzea vaietul unei sirene.

Leila dădu să spună ceva. Un oftat îi scăpă printre buze. Era atât de aproape de ea. Faţa lui îi ocupa tot câmpul vizual, ca şi cum nimic altceva nu ar fi existat. Preţ de o clipă, această apropiere, noutatea ei, intimitatea copleşitoare risipiră norul greu de vină şi teamă şi suferinţă. Leila întinse mâna şi îi atinse vârfurile degetelor. El o privi fără să schiţeze nici cel mai mic gest. Părea îngheţat, năuc.

Leila îi luă mâna şi şi-o duse la faţă. Ce făcea? Ce se va alege de ea? Era gata să piardă totul odată cu el? Dacă se întâmpla, dacă totul se reducea la asta, era dispusă să trăiască tot restul vieţii fără el, o femeie fără bărbat? Întrebările continuau să îi invadeze mintea.

— Leila, şopti Ahmad înroşindu-se tot la faţă, până la rădăcina părului negru.

Ceva în ea se crispă. După ce se isprăvea, nu mai avea cum să dea înapoi. Era conştientă de asta. Era o nebunie. Urma să piardă tot. Şi totuşi, ceva înăuntrul ei urla ca o leoaică insaţiabilă, crudă, inconştientă şi pură. Nu putea s-o facă să tacă. Nu putea s-o lege. Nu putea să-i dea drumul atât de uşor lui Ahmad.

Îi simţea mâna fierbinte pe faţă, în timp ce pe buzele întredeschise i se citeau durerea, bucuria şi teama. Părea gata să se prăbuşească. Îşi lăsă degetele să alunece ezitant pe gâtul ei, atingând-o ca şi cum ar fi cules un smochin ţepos, cu grijă să nu atingă ţepii. Îi urmări conturul coloanei vertebrale, vertebră cu vertebră, până jos unde i se arcuia spatele, lipind-o de el. Felul în care o mângâia, cu vârfurile degetelor, rupse un zăgaz înăuntrul ei. Fiecare moleculă a trupului răspundea la atingeri cum nu mai simţise până atunci, nu îşi imaginase niciodată că într-o zi el îi va urma astfel conturul gâtului cu degetele. Senzaţiile o

năuceau de parcă primise o lovitură puternică în stomac. Așa se simțea.

Ce voi lua cu mine? O clipă, ideea de a face un copil cu el îi scăpără înaintea ochilor. Teama, bucuria, îndrăzneala ideii o gâtuiră. Îi bătea inima atât de tare, că i se părea că și păsările din curte o aud. Dar el nu va fi cu ea, va fi singură. Ce se va alege de ea și copilul ei?

Dar astfel voi păstra o parte din el, pe care nimeni nu mi-ar putea lua-o. Chiar dacă el nu va fi cu mine. Se lipi de el, gâtuită nu doar de dorință, ci de chiar șocul vieții, care venea cu un sentiment neașteptat de eliberare, convingere, firesc necunoscut ei până atunci. Parcă o forță străină i-ar fi condus mișcările, eliberând-o de inhibiții și umplând-o de o voință nouă, chiar dacă provizorie, nesigură, să ia în stăpânire pentru ultima dată ceea ce de mâine nu îi va mai aparține.

— Leila, ești sigură? îi șopti Ahmad o ultimă dată, cu ochii roșii, arzând.

Privirea lui intensă, pătrunzătoare era insuportabilă, dar nu-și dorea să se oprească. Leila își puse mâinile pe după gâtul lui. Treptat, se lăsă dusă de val, uitând de timp, de spațiu și de ea însăși, de brusca lipsă de însemnătate a celorlalte lucruri și de brusca însemnătate a sentimentul că ești viu. Așa era ea în acest moment și înșfăcă momentul, acest puseu de viață, fără să-i mai fie teamă sau să-i pară rău. Urma să aibă ce își dorea, fără ca vreun război, vreo închisoare, revoluție sau vreun copil – o durea sufletul de drag gândindu-se la nepoatele și nepotul ei – să i-l poată lua. Mâna lui urcă dinspre noada ei până sus, la fermoarul rochiei. Ea ascultă cu atenție sunetul fermoarului desfăcându-se și dezvelindu-i spatele, ca și cum ar fi dezvăluit un secret. Deschise ochii și privi cum rochia alunecă de pe ea căzându-i la picioare. Rămase în picioare, cu inima bătându-i tare, luându-se în stăpânire. În ultima pâlpâire de lumină a zilei, își scoase ciorapii.

Era goală când își dădu seama cu uimire că avea încă vălul pe cap, umflat de forța părului ei rebel. Ahmad se ridică nesigur în picioare, ridică o mână și îi desfăcu nodul de sub bărbie. Vălul îi alunecă pe umeri și apoi jos pe podea. Era prima dată când el îi vedea părul.

Țipetele ascuțite ale sirenei măturau curtea ca un leu înfuriat. Ora stingerii fusese acum un ceas. Leilei îi tremurau mâinile legându-și

vălul sub bărbie. Tot trupul îi vibra, cu pielea cuprinsă de senzaţii misterioase. De-abia stătea în picioare. Se simţea stoarsă. Braţele, picioarele, coloana vertebrală parcă se transformaseră toate în praf. Ahmad o urmărea, în picioare, lângă ea, nemişcat şi neajutorat precum o statuie care se crapă din interior.

— Trebuie să plec. I se păru că propria voce venea de departe. Sirenele. E foarte târziu.

Dar nu făcu niciun pas, nu putea. În schimb, dădu din cap acoperindu-şi faţa cu mâinile. Copleşită de durere, nu putea să spună nimic, aşa că doar îl privea.

Ahmad tăcea. Buzele-i crăpate se desfăcură într-un zâmbet disperat. Suferinţa intensă care i se citea pe chip o nelinişte a. Nu suporta să îl vadă distrus. Îşi întoarse privirea de la el, de la durerea din ochii lui. Sunetul sirenelor părea să se audă din ce în ce mai tare. Draperiile se mişcară. Rândunicile îşi luaseră demult zborul.

Ahmad făcu o mişcare bruscă, îşi desfăcu braţele şi o trase pe Leila la pieptul lui. Ea se lăsă cuprinsă în ultima lui îmbrăţişare disperată. Cu ochii în lacrimi, îl strânse în braţe. Pe uşa deschisă, intră o adiere proaspătă de vânt. Schelălăitul sirenelor se izbea de ferestrele închise, ecoul învârtindu-se până obosea. Auriul crepusculului se scurgea înăuntru pe fereastră, împroşcându-le trupurile.

Ştia că trebuie să plece. Trecură însă momente bune până reuşi să-şi adune toată forţa să se smulgă de lângă el, inspirând pentru ultima oară mirosul uşor afumat pe care îl răspândea gura lui, urechile şi părul. Ştia că lăsa în urmă o bucată din ea, că în încăperea aceea, cu pielea încă palpitând de dorinţă şi satisfacţie, o parte din ea murea o moarte inexorabilă, ireversibilă. „Pădurea", se gândea în timp ce se îndepărta cu privirea înceţoşată, ca şi cum s-ar fi lăsat o ceaţă care preschimba totul în siluete de nerecunoscut. „El e ca pădurea." Îi făcu cu mâna, în timp ce el nu putea schiţa niciun gest, doar o privea ieşind pe uşă, cu inima grea precum cerul.

Afară, lumina arămiu-roşiatică a apusului se cernea peste străzile înţepenite şi părăsite. Nu era mai nimeni pe stradă. Oraşul gol o înspăimântă pe Leila, făcând-o să grăbească pasul. Totul în jurul ei părea dur, emailat şi tăcut, mai puţin sirena care dădea buzna pe străzi, urlând, făcând totul să tremure. Sări peste un şanţ, mirosul de frunze ude şi păsări moarte umplându-i nările. Se împiedică în gropile

de asfalt traversând strada. Ultimele maşini trecură pe lângă ea, lăsând în urmă o dâră albăstruie.

Se grăbi pe lângă ferestrele care reflectau profilul îngenuncheat al oraşului. Ştia că în spatele ferestrelor întunecate erau oameni care stăteau pe întuneric, privind cum lumina zilei dispărea afară, aşteptând, ţinându-şi respiraţia. Cei care aveau case sau rude la ţară plecaseră deja din oraş. Cei fără maşină sau casă la ţară rămăseseră în spatele ferestrelor închise, sperând să nu cadă bombele tocmai pe ei. Leila mai că le auzea respiraţia întretăiată, şuşotelile înspăimântate şi îşi dorea să-i poată lua cu ea pe toţi, să poată băga tot oraşul în maşina lor.

Şi Simin şi Parisa rămâneau în oraş. Gândul la surorile ei înspăimântate, în celulele lor întunecate îi făcu greaţă. Leila grăbi pasul. Ar fi trebuit să ajungă acasă cu o oră în urmă, să fi plecat din oraş la timp, înainte să înceapă bombardamentul. Acum Aghajaan şi Maman Zinat o aşteptau, fierbând de îngrijorare, cu vaierul bombardamentului şi morţii spărgându-le timpanele. Nu-şi putea ierta că întârziase atât, îi pusese în pericol, aşa că începu să alerge.

Cu transpiraţia curgându-i pe spate, o coti pe o străduţă lăturalnică pustie. O pisică mieună sărind peste o grămadă de moloz. Alergă pe lângă obloanele trase ale magazinelor, pe lângă un bărbat ghemuit pe treptele unei moschei, cu capul pe genunchi, pe lângă o cămaşă albastră murdară aruncată pe o bordură, pe lângă uşi zăvorâte în spatele cărora mamele îşi ţineau copiii strâns în braţe, iubiţii se căutau unul pe celălalt, taţii ascultau cu capul în mâini. Întunericul albastru împroşca pomii, se prelingea pe clădiri. În urma ei veneau urletele sfâşietoare ale sirenei.

Unde o fi fost Ahmad? Avea un loc sigur în care să se adăpostească, un subsol în care să se ascundă? Leila gâfâia de efort, încercând să înghită nodul care i se forma în gât, strâns şi neclintit. Nu ştia, nu îl întrebase. O usturau ochii de la lacrimile nevărsate. Se simţea singură, obosită, speriată. Voia să se întoarcă, să fugă înapoi la el, să se cuibărească în braţele lui Ahmad, oriunde ar fi fost el, şi să doarmă. Cât de în siguranţă se simţise cu el, de neatins. Iar acum, pe străzile pustii, cu sirena urmărind-o îndeaproape, singurătatea o copleşea atât de tare, încât i se părea că nu va mai avea niciodată puterea, abilitatea de a se smulge din încleştarea ei.

Dar alerga în continuare. Nu avea de ales. Călcă pe un pachet de ţigări strivit, pe o bucată de ziar purtată de vânt, dar continuă să alerge, pe lângă cioburi, pe lângă un graffiti pe jumătate terminat de pe un perete. Hârtia igienică pe care şi-o îndesase în chiloţi ca să nu se păteze de sânge îi zgâria coapsele în timp ce alerga. Avea mâinile şi obrajii reci. Îşi ţinea cu mâna vălul, grăbindu-se, cu ţipetele sirenei pe urmele ei.

În sfârşit, văzu uşa casei, iar trupul ei se opri, aproape ascultând de o voinţă proprie. Un singur suspin violent îi ţâşni din gât. Ca şi cum faptul că îşi vedea casa, casa ei, punea o pecete definitivă şi irevocabilă peste despărţirea de Ahmad. Odată intrată pe acea uşă, faţa lui Ahmad va fi devenit deja amintire.

Se opri puţin în faţa casei. Închise ochii şi se sprijini de perete. Trebuia să se adune întâi, să se pregătească de viaţa nouă şi totuşi aceeaşi ce o aştepta de cealaltă parte. Trecură câteva clipe până reuşi să vâre cheia în uşă.

Omid părea că o aşteptase în curte, ochii înroşiţi de sânge o sorbiră. Şi el plânsese.

— Ce faci aici?

Se strecură pe uşă, apucându-l de mână.

— Haide, să mergem înăuntru.

Casa era scufundată într-o tăcere mătăsoasă. Bebeluşii plângeau. Aghajaan se întoarse spre ea, palid, cu obrajii supţii şi pumnii strânşi. Nu mai purta pijamaua, ci o cămaşă cu pătrăţele albe şi albastre şi nişte pantaloni negri. Era gata de plecare.

— Pe unde ai umblat? îi strigă el, scuipând cuvintele.

Ridică mâna, gata s-o lovească. Leila se feri, ducându-şi o mână la faţă, tremurând. Aghajaan o privi lung, cu ochii fierbând de furie, apoi lăsă mâna să-i cadă. Leila îl apucă pe Omid de umeri şi-l lipi de ea. Îşi muşcă limba cu putere ca să nu-i tremure buzele. Maman Zinat ieşi în fugă din cameră, ţinându-şi chador-ul cu mâna. În braţele ei, Forugh urla. Îl speriase sirena.

— Ţine-l, îi pasă copilul Leilei.

Fugi înapoi în cameră, o luă pe Sara în braţe şi ieşi din nou în fugă pe hol.

Cu toţii se grăbiră să iasă în stradă, în noaptea lichidă. Nişte umbre încordate, umile, de parcă sirenele i-ar fi biciuit, târându-şi picioarele prin curtea pavată cu dale. Întunericul şerpuia printre frunzele copacilor, atârnându-le deasupra capetelor. Secera lunii apăru la un moment dat de după nişte nori zdrenţuiţi.

Peykan-ul vechi, galben icni când Aghajaan porni motorul, coborând de pe bordură. Maman Zinat stătea în faţă cu Sara în braţe. De pe buze îi curgeau rugăciunile precum un murmur neliniştit, neîntrerupt: se ruga Profetului şi imamilor, şi fiilor, şi fiicelor lor să le vină în ajutor. Sirena urla înecându-i rugăciunea.

Parcurgeau străzi mărginite de ziduri văruite în alb; copaci înalţi fără formă, bucăţi de blocuri sau de clădiri cu trei etaje, panouri mari de afişaj şi un milion de ferestre întunecate defilau pe lângă ei. Aghajaan conducea aplecat în faţă, cu muşchii spatelui încordaţi la maximum, încleştat de volan, privind fix străzile înguste.

Din când în când, un taxi trecea huruind pe lângă ei, cu toată familia şoferului înghesuită înăuntru, fugind de moarte. Trupuri îngrămădite, câte zece într-o maşină, părăsind oraşul în grabă.

Leila îl mută pe Forugh în braţe. Aceasta continuă să se smiorcăie, cu lacrimi de frică curgându-i pe obraji.

— Îi e frică de bombe.

Omid o luă de mână, legănându-i-o în joacă. Forugh era de neconsolat însă, iar în maşină răsună iarăşi unul din ţipetele sale ascuţite.

— Şşşşş, puiule, şşşşş.

Leila o sărută pe frunte. Avea nervii ca oţelul încins, i se părea că nişte fire ascuţite îi tăiau carnea.

— O să fie bine, o să fie bine, îi şopti Leila, aproape implorând-o să tacă.

Forugh îşi ridică faţa spre ea, udându-i buzele cu lacrimile ei fierbinţi.

— O să ne lovească bombele? întrebă Omid ţinându-şi urechile acoperite cu mâinile.

— Nu, n-o să ne lovească.

Leila îi strângea bărbia în mână.

— Aproape am ieşit din oraş.

Geamurile se abureau. Aghajaan coborî geamul, iar aerul rece intră vâjâind prin deschizătură. Maman Zinat acoperi capul Sarei cu *chador*-ul. Leila şterse cu dosul palmei aburii de pe geam. O frescă reprezentând un tânăr martir în război înconjurat de o ghirlandă de lalele trecu pe lângă ei. „Lalelele au înflorit din sângele tinerilor patriei”, scria sub ea, cu roşu.

— Khaleh, unde ai fost? o întrebă Omid brusc.

Leila se întoarse spre el, luată pe nepregătite.

— Am fost acasă la Nasrin, o mai ştii pe Nasrin? Am mers odată împreună la ea.

Omid o privi fără să spună nimic. Citea vinovăţie în ochii lui?

Tulburată de privirea lui Omid, Leila schimbă subiectul.

— Când vezi munţii înseamnă că am scăpat, îi spuse Leila lui Omid arătând spre contururile vagi ale munţilor Arborz, care se profilau pe orizontul curbat.

Clădirile se răreau, iar dincolo de ele începuseră să se zărească bucăţi de câmpuri goale, îmbrăcate în negru lucitor. Zgomotul sirenei se auzea acum înfundat şi până la urmă se stinse.

— Îi vezi? îl întrebă Leila.

Omid dădu din cap, lăsându-şi mâinile să cadă, cu două degete însă adăpostite în siguranţa umedă a gurii. Forugh se lăsase grea în braţele ei, obosise. Lumina intermitentă a ultimilor stâlpi de iluminat arunca umbre trecătoare pe feţişoara ei udă de lacrimi. Leila îi băgă suzeta în gură. În depărtare, oraşul arăta ca o piramidă uriaşă, turtită de întunericul nopţii. În maşină se răspândi încet un sentiment de linişte.

— Ai luat lămpile?

Maman Zinat îşi desfăcu mâinile, slăbind strânsoare în care o ţinea pe Sara. Aghajaan dădu din cap, lăsându-se un pic pe spate ca să-şi mai destindă muşchii.

— Am uitat să verific dacă au destul petrol.

— Sunt sigur că e destul.

Sara începu să se zbată în braţele lui Maman Zinat, încercând să stea în picioare.

— Unde te duci? o întrebă Maman Zinat blând.

Îi arătă farurile din spate ale maşinii din faţă, care luceau în ceaţă, spunându-i:

— Uite ce repede merg luminile.

Timp de o clipă, Sara urmări farurile lucind în depărtare împreună cu bunica ei. Dar curând, plictisită, începu să se foiască din nou. Maman Zinat o mută mai pe dreapta, încercând să o legene în braţe.

Omid stătea cu capul sprijinit de Leila, urmărind tăcut întunericul şi câmpurile negre din ce în ce mai mari. Forugh adormise. Din când în când îşi ţuguia buzele în jurul suzetei, ca apoi să revină la starea de nemişcare roz.

După ce ieşiră din oraş, Leila începu să se relaxeze. Îşi sprijini capul de banchetă, urmărind punctuleţele argintii de ceaţă care acopereau câmpurile întinse. Roţile maşinii huruiau, i se roteau în cap. Încă simţea mirosul dulce-amărui al lui Ahmad sub piele, încă îi simţea pielea sub palme. Inspiră adânc. Îşi strecură mâna între picioare şi strânse tare de parcă i-ar fi fost teamă că amintirea lui ar fi putut ieşi din ea, dispărând în noapte.

Forugh mişcă uşor din cap. Leila îi privi gura strângându-se în jurul suzetei. Printre pleoapele pe jumătate închise, albul ochilor părea că pândeşte.

Într-un târziu, maşina se opri pe un drum prăfuit, strecurându-se între nişte şiruri lungi de maşini parcate. Câteva lămpi cu petrol pâlpâiau luminând feţele mohorâte ale celor care, ca şi ei, scăpaseră de bombe, şi totuşi nu păreau să se bucure în vreun fel. Fugari care căutau adăpost pe câmpurile întinse, sub cerul liber. Fugari care nu mai credeau demult în miturile despre curaj, martiriu, fecioare şi paradis cu care conducătorii ţării le ademeniseră fiii şi fiicele către câmpurile minate. Fugari a căror singură realitate era războiul ce nu se mai termina, milionul de răniţi şi morţi şi ţara care ardea, se prăbuşea.

Aghajaan deschise portbagajul şi scoase sacii de dormit, *kilim*-ul, păturile care erau tot timpul în maşină, pregătite oricând pentru o fugă în pripă. Întinse *kilim*-ul pe pământul umed dintre maşina lor şi următoarea. Maman Zinat îmbrăcă bine copiii, să nu-i atingă frigul care venea dinspre munţii invizibili. Peste tot în jurul lor era mişcare. Taţi cu saci de dormit în braţe, mame care fugeau după copii care, agitaţi de ieşirea nocturnă, alergau cu felinarele. Bătrânii stăteau pe scaune pliante ca la picnic.

Se lăsase o ceaţă fină şi lucioasă, ca o mireasă bătrână şi zâmbitoare cu părul argintiu. Omid stătea cu capul sprijinit de Leila, pe jumătate

treaz, privindu-l pe Aghajaan cum aprinde lampa cu chibritul. Flacăra abia înfiripată tremura reflectată în căpruiul ochilor lui.

Întinderile întunecate ale câmpiei îi înconjurau. Umbrele copacilor răzleţi se profilau pe dealurile scunde ca nişte bărbaţi fără braţe. Noaptea vibra de voci şi şoapte. Maman Zinat, flancată de trupurile lipite ale Sarei şi al lui Forugh, întinse o cuvertură plină de flori, despachetă pâinea şi cutiile cu cotlete şi roşii tăiate. Întinse o chiftea cu mâna pe o bucată de pâine, adăugă două felii de roşii, împături bucata de pâine şi i-o întinse lui Omid. Acesta luă sendvişul şi muşcă din el încă adormit. Maman Zinat îl mângâie pe obraz, zâmbind.

— Bietul pui, ţi-e somn.

Apoi făcu sendvişuri pentru Aghajaan, Leila şi ea. Stăteau în cerc, muşcând şi purtându-şi fiecare mica planetă de gânduri şi frici şi speranţe. Lampa pusă pe jos arunca o lumină tremurătoare pe feţele lor, pe care se citea tensiunea şi oboseala.

— Se face frig din nou, spuse Maman Zinat punându-şi încă o felie de roşie pe pâine.

Aghajaan îi făcu un semn cu capul lui Omid.

— Mai vrei un sendviş?

Omid clătină din cap şi se culcuşi mai bine în braţele Leilei.

Mama îşi puse sare pe roşie.

— Ce-o vrea blestematul ăsta de Saddam de la noi? spuse Maman Zinat, cu vocea tremurând. Pământul nostru? Petrolul nostru? Şapte ani nu sunt de-ajuns? Când o să se termine?

Se opri şi îşi puse sare pe roşie cu un gest automat. Ochii plini de lacrimi îi străluceau în lumina lămpii.

— Unde e Parisa mea acum? Unde e Simin a mea?

Nimeni nu-i răspunse. Erau prea obosiţi ca să vorbească despre război. Nu voiau decât să închidă ochii şi să uite tot.

Se lăsa încet-încet tăcerea în aerul umed, punctată doar de vocile înăbuşite ale mamelor cântând în şoaptă cântece de leagăn la urechea copiilor, murmurul lor amestecându-se cu ceaţa care dansa în spirale. Unul câte unul, familie după familie, mulţimea se împuţină, dispărând sub pături, cu ochii îndreptaţi spre cerul presărat cu câteva stele şi norii care se îndepărtau, plutind cu graţia unor sirene adormite.

Copiii numărau stelele până adormeau. Adulţii priveau norii care alunecau pe cer, ţinându-se de mâini. Nimeni nu ştia dacă la

întoarcere, a doua zi, își vor mai găsi casele în picioare. Sau doar moloz, distrus, nivelat, de nerecunoscut.

Noaptea respira în jurul lor, impenetrabilă.

1983-1988
Centrul de detenţie Komiteh Moshtarak – Închisoarea Evin, Teheran

Legat la ochi, se simţea ca o masă amorfă şi murdară ghemuită pe podeaua de ciment udă din dreptul băii. Barba îi creştea tot mai lungă pe zi ce trecea, iar trupul începuse să-i miroasă a putreziciune. Uniforma ca o pijama îi atârna pe oasele proeminente. Un bărbat slab, un trup împuţinat, îmbrăcat în hainele unui bărbat gras. Manşeta mânecilor îi ajungea până la jumătatea degetelor. Umerii îi atârnau, iar pe manşeta pantalonilor călca murdărind-o.

Înăuntrul uniformei lălâi, Amir se descompunea, bucată cu bucată, precum zugrăveala veche care se coşcoveşte de pe un perete.

Nu se putea respira. Nu existau ferestre, iar aerul era încărcat de umezeală. În fiecare zi, gardienii aduceau noi deţinuţi împleticindu-se pe coridor şi lăsând în urmă amprente de paşi deformate şi însângerate. Apa neagră, groasă care se revărsa din şanţ era plină de bucăţi de haine, păr şi firimituri de pâine; disperarea amestecată cu sânge o făcea şi mai diformă. Trupurile erau depozitate unele lângă altele ca nişte saci uzi de făină. Gemetele, plânsetele, un robinet care picura şi respiraţiile îngreunate rămâneau suspendate în aer precum boabele de rouă.

Trecuseră patruzeci şi cinci de zile.

În patruzeci şi cinci de zile, Amir aflase cum miroase carnea putrezită. Zi de zi, mizerie peste mizerie, interogatoriu după interogatoriu, cu aceleaşi acuzaţii, întrebări repetate ca într-un coşmar fără început sau sfârşit, l-au învăţat să se simtă ca un animal. Un animal nefericit, urât mirositor, orb, care nu aşteaptă nimic altceva decât trecerea orelor, ceva de mâncare şi să fie dus la baie pentru a se uşura.

Treptat a ajuns să nu mai înţeleagă lumea de afară: Mariam, priveliştea de pe geamul din sufragerie cu vârful Damavand înconjurat de ceaţă, străzile aglomerate ale Teheranului la crepuscul. Totul i se părea un vis, un vis dulce, de neînlocuit. Râsul lui Mariam se transformase încet într-un ecou neclar pe aleile minţii lui. Râsul ei,

vocea răspicată recitând poezii, aşezată pe covor, sprijinindu-se de piciorul canapelei.

Amir nu-şi mai amintea poeziile. Mintea îi fusese curăţată de mâini atente, capabile, iar în loc de poezii acum era plină de urlete, ţipete şi oase rupte.

Până şi chipul lui Mariam îi dispărea încet-încet din memorie. În vise, îi apărea fără cap.

Se apropia de el, îi punea mâinile pe obraji, dar mai sus de umeri nu era nimic. Vid, fusese decapitată. Amir se trezea din cauza propriilor ţipete înăbuşite, scăldat într-o sudoare rece. Mariam dispărea, nu mai rămânea decât zgomotul robinetului care picura umplându-i timpanele.

Lângă el stătea un tânăr pe nume Behrouz care fredona un cântec popular. Îşi ţinea picioarele întinse în faţă, iar din pantalonii gri se vedea o cicatrice aproape de gleznă.

— Ce-ai păţit la gleznă? l-a întrebat Amir.

Tot ce ştia despre Behrouz era cicatricea şi cântecele.

Behrouz se opri din fredonat.

— Am căzut de pe bicicletă când eram mic. M-am tot jucat cu rana, să fiu sigur că-mi rămâne cicatrice.

— De ce ai vrut să-ţi rămână cicatrice?

Se făcu tăcere, Amir imaginându-şi-l pe Behrouz dând din umeri.

— Ca să am o amintire.

Pe sub legătura de la ochi, Amir îl văzu pe Behrouz întinzându-şi degetele murdare şi atingându-şi amintirea.

Rană. Durere. Amintire.

Amir ştia că în curând amintirile îi vor face aşa de rău, încât şi cel mai mic pas se va dovedi un lucru imposibil. Amintirile erau ca veninul şarpelui, puneau stăpânire pe trup, paralizându-l membru după membru.

Într-una din amintirile sale, care încă mirosea a sânge proaspăt şi respiraţie acră, era numit antirevoluţionar. Anchetatorilor săi părea să le facă deosebită plăcere să îl numească antirevoluţionar sau spion. Fiecare poreclă era însoţită de altă ameninţare, ca şi cum, punându-i aceste etichete, anchetatorii se asigurau de realitatea propriilor existenţe. Legând deţinuţii la ochi, deveniseră ei înşişi fiinţe invizibile,

nici bărbaţi, nici umbre, doar voci cu mâini care aveau nevoie de victime şi prăzi ca să supravieţuiască.

Behrouz îşi reluă cântecul. Vocea lui se amesteca cu tusea ce venea din partea cealaltă a coridorului. Amir râse nervos, scurt, apăsându-şi palmele pe genunchi. O picătură de sudoare îi alunecă pe spate.

Într-o zi, chiar când ajunsese să creadă că va fi lăsat în pace să îşi contemple instinctele animalice, au dus lecţia de umilinţă şi mai departe. S-au hotărât să îl expună ca pe o operă de artă, o instalaţie a agoniei, unor ochi care nu ar trebui să vadă.

Au hotărât să-l frângă.

Uşa s-a deschis cu un scârţâit, iar din capul coridorului s-au apropiat paşii indiferenţi în veşnicii papuci de plastic, cu care greu puteai asocia un trup. S-au oprit în faţa lui Amir.

Amir vedea părul des şi negru de pe degetele de la picioare care ieşeau prin deschizătura papucilor.

Nu s-a pronunţat niciun cuvânt. Unul din papucii de plastic i-a dat un şut lui Amir în picior.

— Ridică-te, i-a poruncit vocea asociată papucilor şi degetelor păroase.

Apucând capătul unui pix, despre care gardianul i-a spus că se află în dreptul pieptului său, Amir a fost condus printr-o serie de coridoare labirintice. Apoi a auzit o uşă deschizându-se. Au intrat. Mirosea altfel. Tot se simţea umezeala, dar nici nu se compara cu duhoarea de canal cu care se obişnuise Amir. A simţit mâinile gardianului umblându-i în părul murdar şi, în sfârşit, prima dată după patruzeci şi cinci de zile, i-au dat jos legătura de la ochi.

Un bec fără abajur care atârna la capătul unui cablu lung scuipa o lumină albă în cameră. Amir şi-a acoperit ochii, încercând să privească printre degete imaginile lichide şi umbrele din jurul său. L-a cuprins ameţeala şi i-a luat câteva momente să se obişnuiască cu lumina. Încet, umbrele au început să prindă formă, ca printr-o perdea de fum, şi astfel i-a apărut Mariam, palidă ca luna ziua, holbându-se la el prin deschizătura vălului negru.

Amir a rămas împietrit. Simţea cum stratul gros de jeg prindea viaţă pe trupul lui, barba lungă care îl mânca, uniforma ca o pijama. Simţea cum se târăşte pe el, pune stăpânire pe el, fără scăpare. Nu voia să-l

vadă Mariam așa, ros de propria murdărie umedă, prosperă. S-a dat câțiva pași înapoi, acoperindu-și fața cu mâinile de parcă l-ar fi durut. În ochii lui Mariam vedea reflectată imaginea animalului umilit care stătea în fața ei.

Mariam a făcut un pas în față, cu brațele deschise, cu un zâmbet speriat pe buze și riduri noi la coada ochilor. „Ce ți-au făcut?”, întrebarea nerostită i se rotea în ochi.

— Unde crezi că te duci? i-a strigat gardianul lui Mariam, împingându-l pe Amir pe un scaun. Stai jos!

În timp ce îi țâșneau cuvintele din gură, privirea gardianului s-a oprit neașteptat pe pântecele proeminent al lui Mariam. În ochi i se citea curiozitatea, de parcă nu mai văzuse nicio femeie gravidă până atunci. Mariam și-a acoperit burta cu un gest protector. Gardianul și-a desprins imediat privirea. S-a îndepărtat oprindu-se într-un colț al camerei, de unde putea supraveghea totul ca o umbră impunătoare a autorității.

Camera respira în jurul lor. Acul ceasornicului a măsurat un minut.

Mariam și-a îndreptat gâtul, ca o lebădă, gest pe care îl făcea de câte ori îi era teamă, dar nu voia să o arate, de câte ori voia să fie puternică de dragul lui. Avea trăsăturile împietrite, mai puțin ochii negri tiviți cu roșu și nițel umflați. Amir tânjea să o strângă în brațe, își dorea ca mâinile lui să umble libere pe trupul ei, în liniștea camerei lor, în lumina albastră a crepusculului care pătrunde pe fereastră. Îi privi venele albastre proeminente de pe cândva imaculatele ei mâini. Ar fi dat orice să le poată atinge, să își lipească buzele de ele și să le sărute până când umbra suferinței dispărea din fiecare por. Dar în încăperea prost luminată, cu podeaua rece de gresie, pereții igrasioși și neonul bâzâind neîntrerupt ca o muscă, atingerile erau interzise. Iar în absența atingerilor, golul trebuia umplut cu vorbe.

— Ce mai face frumoasa mea *banu*? a reușit Amir să spună într-un final.

A încercat să zâmbească, să pară liniștit de dragul ei, de dragul lui. Dar nu i-a ieșit deloc, vocea dându-l de gol.

Mariam a dat din cap, privindu-l neliniștită, mohorâtă, dar totodată puternică, neclintită, ca și cum, în ciuda îngrijorării, refuza să accepte universul închisorii ca singura opțiune pentru soțul ei. „Vei fi eliberat”, păreau să îi spună ochii ei.

— Ce-ţi mai face spatele? l-a întrebat ea.

Amir a privit-o, incapabil să spună ceva. Întrebarea îl catapultase brusc în casa lor cu miros de trandafiri din grădină, cu umbra minaretului care cădea pe fântână după-amiaza, cu pereţii galbeni ai camerei, fotografia cu un desen de Victor Hugo pe perete şi aparatul de aer condiţionat nou-nouţ care aştepta la baza scărilor să fie dus sus în cameră. Cărase singur aparatul în cameră, alegându-se cu o durere de spate. Nu o ascultase pe Mariam să cheme nişte oameni. A vrut s-o facă el, ca să economisească timp şi bani. Durerea începuse să îi treacă chiar în ziua arestării, iar în următoarele zile dispăruse.

Zâmbind, Amir se gândea că şi-ar dori să se târască în braţele lui Mariam şi să plângă până s-ar fi topit în îmbrăţişarea ei. Îşi dădea seama că nu avusese cum să-i spună că îi trecuse durerea. Totul fusese întrerupt, retezat pe jumătate, ca şi cum ar fi fost aruncaţi în zone cu fusuri orare diferite. În zona lui, totul se transformase peste noapte într-un coşmar cu cătuşe şi legături pe ochi, în timp ce ea, în zona ei, încă se agăţa de ultimele rămăşiţe de realitate, cu aparate de aer condiţionat şi lumina zilei, unde singura sursă de durere era căratul de obiecte grele, o zonă a inocenţei unde se puteau încă certa cine să care aparatul de aer condiţionat, unde el o auzea încă dojenindu-l în timp ce îi punea comprese fierbinţi pe spatele dureros. O realitate de care el fusese rupt atât de brusc şi violent, încât nici nu-i venea să creadă că viaţa lui a fost cândva aşa.

I-a aruncat o privire. Mariam îl privea drept în ochi de parcă i-ar fi lansat o provocare, dar nu numai lui, ci şi gardianului, închisorii şi lui Dumnezeu însuşi.

Şi-a desfăcut braţele şi apoi le-a închis, îmbrăţişându-se singur. Ei i-a apărut un surâs pe buze, iar el a înţeles. Şi-a ţinut răsuflarea, străbătut de un fior de recunoştinţă. Prin întrebarea ei simplă, Mariam reuşise să-i readucă la viaţă fostul eu, care începuse deja să-i dispară din memorie. Venise spre el, sfâşiind ultimele patruzeci şi cinci de zile din viaţa lui şi proiectându-l înapoi în cealaltă viaţa a lui de o trivialitate înduioşătoare, plină de griji cotidiene frumoase, în care avea libertatea să facă alegeri neînţelepte. Mariam îi reamintise că era în continuare bărbat, că vechea lui viaţă nu se terminase, că ea îl va aştepta să vină acasă, în camera cu aer condiţionat. Mariam reuşise să îi transmită că agonia lui nu era decât un răgaz, că se va termina mai

devreme sau mai târziu. Acum ştia că atâta timp cât o are pe ea, va supravieţui.

— Sunt bine. Mi-a trecut durerea, i-a spus el, simţind cum curajul se scurge prin vârfurile degetelor ei, îmbibându-se în masa ieftină, austeră, şi apoi se răspândeşte în oasele lui.

— Ce face copilul?

— Creşte, a răspuns ea.

Faptul că a pomenit de copil a făcut-o să zâmbească din nou, i-a făcut pe amândoi să zâmbească.

Buzele i s-au deschis cu de la sine putere, obrajii i s-au îmbujorat, iar trăsăturile feţei păreau să fi căpătat o anumită moliciune. Mariam avea pielea cea mai fină, fără cusur.

— E incredibil.

Dar chiar atunci i-a căzut privirea pe gardian, iar roşeaţa i-a dispărut instantaneu din obraji. Faţa i s-a întunecat precum cerul înainte de furtună.

— Au trecut patruzeci şi cinci de zile.

Cuvintele i-au ieşit din gură încet şi, deşi nu ridica tonul, păreau să devină din ce în ce mai grele de suferinţa pe care o exprimau.

— Patruzeci şi cinci de zile te-au ţinut aici, fără să ştiu unde eşti. Nici nu ştiam dacă mai trăieşti. N-au vrut să-mi spună. M-am dus peste tot.

Vocea îi cedă. Îşi muşca buzele ca şi cum ar fi încercat să le pedepsească pentru că o trădaseră aşa uşor. Atitudinea curajoasă de mai devreme părea să dispară rapid, gonită de amintirea fricii de a-l fi pierdut, frică încă acută şi adâncă.

Stătea pe marginea scaunului, respirând neregulat, cu mâinile tremurându-i, aşezate ca nişte cuiburi răsturnate pe masă. Părea să nu ştie ce să facă cu mâinile sau cu ochii sau cu suspinul ca un nod în gât. Amir a încercat să spună ceva. Nu a putut. Şi lui îi stătea disperarea în gât. A inspirat adânc.

— Nu-ţi văd faţa când te visez, i-a spus el într-un final, aplecându-se cât putea de aproape.

Era acum rândul lui să fie puternic de dragul ei, de dragul lui. „Nu mă pot frânge. Nu ne pot frânge."

— Doar un loc gol, ca o aură. Dar acum eşti aici şi ştiu că nu voi mai fi singur.

Cu un mic şi delicat tremur al capului, Mariam şi-a ridicat privirea spre el. Ochii îi străluceau ca licuricii noaptea.

— Nu eşti niciodată singur. Sunt mereu cu tine.

— Şi copilul?

Inima îi creştea de bucurie şi speranţă numai la gândul că va avea un copil, copilul lui. Voia s-o roage pe Mariam să se ridice ca să-i vadă din nou burtica, dar i-a fost teamă că s-ar uita şi gardianul. Nu voia să se uite la ea, să murdărească cu privirea lui impură ce era doar al lor.

— Mişcă?

Faţa lui Mariam se destinse iar într-un zâmbet. Cât îi plăcea să o vadă zâmbind, cât îşi dorea să-i simtă răsuflarea pe buze.

— Noaptea dă din picioare rău, parcă dansează, i-a răspuns ea.

— Ca şi mama lui.

— Da.

— Îţi place să dansezi.

— Da.

Afară se auzi o cheie în broască. Mariam şi Amir se uitară unul la celălalt. Privirile li se încleştară, ţinându-se bine, ca şi cum ar fi încercat să ia cu ele o bucată din celălalt în locul acela sigur, cel mai intim: în ochii lor.

— Sheida, spuse Mariam panicată. Dacă e fată, putem să-i punem numele Sheida?

Gardianul îl împinse pe Amir. Cele zece minute se terminaseră.

Pe coridor, lui Amir aproape îi cedară genunchii.

Erau patruzeci într-o celulă minusculă, cu pereţii coşcoviţi. Deţinuţii trăiau înghesuiţi precum albinele în stup, uneori reuşind să se evite, alteori călcându-se în picioare. Cel mai greu era noaptea, când fiecare trup încerca să-şi cucerească propriul spaţiu pentru dormit. Uneori aveau loc certuri, alteori gurile se contorsionau a frustrare reprimată. Într-un final, ca să pună capăt tensiunilor, au hotărât să traseze linii pe covorul subţire, urât mirositor, graniţe între trupuri. Dormeau unul cu capul la picioarele celuilalt, fără să mişte un muşchi, strânşi unii în alţii precum copiii speriaţi de furtună.

Era puţin înainte să se crape de ziuă când Amir a deschis ochii. Din principiu, în ultimul an se trezea în fiecare zi înainte ca celula să fie invadată de sunetul chemării la rugăciunea de dimineaţă. Voia ca

măcar actul trezirii să ţină de voinţa lui. Voia să-şi înceapă ziua când şi numai când hotăra el să deschidă ochii.

Rugăciunea făcea parte din programul de reeducare din noua închisoare. Fuseseră transferaţi aici cu ordinul de a fi transformaţi în bărbaţi cu frica lui Dumnezeu. Dar în lumea aceea de violenţă şi nebunie, nu de Dumnezeu îi era lui Amir cel mai frică.

Behrouz, acum colegul lui de somn din partea dreaptă, sforăia uşor. Amir nu se mişca, privindu-i cicatricea şi unghiile cu vârfurile întoarse în sus.

Câteva clipe mai târziu, în celulă răsună chemarea la rugăciune, care lui Amir i se păruse cândva frumoasă, în viaţa sa de om liber, iar acum, în viaţa lui de om în cuşcă, îl strângea de gât. Locatarii însă întârziau să se trezească. Dinspre capătul celălalt al celulei, de lângă uşă, veneau tot felul de zgomote: cineva căsca, altcineva tuşea, un picior frecându-se de pătura aspră. Amir se ghemui strângându-şi genunchii în braţe.

Patruzeci de bărbaţi ciufuliţi şi-au strâns aşternuturile, punându-le grămadă lângă zid. Unul câte unul, au fost duşi la baie şi aduşi înapoi. Unul după altul, s-au încolonat ca să vorbească cu Dumnezeu. Înconjurat de cuvinte sfinte, Amir se apleca, făcând genuflexiunile automat, ca o păpuşă stricată. Şoaptele puternice se izbeau de pereţi.

După ce au terminat, s-au aşezat cu toţii pe aşternuturile strânse, aşteptând micul dejun: o ceaşcă cu ceai, două cuburi de zahăr, o bucată de pâine şi nişte brânză feta. Azi, sfânta zi de vineri, primeau în plus câte o lingură de lapte praf, una de gem, câteva smochine şi curmale. Nu primeai cuburile de zahăr în zilele în care se dădea gem sau curmale.

Amir îşi sorbea ceaiul când uşa grea a celulei s-a deschis cu un scârţâit, iar un gardian cu mustaţa abia mijită deasupra buzei a apărut în uşă.

— Amir Ramezanzadeh! a strigat, încercând în zadar să-şi controleze vocea în schimbare.

Amir îşi auzi numele rostogolindu-se din gura băiatului şi frângându-se la „za” din „zadeh”. A simţit cum îl apucă disperarea. De câte ori era strigat numele cuiva, însemna ore lungi de absenţă, urmate de întoarcerea trupului epuizat, zdrobit, din sala de anchete, unde nici măcar Dumnezeu nu mai conta la fel de mult ca trupul, unde nicio mărturisire, negare, scuză nu aveau vreo valoare. Pe anchetatori nu îi

interesau cuvintele, doar trupul conta în sălile acelea supraîncălzite, întunecate, neaerisite. Trupul, coastele rupte şi nesfârşitele cuvinte ininteligibile strigate în ureche.

Amir crezuse că zilele de interogatoriu se terminaseră, dar evident se înşelase. S-a îndreptat spre gardianul care ţinea uşa deschisă, prin care se zărea lumina slabă de pe coridor. A stat nemişcat în timp ce gardianul l-a legat la ochi.

Din nou întuneric şi vulnerabilitate. Din nou înţelegerea faptului că nu mai avea niciun control asupra propriei vieţi. Amir nu-şi mai trăia viaţa, o trăia pe a altcuiva: legat la ochi, dus din celulă în sala de anchete, ţinându-se de un pix.

De data asta însă, Amir nu a fost dus în sala de interogatoriu, ci în „curte", o cameră căreia i se dăduse jos acoperişul, fiind înlocuit cu nişte gratii de fier strălucitoare, unde erau aduşi prizonierii o dată pe săptămână, timp de zece minute, şi puşi să se plimbe în cerc ca să-şi umple plămânii cu aer proaspăt. Închisoarea era aproape de munţi. Aceiaşi munţi ale căror vârfuri Amir le văzuse cândva pe geamul sufrageriei.

— Stai jos, îi ordonă gardianul dezlegându-l la ochi.

Amir se aşeză pe jos. Ploua. Mirosul de ploaie amestecat cu cel amar al asfaltului îi amintea de copilărie şi de prima zi de şcoală. Pierdut, cu obrajii uzi de lacrimi fierbinţi şi stropi de ploaie reci, alerga de la o stradă la alta, căutând uşa mare de fier a şcolii. Era una dintre cele mai puternice amintiri din copilărie: prima zi de şcoală şi cum nu reuşise să găsească şcoala.

Au trecut câteva minute şi gardianul nu se vedea nicăieri. A început să plouă mai tare. Amir s-a uitat în jur. Cu cât trecea timpul, cu atât se speria mai tare. De ce l-au adus aici? De ce era singur? Să fi ajuns la capătul funiei? Oare îşi trăia ultimele clipe din viaţă fără s-o ştie? Stătea pe asfaltul ud, într-o cameră fără acoperiş, aşteptând un gardian adolescent care îi ţinea viaţa în mâini ca pe un pachet de ţigări mototolit.

Inspiră adânc o dată şi încă o dată. Dacă inspiri adânc, rămâi în viaţă.

Într-un final, gardianul reapăru, ţinând în braţe ceva înfăşurat în pături. S-a apropiat încet de Amir, încercând din răsputeri să nu-l

privească în ochi. S-a aplecat puţin în faţă, depunând pachetul în poala lui Amir.

— Uite-ţi copilul, i-a spus.

Niciodată nu şi-a conştientizat Amir bătăile inimii şi sângele pulsându-i în vene ca atunci când a dat la o parte pătura şi a văzut doi ochi căprui, mari privindu-l şi părul negru, moale, care îi atingea fruntea. Câteva picături de ploaie îi căzură pe faţă, iar copila clipi repede, deschizând gura. Amir se uita la ea, total năuc. O ţinea fără să facă cea mai mică mişcare, de parcă ar fi fost paralizat.

Trei minute mai târziu, gardianul a venit şi i-a luat-o din braţe. Amir a fost condus înapoi în celulă tremurând.

Primul proces al lui Amir a durat cinci minute. Trecuseră deja doi ani. Un gardian l-a condus într-o încăpere mică, unde îl aşteptau un *mullah* şi un tânăr. A fost pus să-şi spună numele. Nu i s-a dat dreptul la un avocat. Nici nu s-a pus problema măcar. Amir nici nu se gândise să ceară un avocat, ştiind că e imposibil. Nici nu se gândise că urma să aibă loc un proces.

Acuzaţiile care i se aduceau păreau foarte clare. Amir nu a putut decât să le asculte şi să accepte sentinţa. *Mullah*-ul a început să citească capetele de acuzare: „crearea unui grup marxist, participarea la un grup marxist, planificarea unei revoluţii, planificarea răsturnării Republicii Islamice Iran, ateism...”.

A continuat să citească. Amir era acuzat de atâtea infracţiuni, încât nu avea nicio îndoială că era pe lista condamnaţilor la moarte. O gheară îi strângea pieptul, palmele îi transpirau, iar gândul îi zbura la Mariam şi la Sheida şi viaţa pe care nu o va mai avea niciodată. *Mullah*-ul s-a oprit în sfârşit din citit. Amir nu ştia decât că pedeapsa pentru ateism era pedeapsa capitală. Altă certitudine nu avea. În cele câteva secunde cât i s-a permis să vorbească, a spus:

— Sunt musulman.

A mai durat câteva minute până când tânărul a citit sentinţa. Amir a fost condamnat la şase ani de închisoare. I-a privit pe *mullah* şi pe tânăr, trăgând aer în piept atât de adânc, încât a simţit cum îi râcâie gâtul. Supravieţuise. Sentimentul de uşurare a fost atât de puternic, că aproape l-a doborât. A trebuit să se ţină de perete ca să nu cadă. Acum avea ceva concret să-i spună lui Mariam. Acum ştiau amândoi cât

aveau de aşteptat. Şase ani şi urmau să fie din nou împreună. Şase ani şi toate acestea urmau să ia sfârşit.

A fost transferat în altă celulă, în care i s-a spus că îşi va petrece următorii şase ani.

Stătea în picioare, cu tălpile lipite de cele două platforme albe înnegrite, de-o parte şi de alta a găurii din pământ în care pluteau gândaci morţi. Stătea cu spatele la uşa cu încuietoarea ruptă; de altfel, toate încuietorile de la uşile băilor erau rupte. Ca să le fie mai uşor gardienilor să intre la nevoie: dacă cineva leşina, făcea o criză de nervi sau se sinucidea. Fiind deja rupte, nu mai era nevoie să le forţeze. Gardianul putea să intre pur şi simplu şi să pună capăt acţiunii căreia trebuia să-i pună capăt.

Amir stătea cu picioarele depărtate şi urina când trebuia să urineze.

S-a întors dând să plece, îngreţoşat de mirosul greu de urină veche, când a văzut o cutie mică de lemn pe jos. Era ciudat să vezi o cutie acolo. Nimic din lumea exterioară nu ajungea în închisoare, nici măcar cutiile de lemn abandonate. Amir a luat-o de jos şi a început s-o examineze ca şi cum ar fi fost un obiect preţios. Atingând cu degetele textura aspră a lemnului, a dat peste măciulia unui cui. L-a apucat cu degetele şi a început să-l învârtă. Cuiul nu era aşa de adânc înfipt cum părea şi a ieşit uşor. A pus cuiul în buzunar şi a ieşit din baie.

Începând cu cele zece minute de aer proaspăt de munte pe săptămână, Amir s-a apucat să tocească capul cuiului frecându-l de ciment. Stătea pe jos, de neclintit în acţiunea sa, ca şi cum ar fi putut să tocească toată închisoarea până la dispariţie dacă insista suficient. O şi vedea, brăţara din sâmburi de curmală, în jurul încheieturii fetiţei lui. Sau poate va trebui să aştepte. Poate o va purta întâi Mariam, iar apoi i-o va da fiicei când va creşte mai mare. Erau atâtea posibilităţi. Îi creştea inima de entuziasm şi trupul i se încălzea sub cele câteva raze timide de soare tomnatic care îi atingeau creştetul prin acoperişul din gratii de fier al curţii.

Vineri, în ziua sfântă a curmalelor, a făcut înconjurul celulei cu un borcan gol de lapte praf în mână.

— Nu aruncaţi sâmburii, puneţi-i aici.

Mâinile s-au întins şi degetele s-au desfăcut, lăsând să cadă sâmburii cu zgomot în cutie. Când borcanul s-a umplut pe jumătate, Amir a turnat apă peste ei lăsându-i la înmuiat.

Zilele treceau, iar Amir pândea sâmburii. Zi după zi de aşteptare, angoasa începea să înlocuiască entuziasmul iniţial. Dacă nu mai avea timp? Dacă îi strigau numele din nou şi de data asta nu ca să-şi vadă fiica? Dacă oamenii care îi decideau soarta se răzgândeau înainte să apuce să termine brăţara? Înainte ca el să îi lase ceva fiicei lui în afară de o amintire care se va evapora?

Capul îi plesnea. A mia oară în ziua respectivă, s-a dus la borcan să vadă dacă se înmuiaseră sâmburii. Ştia că e în zadar; sâmburii mai aveau nevoie de câteva zile. Dar nu se putea abţine. Nu putea sta locului. Dădea ocol camerei înnebunit de zgomotul papucilor de plastic din coridor. De fiecare dată avea senzaţia că vin după el, că nu mai are timp.

A hotărât să nu-şi piardă timpul, aşa că, cât aştepta să se înmoaie sâmburii, s-a apucat să facă o şurubelniţă înfigând cuiul fără cap în mânerul pe jumătate topit al periuţei de dinţi. A apucat cuiul bine între degete. Dacă îl ţine destul de strâns, se gândea, poate că nu îi mai tremură mâna.

Şi astfel treceau zi după zi de nesiguranţă, având nevoie de toată energia ca să nu se apuce să alerge prin celulă, cu capul în mâini, să fie atent la uşă şi să vâre totul în buzunar la auzul sunetului de papuci de plastic care se apropiau de celulă.

În altă zi, a făcut sfoara pentru brăţară, din aţe deşirate din şosetele lui şi ale lui Behrouz.

— Pe fiica mea o cresc bunicii, i-a spus Behrouz întinzându-i şosetele. Împreună cu cei doi veri ai ei, copiii surorilor nevesti-mii, care sunt şi ele închise. Crezi că într-o zi o să-mi aducă şi mie fiica s-o văd?

În ochi i se citea implorarea, de parcă Amir ar fi avut toate răspunsurile.

— Sigur că da, i-a spus Amir privind faţa îngrijorată a lui Behrouz şi gândindu-se ce norocoasă era Sheida să o aibă pe mama ei.

Amir a răsucit firele pe un tub de pastă de dinţi întărită, folosindu-l ca pe un fus să toarcă firele împreună. Stătea cu fruntea încruntată de

concentrare şi buzele strânse, iar bărbia îi urca şi îi cobora cu fiecare mişcare de la stânga la dreapta a fusului. Încerca să nu se gândească. Trebuia să se concentreze pe brăţară. Dacă reuşea să o termine şi să i-o dea fiicei lui, putea în sfârşit să nu se mai teamă de nimic. Se putea relaxa la gândul că ceva din el şi-a găsit drum de aici, dinăuntru, către afară, în libertate, unde fiica lui urma să crească cu conştiinţa faptului că tatăl ei nu s-a dat bătut; că viaţa nu se dă bătută niciodată.

S-a lăsat noaptea, iar Amir a adormit cu sfoara şi cuiul în buzunar. Se simţea liniştit cu ele aproape, jumătate din treabă era deja făcută.

Primul lucru pe care l-a făcut la trezire a fost să-şi croiască drum, ocolind trupurile adormite, până la borcan. „Să fie gata", murmura în barbă. Încă nu se crăpase de ziuă, iar în cameră plutea un întuneric stătut şi transparent. Nu vedea bine sâmburii, doar nişte gâlme negre în borcan. Şi-a băgat un deget în apa rece, uşor vâscoasă, şi a scos unul. Printre buzele întredeschise, i-a scăpat un geamăt cald. Erau gata.

Curând după rugăciunea de dimineaţă, a început să dea găuri mici în partea bombată a sâmburilor, cu şurubelniţa improvizată. Pe măsură ce găurea, simţea cum celula înghesuită care îl sufocase până atunci începea să devină mai suportabilă, terminaţiile nervoase din frunte i se destindeau, iar muşchii încordaţi ai umerilor i se înmuiau. Cu fiecare sâmbure de curmală pe care îl lucra, simţea cum senzaţia de vertij se diminua. Cu fiecare sâmbure, se simţea mai departe de marginea lumii, a prăpastiei, unde pământul îi fugea de sub picioare. Poate că totuşi timpul era de partea lui. Poate că totuşi nu va pierde totul.

După ce a terminat de găurit toţi sâmburii, a început să-i înşire pe sfoară. S-a lăsat seara. Becul fără abajur s-a aprins, scufundând pentru prima oară celula într-o strălucire blândă, cum i se părea lui. Era înconjurat de un zumzet de voci. Dintr-un colţ al celulei, îi auzea pe Behrouz şi alţi câţiva deţinuţi jucând un joc cu poezii: trebuiau să spună un vers care să înceapă cu litera cu care se terminase versul anterior.

Amir a zâmbit, luând în mână un alt sâmbure. Fiecare sâmbure parcă dansa alunecând pe sfoară. Ultimul sâmbure a alunecat cu un mic tremur. Amir tremura şi el de emoţie, precum un maratonist care vede pentru prima dată linia de sosire.

Era aproape ora cinei când a legat nodurile finale, la ambele capete ale sforii. Afară, vântul mugea lovindu-se de gratiile care înconjurau curtea. Amir a pus cu grijă brăţara pe covor. Investise în ea tot elanul lui vital, acum simţea că nu mai are putere deloc. Auzind uşile celulelor învecinate deschizându-se, semn că gardienii se apropiau, a înşfăcat repede brăţara, ascunzând-o în buzunar.

Uşa celulei s-a deschis cu un scârţâit. Găleata de orez a trecut din mână în mână până la Amir. Era rândul lui să împartă cina în seara aceea.

A trebuit să aştepte săptămâni la rând până să-i poată da brăţara fiicei lui, săptămâni de nerăbdare, singurătate şi disperare. Săptămâni în care a purtat brăţara în buzunar, ascunsă, ca o amintire dragă de care depindea întreaga sa fiinţă, o amintire dragă pe care gardienii sigur ar fi distrus-o dacă ar fi găsit-o.

Într-un final, într-o după-amiază mohorâtă, a primit o vizită. De data aceasta, vorbitorul era o încăpere îngustă, cu pereţi de sticlă ce marcau graniţa dincolo de care o viaţă se oprea şi alta începea.

Mariam stătea în faţa lui, dincolo de geam, cu Sheida în braţe. Sheida crescuse, nu mai semăna cu copilul pe care Amir îl ţinuse în braţe în acea după-amiază ploioasă. Acum, până şi culoarea ochilor i se schimbase. Erau mai închişi, aproape negri. Şi-a plimbat privirea prin încăpere, după care s-a fixat câteva clipe pe faţa lui Amir. Dar exact când Amir aproape începuse să creadă că fiica lui l-a recunoscut, privirea ei şi-a reluat plimbarea de-a lungul pereţilor verzi ca de spital şi al peretelui de sticlă.

Zâmbind, Mariam a luat-o pe Sheida în braţe, îndreptându-se cu ea spre uşa care ducea la deţinuţii aflaţi de partea cealaltă a pereţilor de sticlă. În uşă se afla gardianul pe care îl văzuseră şi la prima vizită. Zâmbetul a dispărut de pe faţa lui Mariam, păşind cu o anumită greutate, ca şi cum ar fi uitat să meargă.

Gardianul a privit-o fără nicio expresie în timp ce ea îi spunea numele şi numărul lui Amir, strângându-şi braţele în jurul trupului micuţ. Gardianul dădu din cap şi o luă pe Sheida. Avea mâinile surprinzător de îmbătrânite. Mariam i-a făcut cu mâna fiicei sale, care a dispărut în spatele uşii, în braţele gardianului.

De partea cealaltă a sticlei, Amir aştepta cu mâinile puternice, dar nesigure întinse în aer. Vena de la tâmplă i se zbătea violent. A primit-

o pe Sheida în braţe, peste graniţa dintre viaţă şi moarte, timp şi purgatoriu, cu picioruşele atârnându-i în aer şi ochii dansându-i ca fluturii. Amir a ţinut-o aşa de strâns, că a făcut-o să ţipe. Mariam a râs ştergându-şi o lacrimă care-i atârna de noile riduri. Sheida se chinuia să se ridice în picioare. Amir a privit în jur şi i-a ascuns brăţara sub pulover.

Gardianul s-a întors şi a luat-o pe Sheida, cu tot cu brăţara din sâmburi de curmală ascunsă în dreptul inimii, ducând-o de partea cealaltă, unde o aştepta viaţa.

Al doilea proces al lui Amir a durat tot câteva minute. Trecuseră trei ani de la primul, timp în care Behrouz îşi văzuse fiica o singură dată. În ziua respectivă, Amir l-a învăţat cum să-i facă o brăţară, ca să sărbătorească cumva.

De data aceasta, când şi-a auzit numele, Amir nu s-a îngrijorat prea tare. Nu l-a îngrijorat nici faptul că gardianul l-a dus într-o încăpere mică, în care îl aşteptau un *mullah* şi doi bărbaţi în costume negre, cu feţe severe. „Am fost deja condamnat”, şi-a spus, „mai am doar trei ani”. Nimeni nu-l putea atinge.

— Te rogi? spuse *mullah*-ul ridicându-şi ochii mici şi pătrunzători dintr-un dosar.

Părea obosit, prost dispus.

— Da, răspunse Amir intuind că acela era răspunsul corect.

— Tatăl tău se roagă?

— Da.

— Posteşti de Ramadan?

— Da.

Întrebările s-au oprit. Unul din bărbaţii în costum negru a notat ceva. Nimeni nu a spus nimic. S-au uitat la Amir şi l-au strigat pe gardian să ducă deţinutul înapoi în celulă.

O săptămână mai târziu, înainte de a se crăpa de ziuă, Amir s-a trezit din cauza zgomotului de paşi grăbiţi de pe coridor. A deschis ochii, ascultând zgomotele de afară, întrebându-se ce se întâmplă. Uşa s-a deschis cu un scârţâit şi Amir a fost înşfăcat până să apuce să se ridice în picioare şi împreună cu el şi alţi câţiva, inclusiv Behrouz. Dar nici nu au avut vreme să schimbe o privire, darămite o vorbă. I s-a pus

din nou legătura peste ochii speriaţi, confuzi, adormiţi. La mâini i-au pus cătuşe. A fost scos din celulă, împins când la stânga când la dreapta pe coridor. A auzit cum se descuie o uşă şi a simţit aerul rece dinaintea zorilor pătrunzându-i prin piele. De peste tot în jur se auzeau şoapte de neînţeles, grăbite. Lui Amir îi bătea inima nebuneşte, la galop. Îşi tot întorcea şi răsucea capul, încercând să vadă ceva. Avea gura uscată. Întunericul era fără ieşire.

— Ce-mi faceţi? l-a auzit strigând pe Behrouz. Unde ne duceţi?

Dar nimeni nu l-a ascultat. Vocea i-a fost înecată de strigătele celorlalţi.

Amir s-a simţit împins violent în faţă de o pereche de mâini. Apoi a simţit frânghia aspră în jurul gâtului. A fost ultimul lucru. Pentru o clipită, timpul a încremenit, apoi, brusc ca o avalanşă, totul s-a terminat.

2008
Teheran, Republica Islamică Iran

Cu două zile înainte ca Maman Zinat să moară, Forugh a mâncat o rodie împreună cu ea. Forugh a desfăcut-o în timp ce Maman Zinat privea, așezată pe un fotoliu mare, învelit într-o husă cu model floral. Genunchii i se vedeau prin pătura verde-fistic ca două gâlme rotunde și moi. Pe peretele din spate era o frescă cu lebede albe care înotau pe un râu albastru, mărginit de copaci verzi și un cer senin cu nori albi pufoși.

Ţinând rodia de moţ, Forugh înfipse cuţitul și o tăie în două. Rodia se despică cu un oftat slab, iar sucul roșu aprins se revărsă pe tava albă.

Televizorul era aprins. Un canal prin satelit înfiinţat de câţiva emigranţi iranieni din America transmitea un videoclip cu muzică persană.

— Îmi place Mansour.

Maman Zinat dădu mai tare sonorul.

— E politicos, nu ca ceilalţi care sar pe scenă și ţipă. Se vede că e dintr-o familie bună.

Forugh desfăcea neîndemânatică boabele transparente, ca rubinele, cu degetele pline de sucul lipicios. Își ridică privirea de unde stătea, pe covorul cu flori roșii ţesut de mână, și îi zâmbi fericită lui Maman Zinat, cu pielea ei fină, părul lung argintiu prins într-un coc complicat la spate, pleoapele care îi atârnau roz peste ochi, dându-i un aer somnoros, mâinile albe și uscate, împreunate deasupra păturii, împodobite doar de verigheta discretă.

Forugh nu-și mai văzuse bunica de mai bine de doisprezece ani. Așa că o privea cu admiraţie, dragoste, sentimente amestecate de bucurie și curiozitate. O uimea cât de puţin se schimbase Maman Zinat. Anii nu își lăsaseră amprenta pe pielea ei, pe tinereţea care îi strălucea în ochi, pe eleganţa și calmul mișcărilor ei.

Seminţele de rodie se sparseră sub apărarea degetelor lui Forugh, împroșcând-o cu suc pe bluză. Cu coada ochiului, o văzu pe Maman Zinat ferindu-și, cu o mișcare iute a mâinii, pătura din calea dezastrului. Forugh râse.

— Sper să am genele tale, Maman Zinat.

Încercă să-şi cureţe bluza de stropii roşii cu dosul mâinii curate.

— De ce? întrebă Maman Zinat zâmbind de parcă ştia exact de ce nepoata sa îşi doreşte să fi moştenit genele ei. O femeie care ştie că este frumoasă.

— Ai mai puţine riduri decât mine.

— Nu-ţi trebuie genele mele. Eşti frumoasă ca o floare, ca florile copacului de jacaranda.

Lumina dimineţii se împrăştie de-a lungul orizontului şi picură în curtea îngustă, orizontală, tulburând suprafaţa apei albastre din fântâna de porţelan şi răspândindu-se precum umezeala pe sub pielea lui Forugh. Stă sub copacul de jacaranda, privind în sus la ciorchinii roz-mov. Îşi împreunează mâinile şi se ghemuieşte. Cu capul în piept, lacrimile îi curg pe cămaşa galbenă de mătase, lăsând pete sărate. Se prăbuşeşte lângă fântâna în care peştişorii aurii freamătă nelinişţiţi înainte de culcare. Trupul îi e pe jumătate în noroi, pe jumătate pe dalele de piatră care mărginesc stratul de flori. Plânge.

Simte o mână pe umăr şi îşi ridică privirea tivită cu roşu.

— Maman Zinat a ta iubea copacul acesta, îi spune Khaleh Leila întinzând mâna şi mângâind frunzele.

— Ar fi trebuit să vin mai devreme. Am venit prea târziu.

— Ai fost alături de ea în ultimele ei zile. Sunt sigură că a murit fericită. Asta e tot ce contează.

Ultima imagine a lui Forugh cu Maman Zinat este trupul ei rece întins pe pat, acoperit cu un cearşaf alb. Inima ei încetase să mai bată în zori. Forugh dăduse cearşaful la o parte ca s-o privească. Maman Zinat se ţinea cu o mână de piept, de parcă ar fi încercat să-şi smulgă inima şi s-o arunce pe fereastră. Dosul celeilalte mâini i se odihnea pe frunte, gura îi era contorsionată de durere, privirea – fixă, îngrozită, uimită de parcă nu i-ar fi venit să creadă că moartea poate veni atât de uşor.

Forugh nu văzuse nici fericire şi nici pace pe chipul ei. Doar durere. Durerea care o face să se ţină de piept, după care inima îi încetează brusc să mai bată. Durerea de a înfrunta moartea înainte de răsărit. Singură.

Dante lasă tăvile cu halva şi curmale pe ciment şi sună la uşă. Vânticelul care adie aduce miros de praf şi ciment de la casa în construcţie din capătul aleii. Aşteptând, priveşte uşa deschisă a casei vecine, în pragul căreia apare o femeie într-un *chador* negru. Un băieţel aproape o împinge şi ţâşneşte afară din casă. Ţine în pumn nişte bani. Trece în fugă pe lângă Dante, apucând-o spre stradă. Mama lui îl strigă, îl asigură că-l aşteaptă acolo, că e în siguranţă. Cum aleargă, îi iese un papuc din picior. O clipă pare să nu înţeleagă ce i s-a întâmplat, de ce nu mai poate să fugă. Vede papucul de plastic rămas în urmă, îşi bagă piciorul la loc în el şi începe să alerge din nou. Se opreşte şi se întoarce spre maică-sa.

— Doar suc, da?

Ea aprobă din cap, iar el continuă să fugă până la capătul aleii şi apoi pe stradă.

Băieţelul şi felul în care aleargă îi amintesc lui Dante de el însuşi când era copil. Şi el alerga aşa de câte ori Maman Zinat sau Khaleh Leila îl trimiteau să cumpere ceva de la magazinul de mai sus, pe stradă. Alerga tot drumul până la magazin, cumpăra ce avea de cumpărat şi se întorcea în fugă acasă. Nu mergea niciodată. Băieţii nu merg niciodată. Aleargă tot timpul, de parcă i-ar urmări curenţii timpului, şerpuind şi sâsâind. Îl urmăreşte cu privirea pe băieţel până intră în magazin.

Mama băiatului se uită la Dante, care dă din cap şi salută.

— Condoleanţe, îi spune ea încet, trăgându-şi *chador*-ul pe faţă.

Dante îi mulţumeşte şi ea se retrage în casă, dispărându-i din raza vizuală. Deşi nu o mai vede, ştie că e încă acolo, dincolo de uşă, îşi aşteaptă fiul. Că primul lucru pe care băieţelul îl va vedea dând buzna în casă va fi ea.

Dante se întoarce spre uşa albastră şi sună din nou. Nu vrea să se afle acolo. Nu-i plac înmormântările. E acolo doar pentru cele două femei cu păr cărunt şi mirosind a trecut. Cele două femei care l-au crescut, când în braţele uneia, când ale celeilalte, spunându-i poveşti de dragoste cu prinţese persane şi iubiţii lor frumoşi şi săraci. Cele două femei din cauza cărora a plâns amarnic când mama lui, eliberată din închisoarea lui Khomeini, a vrut să-l ia acasă cu ea.

Una dintre cele două femei a murit, dar Dante nu poate să plângă. Îi e ciudă pe soarele superb de pe cerul alb-albastru. Nu înţelege de ce tragediile trebuie să se întâmple mereu în zile frumoase şi însorite.

De dincolo de uşa albastră răzbate zgomot de tocuri grăbite pe dalele de piatră. Dante ciuleşte urechea. N-au cum să fie paşii lui Khaleh Leila. Ea nu poartă tocuri şi nici nu merge aşa de repede. Apropierea sunetului străin îl enervează.

O femeie deschide uşa. Are faţa în formă de inimă, gene lungi şi îndrăzneţe, care îi mărginesc ochii căprui, iar părul creţ şi negru îi curge pe umeri. Îşi dă părul din ochi cu o mână mică şi zâmbeşte. Ceva legat de zâmbetul luminos, croiala rochiei, părul curgând nestăvilit îi dă un aer străin.

Atunci îşi aminteşte. „Forugh!"

Se prezintă bâlbâindu-se, grăbindu-se să ridice tăvile de pe jos. Forugh nu pare să fi înţeles cum îl cheamă. Pare distrată, dar are o privire tulburător de senzuală, aşa încărcată de suferinţă. Îi ia una din tăvi, fără să se prezinte însă.

Dante o urmează, aplecându-se ca să încapă pe uşă. Casa e scufundată în tăcere. Se întreabă unde o fi Khaleh Leila. Priveşte în sus, iar ochii i se fixează fără să vrea pe camera lui Maman Zinat. Vede ferestrele închise, perdelele trase şi îl încearcă o mare durere.

Forugh merge în faţa lui. Poartă o rochie neagră care îi ajunge puţin mai jos de genunchii de culoarea caramelului. Părul bogat îi saltă în timp ce traversează curtea cu aer de stăpână, sigură pe ea şi dezinvoltă. El simte că urmează să-l deposedeze de ceva, deşi nu ştie exact de ce. Toc-toc pe pavaj, seamănă cu bătăile inimii.

În casa cu pereţi vechi, scunzi, zugrăviţi în albastru care o fac să iasă în evidenţă printre complexele de apartamente proaspăt construite de jur împrejurul ei, Leila şi Maman Zinat au locuit împreună, trecând prin divorţul Leilei şi moartea lui Aghajaan, an după an, printre umbre şi şoapte. Ultimele păzitoare ale trecutului. Casa era teritoriul lor, o relicvă a tinereţii lor. Nimeni nu reuşise să le momească să o părăsească. Nici promisiunea confortului unui apartament mai mic, a unei călătorii la Mecca sau în Germania, la Forugh şi mama ei, nimic nu le-a convins. Cât timp casa era în picioare, iar ele locuiau în ea, rămâneau stăpâne pe propriul destin.

A doua zi după sosirea lui Forugh, cu o eşarfă de mătase galben aprins în mână, Leila a rugat-o s-o lege la ochi. Maman Zinat a râs încetişor, cu o lucire ghiduşă în ochi.

Legată la ochi, Leila s-a plimbat cu paşi mari, încrezători, dintr-o cameră în alta, atingând cu degetele suprafaţa aspră a pereţilor, cum citesc orbii. S-a oprit perfect în faţa fiecărei încăperi, spunându-i povestea. Aici s-a născut cineva, acolo a murit altcineva. Dincolo şi-a petrecut cineva noaptea nunţii.

— Aici, i-a spus lui Forugh arătând spre o uşă, întorcându-şi capul legat cu eşarfa spre uşă, s-a născut mama ta.

Nu vedea faţa lui Forugh, îi auzea doar respiraţia accelerându-se. La sfârşitul turului, şi-a dat jos eşarfa, zâmbind triumfătoare. Maman Zinat aplauda. Forugh râdea, crezându-le poate pe amândouă nebune. Şi totul se întâmpla cu doar câteva zile înainte, înainte ca bătăile inimii lui Maman Zinat să se piardă asemenea unei pietricele în fântână.

Leila oftează. A îmbătrânit atât de repede. Stă pe podea, cu spatele la fereastră. Ţine ochii închişi; e atât de copleşită de tristeţe, că de-abia se poate mişca. I se pare că aude uşa deschizându-se, dar nu e sigură. Să fi ajuns deja Omid şi Sara? I-a sunat de dimineaţă la hotel, în Shiraz, să le spună vestea. Nu l-a mai auzit pe Omid plângând aşa de când era mic. Cum reacţionase Sara oare? Leila nu vorbise cu ea. Parisa era şi ea acolo. Era şocată. Nu putea vorbi. S-a dus vacanţa lor în familie. Leila închise ochii. Bieţii de ei. I-au spus că iau primul avion înapoi spre Teheran. Le-a spus despre Forugh, că s-a întors. Nu păreau s-o fi auzit. Aveau urechile pline de moarte.

Îşi schimbă poziţia. Ar vrea să ştie dacă a venit cineva, însă nu are putere s-o strige pe Forugh s-o întrebe. În schimb, se lasă să alunece şi mai jos, ascultând ciripitul păsărilor de afară.

Forugh nu l-a ascultat pe Dante când s-a prezentat. Părea prea tânăr, prea emoţionat şi nerăbdător să se prezinte ca să-i stârnească interesul. L-a luat drept un soi de ajutor în casă, venit să ajute cu ceremonia de la prânz. Dar acum îl urmărea neliniştită cum se mişcă prin casă, înalt şi deşirat, cu încrederea şi uşurinţa cuiva care cunoaşte fiecare colţişor. Cum se duce, fără să o întrebe, în pivniţă şi aduce în bucătărie samovarul de argint, paharele cu marginea aurită, ceaiul aromat din Lahijan, tăvile şi cuburile de zahăr. Cum pendulează

nestingherit între bucătărie, camera de oaspeţi şi pivniţă. Nu pare deloc să fie un ajutor în casă, ci un bărbat întors în casa în care a copilărit. O nelinişteşte relaţia lui intimă cu casa. Se mişcă prin ea ca şi cum ar fi casa copilăriei lui, de parcă *el* ar fi ascultat poveştile de dragoste cu prinţese persane şi iubiţii lor săraci şi frumoşi, pe care cele două bătrâne le spuneau seara, de parcă *el* fusese crescut în mijlocul amintirilor şi vieţii femeilor.

Dante urcă scările cărând o masă. Sub greutatea ei, i se văd muşchii zvelţi ai braţelor şi ai pieptului, încordaţi. Are gâtul lung, alb, păr negru moale, care îi saltă pe frunte în timp ce urcă treaptă după treaptă.

Forugh nu ştie ce să facă. Ar vrea să ajute, să pară stăpână pe situaţie, să-l întrebe din nou cine e. E clar că nu e ajutor în casă. Dar îi e ruşine să admită că nu a auzit de prima dată. Umblă după el prin casă, punând mâna pe lucruri despre care nu ştie mai nimic. Lucruri pe care nu le-a văzut de ani de zile. Lucruri pe care el pare să le cunoască foarte bine. Faptul că se integrează atât de bine în casă o intimidează, o înfurie. Se simte inutilă şi, în plus, invidioasă. Se grăbeşte să-i ofere o mână de ajutor cu masa, dar o refuză politicos. Îi zâmbeşte, iar ei i se pare că o face cu superioritate.

„Mă tratează ca pe o musafiră”, se gândeşte Forugh, încercând să-şi compună un mers cât mai indignat, cum urcă treptele îmbrăcate în mochetă către camera lui Khaleh Leila. Nu ştie de ce se duce la ea. Se simte ca o fetiţă care se duce să se plângă mamei că un băiat nu o lasă să se joace cu el şi se simte puţin ruşinată.

Khaleh Leila e întinsă pe jos, cu capul pe o pernă mare albă, cu pleoapele închise sub un strat de coajă de castravete. Forugh ştia că a plâns toată dimineaţa.

— A venit un tip.

Forugh şi-a pierdut suflul, a urcat prea repede pe scări. Khaleh Leila îşi dă jos cojile verzi de pe ochi. E o femeie uscată, cu ochi negri prelungi şi o gură cu buze subţiri, severe. Are părul creţ şi des exact ca Forugh. Pare mai bătrână decât este.

— Mi s-a părut că aud uşa.

Vocea îi e slăbită, ezitantă. Fără să-şi ridice capul, caută după o farfurioară pe care se află un castravete subţire, golaş, fără coajă. Îşi înlocuieşte cojile vechi de pe ochi cu altele noi.

— E fiul lui Marzieh. Ţi-o aminteşti pe Marzieh?

Forugh își amintește de un băiețel care alerga prin curte, dând cu piciorul într-o minge. Băiatul cu ochi cenușii și obrajii roșii. Când Forugh și mama ei au venit în vizită. Deși erau aproape de aceeași vârstă, băiatul părea mai mic decât ea. Nu o interesase să îl cunoască.

— Cum de-l cheamă Dante?

— La fel cum te cheamă și pe tine Forugh. Tatălui său îi plăcea foarte mult poetul italian. La fel cum mamei tale îi plăceau Forugh și poeziile ei, așa că ți-a pus numele ei.

— Și i-au lăsat pe părinții lui să-i pună numele Dante?

— Sigur că nu. În certificatul de naștere este Hossein.

O adiere umflă perdelele, după care le dezumflă.

— Spune-i doar să pregătească tot ce trebuie pentru ceai. Știe unde sunt.

— A făcut-o deja.

Khaleh Leila își saltă capul învelit în coji de castravete și zâmbește. În zâmbet i se citește intimitatea. Forugh se întreabă dacă și Maman Zinat ar fi zâmbit la fel dacă ar fi venit vorba de Dante. Închide ușa cu un gest hotărât, dar cu grijă să nu o trântească.

Stau față în față, ținând de colțurile feței de masă albe, scuturând-o și întinzând-o în aer. Materialul se umflă și apoi se dezumflă precum marginea nisipoasă a unui val.

— Când ai sosit? o întreabă Dante pe Forugh, urmărind-o cum se își îngustează ochii, atentă ca cele două colțuri să se suprapună perfect, și cum potrivește una din laturi.

Dante zâmbește văzând precizia cu care împăturește. Ea îl vede zâmbind, dar nu-i întoarce zâmbetul.

— Marți.

— Dacă ajungeai câteva zile mai devreme ai fi fost aici de Anul Nou.

— Da.

— Și verii tăi? Știi când ajung?

— În seara asta probabil.

Dante ridică samovarul și-l pune pe masă. Privirea îi cade pe mâinile ei delicate, care netezesc toate pliurile feței de masă, cu mișcări scurte și insistente, ca și cum ar încerca să șteargă o pată invizibilă. Gesturile ei sunt europene. Simțind cum crește un soi de

frustrare înăuntrul lui, atacă subiectul care îl doare, îi doare pe amândoi cel mai tare.

— Ultima dată am văzut-o pe Maman Zinat acum o săptămână.

Paharele clinchetesc pe farfurii în timp ce Forugh le aranjează pe o tavă de argint.

— Au venit la noi acasă, la cină. Râdea de ceva ce făcuse Khaleh Leila. Asta e ultima mea amintire cu ea. Felul în care râdea.

Dante face o pauză, inspiră adânc şi încearcă să înghită nodul neaşteptat din gât.

— Părea bine. Nu înţeleg ce s-a întâmplat.

Odată cu briza, pe fereastra deschisă intră şi zgomote slabe: scârţâitul unei uşi, cineva care bate un covor, cineva care bate cu ciocanul departe.

— A făcut infarct.

Forugh îşi ridică ochii spre el, cu mâinile nemişcate acum pe paharele cu margini aurite.

— Dimineaţa devreme. Doctorul a spus că a murit pe loc.

Dante îşi mută privirea de la ea la florile care se văd pe fereastră sorindu-se în căldura de dimineaţă târzie. Îşi doreşte să fie în altă parte, sus pe munţii Darband poate, de unde se vede oraşul, departe, inaccesibil. Stă acolo, ascultând cum Forugh toarnă cuburi de zahăr în zaharniţă, străpuns de o durere neliniştitoare, care îl amorţeşte. Îşi doreşte ca Forugh să-i zâmbească.

Ani de-a rândul, după ce Forugh, mama ei şi Naser, al doilea soţ al acesteia, plecaseră în Germania, Dante îi citise cu voce tare lui Maman Zinat scrisorile lui Forugh. Scrisori care nu treceau de nivelul veştilor, dar erau totuşi pline de tristeţe. Scrisori cu un scris îngrijit, aerisit, care nu îşi schimba forma, nu se maturiza, nici mai frumos, nici mai urât de-a lungul anilor, martor al felului în care timpul încremeneşte în acel colţ ascuns al minţii unde se păstrează amintirile.

Uneori, pitit în mijlocul scrisorii, dădea peste un desen cu un râu şi lebede plutind pe el care semăna cu fresca din camera galbenă, şi totuşi diferit. Un desen cu fresca aşa cum şi-o amintea Forugh. Alteori, găsea poze cu Forugh trecând prin viaţă imortalizată la zile de naştere, ceremonii de absolvire, Anul Nou. Dante ajunsese să o cunoască prin intermediul iluziei zâmbetului ei imortalizat într-un mediu la fel de

străin şi intimidant pentru el ca Forugh însăşi, cu faţa ei în formă de inimă şi ochii căprui.

Stând acum faţă în faţă cu ea, îşi dădea seama că şi-a trăit o parte din viaţă, acea parte legată ca printr-un cordon ombilical de această casă şi de femeile dinăuntrul ei, în umbra fotografiilor, cuvintelor şi amintirilor acestei femei. Femeia cu ochii negri ca două luni. Iar ea nici măcar nu-l învrednicea cu o privire. I-ar plăcea să îi spună despre scrisori şi despre desene.

— Hai să punem fructele aici, spune ea sau mai degrabă îi ordonă.

Cu paşi mari, eleganţi se îndreaptă spre uşă.

— Totul e în frigiderul de sus, îi strigă el. Acolo ţin fructele.

Forugh se întoarce spre el, cu o privire rece ca gheaţa. Brusc, se simte ca un copil în faţa ei, îl poate desfiinţa cu o privire, o şoaptă, un zâmbet.

— Ştiu, spune ea, am locuit aici ani de zile.

— Ştiu, răspunde Dante tresărind. Îşi simte gura uscată. Ţi-am spus doar unde ţin fructele.

— În regulă. Hai să le aducem atunci.

Pare nerăbdătoare să scape de privirea lui.

— Bun, să mergem.

O urmăreşte din ochi cum dispare pe coridor. Nu se aştepta la acest puseu de ostilitate. Îşi îndreaptă spatele şi face un gest cu mâna, ca şi cum ar alunga ceva. Nu îl interesează ce o roade. Nu aici şi nu azi. Mângâie marginea unei farfurioare din cele aranjate frumos pe tavă şi aşteaptă o clipă înainte să o urmeze în bucătărie.

Leila parcurge încet coridorul, coboară treptele spre bucătărie, trece pe lângă peretele pe care Maman Zinat îşi dorise mereu să îl dărâme şi nu apucase, şi se opreşte în dreptul ferestruicii care dă spre fântâna albastră în care se joacă razele de soare.

Îi vede lucrând, cu spatele unul la celălalt. Forugh spală castraveţii cornişon în chiuvetă, iar Dante spală nişte struguri aurii într-un castron cu apă.

Iată-i, copiii ei, copiii pe care nu i-a avut niciodată, scăldaţi în aceeaşi lumină. Copiii care la un moment dat au rămas fără mame şi taţi, fiind în schimb ai ei şi ai lui Maman Zinat. Apoi au venit mamele lor şi i-au luat. Şi-au recăpătat mamele şi totul s-a prăbuşit. Şi-au

recăpătat mamele, iar ecoului râsetelor lor le-a luat locul singurătatea. I se strânge inima gândindu-se la Omid şi Sara. De-abia aşteaptă să-i vadă. De ce întârzie?

Leila nu a avut niciodată copii. După acea după-amiază cu Ahmad, care a devenit o amintire fără să lase urme vizibile, nu şi-a mai dorit copii. Nu a vrut să aibă copii cu soţul ei în cei trei ani trăiţi împreună. Probabil asta a şi dus la destrămarea căsniciei lor.

„Ce e viaţa”, se gândeşte ea, „dacă nu un lung cântec de leagăn la despărţire?”

Dante o observă primul. Vine spre ea cu braţele deschise, iar ea se scufundă în îmbrăţişarea lui. „Ce mare s-a făcut”, se gândeşte ca de fiecare dată când o îmbrăţişează, iar lacrimile îi curg pe obraji.

El o sărută pe frunte. Rămâne în braţele lui până se linişteşte. Se desface din îmbrăţişare şi se uită la ei.

— *Elahi bemiram khasteh shodid.* Sper să mor înainte să vă văd obosiţi.

Ei îi zâmbesc, cu ochi trişti.

— *Khoda nakone!* Doamne fereşte!

Leila deschide frigiderul şi scoate o carafă de cristal.

— Hai să vă dau nişte şerbet de cireşe.

Forugh ia carafa şi toarnă lichidul de culoarea rubinului în trei pahare. Dante se apropie, cu mâinile pline de apă. Ea îi întinde un pahar, privirile li se întâlnesc. Pe fereastră intră ciripiturile vesele ale vrăbiilor. Privirile li se despart.

Leila trage un scaun şi îşi ia tava cu curmale în faţă. Fredonând un cântec trist, începe să desfacă curmalele cu degetele, scoţând sâmburele şi băgând o bucată de nucă în burta dulce. Închide la loc curmala şi o pune pe tavă. Treptat, peste bucătărie se aşterne un sentiment de pace, ca într-o moschee după ce s-a terminat rugăciunea şi oamenii au plecat.

Forugh şi Dante lucrează împreună. Unul spală, celălalt şterge. Unul curăţă, celălalt lustruieşte. Unul scoate porţelanurile din dulap, celălalt le pune pe masă. Unul îşi trece mâinile pe masă, iar celălalt priveşte. Când unul respiră, celălalt ascultă.

— Ce-i mai plăceau curmalele lui Maman Zinat, spune Khaleh Leila pe un ton melancolic. Cumpăra cu cutiile. Şi după ce a făcut diabet! Îi

plăceau toate dulciurile. Odată a cumpărat cincisprezece pepeni odată. Omul cu pepeni trecea pe stradă. Cum l-a auzit strigându-şi marfa, mi-a zis să-l chem. Era după ce şi-a rupt genunchiul. A cumpărat cincisprezece. Îi tot spuneam: dar suntem doar noi două, cum o să-i mâncăm pe toţi? N-a vrut să mă asculte. Casa era plină de pepeni, în frigider, pe frigider, după frigider, sub frigider. Când şi-a dat seama că riscă să se strice, a început să mănânce câte doi pe zi. I-a terminat pe toţi într-o săptămână.

Leila chicoteşte. Forugh se apropie şi o ia de mână. Dante se opreşte din ce făcea şi se uită la ele.

— Şi, mă rog, câţi pepeni ai mâncat tu, Kaleh Zinat? îi spune el tachinând-o cu un zâmbet.

Ea aruncă sâmburele de curmală într-o parte, cu ochii sclipind.

— Eh, unul, poate doi.

Forugh zâmbeşte şi o mângâie pe părul cărunt.

— Mereu încercam să ascund dulciurile de ea, continuă Leila, dar le găsea mereu. Niciun loc din casa asta nu era sigur.

— O dată sau de două ori m-a pus să-i cumpăr curmale, spune Dante. Mi-a zis să le ascund în geantă ca să nu le vezi şi să i le duc direct în cameră.

— Aşa ai făcut?! Să-ţi fie ruşine!

— Ce voiai să fac? Maman Zinat obţinea mereu ce voia. Nu puteam s-o refuz.

Râd amândoi. Forugh se opreşte din mângâiat. Leila îi simte mâna încordată şi grea pe cap.

— Şi Forugh a mâncat câţiva. Tot aşa de mult îţi plac pepenii?

— O, da. Forugh râde scurt, forţat. Aş mânca cincisprezece chiar acum.

Leila o bate pe Forugh pe mână.

— După ce terminaţi aici, ar trebui să vă uitaţi în album după o fotografie frumoasă cu Maman Zinat, să o punem pe masa de la intrare.

— Pot să mă ocup eu, spune Forugh, fără să se uite la Dante. Unde sunt albumele?

— Nu e decât un album, la mine în dulap. Tot acolo cred că găseşti o ramă goală.

— Du-te tu, spune Dante, termin eu aici.

Forugh iese din bucătărie. Leila se uită la Dante, care însă se întoarce cu spatele.

Forugh stă în fotoliul preferat al lui Maman Zinat, cu albumul pe genunchi. Răsfoieşte paginile cu grijă, atingând cu degetele foiţa protectoare îngălbenită. Tot nu îi vine să creadă că nu mai este. Absenţa ei i se pare ireală, imposibilă, absurdă. Cu vârful degetelor îi mângâie conturul feţei, ochii pe jumătate închişi într-o poză, gura zâmbind în alta, mâna în care ţine o farfurie cu struguri. Ochii i se umplu de lacrimi. Foiţele protectoare foşnesc în timp ce dă pagină după pagină, unele lipite între ele de vechi ce sunt.

Mai toate amintirile ei cu Maman Zinat sunt aici, acasă, în faţa frescei, o femeie curată, impecabilă, radioasă. În copilărie, Forugh îi pieptăna mereu părul când ieşea de la duş, cu aburul pe urme. Stăteau pe podeaua camerei ei, cu geamurile deschise dând spre muşcatele din curte. Maman Zinat stătea cu un picior sub ea şi cu celălalt întins în faţă. Forugh se aşeza în spatele ei, trăgând cu ochiul la picioarele goale ale lui Maman Zinat, la genunchii plini. Lui Forugh i se spunea că are genunchii ei, rotunzi, cu marginile moi. Forugh se uita la genunchii ei şi o întreba dacă era adevărat că au genunchii la fel.

Maman Zinat îşi tot schimba poziţia pe prosopul alb întins pe podea, până găsea una confortabilă. Un prosop sub ea, altul în jurul bustului, abia acoperindu-i sânii generoşi.

— Sigur că da, îi răspundea. Genunchii şi multe altele.

Părul lung ud îi picura pe umeri, stropii alunecându-i până la noadă. Trecând pieptănul prin părul bogat, de sus până jos, Forugh se stropea pe faţă.

Briza îi ridică câteva şuviţe, care îi cad apoi la loc pe obraz. Şi le dă la o parte privind pe fereastră în curte. E mult mai mică decât şi-o aminteşte. Pereţii sunt mai scunzi, în ciuda gardului mai înalt. Îşi aminteşte cum în nopţile de vară, fugind de căldură, dormeau toţi în curte: Forugh, mama Simin, Khaleh Parisa, Sara, Omid, Maman Zinat şi Khaleh Leila. Aghajaan era singurul care dormea în casă. Nu-i plăcea să doarmă afară. Dar nu înţelegea cum încăpeau toţi. Unde dormeau toţi?

Dar când i-a spus mamei ei cât de mică i se pare curtea, aceasta i-a replicat râzând: „Şi cum rămâne atunci cu grădina?”.

În partea stângă a curţii nu se găseşte decât un pom kaki, cu crengile golaşe, bătrân, dezolant. Nu seamănă cu cel pe care şi-l aminteşte ea, cu crengile încovoiate de frunze şi fructe. Pe de altă parte, nu e timpul lor. Ar fi trebuit să vină mai devreme. Tot acolo se află şi o tufă de zmeură. În amintirile ei, tufa seamănă mai mult cu un copac, iar ea stă pe o creangă culegând fructele. Pe cămaşa albă are pete mov, de la zmeură. Dar nu poate fi adevărat. Zmeura nu creşte în pomi.

Îşi mai aminteşte şi de un leagăn care atârna leneş deasupra unor pietre mici. Într-o zi, Simin l-a lăsat pe un prieten al tatălui ei, Naser, care câţiva ani mai târziu a devenit tatăl ei vitreg, s-o dea pe Forugh în leagăn. Probabil s-a gândit că fetiţei îi va plăcea în leagăn sau poate încerca să îi apropie pe cei doi.

Forugh îşi aminteşte cum ajungea din ce în ce mai sus. Naser o împingea din ce în ce mai tare. Îşi aminteşte cât de frică îi era, atât de frică încât nici nu putea să închidă ochii. Mama ei era în casă, întinsă pe spate, acoperindu-şi ochii cu dosul mâinii. Lui Forugh i-a fost prea ruşine sau frică să o strige pe mama ei. În schimb, şi-a muşcat limba, apoi buzele, apoi interiorul obrajilor până i-a dat sângele.

Îşi aminteşte cât de furioasă fusese pe mama ei că îl lăsase pe Naser s-o împingă atât de tare. Îşi aminteşte că era îngrozită şi îi venea să plângă. Mama ei se gândise probabil că îi va plăcea în leagăn. Dar Forugh nu simţise decât teamă şi că nu are cui să ceară ajutor.

Paşii lui Dante în prag îi întrerup gândurile. Duce în braţe un castron enorm cu fructe. Privirea lui Forugh se desprinde scurt de curte, oprindu-se o clipă pe album.

— Ai găsit fotografia potrivită? o întreabă el, punând castronul pe masă.

Forugh ezită o clipă.

— Nu încă.

Cu coada ochiului îl vede pe Dante stând în picioare lângă masă, urmărind-o. Îi place din ce în ce mai mult când o priveşte, o căldură plăcută îi urcă în obraji. Îşi ridică bărbia fără să privească în sus.

— E o fotografie cu Maman Zinat care îmi place foarte mult, spune el.

Forugh lasă să treacă un moment până îl întreabă:

— Care?

— E în curte, în faţa pomului kaki. E toamnă şi pomul e plin de fructe, nu ca acum. Nu se uită în aparat şi râde.

— E aici?

— Nu, spune el zâmbind. O ţin în portofel.

Dante îşi duce mâna la buzunarul de la spate, să scoată portofelul. După ce caută în el câteva secunde, scoate o fotografie.

— Uite.

Se apropie de ea, ţinând fotografia în mâna întinsă. Forugh nu se uită în ochii lui, care sunt blânzi, şi nici nu-i priveşte de-aproape zâmbetul, care e trist şi o umple de un sentiment de vină pe care nu vrea să-l recunoască. Îi ia fotografia din mână, pe jumătate curioasă, pe jumătate supărată pe ea însăşi că nu are o poză cu ea în portofel. Într-adevăr, este frumoasă. Poate cea mai frumoasă pe care a văzut-o. Maman Zinat aşa cum şi-o aminteşte, cum îşi doreşte să şi-o amintească, cu vocea puternică şi clară şi râsul tăcut şi timiditatea în faţa aparatului de fotografiat.

O clipă privesc împreună fotografia în tăcere. Forugh îşi pune mâna pe album, ca să nu-i tremure.

Foiţa protectoare, subţire şi casantă se simte rece pe piele.

— Khaleh Leila i-a spălat trupul, spune ea fără să-şi ia ochii de la imagine. N-a lăsat pe nimeni în baie, nici pe mine, nici pe femeia care venise s-o spele. Am aşteptat afară la uşă, în caz că are nevoie de noi. Nu ne-a chemat decât când a terminat. O îmbrăcase într-o rochie şi îi pusese un văl alb. Femeia a trebuit să ia linţoliul înapoi cu ea.

Dante se sprijină puţin de fotoliu.

— Maman Zinat spunea mereu că nu vrea să fie înfăşurată în linţoliu.

— Îi era frică de ele.

— Îi era frică să fie singură.

„Îşi făcea griji tot timpul. Îşi făcea griji când eram obosită sau când eram tristă.

Îşi făcea griji când nu mâncam sau nu dormeam.

Îşi făcea griji când nu voiam să plec cu mama.

Îşi făcea griji când plecam cu mama."

Un grup de nori albi acoperă soarele preţ de câteva clipe, umbrind fântâna şi jumătate din pomul kaki. Apoi îşi văd de drum, iar soarele repune stăpânire pe tot.

— Povestește-mi despre ultima zi când ai văzut-o, spune Forugh. Râdea?

— Da.

Pare surprins de franchețea ei. Nici ea nu se înțelege, dar nici nu vrea să se gândească la asta. Vrea doar să-l audă povestindu-i despre Maman Zinat.

— Râdea de Khaleh Leila.

— De ce?

— Se certa cu mama din cauza unei rețete, iar Maman Zinat râdea de Khaleh Leila, care se înfierbântase foarte tare, era roșie toată la față.

Dante se așază pe covor, lângă ea, cu mâinile pe genunchi și o anumită sclipire în ochi. Forugh simte cum i se încordează trupul lângă al lui.

— Era așa de bucuroasă că vii, continuă el. Numai despre asta vorbea.

— Am fost plecată mult timp, zice Forugh cu gândul la bulevardele largi din Berlin, clădirile colorate din Kreuzberg care ieșeau atât de mult în evidență pe fundalul cerului înnorat, la prima zi de școală, când, înconjurată de priviri albastre palpitând de curiozitate, a fost întrebată cum o cheamă și, cum n-a înțeles, a apucat-o spaima și a răspuns: nu știu.

— Da, așa e, spune el gânditor. Maman Zinat vorbea despre toate lucrurile pe care voia să le faceți împreună, toate felurile de mâncare pe care voia să ți le gătească. N-o mai văzusem de mult atât de entuziasmată.

Forugh schimbă poziția albumului în poală și își dă câțiva cârlionți lungi pe spate.

— A doua zi după ce am ajuns, m-a dus la piață, întrebându-mă ce fructe vreau. A cumpărat toată piața, de-ai fi zis că nu mai mâncasem fructe în viața mea.

Dante își trage genunchii la piept. Are pielea de pe brațe moale și aurie.

— Știa cât îți plac rodiile. Ți-a păstrat în congelator.

Ea râde.

— A fost primul lucru pe care mi l-a dat. În ziua în care am ajuns.

Petalele mușcatelor se zbat sub adierea vântului, ca fluturii. O cioară țipă zburând pe deasupra curții.

Forugh îi dă poza înapoi lui Dante.

— O poţi folosi pe asta, dacă vrei, spune el.

— Cred c-o să aleg alta. Forugh dă paginile, dintr-odată emoţionată, panicată. Asta e prea mică.

Trec câteva momente. Dante se ridică în picioare şi pleacă fără un cuvânt.

Leila o găsise zăcând pe podea după ce ultima suflare i se evaporase prin nodurile verzi şi roz ale covorului.

Ţinându-se de pântece, urlase în curte. Urlase împleticindu-se printre muşcate. În scurt timp, apăruseră vecinii pe balcoanele, acoperişurile şi terasele care se întindeau pe mai multe case. Copii cu feţe adormite săriseră peste ziduri. Bărbaţii şi-au trimis întâi nevestele, apoi au venit şi ei, căci Leila nu se oprea din urlat. Forugh stătea la fereastră, palidă ca luna, respirând greu. Câteva femei o luaseră pe Leila pe după umeri, cerând să li se aducă apă cu zahăr. Una dintre ele îşi dăduse jos inelul de aur, dându-i drumul în pahar, după care amestecase cu o linguriţă şi o convinsese cu binişorul pe Leila să bea apa cu inelul pe fundul paharului, precum o comoară pierdută.

În braţele lor, Leila căzuse în sfârşit epuizată. O aşezaseră pe o bancă de lemn, sprijinită de perete, ţinându-i capul sus şi masându-i umerii. Luase câteva guri de apă cu zahăr, cu buzele tremurând. Nu mai avea sunete în piept. Închisese ochii, lacrimile reflectând prima lumină blândă a dimineţii.

Mai târziu, după ce plecase toată lumea, se închisese în camera impregnată deja de mirosul toxic al singurătăţii şi făcuse ceva ce nu mai făcuse de ani de zile, din ziua în care fusese ultima dată cu Ahmad: plânsese.

Perdele negre, lungi, elegante. Dante le aduce înăuntru, purtându-le pe braţ ca să nu se şifoneze. I-a luat Leilei mai bine de o oră să le calce. Forugh pune o fotografie în ramă. Îi pune capacul, o întoarce şi o inspectează. Îl vede când intră, dar nu îi cerere părerea. El nu ştie ce poză a ales. Pune perdelele pe jos.

— Ce sunt alea? întreabă Forugh, ridicându-se în picioare, cu fotografia la piept.

— Perdele.

— Perdele? Face un pas în faţă. Dar sunt negre.

— Leila vrea să le înlocuiască pe cele albe cu astea.

Perdelele de dantelă albă alunecă de la fereastră pe măsură ce Dante le desface. Impecabil de albe, perdelele lui Maman Zinat. Asemenea ei. Dante îşi aminteşte felul în care mirosea, mirosul de curăţenie. Încă se simte în camera ei. Îl simte de câte ori trece pe lângă cameră, mirosul care rămâne în urmă, nematerial, ca un spirit care nu se dă plecat.

— Mai ţii minte cum mirosea Maman Zinat? zice el incapabil să-şi reprime nostalgia. Mereu mirosea a curat.

Forugh îl priveşte. Lumina soarelui filtrată de dantelă îi inundă ochii, din căprui devin aurii. Ridică din sprâncene, face ochii mari şi îl săgetează foarte scurt, cu un zâmbet sarcastic, ca şi cum nu i-ar veni să creadă că ştie cum mirosea Maman Zinat.

„Râde de mine”, îşi spune Dante, copleşit de epuizare şi enervare. Simte cum îl apucă furia, i-a ajuns. Nu mai vrea să audă de nevoia ei sucită de a se simţi de-a casei. Vrea să fie lăsat în pace, să o lase în pace. Se simte obosit dintr-odată.

— Aşa e, spune Forugh, după care îşi trece mâna peste perdelele negre, schimbând subiectul.

— Sunt sigură că perdelele negre sunt o idee bună însă. O să mai întunece camera.

Cu cealaltă mână încă strânge la piept fotografia în ramă. Dante se întreabă dacă o strânge aşa pentru că nu vrea s-o vadă el. Gândul acesta îl face să se aricească, posesivitatea pe care gestul ei o emană, zâmbetul ei batjocoritor, felul în care i-a refuzat atenţiile.

— Ştiu că Maman Zinat nu ar fi de acord cu perdelele astea, declară Forugh.

— Dar dacă Leila le vrea, o să le atârn, spune Dante, fără să-şi ascundă furia.

Ştie că vorbele lui o vor întărâta, o vor răni. Simte o umbră de ruşine, dar nu se opreşte. S-a săturat să o compătimească pentru doliul ei în timp ce ea nu acceptă nicicum că şi el a suferit o mare pierdere. S-a săturat să fie respins. De parcă ar fi fost vina lui că a fost plecată, că nu a fost acolo. „Nu poate să se întoarcă după atâţia ani şi să ridice pretenţii asupra prezentului, să încerce să-l posede. Viaţa nu e ca scrisul de mână neexersat, într-o veşnică suspensie.”

— N-o să întunece camera prea mult, sunt din dantelă până la urmă, continuă el înălţându-se pe vârfuri ca să scoată perdeaua de pe băţ.

Dacă i se pare că îi vorbeşte cu condescendenţă, nu-i pasă. E femeie în toată firea.

— Ba mai mult, perdelele negre sunt mai potrivite pentru înmormântare. Asta şi-ar fi dorit şi Maman Zinat. Ar fi trebuit să ştii.

Forugh face un pas înapoi. I se pare că aude un geamăt, dar refuză s-o privească. Amintirea zâmbetului ei batjocoritor, al ostilităţii ei nervoase, îl doare încă.

Forugh se apropie şi apucă de perdeaua pe care el a terminat-o de dat jos. Soarele bate puternic prin geam în timp ce Dante o dă jos pe cealaltă. Perdeaua foşneşte în mâinile lui Forugh când o împachetează. O pune pe masă şi i-o ia pe cealaltă.

După ce împachetează perdelele şi le pune pe masă, îşi încrucişează mâinile, nemaiştiind ce să facă. Dante sare până la perdelele negre care zac pe podea ca o femeie leneşă în pat. Golit de mânie, se simte şi mai obosit. Şi-ar dori să se întindă pe perdele şi să doarmă. „Cine sunt eu să decid ce pretenţii poate avea cineva?”, se gândeşte.

Forugh îl ajută ţinând perdeaua neagră în timp ce el fixează vergeaua. Îi aruncă o privire: stă cu capul aplecat aproape de material. Nu citeşte nimic dincolo de tristeţea care pândeşte din spatele genelor ei. În timp ce pune cu grijă vergeaua pe suporţii de bronz, Dante îşi doreşte să găsească un punct de sprijin în vortexul de emoţii pe care le simte pentru această femeie frumoasă, mândră, autoritară, ale cărei mâini alunecă pe perdea, dându-i drumul.

Văzuţi prin dantela neagră, ciorchinii roz-mov de jacaranda par nişte mici vânătăi amoroase.

Sosesc invitaţii: numai femei. Cei câţiva bărbaţi care au venit mai devreme au plecat după o jumătate de oră, intervalul minim cerut de uzanţe. Căci bărbaţii nu îşi au locul aici. După moartea lui Aghajaan, casa a devenit domeniul exclusiv al femeilor, fără ca nimeni sau nimic să le stea în cale. Cu timpul, femeile din vecini au început să caute adăpost aici. Femei care nu aveau unde să se ducă. Toate ajungeau aici: femei tinere care fugeau de bărbaţii lor, fete care fugeau de acasă, femei care nu ştiau unde să îşi lase copiii. Casa aceasta era refugiul lor, unde nu le putea găsi nimeni.

Invitatele, cu ochi mari, zâmbitori din care curg lacrimi, își scot *chador*-urile negre, dezvăluindu-și părul cărunt, trupurile suple și mâinile muncite. Stau pe pernuțe roșii așezate pe jos, în jurul lui Khaleh Leila. Vaietele lor fac casa să răsune.

Dante pune farfurii cu halva și curmale în fața picioarelor lor încrucișate pe covor. Forugh se duce să aducă ceaiul din camera galbenă, unde o așteaptă însă dezastrul. Samovarul electric pufnește și trăsnește, scoțând nori de aburi. A uitat să reducă temperatura. Străbate camera în fugă, ridică capacul de inox și coloana de abur fierbinte o mușcă de încheietură. Își trage mâna și aruncă capacul, care se lovește cu zgomot de masă. Pielea fină a căpătat deja o culoare roz, dureroasă. Suflă peste arsură. Toată apa din samovar s-a evaporat, transformându-se în coloane de abur furios, clocotitor.

În bucătărie, dă drumul la robinet și își ține mâna sub jetul de apă rece, cu ochii aproape în lacrimi. Ia o carafă de plastic de pe raft, urmărind cum crește nivelul apei înăuntru, odată cu anxietatea ei. E nevoie de două carafe ca să umple samovarul la loc.

Întoarsă în camera galbenă, rearanjează paharele pe tava de argint. Pata roz de pe încheietură s-a făcut roșu aprins și îi tremură mâinile. Prin ușa îngustă cu geamuri colorate care dă în camera de oaspeți se întrezăresc bucăți de umbre deformate, ghemuite pe lângă pereți. Forugh ascultă plânsetele înfundate. Distinge suspinele lui Khaleh Leila. A ajuns să recunoască nota distinctă de sufocare din ele, ca și cum niște mâini puternice ar strânge-o tot timpul de gât, împingându-i suspinele înapoi în gât.

Forugh se gândește la râsul tăcut al lui Maman Zinat și felul în care îi săltau umerii când râdea. Se gândește la mama ei, care zace acum pe un pat de spital, așteptând să i se scoată pietrele de la rinichi, singură, fără fiică. Și acum și fără mamă. Simin urlase atât de tare când Forugh a sunat-o să-i spună că Maman Zinat a murit, încât a simțit cum îi explodează telefonul în ureche. Chiar dacă era imobilizată la pat, nimic nu stătea în calea vocii lui Simin, puternică, așa cum fusese întotdeauna, ca a mamei ei. Gândindu-se la ea, Forugh se simte copleșită de un sentiment de durere și singurătate infinită.

Se deschide ușa și intră Marzieh, mama lui Dante. Și ea are ochi mari și zâmbitori, uzi de lacrimi. Pare genul de persoană care nu se poate împiedica să zâmbească, chiar și în preajma morții. Privind-o,

Forugh simte o strângere de inimă. Cu ochii, îi cercetează chipul, sărind de la o trăsătură la alta. Se pomeneşte căutând ceva din Dante în genele ude lipite între ele, sprâncenele zbârlite, gura moale, maxilarul conturat, ochii blânzi verzi. Nu se înţelege. Nu se poate abţine. Se uită la mamă căutând imaginea fiului. Şi, pe măsură ce imaginea lui Dante i se formează în minte, exact când nu se aşteaptă, în cel mai intim strat al trupului ei, simte vagi unde de dorinţă.

Samovarul începe să scoată iar abur alb. De data aceasta, Forugh îl dă mai încet. Toarnă ceaiul din ceainic în pahare, apoi pune câte unul sub robinetul samovarului, dându-i drumul. Apa fiartă curge bolborosind în pahar, formând o spumă roşu-aurie.

— E ca o a doua casă pentru Dante, spune Marzieh arătând cu mâna prin cameră.

Şi gestul ei cuprinde totul: uşa cu geam colorat, raftul pe care se află oglinda cu ramă de porţelan, fresca, samovarul, covorul de sub picioare.

— A locuit aici cât am fost în închisoare, cu mătuşa ta, Parisa. După ce a fost eliberată, Parisa mi-a zis să-l trimit aici. Ştia că nu aveam cu cine să-l las. Pe vremea aceea trăia şi bunicul tău. L-au crescut ca pe nepotul lor, ca pe tine şi pe verii tăi.

Ochii lui Marzieh se umplu iar de lacrimi, vocea îi tremură. Şerveţelul roz îi joacă pe toată faţa.

— Nu voi uita niciodată bunătatea lor.

Forugh se uită la ea.

— Uitasem că Dante a locuit aici.

Îşi aminteşte acum de băieţelul pe care l-au adus un cuplu de oameni în vârstă. Simin îl pomenise o dată sau de două ori. Cum de uitase?

Marzieh dă din cap în timp ce îşi suflă nasul.

— La câteva luni după ce aţi plecat voi. Întâi l-am trimis la părinţii mei, dar n-au mai putut să aibă grijă de el. Mama s-a îmbolnăvit de cancer. Iar socrii îl dezmoşteniseră pe soţul meu pentru activităţile lui politice. Nu voiau să mai audă de el. Leila şi bunicii tăi au fost salvarea mea. L-au primit ca pe fiul lor. A stat aici doi ani.

— Ai grijă! strigă Marzieh, arătând disperată spre samovar.

Forugh se întoarce şi vede cum apa clocotită se revarsă din pahar pe tavă. Opreşte repede robinetul.

Dante se apropie de uşa cu geam colorat. Deja a servit de două ori halva şi curmale, toată lumea aşteaptă ceaiul. Într-un final, mama lui îl trimite să o ajute pe Forugh.

— Nu se pricepe la aşa ceva, îi şopteşte mama lui în ureche. A vărsat ceaiul peste tot pe masă. Du-te şi ajut-o puţin.

O găseşte pe Forugh ştergând paharele cu un prosop. Închide uşa şi se opreşte în dreptul ei.

— Ai nevoie de ajutor? întreabă el.

Îşi controlează vocea ca să fie egală, distantă, hotărât să nu-i mai cedeze.

Ea se uită la el şi preţ de-o clipă pare să se fi îmblânzit, pare vulnerabilă, gata să se frângă. Lui îi vine să-i strângă în braţe trupul micuţ, să o ţină de mâinile delicate, să o ascundă de restul lumii. Mai că porneşte spre ea, cu mâinile întinse. Dar chiar atunci observă în ochii ei o sclipire, chiar înainte să-şi mute privirea de la el, o notă de asprime. Se întâmplă atât de repede, încât Dante nici nu-şi dă seama dacă nu i s-a părut doar. Îşi retrage imediat mâinile.

— Nu, e-n regulă, spune ea. Mulţumesc.

— Problema e că toată lumea aşteaptă ceaiul de ceva timp. Am servit curmale şi halva de două ori. Dar e timpul să ducem ceaiul.

Forugh strânge din buze. Maxilarul încordat îi tremură puţin. Îşi dă seama că prezenţa lui o enervează şi brusc gândul acesta îl sperie. Buza de jos îi e puţin ieșită în afară a supărare. Linia cărnoasă şi moale a buzei îl tulbură. Încearcă să nu se uite la gura ei sau la ochii imenşi care-i aruncă săgeţi. Se sprijină de perete, cu braţele încrucișate pe pieptul în care îi bate inima ca nebuna.

Ceva din expresia lui Forugh îi face părul măciucă lui Dante. Îl azvârle în trecut, într-o noapte de acum mulţi ani, când a aflat pentru prima dată ce înseamnă să trăieşti cu o mamă singură. Era cu o săptămână înainte de *Nowruz.* Tot oraşul era cuprins de agitaţia ultimelor pregătiri de Anul Nou: peştişori aurii care aruncau scântei din boluri, grâu și linte încolţită în vase de ceramică colorate și decorate cu funde roşii și roz, mirosul de zambile în vaze ovale de cristal, mame trăgând după ele copii adormiţi, făcând ultimele cumpărături. Peste tot erau luminiţe, fiecare stradă, fiecare magazin, toate licăreau colorat.

Marzieh tocmai își cumpărase o mașină, un Peykan vechi, crem deschis. Urma să se încheie încă un an de când tatăl lui Dante era în închisoare. Era o noapte rece, senină. Dante stătea la masa din sufragerie, făcându-și temele, când mama lui intrase trântind ziarul pe masă.

— Hai să vedem luminițele, spusese ea sprijinindu-se de masă cu mâinile ei mici.

— Dar am teme de făcut.

— Hai, nu stăm mult. Dăm doar o tură cu mașina.

— Trebuie să termin. Mai am mult.

Dante văzuse în ochii mamei lui aprinzându-se un foc necunoscut, o furie întunecată și disperată, o disperare rătăcitoare, care dispare uneori, dar reapare negreșit, mai întunecată și mai distrugătoare decât oricând.

— Ce-ai păzit toată ziua? Nu acum se fac temele. Acum stai cu mama ta.

Dante privi către caietul deschis, cu ghearele singurătății mamei lui strângându-l de gât.

— Dar trecem pe lângă luminițe în fiecare zi, a protestat el, pe un ton nesigur, ridicând privirea.

Încă îi era dor de Maman Zinat și Khaleh Leila și adormea plângând în fiecare noapte.

Marzieh se închisese cu totul. Sub ochi, îi pulsa un nerv, iar privirea îi scânteia în lumina galbenă din cameră. În ochi i se citea un soi de avalanșă gata să se pornească și să-i îngroape pe amândoi. Tăcerea ei bruscă și rănită îl îngheța.

— N-o să te mai rog niciodată nimic.

S-a întors și a ieșit în fugă din cameră, lăsând o urmă de parfum trist.

Dante a rămas la masă o vreme, simțind cum vinovăția își flutură aripile imense în pieptul său. S-a ridicat încet, a închis cărțile și le-a pus unele peste altele pe colțul mesei. Afară, mama lui era în mașină, cu mâinile încleștate pe volan. Dante a deschis portiera și s-a urcat. Își amintește că ea nu l-a privit deloc. Se uita înainte, la un punct necunoscut, în mijlocul umbrelor și vântului. Era foarte liniște. După câteva clipe, a pornit mașina și așa a început călătoria lor tăcută printre luminițele de *Nowruz.*

— N-avem nimic în orașul ăsta, sparse ea în sfârșit tăcerea umedă, înăbușitoare. Dar măcar ne putem uita la luminițe.

Luminițele defilau pe lângă ei, iar ventilatorul de aer cald huruia trist. Dante își amintește că s-a uitat la mama lui, dar nu în ochii ei. Îi era teamă de ce ar putea vedea în ei, o nevoie disperată de ajutor. În schimb, i-a urmărit gura și broboanele de transpirație de pe buza de sus care se vedeau în lumina beculețelor de sărbătoare. În jurul lor, singurătatea scânteietoare urla în tăcere.

Și când se uită acum la Forugh, vede același lucru: privirea mândră și frântă.

Se deschide ușa și Dante o vede pe mama lui băgându-și capul prin crăpătură.

— Forugh *jaan*, așteptăm ceaiul. Mai durează? Să vin să-l fac eu?

Forugh deschide gura, pare că vrea să spună ceva. Dar apoi o închide la loc și se cufundă într-o tăcere ostilă, încordată. Dante îi vede bărbia tremurând. Ea continuă să fixeze tava cu privirea, fără să facă vreo mișcare, fără să spună un cuvânt. Pieptul îi urcă și îi coboară repede, precum un vulcan pe cale să explodeze. Întinde mâna spre paharul cu ceai pe care tocmai l-a umplut. Dante și mama lui o privesc apucând paharul strâns și ridicându-l. Nu se uită la ei. Ridică brațul și dă cu el de frescă, făcându-l țăndări.

Stropii roșii de ceai împroașcă lacul albastru. Lebedele par că sângerează.

Cu o privire sălbatică și gura contorsionată de parcă nu poate să respire, Forugh scoate un geamăt, un vaiet, un suspin înăbușit. Iese în fugă din cameră. Dante după ea.

Borcane mari din sticlă cu usturoi murat în oțet, conopidă, albă și lucioasă în saramură, sticle cu gâtul lung de suc de lămâie, măsline marinate cu nuci zdrobite și suc de rodii.

Mirosul de oțet îi înțeapă nările, în timp ce coboară treptele uriașe care duc în pivniță. Un bec mic deasupra scării împrăștie o lumină galbenă difuză. În pivniță e răcoare, umed și miroase acru. Toate butoaiele și recipientele sunt așezate frumos, fie lângă pereții cenușii, fie pe cele două rafturi curbate. De când se întorsese, Forugh nu coborâse aici. Și totuși, acesta fusese cândva refugiul ei. Locul în care venea ca să se gândească, să se joace sau să se ascundă de câte ori

apărea un străin în casă: vecine, prietene, electricieni. Străbate rapid pivniţa lungă şi îngustă, trăgând în piept mirosul de oţet al copilăriei.

Trece de sticle şi borcane şi butoaie de plastic, de sacii de orez, pungile roz cu cartofi şi ceapă, borcanele cu gem, de cratiţele şi tigăile nefolosite care zac stivuite unde nu ajunge lumina şi totul e scăldat în beznă. Pe măsură ce merge, o cuprinde familiarul sentiment de linişte şi siguranţă. Se aşază pe un raft acoperit cu faianţă şi îşi ia genunchii în braţe. Simte peretele rece pe spate. Stă pe întuneric, o femeie singură care priveşte peretele alb-cenuşiu al copilăriei ei.

Îşi aminteşte ziua în care a văzut-o prima dată pe mama ei. Avea cinci ani. Sara şi Omid plecaseră deja. Forugh ştia că urma rândul ei în curând, ziua în care va trebui să plece şi ea nu era departe. Forugh nu voise să doarmă cu mama ei. Se ţinuse de poalele lui Maman Zinat şi Khaleh Leila. Urlase. Răcnise. Dăduse din picioare. Îi era teamă de femeia despre care i se spunea că e „mama" ei. O femeie slabă, pustiită, cu ochi umezi care ardeau plini de reproş şi o agonie de nedescris şi voce străină, cu trosnete de foc ce se stinge încet.

După ce ore întregi încercase în zadar s-o ademenească în braţele ei cu zâmbete, mângâieri şi pupături, cu faţa schimonosită de durere, furie şi disperare, mama ei a ciupit-o de picior.

— Vino la mine în braţe, îi ceruse, o implorase.

Forugh urlase şi mai tare. Simin o ciupise din nou, propriile lacrimi luându-se la întrecere cu ale fiice ei.

În noaptea aceea, mama a dormit fără fiică. Forugh a petrecut ultima noapte cuibărită între trupurile calde, protectoare ale lui Maman Zinat şi Khaleh Leila.

A doua zi, Aghajaan a avut întâi o discuţie lungă cu Forugh, explicându-i că trebuie să-şi iubească mama şi să fie fericită că acum o va avea mereu lângă ea, la fel şi pe Maman Zinat, Khaleh Leila, Omid şi Sara, că n-o să mai fie niciodată singură, înconjurată de atâţia oameni care o iubesc. Forugh a înţeles că nu avea de ales, aşa că nu a mai zis nimic, în îmbrăţişarea străină, necunoscută a mamei ei, care o ţinea pe genunchi, încercând să n-o sufoce cu afecţiunea ei, să n-o sperie. I-a spus că s-a întors, că le va fi bine împreună şi că primul lucru va fi să meargă în parc să mănânce îngheţată.

— Ţi-ar plăcea? o întrebase mama ei cu vocea pierită, ca de copil. Putem să mâncăm îngheţată de căpşuni sau ciocolată sau ce vrei tu.

Trecând pe lângă florile mov-roz şi ieşind pe uşa albastră, Forugh s-a întors să le mai privească o dată pe cele două femei pe care le iubea. Ele au ridicat braţele încet, făcându-i cu mâna.

Forugh ia unul din borcanele mici şi îl deschide. Flori de portocal confiate în zahăr şi şofran. Îşi bagă degetul: e lipicios şi moale.

Îi e dor de căldura mâinilor mamei ei. Cum o ţinea în braţe şi îi cânta cântece de leagăn în fiecare noapte chiar şi după ce începuse şcoala. Cum îi tăia fructele în bucăţi mici şi o spăla pe cap cu grijă să nu îi între şampon în ochi. Cum a învăţat-o să înoate în micul bazin din apropierea casei lor, iar după ce piscina se închisese, cum se întindeau pe burtă la podea, prefăcându-se că înoată şi râzând din toată inima. Cum îşi închidea şi deschidea degetele subţiri când, un an mai târziu, îi spusese lui Forugh despre moartea tatălui ei. Îi e dor de ea şi de sunetul paşilor ei în casă.

Se aude uşa din capul scărilor scârţâind încet. Forugh îşi ridică capul şi ascultă. Aude ecoul fiecărui pas ezitant. Se gândeşte să se ridice, dar nu o face. Pune la loc borcanul pe raft, se sprijină de perete şi închide ochii. Respiră adânc, lăsând aerul rece să îi mângâie pielea, simte cum i se face pielea de găină pe picioare.

Acolo, înconjurată de toate amintirile ei de dragoste şi teamă, Forugh se pomeneşte dorindu-şi, din străfundul inimii, să fie paşii lui Dante. Inima îi bate mai să-i spargă pieptul.

Dante o găseşte pe Forugh ghemuită lângă perete în întunericul transparent. Aerul răcoros e îmbibat de umezeală. Îşi trece mâna peste sticlele de oţet şi borcanele de gem acoperite de praf. Ştie sticlele şi borcanele pe dinafară. A ajutat la umplerea multora. Serile când venea să le vadă pe cele două femei, care continuau să facă murături şi gemuri de parcă ar fi avut de hrănit tot cartierul, Maman Zinat îl trimitea în beci să aducă un borcan cu gem în timp ce ea tăia pâinea caldă. Toţi trei stăteau pe banca de lemn din curte, lângă fântână. Unt şi gem şi ceai în pahare cu margini aurite. Şi mirosul de pământ ud de la florile proaspăt udate de Khaleh Leila.

Forugh îl priveşte. Tăcerea din pivniţă se coboară şi se strânge în jurul lor. Dar e un alt fel de tăcere acum, una proaspătă, uşoară, care miroase a oţet şi aşteptare şi dorinţă. Prezentă.

— Îmi amintesc când m-am ascuns o dată aici, spune el arătând spre colţul cu cratiţe şi tigăi. Era şi un dulap înalt. M-am ascuns înăuntru.

Forugh zâmbeşte.

— Doar o dată? Eu mă ascundeam în el tot timpul.

În dreptul colţurilor gurii i se formează două paranteze perfect conturate care se adâncesc când zâmbeşte şi rămân mult timp după ce nu mai zâmbeşte. Ochii ei catifelaţi strălucesc şi mai tare în întunericul translucid.

— Şi de ce te-ai ascuns aici? întreabă ea.

— Mama fusese eliberată din închisoare şi venise să mă ia acasă.

Forugh îl priveşte intens.

— Nu voiai să mergi cu ea?

Vocea care îi iese din gură nu e decât un murmur gâtuit.

Dante zâmbeşte trist.

— Nu o cunoşteam. Era o străină pentru mine.

— Şi tatăl tău? Unde era?

— El a fost eliberat câţiva ani mai târziu.

Forugh îi susţine privirea cu ochii pătrunzători, înfierbântaţi.

— E un sentiment ciudat când ţi se spune că o persoană e mama ta, iar tu nu simţi decât frică pentru că ţi-e străină. Abia mai târziu îţi dai seama că e tot ce ai pe lume.

Pivniţa respiră în jurul lor, peste ei, prin ei. Respiraţia umple distanţa dintre ei.

— Am auzit că mama ta e în spital, spune Dante. Îşi simte limba grea şi uscată. Îmi pare tare rău.

— O să-i scoată o piatră de la rinichi. Am înţeles că doare foarte tare. Un zâmbet îndurerat îi umbreşte gura. Dar o să se facă bine. O externează curând. S-a bucurat că am apucat s-o văd pe Maman Zinat înainte să fie prea târziu. Va veni şi ea imediat ce se simte mai bine.

— Cred că ţi-a fost foarte greu.

Se simte vinovat pentru felul în care i-a vorbit mai devreme.

Forugh se ridică şi se apropie de el.

— Hai să-ţi arăt ceva.

Îl apucă de mâna transpirată. Mâna ei este mică şi fragilă în a lui, delicată ca dantela.

Lângă cel mai mare borcan cu usturoi murat, se așază pe vine, fără să-i dea drumul mâinii, și bagă mâna în spatele borcanului. Caută în întuneric și praf și, într-un final, scoate ceva: o cutie mică, joasă, cu capac transparent, acoperită de un strat gros de praf. Se îndreaptă de spate, îi dă drumul mâinii ca să deschidă cutia și zâmbește triumfătoare. Înăuntru, o libelulă mică fixată cu bolduri de o bucată de hârtie îngălbenită.

— A trebuit s-o ascund pentru că Khaleh Leila nu m-ar fi lăsat niciodată s-o păstrez. Știi cum e cu insectele. Ar fi crezut că e un gândac sau ceva.

Dante râde. Râde pentru că știe exact cum e Khaleh Leila cu insectele. Râde din cauza tonului intim pe care îi vorbește Forugh. Râde pentru că Forugh îi zâmbește.

Atinge spatele libelulei cu vârful degetului. E uscat ca o bucată de lemn. Forugh închide cutia. Dante i-o ia din mână și o ascunde la loc în spatele borcanului de murături.

— Mi-e dor de Maman Zinat, șoptește Forugh.

Lacrimile îi șiroiesc de sub genele lungi. Își sprijină trupul subțire de al lui.

— Și mie mi-e dor de ea.

Dante își afundă capul în bogăția părului ei și o îmbrățișează.

Ziua e pe sfârșite când Leila iese în curte. Dă drumul la robinet și trage furtunul până la flori. Se uită cum pământul soarbe apa.

Casa este scufundată în liniște. Marzieh e ultima invitată care pleacă. Îi povestește Leilei ce s-a întâmplat în camera galbenă, despre cioburi și lebede sângerânde, privirea speriată a lui Forugh, cum a fugit Dante după ea.

Leila nu spune nimic și o conduce pe Marzieh la ușă. Nici nu îi strigă, nici nu îi caută pe copii. Brusc simte nevoia să-i ocrotească de lumea din afară ca pe un dor ascuns. Îi lasă să-și oblojească rănile unul celuilalt.

Urmărește cu privirea un stol de rândunici care zboară foarte sus pe cerul galben-portocaliu. Se întoarce în casă și își scoate papucii. Se așază pe una din pernele roșii de catifea de lângă perete și îi așteaptă pe copii, copiii ei, copiii lui Maman Zinat.

Curând, două umbre apar în uşă. Zâmbesc timizi, ca şi cum sunt gata să îşi primească pedeapsa. Forugh şi Dante vin spre ea cu obrajii roşii. Se aşază. Leila e flancată de trupurile lor care miros misterios a dragoste şi durere, a rupere şi înflorire, a trecut şi viitor.

— Rândunicile au început să plece în ţările calde, spune ea.

Cele două trupuri întinse îşi odihnesc capetele în poala Leilei, unul de-o parte, celălalt de cealaltă. Îşi întinde mâinile şi le mângâie părul care respiră tinereţe. Ei cedează mângâierii precum pământul însetat în faţa apei. Vocea ei umple încet-încet camera, depănând o poveste de dragoste cu prinţese persane şi iubiţii lor săraci şi frumoşi.

Înserarea se lasă peste crengile copacului de jacaranda.

1983-2009
Teheran-Torino

1988, Teheran

Când a răspuns la telefon şi a auzit vocea, a avut o strângere de inimă. Bărbatul nu s-a prezentat, a spus doar de unde sună. Dar ea a ştiut înainte ca el să rostească vreun cuvânt. În miezul vocii lui se intuiau strigăte îndepărtate şi înăbuşite. I s-a comunicat să vină la închisoare şi să ridice lucrurile soţului ei. A pus încet receptorul în furcă şi apoi a urlat atât de tare, că au zăngănit ferestrele.

Nu îşi văzuse soţul de câteva luni. Toate vizitele fuseseră brusc anulate. Nimeni nu ştia nimic, iar toată lumea se temea de ce era mai rău. Mai târziu, a aflat despre familii care s-au dus să viziteze pe cineva în închisoare şi, în schimb, li s-au predat lucrurile, spunându-li-se că persoana nu mai era acolo.

El nu mai era acolo.

Pe birou era o bucată de hârtie. La început hârtia era tăcută. Apoi, prindea glas. Şi vorbea despre moarte, deşi în tăcere.

Li se spunea să scrie cu mâinile tremurânde:

Soţul meu nu mai este nicăieri.

Soţia mea nu mai este nicăieri.

Fiul, fiica mea nu mai este nicăieri.

Aşa li se comunica moartea membrilor familiei. Cu o bucată de hârtie şi o pungă plină cu frânturi de viaţă, pentru care li se cerea o semnătură.

I s-a spus că a avut noroc. Nu toată lumea primea telefon. Fusese norocoasă că i se comunicase moartea soţului ei, că fusese pregătită.

Nu se simţea norocoasă, doar goală ca o grotă.

În ziua aceea, n-a spus nimănui că a murit. S-a culcat pe hainele lui răsfirate pe pat. Nu se putea mişca, de parcă i-ar fi amorţit tot corpul. Noaptea, întinsă pe hainele lui, în mirosul cămăşii lui, a urlat blestemându-i, apoi a urlat blestemându-l pe el. Era furioasă pe el, atât de furioasă, că l-ar fi atacat cu mâinile goale, dacă ar fi avut pe cine ataca.

În plină noapte, a auzit plânsete venind din camera alăturată. Ca o alarmă. A deschis ochii. Cămaşa lui era udă de lacrimi la contactul cu pielea ei, simţea că faţa i se micşorase, se topise în materialul cămăşii. S-a sprijinit în mâini ca să se ridice, târându-se cu greu până în camera vecină, unde copila plângea disperată. A luat-o în braţe, şoptindu-i „şşşş" şi bătând-o uşurel pe spate. Dar de fapt încerca să se calmeze ea însăşi, să-şi facă curaj. Trupul mic şi uşor al bebeluşului o intimida, la fel ca şi plânsetele vulnerabile şi de neconsolat. S-a hotărât pe loc că nu îi va spune niciodată fetiţei despre tatăl ei, despre moartea lui. Chiar de-ar fi fost ultimul lucru pe care îl făcea, fiica ei nu va afla cât suferise. Nu-i păsa că va trebui s-o mintă, să ţină totul secret. Ştia doar că povestea nu trebuia să iasă la suprafaţă, ca să-şi apere copilul, în spatele unor pereţi de fier prin care sângele nu poate pătrunde. I-a întins trupşorul pe picioarele ei, legănând-o până au adormit amândouă.

Probabil tristeţea din ochii ei a vrăjit pe toată lumea. Nimeni nu a îndrăznit să o contrazică, să încerce s-o facă să se răzgândească, mai puţin mama lui, care nu i-a făcut viaţa tocmai uşoară. A refuzat ideea cu vehemenţă, numind-o o monstruozitate. A insistat că fiica lui trebuia să ştie. „E ca şi cum i-ai lăsa să-l omoare a doua oară." Sufletul lui nu îşi va găsi odihna, a prevenit-o ea; se va răsuci în mormânt.

— I-o datorezi, i-a spus mama lui. I-o datorezi memoriei lui.

Ar fi trebuit să aibă mai mult tact, dar în zilele acelea tactul nu era punctul ei forte. Punctul ei forte era furia.

— Nu-i datorez nimic! îi strigase mamei lui, tremurând de mânie. El îmi datorează mie totul! Îmi datorează fericirea pe care mi-a promis-o. M-a făcut să cred în ea şi apoi m-a lăsat baltă. Ne-a lăsat baltă şi pe mine, şi pe fiica lui. Nu-l voi lăsa să mi-o ia. El a distrus totul!

Mama lui a plâns. Îşi pierduse fiul, singurul fiu.

Nu ar fi trebuit să fie aşa de crudă cu ea.

Mama lui a continuat să-i ceară să rupă pecetea secretului. La moartea acesteia, Mariam a scris o scrisoare către fiica ei în care îi mărturisea totul şi pe care a ascuns-o în linţoliul moartei. Scrisoarea a fost îngropată odată cu bătrâna.

Torino, 2009

Nu e aproape nimeni în aeroport. Coada de la controlul de securitate e scurtă şi se mişcă repede. Mariam se pregăteşte să se întoarcă şi să privească prin peretele de sticlă când agentul de securitate îi împinge în faţă o cutie de plastic albastră. Îşi pune poşeta, haina şi biletul de avion în cutie şi îşi ridică privirea spre el. Are fruntea proeminentă şi ochii ca două boabe de linte.

— *Le scarpe*, spune el arătând cu degetul spre pantofii ei.

„Şi pantofii!” Se apleacă, roşind de jenă. Îşi desface şireturile şi îşi pune cu grijă piciorul pe podea, ca şi cum ar păşi pe un teren minat. Trece prin detectorul de metale, simţind podeaua rece şi alunecoasă. Detectorul de metale bipăie înnebunit. Îşi întinde mâinile, în timp ce o fată roşcată o controlează. Negăsind nimic suspect sau periculos, îi dă voie să treacă după o ultimă salvă de bipuri.

Se întoarce, scrutând cu privirea mulţimea de cealaltă parte a graniţei de sticlă şi o vede pe Sheida ridicând mâna. Sheida pare atât de tânără în rochia albă, cu chipul delicat şi vulnerabil. Mariam înghite nodul de cuvinte nerostite şi lacrimi din gât şi îi face cu mâna. I se pare că vede lacrimi sclipind, dar Sheida e departe şi Mariam nu e sigură că nu e doar lumina reflectată în pupilele fiicei ei.

Se îndepărtează de detectorul de metale şi ţipetele sale repetate de alarmă, de peretele de sticlă, de fiica ei, care rămâne de cealaltă parte. Trece în grabă pe lângă mai multe magazine de haine, suveniruri şi produse fără taxe în care vânzătorii stau degeaba, fără nimic de făcut într-un aeroport pe jumătate gol. Ajunge la poarta ei de îmbarcare şi răsuflă uşurată, lăsându-se să cadă pe un scaun galben. E obosită şi o doare spatele. Îşi pune toate lucrurile pe scaunul de lângă ea şi îşi împreunează mâinile, ca o femeie care aşteaptă binecuvântarea, închisă într-un nimb de tristeţe.

Când era mică, Sheida plângea de câte ori Mariam dispărea din raza ei vizuală. Acum Sheida plânge rar, nici măcar atunci când se despart, una pe un continent, cealaltă pe altul, nu mai plânge. Mariam îşi doreşte ca Sheida să fi plâns. Îşi doreşte să fi văzut într-adevăr lacrimi. Ar alina-o. Nu mai are nimic de care să se agaţe. Şi totuşi, imaginea acelor lacrimi este mai alunecoasă decât lacrimile însele.

Îşi scoate un şerveţel din poşetă şi îşi şterge transpiraţia de pe buza de sus. Ceva nu mai merge în relaţia lor. Simte că s-au înstrăinat,

intimitatea lor fiind înlocuită de un soi de afecţiune prietenească. Are senzaţia că Sheida nu-i spune totul. Tinde să râdă în loc să-i răspundă la întrebări, scuturându-se de grijile mamei ei cum îşi leapădă copacii frunzele moarte. Dar la ce se putea aştepta? Nu avea cum să se aştepte să fie la fel de apropiate ca în Iran, acum că Sheida trăieşte în altă ţară. Ar fi naiv din partea ei, o dorinţă nerealistă. Sheida era femeie în toată firea acum, nu mai era copil. Şi, până la urmă, ea o dusese în Italia.

Nu fusese uşor. Mariam a aşteptat ani întregi până să obţină viza. Fuseseră refuzate prima dată din cauza unor probleme legate de conturile bancare ale surorii lui Mariam, care locuia deja în Italia şi ceruse viza pentru ele. Dar Mariam nu s-a descurajat. A mers înainte, îmboldind-o la fiecare pas pe sora ei, punând bani deoparte. Sheida avea aproape şaptesprezece când au obţinut în sfârşit viza.

În toţi acei ani de aşteptare, Mariam a fost ferm convinsă că după ce vor trece graniţa, vor fi amândouă în siguranţă, că dacă-şi ducea fiica destul de departe o ţinea odată pentru totdeauna la adăpost de trecut, de moarte şi sânge. Că departe de Iran vor putea trăi împăcate, fericirea Sheidei va fi garantată şi totul va fi astfel mai uşor. Dar Mariam suferea de pe urma propriei impulsivităţi. Iţele dorinţelor ei se încurcau mereu. Hotărârile se întorceau mereu împotriva ei.

Odată, pe vremea când Sheida avea cincisprezece ani, Mariam o ameninţase că o omoară dacă o părăseşte vreodată. Asta înainte de a pleca din Iran şi înainte de a-şi lăsa fiica singură într-o ţară străină. Nu se aşteptase ca moartea să le urmărească, să o urmărească atât de departe. Dar îşi dăduse curând seama că amintirile erau mai puternice decât voinţa ei de a-şi vedea de viaţă. O parte din ea rămăsese în cimitir, putrezind alături de trupul fără viaţă al lui Amir. În fiecare noapte, în micul ei apartament din Torino, ce dădea spre piaţa cu minunata frescă reprezentând-o pe Fecioara Maria cu pruncul, Mariam visa cimitirul în care nu fusese niciodată şi care totuşi îi bântuia nopţile. Nu mai avusese astfel de coşmaruri, nici măcar la început. Mariam suferea departe de închisoare, de cimitir. Trebuia să fie lângă el. Nu îl putea lăsa singur în pământul acela ostil. Trebuia să se întoarcă la el.

Dar nu însemna asta să-l aleagă pe el în locul copilului? Să aleagă să fie văduvă în loc să fie mamă? Astfel de întrebări o chinuiau noapte de noapte. Şi totuşi, nu a găsit niciun răspuns. Mariam îşi pierduse

personalitatea în ziua în care a aflat de moartea lui Amir. Devenise o caricatură a femeii care fusese cândva. Ceva dinăuntrul ei dispăruse, legând-o pentru totdeauna de acel pământ şi de acel cimitir. Indiferent cât încerca, de câte ori se ridica hotărâtă să nu mai cadă, cât se chinuia să fie mama puternică de care fiica ei avea nevoie, se împiedica iar şi iar. Şi obosise. Viaţa o învinsese de mult. Nu făcuse altceva decât să bâjbâie. Şi nu se mai putea opune. Singurul mod de a supravieţui era să fie aproape de el şi de trecutul ei. Fără ele, se prăbuşea. Nu avea de ales, trebuia să-şi salveze lumea.

La patru ani de când emigraseră în Italia, după ce s-a convins că Sheida are un serviciu stabil la librărie şi se poate întreţine singură, Mariam s-a hotărât să se întoarcă în Iran. Sheida a rămas. Nu voia să se întoarcă, îi spusese. Mariam a lăsat-o pe Sheida în oraşul acela enigmatic şi friguros de la poalele Alpilor, gândindu-se, sperând că ceea ce le unea nu va dispărea niciodată. Acum simte că fiica ei crescuse pe nesimţite, iar ceea ce le unea se dizolvase treptat. Dar nu e vina Sheidei. S-a conformat planurilor mamei ei. I-a respectat dorinţa. Mariam plecase.

Îşi despreunează mâinile şi se ridică. La baie, se spală pe mâini cu atenţie, la fel cum făcea şi mama ei. Se săpuneşte de două ori, având grijă să nu scape vreun centimetru. Trece fiecare mână de trei ori pe sub jetul de apă. O ţii şi o retragi, o ţii şi o retragi, o ţii şi o retragi, când una, când cealaltă. Ca o abluţiune.

O voce anonimă anunţă începerea îmbarcării. Mariam îşi adună lucrurile, se şterge pe mâini şi iese în grabă din baie.

Sheida rămâne o vreme în spatele peretelui de sticlă, privind detectorul de metale. Mariam a dispărut, dar Sheida nu se poate dezlipi. I se pare că trupul ei are voinţă proprie, împietrit, ca atunci când îi amorţeau picioarele din cauză că stătea cu ele încrucişate pe jos, în casa bunicii, numărând peştii din modelul albastru cu argintiu al covorului. Trupul refuză să se mişte. Nu ştie ce să-i facă.

E o după-amiază fierbinte, înnorată. Parcarea din faţa aeroportului e acoperită de un strat greu de umezeală. Îi simte apăsarea de cum iese din sala cu aer condiţionat, lipindu-i-se de braţe, picioare, rochia albă, umeri şi gât, înfăşurând-o într-un prosop ud, greu.

Autobuzul care se întoarce în Torino e pe jumătate plin cu călători mohorâţi, cu feţe prăfuite. Sheida se lasă să cadă pe un scaun din capătul îndepărtat, lângă fereastră. Şoferul închide uşa. Aceasta pufăie glisând într-o parte, dând aerul afară. Autobuzul se pune încet în mişcare.

Azi e ziua ei liberă. De obicei, e o zi foarte plină, de la treburi de rezolvat până la întâlniri cu prietenii, dar azi nu are chef de nimic. Plecarea mamei ei a lăsat un vid în urmă. I-ar plăcea să poată evada din ziua asta, să nu fie nevoită s-o suporte până la capăt, s-o trăiască. „Ce bine ar fi dacă am putea derula viaţa înainte şi sări o zi!", se gândeşte. Îşi doreşte să se ducă acasă, să pună capul pe pernă şi să se trezească mâine.

Va fi deja noapte când Mariam va ajunge pe aeroportul aglomerat din Teheran. Acest gând, imaginea deja ştearsă a aeroportului, îi dă fiori Sheidei. Au trecut ani de zile de la ultima ei vizită în Iran. Nici ea nu ştie de ce nu s-a mai dus. A fost ocupată să îşi trăiască viaţa.

Drumul taie câmpiile înverzite de la poalele Alpilor, care se văd ca prin ceaţă din cauza umezelii şi vremii mohorâte. Nori cenuşii atârnă deasupra câmpiilor, atât de jos, încât i se pare că dacă ridică mâna poate să smulgă bucăţi groase şi pufoase de nor.

Imaginea mamei ei în genunchi, dezlegându-şi şireturile, îi vine în cap. Părea atât de mică, aproape un copil. Şi aceeaşi impresie i-o dă de câte ori vine în vizită: că e un copil. La fel fusese şi în cei patru ani ai vieţii lor împreună în Italia. Ca şi cum nu se mai putea ţine singură pe picioare. Îşi pierduse vechea putere, autoritate, acum trebuia Sheida să ia toate deciziile, unde să meargă, ce să mănânce. Devenise altcineva, aproape ca şi cum s-ar fi transformat într-un copil. După atâţia ani, Sheida tot nu se obişnuise cu această versiune nouă şi lipsită de strălucire a mamei ei.

Autobuzul îşi croieşte drum prin oraşul ca o tablă de şah. Clădirile baroce, roz şi galbene, se înalţă pe fundalul cu nori joşi. Coboară aproape de râul Po, care se unduieşte prin centrul Torinoului, tăind accesul spre dealuri. Pe pod, Sheida priveşte râul care curge leneş sub picioarele ei. Violete roz şi mov sunt plantate în ghivece de ceramică fixate cu bare verzi deasupra balustradei. Inspiră adânc, umplându-şi plămânii cu umezeală şi mirosul râului verde şi al frunzelor de vară încă agăţate de crengile copacilor bătrâni, de-o parte şi de alta a apei.

Acasă, primul lucru pe care îl face este să dea drumul la radio. Muzica umple sufrageria micuţă, cu pereţi crem, perdele albe şi postere neînrămate. Îşi scoate pantofii, îşi aruncă poşeta pe canapea şi deschide fereastra. În chiuvetă e o ceaşcă pe jumătate plină cu ceai, cu urma de ruj a buzelor mamei ei. Mirosul ei persistă, cald, în jumătatea goală a paharului.

Vecina din clădirea de vizavi strigă fără milă la copii. Ţipetele ei se umflă în curtea interioară şi se sparg în camera ei. Sheida dă sonorul mai tare ca să acopere strigătele isterice, ascuţite.

Mariam nu a strigat niciodată la ea. Mariam nu a ridicat niciodată tonul.

În mijlocul încăperii, ascultând melodia, cu trupul dureros pe dinăuntru şi senin pe dinafară, Sheida începe să danseze. Trupul i se mişcă dintr-o parte în alta, egal, ca şi cum ar încerca să îşi recapete echilibrul. Ritmul melodiei se accelerează şi la fel şi mişcările Sheidei. Sare şi bate din picioare pe covor. Braţele îi flutură în spaţiul pulsând de muzică, ţipete şi mirosul de iasomie al mamei ei, care încă se simte în aer. Sânii grei îi saltă în sus şi în jos şi, odată cu ei, şi rochia. Dansează fără nicio reţinere, dând din mâini şi din picioare asemenea unei femei care încearcă să se smulgă dintr-o cămaşă de forţă. Obrajii încep să-i ardă de efort şi de lacrimile ce i se rostogolesc în linişte. Cu cât sare mai sus, cu atât mai repede se rostogolesc lacrimile. Suspinele i se amestecă cu cântecul, transformând cuvintele într-un talmeş-balmeş de neînţeles.

Mama ei nu e fericită. Nu a fost niciodată fericită. Tăcerea nu a funcţionat. A făcut doar totul mai apăsător, mai greu de suportat. Nu s-au ales decât cu o mână de cuvinte nerostite, insidioase precum otrava, avansând câte puţin în fiecare zi, atingând totul, stricând şi ultima fărâmă de intimitate reală care le mai rămăsese. Şi amândouă sunt vinovate. Împreună au distrus toate lucrurile frumoase pe care le avuseseră cândva.

Sheida se clatină până la canapea şi se aruncă pe ea ştergându-şi lacrimile. Ţipetele din partea cealaltă a curţii au amuţit. Probabil se pregătesc de cină. Încet, Sheida se ridică şi stinge radioul. Îşi suflă nasul şi priveşte pe geam. În balconul vecinilor, violetele se mişcă sub adierea vântului. O pisică merge tacticos pe pervaz şi sare pe terasa altui vecin. Sheida se îndreaptă spre telefon. Îi bate inima tare la

gândul că va auzi vocea blândă a lui Valerio. Nu l-a mai văzut de când ajunsese mama ei. Nu se simţise pregătită să i-l prezinte, îngrozită de grijile şi întrebările enervante ale mamei ei. „Poate data viitoare”, îi spusese ea.

Cu receptorul la ureche, se ghemuieşte pe canapea, cu genunchii la piept, îmbrăţişându-se ca şi cum ar încerca să adune bucăţile din ea împrăştiate pe podea, atârnate în aer şi agăţate de colţurile ferestrei. Să le adune şi să le pună laolaltă, alcătuind o formă recognoscibilă, înainte să o vadă el.

Valerio răspunde. La auzul vocii lui, închide ochii şi oftează uşurată.

Un graur stă cocoţat pe gratiile de la fereastră. Sub cerul plin de apă, muşcatele par la capătul puterilor. Se lasă înserarea încet. Stând la calculator, Sheida soarbe din ceaiul rece pe care şi l-a făcut din frunzele trimise de Mariam cu câteva luni în urmă. Sheidei îi place mirosul cutiilor de carton care îi vin din Iran. Miros a praf şi amintiri. „Aşa miroase Iranul”, i-a spus ea cândva lui Valerio. Aşa miroseau ceaiul, perechea de mănuşi verzi tricotate de mătuşa ei, punga cu fructe de dracilă şi biletul în care Mariam îi scrisese să nu uite să le spele de mai multe ori înainte să le mănânce, pe care Sheida nu putuse să îl arunce.

Calculatorul toarce adormit sub degetele ei. Derulează pagina în jos, scanând ştirile de pe site-ul unui ziar persan. De când cu revoltele împotriva fraudării alegerilor din iunie şi represiunea violentă care a urmat, majoritatea ştirilor din Iran sunt despre proteste, arestări în masă, atacuri în căminele universităţilor, focuri de armă în stradă, tortură în închisori, deţinuţi despre care nu se mai ştie nimic de luni de zile şi manifestanţii daţi dispăruţi. Se găsesc şi filmări de la faţa locului postate de manifestanţi. Sheida le-a văzut pe toate, cu protestatarii alergând pe străzi, fugind de sau către forţele de menţinere a ordinii, cu vestele lor antiglonţ şi bastoane, aruncând pietre şi strigând sloganuri anti-regim. Imaginile de pe ecran o umplu mereu de nelinişte, de parcă ar fi întârziat la ceva sau ar fi rămas pe dinafară, exclusă. Îi invidiază pentru explozia de energie tânără din mulţime, totul se întâmplă fără ea, locul ei în tsunamiul istoriei este gol. Şi în acelaşi timp, îi este teamă, de feţele însângerate şi de rănile de glonţ şi de jandarmii înarmaţi cu bastoane, pe motociclete. Dă clic pe

un filmuleţ în care se strigă sloganuri de pe acoperişuri noaptea. „Allah Akhbar”, aude din toate părţile. „Allah Akhbar.” Clădirile şi acoperişurile lor, de unde bărbaţi şi femei invizibile strigă, sunt scufundate în beznă. Nu se văd decât luminiţe pâlpâind în spatele ferestrelor închise. Dar strigătele şi forţa furioasă care se aude în ele sunt din ce în ce mai intense, ca şi cum ar încerca să ajungă la nori şi să-i sfâşie. Sheida priveşte, cu inima bătându-i atât de tare, că încep s-o doară ochii, cum noaptea înghite totul, clădirile, umbrele trupurilor care scandează, toate intră în câmpul vizual strâmt al camerei de luat vederi. Extazul, armonia o lasă mută. Femei şi bărbaţi, tineri şi bătrâni, puternici şi slabi, cu toţii strigând sloganuri împotriva răului care li s-a făcut. Sloganuri care vorbesc de amintirea a ceea ce înseamnă dreptatea. În spatele calculatorului, Sheida murmură cuvintele lor, sloganurile, strigătele de rezistenţă. Îl cheamă pe Dumnezeu, îl cheamă pe Dumnezeu să îi ajute împotriva dictatorului. Ştie de la mama ei că şi în timpul Revoluţiei, în urmă cu treizeci de ani, oamenii făcuseră la fel, strigaseră „Allah Akhbar” de pe acoperişuri. Era o formă de protest. Era nepericulos, simbolic, oricine putea s-o facă. Şi acum începuseră din nou. Când nimic altceva nu mai merge, strigi „Allah Akhbar”, adăugase mama ei pe un ton trist, resemnat.

Dar Sheida nu se simte tristă. Se simte exaltată şi mică, nepermis de mică în faţa măreţiei acestor scandări nebuneşti, care inspiră admiraţie şi totuşi disperate. Se simte înconjurată de scandări, noaptea pătrunzându-i sub piele, iar vocile lor frumoase, tranşante îi umflă venele, plămânii. Aproape că îl vede pe Dumnezeu, că atinge vocile care Îi strigă numele, cu spatele drept, strigând din ce în ce mai tare „Allah Akhbar”, eliberându-se de frică în noaptea albastră. Cadenţa scandărilor devine parte integrantă din respiraţia ei. Pe ea o strigă vocile. Se şi vede stând pe acoperiş, cu pumnul încleştat în aer.

La sfârşitul clipului, Sheida oftează. Se simte ameţită şi se lasă pe spătarul scaunului. Mai ia o gură de ceai. Cuburile de gheaţă se rostogolesc în pahar şi i se ciocnesc de buze. Se întoarce la pagina principală, căutând alte filmuleţe, când un titlu din josul paginii îi atrage atenţia. E a doua oară în ultimele săptămâni când vede un articol despre arestările şi execuţiile de după Revoluţie. Nu ştie dacă e o simplă coincidenţă sau dacă nu cumva din cauza numărului mare de bărbaţi şi femei din închisorile din Teheran şi alte oraşe, douăzeci de

ani mai târziu, trecutul iese din nou la suprafaţă, aproape ca o premoniţie.

Cu toate acestea, altceva o atrage pe Sheida la aceste articole şi poveştile despre închisori, violenţele şi moartea din ele. Îi amintesc de poveşti asemănătoare auzite de la bunica ei de câte ori a vizitat-o în Hamedan, împreună cu mama ei. Nu erau decât fragmente de poveşti rostite de gura bunicii şi auzite de Sheida trăgând cu urechea pe la uşa camerei în care Mariam şi bunica Sheidei stăteau singure. Sheida vedea pe gaura cheii cum bunica ei devenea altcineva. Vocea ei puternică se transforma într-o şoaptă, iar ochii, pe care şi-i tot ştergea de lacrimi, nu puteau susţine privirea mamei Sheidei, care stătea cu faţa împietrită. Tăcerea şi privirea aceea goală, fixă a mamei ei o îngrozeau pe Sheida. I se părea că mama ei ascunde ceva dincolo de tăcere şi gol. Pe vremea aceea, Sheida nu-şi dorea altceva decât să fugă de acea tăcere. O sufoca. Tristeţea care urla în trăsăturile bunicii însă o făcea să rămână în spatele uşii, cu urechile ciulite să prindă înţelesul şoaptelor ei.

„De ce e aşa de tristă bunica?”, se întreba Sheida. Încerca din răsputeri să prindă, să înţeleagă cuvintele pe care simţea că nu ar fi trebuit să le audă, intuind în ele răul şi suferinţa. Precum o albină, dădea târcoale florilor interzise, sorbindu-le nectarul dulce. Voia să audă cât mai mult, să înţeleagă despre cine erau poveştile. Dar era greu, pentru că nu se pomenea niciun nume, iar vocea bunicii se auzea din ce în ce mai stins. Ştia că nu o poate întreba pe mama ei despre asta, căci s-ar fi dat de gol că trage cu urechea. Mai târziu, când a întrebat-o pe bunica ei, disperarea de pe faţa acesteia, o disperare răvăşitor de tristă, a înspăimântat-o pe Sheida. „Nu pot să-ţi spun”, i-a repetat bunica. „Nu pot să-ţi spun.” Acestea au fost singurele cuvinte cu care Sheida a plecat din camera bunicii.

O singură dată a reuşit să o facă pe Mariam să-i răspundă la întrebarea „De ce e tristă bunica?”. Mariam a privit-o un timp, o privire care părea să treacă prin ea, fără să o vadă.

— Din cauza lui *baba* al tău, Sheida. Bunica e tristă din cauza fiului ei, i-a răspuns ea într-un final.

— Dar ce treabă are *Baba* cu închisoarea? întrebase Sheida, cu obrajii arzând, realizând că se dăduse de gol că trăsese cu urechea.

Mariam i-a aruncat o privire furioasă, pe care Sheida nu avea s-o uite vreodată.

— Totul e o închisoare mare, Sheida. Cu toţii suntem într-o închisoare mare.

Ce durere imensă se citea pe chipul bunicii, se gândeşte Sheida citind:

„Între 4000 şi 5000 de tineri, femei şi bărbaţi, au fost executaţi în iulie şi august 1988, anul în care se sfârşea războiul dintre Iran şi Irak. Guvernul a înfiinţat o comisie cu trei membri, mai târziu cunoscută drept „Comisia morţii”, care să supravegheze acţiunea de epurare în toate închisorile. Fiecare comisie includea un procuror, un judecător şi un reprezentant al Ministerului de Informaţii. Comisia a interogat toţi deţinuţii politici, ordonând executarea celor consideraţi «impenitenţi».

Grupuri de deţinuţi au fost încărcaţi în camioane cu motostivuitoare şi spânzuraţi de macarale şi grinzi la intervale de jumătate de oră. Alţii au fost ucişi de plutoane de execuţie. La miezul nopţii, cadavrele au fost transportate şi îngropate în gropi comune, în cimitirul Kharavan, cândva cimitirul minorităţilor religioase. Cadavrele au fost îngropate în şanţuri adânci, pământul fiind bine tasat deasupra, ceea ce a făcut imposibilă identificarea mormintelor. Orice formă de monument funerar a fost distrusă în mod repetat [...] ”.

Sheida se holbează la cuvinte, simţind cum i se formează broboane de sudoare pe ceafă şi la subsuori. Cuvintele „gropi comune” îi răsună în minte. Cadavre peste cadavre, însângerate, amorfe, unele peste altele. Primul articol despre execuţii pe care îl citise nu dădea atâtea detalii. Nu ştiuse că fuseseră atât de multe victime, nu ştiuse despre gropile comune. Exact în acel moment, îi apare o amintire în faţa ochilor.

O amintire nouă care o străpunge ca o durere ascuţită. Îşi vede mama ţipând, urlând în noapte, şi cineva care apare din spatele ei şi închide uşa. Amintirea e vagă ca un vis pe care nu ţi-l aminteşti prea bine. Dar continuă să audă urletele, plânsetele. Să fi fost într-adevăr mama ei? Sau poate bunica?

Sheida pune paharul de ceai pe masă. Se mişcă cu atenţie, ca şi cum i-ar fi teamă să nu scape ceva.

Îşi închide şi deschide pumnii, îşi umezeşte buzele. Are gâtul uscat şi iritat. Din apartamentul vecin se aude zgomotul înăbuşit al

televizorului. Ochii i se întorc la ecran şi, în ciuda eforturilor de a se linişti, privirea îi alunecă pe coloanele cu nume de victime incluse în articol, cu vârsta adăugată în dreptul fiecărui nume. Unii nu au nici optsprezece ani.

Lista curge ca un zid memorial. Derulează pagina în jos, cu ochii înceţoşaţi, numele transformându-se în frânturi copleşitoare de coşmar. Atâtea victime, atât de tineri toţi. Articolul o aruncă pe Sheida în vârtejul istoriei ţării sale. Un vârtej învolburat despre care nici nu ştia că există, cel puţin nu atât de învolburat. Undeva în pământul acela, oasele unui tânăr au fost strivite de mii de alte oase. Undeva în pământul acela, mii de cadavre au fost aruncate în pământul lacom, ca nişte grămezi de deşeuri. „Pământul blestemat" e numele pe care articolul îl dă zonei cu gropi comune.

Sheida se lasă pe spătarul scaunului, epuizată, incapabilă să-şi dezlipească ochii de lista morţilor, derulând-o mecanic în jos. Deodată privirea îi cade pe un nume. Aproape îi stă inima în loc. Totul în jur pare să-şi ţină respiraţia. Torsul calculatorului, faţa palidă a lunii, particulele de lumină galbenă care intră în cameră din curte. Privirea îi e lipită de nume, iar cu mâna stângă îşi apasă gâtul, unde pulsul i se agită ca o pasăre în colivie. Chiar în faţa ochilor, în mijlocul ecranului, NUMELE.

Amir Ramezanzadeh, 27 de ani.

E scris clar, ca un ţipăt care parcurge străzile pustii. Sheida simte cum îi împietreşte trupul. Palmele îi transpiră şi îşi simte membrele moi. „E o greşeală", murmură pentru ea însăşi, cu ochii lipiţi de ecran. De afară, zgomotul unei maşini care parchează în curte umple camera.

Valerio deschide uşa şi intră în apartamentul scufundat în întunericul albastru. Îl înconjoară o linişte caldă, de rău augur. O strigă pe Sheida, dar nu primeşte niciun răspuns. Stând în cadrul uşii, ascultă liniştea atât de pură, de asurzitoare, încât ezită un timp să intre. Aerul cald îi pătrunde în ochi, umplându-i de prevestiri rele. În sufragerie, o găseşte pe Sheida pe podea, sprijinită de piciorul canapelei. Îşi ţine capul în mâini, cu părul răvăşit curgându-i pe umeri.

— Ce s-a întâmplat?

Aprinde lumina şi se apropie de ea. I se pare că merge către ceva care îl va înghiţi de viu. Nisipuri mişcătoare, în care te afunzi fără veste.

Sheida îşi ridică privirea înroşită de plâns, deranjată de şocul luminii. Întinde mâinile spre el. El se aşază pe podea şi o prinde de mâinile reci. Ea îşi îngroapă capul la pieptul lui şi rămâne acolo.

Încet, după câteva minute, începe să vorbească. Îi povesteşte despre articol, se ridică să îi arate numele tatălui ei pe calculator. Gesticulează frenetic, ca şi cum nu-şi poate controla mâinile. Valerio nu ştie ce să se spună. Se simte bombardat de o rafală de gânduri nelegate între ele. Îi urmăreşte expresia descurajată şi se simte neputincios. O pune să stea pe canapea şi se aşază lângă ea. Îi mângâie mâinile în tăcere.

Sheida tace multă vreme. Are faţa palidă, buzele strânse. Pare cumva mică, micşorată.

— Şi dacă e o greşeală? sugerează Valerio.

Nu îl priveşte. Clatină din cap, cu trăsăturile împietrite acum.

— Nu ştiu, mormăie ea.

— Trebuie să vorbeşti cu mama ta. Poate e o greşeală.

Sheida nu îi răspunde. Priveşte fix, undeva în partea de jos a perdelelor. Îşi eliberează mâna din a lui şi îşi împreunează strâns palmele. Valerio se uită la ea şi nu poate să nu observe expresia străină a feţei ei. O expresie pe care nu a recunoscut-o la început, dar acum îşi dă seama că a fost acolo tot timpul: expresia unei femei care ascunde ceva în suflet. Ceva mult mai mare decât ea, mai mare decât orice a cunoscut el vreodată.

Trec câteva momente. Zgomotele de seară ale străzii se strecoară în cameră. De pe coridor se aud vecinii coborând gălăgios scările, vorbind răstit.

— Sheida, eşti sigură că tatăl tău a murit de cancer?

Valerio nu ştie de ce o întreabă asta sau de ce i-a stat inima în loc. Poate că i-e teamă de răspunsul ei. Îi vorbise de câteva ori despre tatăl ei şi de fiecare dată Valerio avusese impresia că dă încet ocol unei răni deschise, pe care nu doreşte să o tatoneze. De fiecare dată vocea şi privirea ei trădaseră nelinişte, indisponibilitatea de a vorbi despre tatăl ei sau moartea acestuia. Sheida nu spune nimic. Tot nu îl priveşte. Colţurile ochilor îi tresar uşor. Îşi îndreaptă degetele, apoi le strânge din nou.

— Asta mi-a spus mama, răspunde ea într-un final.

Valerio e şocat cât de calmă îi pare vocea. Panica de mai devreme, agitaţia par să fi trecut, trupul ei pare să se fi liniştit. O priveşte fix, dorindu-şi să-i poată citi gândurile. Dar nu poate să insiste. Ceva din expresia ei nu-i dă dreptul să pună întrebări. Nu ştie să-i spună decât:

— Atunci ăsta e adevărul.

Sheida îşi trece mâinile pe faţă, apoi ridică privirea către el:

— Nu trebuia să-ţi spun.

— De ce? Valerio îi cuprinde faţa cu mâinile. Mie poţi să-mi spui orice, ştii doar.

Ea îi zâmbeşte stins.

— A trecut aşa de mult timp, spune ea. Mi-a fost dor.

Pare că vrea să schimbe subiectul, să se îndepărteze de momentul prezent, de tensiunea din aer. Nu înţelege cum poate să o facă aşa de repede. „Oare nu are încredere în mine? De ce se teme?”

Sheida îl îmbrăţişează, trăgându-l mai aproape de ea, iar Valerio ştie că nu va mai afla nimic. Se lasă păgubaş şi îi răspunde îmbrăţişării.

Trupul i se întinde spre el, plutind în îmbrăţişarea lui.

De undeva din ea se aude un suspin. O voce se stinge.

Îşi înfige degetele în ceafa lui cu o forţă neaşteptată, primindu-l cu tot ce are ea de oferit, cu greutatea istoriei acumulate înăuntrul ei. Mâinile lui îi găsesc partea de jos a spatelui şi aude dinspre ea un scâncet, un suspin înfundat, un oftat care îi scapă printre buzele întredeschise.

Toată noaptea, Sheida urmăreşte cu ochii crăpăturile din tavan. Nu îi poate închide, simte că pleoapele deschise i s-au uscat. Nu a fost niciodată la mormântul tatălui ei. Mariam se opusese de fiecare dată. Nu voia să-i reamintească faptul că murise, îi spunea ea, mai bine să şi-l amintească aşa cum a fost. Sheida nu şi-a contrazis mama. Îi acceptase verdictele ca pe nişte adevăruri obiective. Fobia de cimitir a lui Mariam fusese contagioasă. Sheida s-a bucurat să evite cimitirul mohorât. Dar faptul că nu a fost la mormântul lui nu înseamnă automat că tatăl ei fusese executat, nu?

Se întoarce de pe o parte pe alta în pat, agitată. Numele şi prenumele, vârsta, toate se potrivesc. Ochii i se îneacă în lacrimi. Se sufocă sub avalanşa de incertitudini. Tot oscilează, încercând să ajungă

în locuri intangibile. Nu se poate agăţa de nimic. Pipăie vidul cu mâinile.

Nu are decât o singură amintire cu tatăl său. De când era mică. Îşi aminteşte cum a fost predată, dincolo de un perete de sticlă, în mâinile întinse ale unui bărbat care trebuie că era tatăl ei. Îşi aminteşte ochii negri, obrazul aspru, neras şi mustaţa neagră. Îşi mai aminteşte şi mirosul lui: mirosul altei lumi, o lume în care nu se respiră aer proaspăt. Unde era mama ei, îşi aminteşte cât de frică îi era. Cine o va salva de bărbatul acesta? De omul acesta necunoscut? A început să ţipe când a ridicat-o în aer şi a pupat-o pe obraz. Era cald. A râs. Iar râsul lui era trist.

Mama ei nu a întrebat-o niciodată dacă îşi mai aminteşte ceva despre tatăl ei. În copilărie, aşteptase în tăcere un semn de la mama ei ca să-şi poată exprima nevoia groaznică de a şti, de a vorbi despre tatăl ei. Dar nu a primit niciun semn. Suferea că nu-şi amintea, suferea din cauza golului. Iar mama ei nu a întrebat-o niciodată de ce. Nu a ştiut. Erau mereu momentele în care mama ei stătea tăcută, cu capul sprijinit de perete, pierdută în gânduri. Sheida nu reuşise să accepte niciodată aceste lungi şi misterioase tăceri ale mamei sale. Era geloasă pe tăcerea, pe gândurile din mintea mamei ei, gânduri care nu aveau legătură cu ea. Aparţineau unei lumi căreia Sheida nu îi aparţinea. Constituiau o parte a mamei ei pe care nu o stăpânise niciodată şi o parte a propriului sine pe care nu o va stăpâni niciodată. Şi rămânea după sârma ghimpată a frânturilor de amintiri tăcute.

Cel mai rău era când Sheida întreba despre tatăl ei. Câteva întrebări erau de-ajuns ca Mariam să-şi petreacă restul zilei în camera ei, în pat, scufundată în beznă, cu toate geamurile şi obloanele închise, gemând chinuită de migrene, cum le spunea ea. Sheida intra încet în cameră, unde mirosul de singurătate şi disperare atârna în aer greu ca praful. O ţinea pe mama ei de frunte cât vărsa în toaletă. Îi dădea analgezice, o culca, se asigura că draperiile sunt trase. În jurul mamei ei atmosfera era paralizată de o frângere interioară, precum un bloc de marmură care cedează în faţa loviturilor de ciocan. De cele mai multe ori, Sheida de-abia aştepta să iasă din cameră. Apăsarea era insuportabilă, iar durerea – fără sfârşit. Atunci a înţeles Sheida că oricât şi oricum ar fi încercat să întrebe de tatăl ei, mama ei nu va vorbi despre el. Mereu o

descuraja din scurt, schimbând subiectul. Sheida nu a avut de ales decât să se resemneze treptat cu faptul că nu va afla nimic.

Sheida se ridică din pat și merge pe pipăite până la biroul de lângă fereastră. Deschide un sertar. La lumina slabă care vine din stradă, căută printre hârtii, documente, fotografii, vederi. Pe jumătate epuizată, pe jumătate nebună, scotocește prin toate bucățile de hârtie care îi alcătuiesc viața, cu mâinile până la coate. Aprinde veioza.

Valerio se trezește și i se alătură lângă fereastră. Afară a început să bată vântul. Șuieră printre clădiri, copaci și nori.

— Caut poza cu tata, murmură ea. Mama mi-a spus că e ultima poză cu el. Trebuie s-o găsesc.

Găsesc poza. Un bărbat tânăr, cu păr negru des, ochi strălucitori și mustață.

Sheida întoarce poza. Pe spate nu scrie nimic.

Cafeaua fierbe. Valerio stinge focul și pregătește două cești albe, din dulap. Toarnă cafeaua urmărind-o pe Sheida cu coada ochiului. Aceasta și-a luat genunchii în brațe, cu picioarele pe marginea scaunului. Nu îl privește. Privirea ei fuge spre colțuri îndepărtate, cerul senin, soarele jos pe cer.

Și acum ce-o să facă Sheida? se întreabă Valerio punându-i ceașca cu cafea în față, pe masă. Fierbe în interior și îi vine să dea cu pumnul în ceva, un perete, un copac, orice. Și dacă e adevărat? Tatăl ei a fost executat și îngropat într-o groapă comună. Greutatea istoriei din spatele acestui fapt îl face pe Valerio să se simtă neputincios. Nu a trăit niciodată ceva de o asemenea magnitudine și nici nu cunoaște pe altcineva care să fi trăit. În mintea lui, gropile comune sunt ceva din trecut, din cărțile despre Războiul civil spaniol și despre perioada fascistă. Dar nu ceva din prezent, din viața asta, atât de aproape, atât de aproape de Sheida; istoria nu intră în casa omului.

Tatăl Sheidei era cu trei ani mai mic decât el când murise. I se pare năucitor, nu poate pricepe. Oare tatăl ei înțelesese că-l paște moartea la 27 de ani? Sau poate fusese atât de optimist încât nu crezuse că opoziția față de guvern îl poate trimite într-o groapă comună. Nimicnicia gropilor comune. Umilința. Rușinea!

Îi aruncă o privire Sheidei, care e epuizată și palidă.

Aburul cafelei se ridică și dispare undeva între marginea albă a ceștii și mâinile Sheidei, încleștate pe după picioare. Privește cafeaua și își desprinde mâinile; își întinde picioarele spre podea. Valerio o îmbrățișează sperând să îi insufle puțină căldură în trup. Îi simte răceala mâinilor, care îl rănește în suflet precum tăișul rece al unei săbii și se luptă cu senzația de stângăcie care pune stăpânire pe el. Simte că a devenit brusc un spectator, că nu mai are niciun rol de jucat. Sheida are lumea ei, în care nu-i loc de el și nu se poate strecura. Brusc se simte gelos pe mama ei, țara și tatăl ei necunoscut care i-au luat locul, gelos și intimidat de greutatea istoriei pe care Sheida o ascunde în miezul ființei ei.

Îi propune o plimbare, puțin aer proaspăt, dar Sheida nu vrea să se plimbe.

— Trebuie să vorbesc cu mama, spune ea.

— Crezi că e o idee bună?

Ea se uită la el.

— Au trecut atâția ani. Dacă n-o fac acum...

Nu termină propoziția, face un gest cu mâna în aer. Valerio o privește cum îi întoarce spatele, intră în cameră și pune mâna pe telefon.

Sheida tremură la auzul vocii calde a lui Mariam. Și-o imaginează foarte aproape. Mirosul mamei ei aproape că îi umple nările. Dă să spună ceva, dar se abține, încercând să-și liniștească bătăile inimii. Dar la celălalt capăt, radarul sensibil al mamei ei înregistrează imediat ceva când îi aude vocea sugrumată. O bombardează cu întrebări. E bine? A avut un accident? I s-a întâmplat ceva la serviciu? E bolnavă? În vocea mamei ei se simte îngrijorarea, îngrijorarea neputincioasă a unei mame al cărei copil este prea departe ca să-l poată ajuta la necaz.

Sheida e din nou tentată să-și înghită cuvintele, să nu spună nimic, iar viața să continue ca până atunci, mama ei rămânând în zona de siguranță a cuvintelor nerostite. Închide ochii și deschide din nou gura.

Adevărul nu poate avea atâtea fațete.

— A făcut tata pușcărie după Revoluție? o întreabă simțind corabia întunecată a angoasei însoțită de încă un sentiment, ceva asemănător căinței, cum crește în ea și se pierde în larg.

O tăcere lungă face să vibreze cablul.

— A făcut? repetă Sheida înghiţind cu greu, dându-şi seama că nu a crezut niciodată povestea cu tatăl ei care a murit de cancer.

În ochii plini de lacrimi ai bunicii şi pe chipul împietrit al mamei desluşise ceva mai mult decât simpla moarte a unui soţ sau fiu. Ceva descumpănitor, ceva atât de mare, încât nimic altceva nu mai conta, tot restul devenea o umbră.

La celălalt capăt, la mii de kilometri depărtare, Mariam tace. Şi apoi întreabă:

— De ce?

— Am citit ceva şi vreau să ştiu dacă e adevărat, spune Sheida cu vocea tremurând.

— Ce-ai citit? Despre ce vorbeşti?

Fiica simte panica mamei. A văzut-o înflorind de atâtea ori.

— Un articol despre execuţiile din 1988. E şi o listă lungă cu nume.

Vocea Sheidei este foarte ascuţită, aproape un ţipăt.

— A făcut puşcărie sau nu? Mamă, trebuie să-mi spui adevărul. A făcut? Vocea i se frânge. Nu mă poţi minţi.

La capătul firului se aşterne iar o tăcere lungă. Vocea lui Mariam revine, foarte slabă.

— Poftim? Nu te aud.

— Da.

Vocea mamei ei e aproape o şoaptă.

— Da, a făcut, repetă ea după ce îşi drege vocea.

Sheidei încep să-i curg lacrimile dintr-odată. Nu se aşteptase ca mama ei să recunoască atât de uşor, atât de repede. Nu poate să scoată un sunet, ca şi cum n-ar avea aer în plămâni. Se afundă grea în canapea, relaxându-şi puţin degetele pe receptor.

Venise oare momentul, în sfârşit? Oare urma ca totul să se prăbuşească, să se reverse?

Trec câteva clipe înainte ca Sheida să-şi adune forţele şi să vorbească din nou.

— De ce nu mi-ai spus?

— Nu era nimic de spus.

Vocea mamei e joasă şi obosită, ca şi cum ar veni dintr-un radio vechi, stricat.

— Tatăl tău a murit înainte să-l cunoşti şi asta ai ştiut dintotdeauna.

— Mi-ai spus că a murit de cancer. M-ai făcut să cred ca a fost bolnav!

La celălalt capăt, tăcerea plutea pe fir, amestecată cu respirația îngreunată a mamei.

— Tata a fost executat, spune Sheida.

Simte că i se evaporă membrele.

— Şi nu mi-ai spus niciodată. L-au ucis. Numele lui apare pe listă. I-am văzut numele pe listă. Ştiu totul, mamă.

Îşi aude mama oftând adânc, un oftat la fel de greu ca un vechi secret.

— Ştiu, spune ea, ştiu.

Teheran, 1988

Îi dăduseră sacoşa greşită, cămaşa greşită, periuţa de dinţi greşită, pijamaua greşită. Ştia, pentru că ea însăşi îi cumpărase cămaşa, periuţa şi pijamaua. Ştia pentru că le împachetase cu mâna ei, scrisese numele lui şi numărul de identificare în puşcărie pe pachet, cu grijă, chinuit, ca şi cum ar fi făcut-o împotriva voinţei ei. Ştia pentru că, deschizând sacoşa, simţise cum se cască în ea un gol ca un mormânt. Asta ţi se întâmplă când primeşti moartea în sacoşa greşită. Te alegi cu o gaură cât pumnul în piept. O gaură care te va lăsa amorţită pentru tot restul vieţii.

Tremura de teamă şi de un sentiment mult mai zdrobitor, mai groaznic, la atingerea lucrurilor bărbatului mort.

Mortul greşit. Lucrurile greşite.

Altcineva primise lucrurile *lui.* O altă soţie, chiar în acea clipă, atingea cămaşa soţului *ei.*

O trecuse un fior şi aruncase lucrurile înapoi în sacoşă trăgând fermoarul.

Afară, frunzele copacilor stăteau liniştite pe ramuri, sub razele puternice ale soarelui. Cerul era senin, fără expresie.

Strângea sacoşa la piept şi alerga. Pe strada aglomerată, unde nimeni nu ştia nimic, nu vedea nimic şi nici nu îi auzea ţipetele.

Alerga precum o fantomă care nu mai are altceva decât o sacoşă cu lucrurile unui mort în ea.

Cu cealaltă mână își ținea vălul negru, să nu-i cadă, dezvăluind priveliștea neliniștitoare a părului ei încărunțit prematur. Alerga pe lângă apa neagră care se scurgea în rigolele late, pe lângă chioșcurile de ziare, un orb care vindea țigări de contrabandă, zidurile cenușii ale școlilor, ale blocurilor, ale supermarketurilor și băncilor, pe lângă o bătrână care căra niște pungi de plastic grele ținându-și marginea *chador*-ului cu gura, pe lângă un șir de muncitori în pauza de prânz pe un șantier.

Alergând, simțea o durere ascuțită în piept, ca un pumn înghețat, care o ținea strâns. Gura i s-a schimonosit. A apucat strâns materialul aspru al manto-ului, acoperindu-și pieptul.

Gâfâia. Gura îi era uscată, fața umflată. La fel și buzele. Pe spate îi alunecau broboane de transpirație. I se părea că mii de ace îi pătrund în picioare. Dar nu se putea opri. Respirația îi ardea gâtul. Mâna îi trecea peste sloganurile scrise cu litere inegale pe ziduri. S-a împiedicat, zgâriind cu degetele pielea groasă a orașului. S-a clătinat, iar picioarele i s-au îndoit brusc.

Sacoșa i-a căzut din mână pe jos, cu un nor trist de praf.

Teheran, 2009

Melodia blândă în persană se răspândește în avion în timp ce mame trupeșe le spun copiilor să stea liniștiți. Tați cu fețe rase și ochelari de vedere împing bagaje în compartimentele de deasupra, întrebându-i pe micuții și neliniștiții călători dacă au nevoie de ceva din genți. Râsetele se învârtesc pe deasupra capetelor și atârnă din ecranele mici de deasupra scaunelor. Sheida închide ochii. Se leapădă încet de tensiunea ultimelor zile. Se gândește la Valerio, la amorțeala care s-a lăsat peste apartament după conversația ei cu Mariam și decizia de a pleca în Iran. Valerio fusese neobișnuit de tăcut, apăsat de emoții cu care nu știa ce să facă, dorindu-și să spună ceva și poate așteptând ca ea să-l întrebe ce-l apasă sau să-i destăinuie ce o apasă. Dar n-a fost în stare. N-o mai interesa nimic din ce se întâmpla în jur. Durerea și furia îi declanșaseră o detașare spirituală de ceea ce era în jur. Se simțea înstrăinată și de aerul pe care îl respira. Știa că încercările din răsputeri ale lui Valerio de a o aduce înapoi la agitația diurnă, urmată de relaxarea nocturnă a vieții lor, se loveau de zidul ambiguu al

nepăsării ei. Ştia că aştepta mai mult de la ea, să îl implice mai mult decât o făcuse, dar simţea că nu mai are nimic pentru el, nu acum, nu încă.

Pe măsură ce gândurile o părăsesc, ceva parcă se deznoadă în interiorul ei, iar o amorţeală plăcută îi cuprinde braţele. Zumzetul pasagerilor şi huruitul avionului prin aer îi mângâie urechile.

I se pare că doar a aţipit câteva minute când o trezeşte vocea întreruptă a căpitanului, care îi anunţă că se apropie de Teheran. Se produce o uşoară agitaţie în avion: se scot vălurile şi manto-urile din compartimentul de deasupra. Femeile trebuie să se pregătească înainte de aterizare. Vălurile flutură în aer, se lasă ca o şoaptă pe păr, ascunzând şuviţele subţiri, accentuând ochii şi sprâncenele arcuite. Gâturile par mai scurte, umerii mai laţi. Copiii râd de felul în care arată acum mamele lor. Soţii se uită dezaprobator. Mamele zâmbesc. Mâinile lor jonglează cu capetele vălurilor. Câteva clipe totul pare o joacă, lejer şi amuzant.

Sheida priveşte pe geam la marea de lumini care apare în depărtare. Teheranul la picioarele ei, întinzându-se cât vezi cu ochii. Îşi simte trupul asaltat de greaţă şi anxietate. O doare stomacul din cauza agitaţiei şi neliniştii. Se apropie de casă, de oraşul ei, de strada ei, de casa ei. Avionul aterizează lin, iar câţiva oameni bat din palme. Trec câteva minute lungi înainte să înceapă coborârea. Nările Sheidei se umplu de mirosul ascuţit al smogului când păşeşte pe scara mobilă. Coboară treptele, cu genunchii tremurând, ţinându-se de balustrada pe care se reflectă crepusculul albastru-oranj.

Un bărbat cu o haină galbenă şi o barbă de trei zile îndrumă pasagerii spre autobuz.

— *Befarmaid khanum*, autobuzul aşteaptă, îi spune Sheidei, care priveşte în jur ca şi cum n-ar şti unde se află.

Se întoarce spre el zâmbindu-i larg. El o priveşte perplex o clipă şi nu spune nimic.

Zona de recuperare a bagajelor este cuprinsă de agitaţia pasagerilor proaspăt sosiţi. Grupuri de femei, vizibil stânjenite de noile haine; bărbaţi speriaţi că ar putea fi opriţi la controlul paşapoartelor; copii care atârnă ca nişte chei singuratice de imensul breloc parental; lucrători în uniforme galbene, cu frunţile sclipind de sudoare, aleargă

de colo acolo pe podeaua lucioasă, strigând unul la celălalt, să acopere zgomotul asurzitor, indistinct.

La controlul paşapoartelor, un bărbat într-o cămaşă bleumarin închisă până la mărul lui Adam proeminent cercetează paşaportul Sheidei.

— De unde veniţi? întreabă pe un ton neutru.

— Italia.

— Când aţi fost ultima dată în Iran?

— Acum opt ani.

— Scopul vizitei?

Scopul vizitei. Simte cum o părăseşte tot entuziasmul. Ce caută aici? De ce s-a întors? Pentru că tatăl ei a fost executat. Pentru că mama ei a minţit-o o viaţă întreagă. Pentru că nu ştie ce să simtă şi ce să creadă şi ce să facă. Pentru că istoria a prins-o în sfârşit din urmă.

— Îmi vizitez mama, răspunde.

Afară, rânduri de taxiuri alb cu galben mărginesc aleea din faţa ieşirii. Şoferii se năpustesc spre uşile de sticlă care se deschid automat, expectorând pasageri agitaţi şi hamali zbârciţi. Unul din taximetrişti înşfacă valiza Sheidei. Sub buza de jos îi mijeşte un smoc de păr. Inelele de argint îi sclipesc pe degete sub lumina fluorescentă a parcării. Ea îl urmează în căldura albastră a serii. O întreabă adresa.

Croindu-şi drum prin hărmălaie şi smog, pe lângă formele enorme de beton ce ţin loc de clădiri înalte cu ferestre mici, Sheida vede o clipă vârful Damavand. Gloria sa tristă, înzăpezită o face să înghită în sec. Îşi lipeşte mâna de geam de parcă ar încerca să apuce imaginea şi să şi-o fixeze în podul palmei. Mâna pe geam, golul din gât, încearcă să reţină imaginea ca pe un vers care-i răsare brusc în minte.

Traficul agitat şi dezordonat trece pe lângă ei, lăsând în urmă o dâră persistentă de fum. Femei trec strada în fugă, măturând asfaltul cu poalele *chador*-urilor lungi şi negre, atingând cauciucurile maşinilor, stârnind gazele de eşapament. De fiecare dată când Sheida vede un *chador* negru, îi stă inima în loc la gândul că poalele s-ar putea prinde sub roţile maşinilor.

O motocicletă îi depăşeşte zbârnâind; pe ea, doi poliţişti. Un bărbat îşi scapă portofelul. O rândunică se aşază pe o creangă de dud. Un râset de copil intră pe geamul maşinii. La capătul străzii, Sheida observă încă o maşină de poliţie, lângă care stau trei Gărzi

Revoluţionare. Trecând pe lângă jeepul verde cu gri, Sheida simte iar teama. Simte că oraşul s-a transformat într-o zonă militarizată, supravegheată neîntrerupt de arme şi bastoane gata să lovească.

Treptat străzile îşi recapătă aspectul familiar. Cafeneaua de la colţul străzii e tot acolo, cu uşile late de lemn şi ferestrele cu obloanele trase. Magazinul de menaj de lângă se închide. Un bărbat trage oblonul, cu un picior apăsând pe oblon să se asigure că s-a închis şi cu celălalt în aer. O femeie stă în faţa unui magazin de haine, privind la rochiile din vitrină de pe manechinele mutilate, fără cap, cu sânii tăiaţi, ca şi cum ar fi nişte umflături nedorite.

În sfârşit, ajung la uşa albastră a clădirii lui Mariam. Sheida se dă jos din maşină, trăgându-şi mica valiză după ea pe trotuar. Inspiră adânc şi sună la sonerie.

— Cine e?

Sheidei îi tremură vocea.

— Sunt eu, mamă, Sheida.

Tăcere şi apoi un ţipăt:

— Sheida?!

Şi zgomotul interfonului care descuie uşa de mai multe ori.

Sheida împinge uşa. Mariam coboară în fugă scările. Una aleargă în sus cu valiza, cealaltă aleargă în jos, în picioarele goale şi cu capul descoperit. Se îmbrăţişează ca şi cum ar încerca să se ocrotească una pe alta de un vânt câinos. Mariam îi atinge faţa neîncrezătoare şi o strânge de mâini.

— Ce-i cu tine aici? strigă ea, râzând. Dumnezeule, ce-i cu tine aici?

Sheida plânge. Nu s-a gândit că o va face, dar suspină aşa de tare, că nici nu poate vorbi. Mariam îi şterge lacrimile cu degetul mare îndoit.

— *Azizam, azizam,* îi tot repetă.

Urcă scările ţinându-se pe după mijloc. Înăuntru, nu s-a schimbat nimic: canapeaua maro, fotografiile cu ea mică pe perete, perdelele subţiri, oglinda de nuntă cu rama din porţelan roşu cu alb, cu marginea ciobită. Sheida nici nu se aştepta la altceva. Ştia că va găsi totul neschimbat în lumea aşezată a lui Mariam. Ştia că Mariam îşi dorea ca ea să găsească totul la fel, în caz că se hotăra într-o zi să se întoarcă acasă.

Mariam îi arată ghivecele cu plante din balcon. Planta cu frunze în formă de inimă a crescut, inimioarele curg de pe masă pe jos. Când era

mică, Mariam o învăţase cum să-i cureţe frunzele. Lua fiecare frunză şi o ştergea cu vată udă. La fel îşi curăţa şi Mariam faţa când se întorcea de la serviciu. Punea apă caldă într-o farfurioară, se aşeza pe podea, sprijinindu-se pe o pernuţă, şi înmuia vata în apă. Îi curgeau şiroaie de apă pe faţă. Sheida urmărea vata înnegrindu-se.

Acestea au fost cele mai frumoase momente din viaţa lor împreună. Când mama ei era acasă, se aşeza lângă ea şi o ajuta la teme, într-o atmosferă de linişte şi pace bruiată doar de plita pe care mama ei păstra mâncarea caldă până la ora cinei. Apoi mâncau, se uitau la serialul lor preferat, cu o ceaşcă de ceai în mână, învelite cu cuvertura făcută de bunica. Îşi aminteşte expresia obosită, dar împăcată a mamei ei, cu ridurile netezite, în timp ce o drăgălea pe Sheida, privind-o intens şi spunându-i că nu a văzut ochi mai frumoşi ca ai ei, că străluceau ca şi cum ar fi avut balauri în ei care scuipau foc, că nu avea doar un rând, ci două rânduri de gene la fiecare ochi. Iar Sheida râdea, fericită şi mândră.

Iar cum, întoarsă în apartamentul în care-şi petrecuse cele mai fericite, dar şi cele mai triste clipe din viaţă, Sheidei i se pare că nici n-a plecat vreodată. E aceeaşi fetiţă a cărei mamă, în ciuda defectelor şi lacunelor ei, constituie singurul centru solid pe care l-a cunoscut vreodată.

În mijlocul mesei, stă o vază albastră din ceramică cu narcise în ea. Se vând la colţ de stradă, la semafoare, buchete întregi, învelite în ziare vechi. Le vând bărbaţi cu chipuri întunecate, prăfuite, bătând în geamul maşinilor cu degetele încovoiate, făcând slalom printre maşini. Aproape niciodată nu verifică banii primiţi în schimbul florilor galbene.

Mama şi fiica se privesc peste narcise, cu gândurile în altă parte. Privirea fiecăreia şerpuieşte printre petalele delicate, ajungând în partea cealaltă încărcată de miros galben.

Mariam vorbeşte fără oprire, despre vreme, despre traficul din Teheran, fiica unei prietene care a intrat la facultate, o alta care e însărcinată. Sare de la un subiect la altul, sperând să-i distragă Sheidei atenţia de la trecut, de la rugul funerar aprins, de la moarte, de la prezent. Îi e teamă de linişte, de gândurile Sheidei. Schimbă repede

subiectul de câte ori i se pare că Sheida nu mai e atentă. Cuvintele cad uşoare ca ploaia.

Nu a vrut niciodată să o târască pe Sheida în trecut. A vrut mereu să o ţină departe de el şi a eşuat. Acum Sheida e aici, iar Mariam nu se poate preface că nu ştie de ce. Dar nu vrea să întrebe, nu vrea să înceapă ea discuţia. Vrea să ţină moartea departe cât mai mult. Sunt multe de discutat, şi totuşi nimic de spus.

Sheida ascultă. Pare să aştepte răbdătoare momentul potrivit ca să lanseze bomba, să ardă totul din temelii, fără să se uite în urmă, gata să se răzbune pe timp, pe mama ei şi pe patria mamă. Mariam bea o gură de apă. Vede focul ce arde în ochii Sheidei şi îşi fereşte privirea.

— N-ai de gând să vorbim despre motivul venirii mele? spune Sheida.

Narcisele nu mişcă în vază. Pe faţa de masă e o picătură de apă care reflectă lumina lustrei de deasupra capetelor lor.

Mariam ridică privirea. Nu poate vorbi. Aproape îi e frică de propriul copil. Înţelege că ea a îmbătrânit, iar Sheida a crescut şi nimic nu mai este ca înainte.

— Spune-mi.

— Mi-ai ascuns adevărul despre moartea tatei.

Mariam nu răspunde şi nici nu se uită la Sheida. Privirea i se lipeşte de un punct necunoscut din faţa ei. Inima îi urlă de durere. Ochii îi rămân uscaţi. Nu mai are lacrimi de oferit lumii.

Sunt exact vorbele pe care copilul ei n-ar fi trebuit să le pronunţe niciodată. De aceste cuvinte a încercat Mariam să se ferească toată viaţa. Iar acum, planează deasupra capului ei ca nişte vulturi în căutare de pradă. În agonie, cu capul strivit între genunchii puternici ai istoriei, nu a putut să împiedice nimic. Şi acum sunt stropi de sânge şi bucăţi de creier peste tot. A fost învinsă.

„Iată sfârşitul bătăliei."

— Aveai de gând să-mi spui vreodată?

— Nu m-am gândit că se va ajunge aici.

— Aveam dreptul să ştiu ce s-a întâmplat cu el.

— Nu aveai ce să faci. Doar ţi-ar fi distrus viaţa.

Sheida lasă din mână şerveţelul. Are obrajii roşii.

— Nu aveam ce să fac? Ce contează? Nu m-ai lăsat să-mi cunosc trecutul. Nu m-ai lăsat să-mi cunosc tatăl!

Mariam duce la buze paharul tremurând şi ia încă o gură mică, ezitantă de apă. Simte cum ceva se prăbuşeşte în ea. Se simte plină de vânătăi înăuntrul ei, acolo unde ochii nu văd.

— N-am vrut decât să-ţi ofer o viaţă normală. Am vrut să ai o viaţă... să avem o viaţă ca ceilalţi oameni. Am vrut să te ocrotesc.

Se opreşte.

— Mi-a fost teamă.

Peste încăpere se lasă tăcerea, ca un blestem. Mariam se ţine cu mâinile de masă ca să nu îi tremure. Închide ochii.

„Pun toate cărţile pe masă, până la ultima. Goală, aştept ca biciul să se abată asupra mea, mă predau."

— Tatăl tău a fost executat. Deschide ochii privindu-şi fiica. Au venit la noi acasă şi l-au ridicat la câteva luni după ce am aflat că sunt însărcinată cu tine. L-au legat la ochi şi l-au împins într-o maşină. Ştiam că se terminase. În ziua aceea, am ştiut că l-am pierdut. Că nu-l voi mai vedea niciodată în casa noastră. M-a lăsat singură şi nimic în lume nu-l putea înlocui. Asta voiai să ştii? Asta e minciuna?

Tremură. Se simte ca şi cum i-ar fi fugit podeaua de sub picioare.

— Nici n-am putut să port doliu după el. M-au chemat, mi-au dat lucrurile lui şi mi-au spus că a murit. Atât. Mi-au spus că nu-l pot înmormânta. Asta mi-a făcut el mie. Am rămas singură şi singură sunt de atunci. Nu înţelegi? Am fost paralizată!

Vocea i se frânge.

Sheida se uită fix la mama ei, năucită. E ca şi cum el doar ce a murit, ca şi cum n-ar fi trecut zeci de ani de-atunci. Ea e tot în casa veche, privind cum îi e luat soţul şi legat la ochi. Nu a părăsit niciodată casa aceea, momentul acela. S-a îngropat de vie în eşec, în tot ce s-a terminat în moarte.

— Sunt împietrită.

Albul ochilor mamei ei înoată într-o spumă roşie.

— Nu pot decât să stau şi să aştept. Nici măcar nu ştiu ce aştept. E tot ce pot să fac. Am pierdut un soţ, nu suportam ideea de a-mi pierde şi fiica. Şi dacă o ia pe urmele lui când creşte? Uite ce se întâmplă acum. Au trecut douăzeci de ani şi nu s-a schimbat nimic. Au luat-o de la capăt, bagă la închisoare copiii oamenilor, îi omoară pe străzi. Nu ai văzut? Nu puteam lăsa să ţi se întâmple asta. Nu puteam să-i las să mi te ia!

Sheida continuă să privească lung lacrimile care curg pe faţa mamei ei, chipul schimonosit de durere, plin de cicatricele zimţate ale amintirilor. O îngrozesc: lacrimile, cuvintele. Strivesc ceva înăuntrul ei ca pe o cutie goală de suc. Voia să se răzbune. Nu s-a gândit la tsunamiul care va sfâşia trupul mamei ei. Nu s-a gândit că îşi va vedea mama în bucăţi, ruptă ca un ziar vechi. Vrea să spună ceva, dar nu poate. Ar vrea să-şi înfigă unghiile în coapse şi să-şi smulgă carnea.

De afară se aude larma oamenilor care aleargă, se împing şi strigă. Sirenele poliţiei acoperă singurul urlet al unei femei. Un elicopter gălăgios se roteşte pe cerul tăcut.

Teheran, 1983

El îi reproşase că-i lăsa să sădească teama în ea.

— Dacă-i lăsăm să ne sperie, nu ne mai rămâne nimic.

Ea îl asculta în picioare, în dreptul ferestrei. O urmărea pe proprietară, care alegea orezul pe verandă, cu *chador*-ul înflorat alunecându-i de pe cap. Şi l-a tras la loc cu mâna.

— Arestează pe toată lumea, a spus ea fără să se întoarcă. De ce ai face tu excepţie?

— Nu pot să aresteze pe toată lumea. Suntem prea mulţi.

El stătea pe podea, cu picioarele încrucişate. Lângă el era un teanc de manifeste anti-guvernamentale pe care le strecura în casele oamenilor noaptea. De unde stătea, nu desluşea ce scrie pe ele, dar ştia că nu asta este revoluţia pentru care se luptase el. Între degete, ţinea un rest de ţigară. Scrumiera de porţelan pe care o cumpăraseră în Ispahan era lângă genunchiul lui. Scrumul ţigării era atât de lung, că se încovoia. Ei îi era teamă să nu cadă pe covor.

El a văzut îngrijorarea din ochii ei şi a pus ţigara în scrumieră. Dar despre teama ei n-a spus nimic.

Ea şi-a pus mâna pe pântecele proeminent. Voia să continue discuţia despre teamă când a simţit o mică mişcare înăuntru. Zâmbind, s-a întors spre el.

— Se mişcă.

El a sărit în picioare şi s-a grăbit spre ea. Mâna lui pe burta ei se simţea caldă. A simţit cum i se umplu ochii de lacrimi.

— Nu pot să fiu singură când se naşte. Trebuie să fii aici. Trebuie să fii peste tot.

Ştia că lui nu-i plăcea s-o audă vorbind aşa. Dar nu se putea abţine. În gât îi creşteau spinii fricii.

— Nu plec nicăieri.

O sărută pe pântece, pe mâini, pe gât.

— Voi fi aici.

Soneria a sunat în timp ce aranjau manifestele în teancuri. Mariam s-a uitat pe fereastră. Cerul era de un albastru aparte în acea zi, iar soarele se retrăsese cumva, de parcă ar fi încetat să-i mai privească. El îi spusese cândva că dacă lasă teama să câştige, nu le mai rămâne nimic.

Se înşelase.

Ei nu-i rămăsese decât teama.

Teheran, 2009

O adiere blândă se strecoară printre frunzele de dud, dincolo de fereastră. Nori albi plutesc pe cerul albastru ca un vis zâmbitor. Mariam se trezeşte. Sheida doarme în pat lângă ea. Are gura puţin deschisă, ochii închişi. Mariam simte o undă de emoţie, de bucurie pură privindu-şi fata, aici cu ea. „În sfârşit." În mod ciudat, simte că s-a odihnit foarte bine, nu s-a trezit nici măcar o dată toată noaptea. Nici nu-şi mai aminteşte când a dormit atât de adânc ultima oară. Mai jos de gât, Sheida are două dungi, ca un colier. Lui Mariam îi vine să le urmărească cu vârful degetelor. „Oare urmează un nou început? Oare să fie prima zi dintr-o viaţă nouă?"

Se ridică şi aruncă o privire spre oglindă. Ochii umflaţi o ustură. Se uită în oglindă, dar nu-şi vede ochii din cauza pleoapelor căzute. Îşi trece degetul mijlociu peste pleoapa lăsată şi o ridică. Imagini din seara precedentă încep să i se învârtă în cap. Credea că furia dispăruse, la fel şi durerea. Dar nimic nu părea să se fi schimbat. Nu aştepta decât momentul potrivit ca să explodeze. Nu reuşise să se abţină, să se opună amintirilor, să tot sângereze pe dinăuntru. Moartea lui Amir era cea mai grea povară pe care Mariam fusese nevoită s-o ducă vreodată, moartea lui şi secretul ei, toate minciunile pe care i le spusese Sheidei, despre tumori şi spitale. Cât de ruşinată se simţise uneori, cât de silă îi

fusese de ea însăși și de felul în care minciunile îi curgeau de pe buze. De atâtea ori se întrebase dacă face bine. Dar nu aflase răspuns, iar pe măsură ce anii treceau, simțea că nu are de ales. Secretul se strânsese tare, fără încetare în jurul ei, până când nu mai putuse să scoată un sunet. Din prima săptămână și apoi în fiecare săptămână, lună și an care au urmat, Mariam nu s-a putut gândi decât că trebuie să supraviețuiască și să meargă mai departe.

Își amintește ziua în care s-a mutat înapoi în casa părinților ei. Slăbise cinci kilograme într-o săptămână. Era o umbră a ceea ce fusese. „Dacă nu-ți pasă de tine, măcar gândește-te la fata ta", îi spusese mama ei în timp ce-i făcea bagajele, iar Mariam stătea într-un colț și se uita. Tot ce era în apartament duhnea, nu a Amir, ci a absența lui, iar Mariam nu avea forța nici să trăiască cu asta, nici să se desprindă. Mama ei a împachetat toate lucrurile lui Amir într-o cutie de carton, a sigilat-o cu straturi după straturi de scotch și i-a trimis-o mamei lui, în Hamedan. Apoi a pus-o pe Sheida în cărucior și a luat-o pe Mariam de mână.

A fost ciudat să se mute înapoi în casa cu copacul de jacaranda, al cărui parfum dulce, prăfos o trezea pe Mariam în fiecare noapte, sufocând-o. Când era mică n-o deranjase niciodată parfumul florilor. Acum însă îi înfunda plămânii, strângând-o de gât, gata s-o sufoce. „Dar îți plăcea atât de mult", îi spunea mama ei îndurerată. Avea dreptate, dar nu mai era așa. „Ce mi se întâmplă?", se întrebase Mariam.

În schimb, Sheida iubea copacul. Petrecea ore întregi la umbra lui, jucându-se cu păpușile și ajutând-o pe bunica ei să aleagă orezul. Săptămânile și lunile treceau, iar Sheidei îi displăcea din ce în ce mai mult să stea cu mama ei în cameră, preferând să stea în grădină cu bunica. Nu se mai încolăcea ca un melc pe patul lui Mariam, cu coatele înfipte în saltea, dând paginile unei cărți cu poze și rostind cu voce tare numele fiecărui personaj, aproape țipând, încercând să-și trezească mama din lungile ei picoteli din zi în zi mai lungi. Mariam era de fapt trează. O auzea pe Sheida țipând, dar nu putea să se ridice. Nu avea forța. I se părea că duce pe umeri toată povara lumii. Nu voia decât să doarmă și să nu se mai trezească niciodată. Își făcea apariția în spatele grilajului de lemn alb din hol numai când trebuia s-o ducă pe Sheida la dentist sau să-i facă vaccinările. Sau când era rândul ei să gătească: marțea, miercurea și joia. „Ca să nu te mai gândești așa mult", îi

spusese mama ei. Sau în timpul meselor, când părinţii ei, sora şi fratele ei şi soţia acestuia stăteau toţi în jurul mesei, cu lingura în mână, aşteptând-o să-şi facă apariţia. Pe vremea aceea, lui Mariam i se părea că toţi vorbeau mai tare intenţionat când ştiau că urmează să intre în sufragerie. Era felul lor de a-i spune că viaţa trebuia să meargă mai departe. Dar pe ea zgomotul o irita, ca şi cum i-ar fi fost de-ajuns gălăgia vocilor ca să-şi uite durerea, ca să uite că el nu mai era, că ea urma să îmbătrânească, singură, că urma să îmbătrânească cu viaţa pusă pe pauză. Aşa că prefera să stea în camera ei şi să doarmă sau să se uite pe geam sau să-i mai tricoteze fiicei ei încă un fular pe care îl va purta cel mult o dată.

Dar a venit şi ziua în care Mariam şi-a dat seama că picoteala aceea lungă trebuia să înceteze, altfel le va înghiţi pe ea şi fiica ei de vii. Catalizatorul a fost un incident minor, dar care a zguduit-o pe Mariam până în străfunduri.

Trecuse un an. Sheida urma să meargă la şcoală. Era o dimineaţă răcoroasă, cu vânt. Mariam i-a pieptănat frumos părul, i-a ridicat bretonul, fixându-i-l cu o agrafă în formă de floare albă, gata pentru prima zi de şcoală. Dar când au ajuns la şcoală, directoarea nu i-a permis Sheidei să intre în clasă. „Nu fără *maghnaeh!”*, i-a spus pe un ton strident. Mariam a privit în jur şi, într-adevăr, Sheida era singura fată fără văl pe cap. Parcă ar fi fost în pielea goală în mijlocul capetelor micuţe acoperite, care priveau printr-o gaură în materialul alb. Mariam s-a simţit umilită, nelalocul ei. S-a certat aprig cu directoarea, încercând disperată să-i demonstreze că fiica ei nu avea încă nouă ani, iar conform legii islamice trebuia să-ţi acoperi părul numai de la vârsta de nouă ani în sus, vârsta *taklif.* Dar directoarea nici n-a vrut să audă. Regulamentul era regulament, i-a explicat, iar fiica ei, că avea sau nu nouă ani, trebuia să-şi acopere capul cu *maghnaeh* la intrarea în şcoală.

Mariam s-a închis în tăcere. Şi-a amintit brusc că mama ei o prevenise în legătură cu *maghnaeh,* dar ea nu o luase în serios. Şi-a dat seama că, în timp ce ea trăise înfăşurată în giulgiul durerii, viaţa continuase, iar acum fiecare fetiţă de pe stradă avea capul acoperit, toată lumea fiind la curent cu asta, mai puţin ea. Sigur le văzuse. Cum de nu le dăduse atenţie?

O căutase cu privirea pe Sheida. O găsise ascunsă după ușa grea de fier, ținându-se de clanță. Stătea acolo încordată, într-un efort nemaipomenit să nu se facă bucăți. Nu avea lacrimi în ochi, dar lui Mariam i s-a părut că fiica ei mai avea puțin și plângea, că în orice moment urmau să-i curgă lacrimi fierbinți, disperate pe obraji. Mariam nu se putea ierta pentru ce îi făcuse Sheidei, umilința la care o supusese. Nu putea continua așa. Era timpul să se trezească din somn.

Atunci s-a hotărât să emigreze. Și cât aștepta viza, neștiind că urma să dureze zece ani, a găsit un mic apartament, cu pereți din cărămidă și ferestre mari, și s-a mutat din casa părinților. Era timpul, a spus ea luând-o pe Sheida în brațe, pe când tatăl ei venea în urmă cu bagajele. Mama ei le făcea cu mâna, ștergându-și lacrimile și vărsând un castron cu apă pe jos în urma lor. Trecând pe lângă copacul de jacaranda, Mariam inspiră adânc, umplându-și plămânii cu parfumul lui, care nu o mai sufoca.

Acum Mariam iese din apartament, închizând ușa încet în urma ei. Afară, aerul e proaspăt și rece. E devreme, smogul încă nu s-a ridicat. Orașul e tăcut. De când s-a întors din Italia, tăcerea o înnebunește cel mai tare pe Mariam. O cunoaște, a auzit-o și acum treizeci de ani. Nu e normal, dimineața devreme nu e liniște. Liniștea unui oraș adus la tăcere cu pumnii, rapid, dintr-odată, fără o clipă de ezitare. Și totuși, rămâne în picioare. Un oraș care, în ciuda rănilor și răvășirii, nu a dat încă înapoi, un vulcan adormit care poate erupe în orice moment. Peste tot se văd urmele luptelor din noaptea trecută: un coș de gunoi răsturnat și ars, bucăți de pavaj pe trotuar și pe stradă, cu urme de sânge pe ele, scris cu verde pe un zid: „Și votul meu unde e?”. Mariam știe că urmează mai multe proteste, că oamenii vor ieși din nou în stradă. Iar odată cu protestele vin și replicile dure, distrugerile, arestările și crimele. De câte victime mai e nevoie? De câți morți? Se va termina vreodată vărsarea de sânge? Mariam se uită la cei câțiva trecători ieșiți, ca și ea, pe stradă. Îi vede trecând pe lângă ea aduși de spate, un șuvoi de fețe răvășite, confuze. Oare vor reuși să ne stoarcă iar de vlagă?

E coadă în fața brutăriei. Mariam se așază în spatele unei femei purtând un văl alb cu floricele roz. Are un coș în mână. Înăuntru e o legătură de busuioc înfășurată în ziar. Femeia pune coșul jos și se

întoarce să privească sicomorul din spatele lor, după care o privește pe Mariam.

— O nouă zi, spune ea.

— Și noi suntem tot aici, îi răspunde Mariam.

Femeia dă din cap aprobator, se uită la sicomor și se întoarce spre brutar, care, plin de făină, scoate din cuptor *sangak* cu o lopată lungă de lemn, o aruncă pe tejghea și îndepărtează pietricelele rămase lipite de pâine. Pâinea e fierbinte. Femeia scoate o pungă din poșetă și bagă pâinea în ea.

Oare Sheida e fericită? se întreabă Mariam urmărind-o pe femeie ieșind de la coadă, legănându-se ușor. Oare i-a fost o mamă bună, în ciuda fragilității și rateurilor? Nu e sigură. Privind retrospectiv, înțelege că nu a avut niciodată un plan clar. Toată copilăria Sheidei bâjbâise, fără să știe care sunt alegerile bune. Amir ar fi trebuit să fie alături de ea. Mariam a fost singură, cu sufletul prea răvășit ca să se poată concentra. În plus, i se părea că fusese mereu înconjurată de mame care știau exact ce vor și ce vor copiii lor. Toate celelalte mame erau în stare să doarmă cu copilul în altă cameră, Mariam nu. Știau să le acopere capul fiicelor când ieșeau, Mariam nu. Știau cum să le spună copiilor lor că totul va fi bine, Mariam nu. I se părea că există două feluri de mame pe lume: cele care știau și cele care nu știau. Mariam făcea parte din a doua categorie. Știa doar cum să-și ferească copilul de secretul ei. Supraveghind totul, cernând informațiile, de la conținutul lecțiilor de școală până la moartea tatălui, înainte ca aceasta să ajungă la Sheida. Mariam păstra reziduurile nedorite pentru ea. Reziduurile a tot ceea ce mersese prost în viața ei. Sheida fusese ținută departe de ele, de mâinile pline de sânge ale istoriei. Mariam, în calitatea sa de mamă, se gândise că știe ce e bine. Dar acum se scufunda și nu avea nicio creangă de care să se țină.

Sheida doarme încă, ghemuită, când Mariam ajunge acasă. Se așază pe marginea patului și o mângâie pe păr. Sheida deschide ochii, somnul i-a rămas la fel de ușor. Gândul o reconfortează pe Mariam, îi aduce înapoi copilul. Se apleacă și o pupă pe obrazul mirosind a somn.

— Ai dormit bine?

Sheida dă din cap și zâmbește. Ochii somnoroși îi strălucesc. Își împreunează mâinile și își sprijină bărbia pe ele.

— Mi-am amintit ceva acum câteva zile, spune ea ridicându-și privirea somnoroasă spre mama ei. Mi l-am amintit pe *Baba* dintr-odată. Una din singurele mele amintiri cu el.

— Ce ți-ai amintit?

— L-am văzut ridicându-mă sus în aer. Mi-era foarte frică. Atât. Îmi amintesc frica perfect. Și mai era și un geam.

— Am fost în vizită la el de două ori. A doua oară, tu aveai cam trei ani, m-au lăsat să i te dau dincolo de geam și ți-a ascuns ceva în hăinuțe. O să-ți arăt mai târziu.

Mariam îi aranjează pătura pe umeri. În timp ce vorbește, se simte neașteptat de ușoară și nestânjenită, ca și cum ar fi așteptat momentul acesta toată viața, să spună tot în sfârșit. Predarea e ușoară ca un strop de ploaie.

— Dar prima oară, eu n-am fost de față. Nu m-au lăsat să-l văd. Așa că m-am dus acolo cu tine și am insistat că trebuie să te vadă. Într-un final, au fost de acord să i te ducă câteva minute, dar eu a trebuit să aștept afară. Bietul taică-tău nici n-a știut când te-ai născut. Cred că a fost șocat când i te-au dat spunându-i că ești copilul lui.

Sheida zâmbește, dar în ochii ei e tristețe.

— Cum era?

— *Baba?* Păi, era destul de timid, cam ca tine. Dar era foarte hotărât, puțin încăpățânat, poate...

Încearcă să râdă, dar râsul i se oprește în gât.

„Nimic nu e mai ușor acum. Timpul nu vindecă rănile. Nici măcar nu oprește lacrimile. Când vine vorba de suferință, timpul nu e decât o încercare ratată de a uita."

— Dar era foarte blând și avea o voce minunată când cânta.

Sheida pare un pic încordată, stând întinsă pe pat și privindu-și mama.

— Nici nu-mi imaginez cât de greu ți-a fost, spune ea.

Oare a iertat-o? se întreabă Mariam. Se împacă? Nu știe ce să răspundă.

— N-am vrut decât să-ți ofer o viață bună, spune ea aproape în șoaptă, ca și cum nu ar fi sigură de înțelesul cuvintelor.

A repetat aceste cuvinte de atâtea ori în minte, încât acum nu pare decât o încercare fără vlagă de a ține zidurile să nu se prăbușească.

— Am avut o viață bună, mamă. Am avut o viață frumoasă.

Mariam o ascultă şi se gândeşte la viaţa lor în Italia. Dar nu o întreabă. Nu vrea să deschidă încă o rană. Ştie că a dezamăgit-o pe Sheida în Italia. Ea era mama şi trebuia să fie puternică. Ea trebuia s-o ocrotească pe Sheida şi nu invers. Mariam nu fusese o mamă de nădejde.

— Voiam să ai o viaţă plină. Adică am şi încercat să-ţi ofer o astfel de viaţă.

Sheida zâmbeşte.

— Păi, cred şi eu, toate cursurile alea la care m-ai dat: şah, tenis, desen, engleză, caligrafie şi gimnastică! Gimnastică! Şi eu, care eram rigidă ca o scândură, iar tu tot m-ai înscris la cursul ăla îngrozitor. Deci da, viaţa mea chiar a fost plină.

Râde şi faţa îi străluceşte.

Mariam o mângâie pe păr. Poate că a iertat-o. Poate că nu mai contează ce s-a întâmplat în Italia, nu mai doare. Poate că Sheida nu pomeneşte de asta ca s-o menajeze. Lui Mariam i se pune un nod în gât, un nod de recunoştinţă.

— Erai bună la toate, îi spune. Hai să mâncăm acum.

Razele de soare care picură prin fereastra bucătăriei în pahare dau o strălucire auriu-roşiatică ceaiului. Sheida pune paharele pe o tavă şi le duce la masă.

Mariam se apropie de Sheida. În mână ţine o cutie de lemn.

— Asta voiam să-ţi arăt, spunea ea deschizând cutia.

Înăuntru e o brăţară din sâmburi de curmale, înfăşurată în bucăţi de cârpă albă, pe care le desface cu grijă, sub ochii Sheidei.

— Tatăl tău a făcut-o.

Sheida pune tava pe masă şi se uită la brăţară. Are ochii mari şi e îmbujorată.

— Asta mi-a ascuns în haine?

— Da.

Se aşază amândouă. Mariam scoate brăţara din linţoliul alb, din coşciugul de lemn. O manevrează cu grijă, de parcă ar fi de cristal.

— N-ai purtat-o niciodată?

— E a ta. Eu doar am păstrat-o.

— Ce frumoasă e, şopteşte Sheida.

Mariam își privește fiica gata să izbucnească în lacrimi. I-ar plăcea să se culce și să se trezească înconjurată de câmpuri de verde lucitor, cu soarele mângâindu-i pielea, aerul plin de parfumul florilor de câmp, vârful ierbii să îi mângâie mâinile cum merge, cu brațele întinse, prin iarbă.

O ia pe Sheida în brațe. Nu mai simte că se fărâmițează, că se prăbușește. Trece un timp și nu simte nimic. Nici furie, nici tristețe, nici rușine.

Se întoarce spre Sheida și îi cuprinde fața în mâini. În ochii Sheidei, el continuă să trăiască, să râdă, să plângă, aruncând cuvintele nerostite spre cer precum niște confetti la carnaval.

— Îmi pare rău, Sheida, spune ea. Mai rău decât îți poți imagina, că te-am mințit toți acești ani și nu te-am lăsat să-ți cunoști tatăl. Dar trebuie să-mi mai dai o șansă. Poți, nu-i așa? Putem s-o luăm de la capăt.

Sheida încuviințează din cap, cu ochii plini de lacrimi. Mariam ia în mână brățara. E ușoară și fină. Sâmburii de curmală sunt atât de frumos aranjați unul lângă altul, că i se strânge stomacul.

— Hai, să vedem cum îți vine.

Îi pune brățara în jurul încheieturii. Așteaptă o clipă să nu îi mai tremure mâinile înainte să i-o lege. „Uite, Amir, gata, i-am dat-o. Acum poți să te odihnești. S-a isprăvit."

Sheida îi urmărește degetele fine în timp ce îi leagă brățara în jurul încheieturii. Simte cum greutatea și exasperarea interioară dispar treptat. Își simte sufletul plin de sentimente greu de descris. Bucurie ar fi un cuvânt bun, dar e mai mult de atât. Simte un soi de ușurătate, ca o adiere sau ca râsul. Se simte eliberată.

Privește brățara învechită, tăcută, și o atinge cu vârfurile degetelor. Lacrimile îi încețoșează privirea.

E ca și cum tatăl ei a îmbrățișat-o în sfârșit.

Teheran, 1983

Stăteau întinși pe cuvertura pusă pe iarba înaltă, simțind sub omoplați iarba moale, dar elastică încovoindu-se sub apăsarea trupurilor lor. Ea a întins o mână, dincolo de margine, atingând

vârfurile ascuţite ale firelor de iarbă cu degetele. De undeva de dincolo de sicomori şi narcise, se auzea râul curgând.

El stătea într-un cot, cu capul odihnindu-se în palma deschisă. În mână avea o floare mică albă. A gâdilat-o cu floarea la nas în timp ce îi recita o poezie. Ea a râs, dându-i peste mână.

El a gâdilat-o din nou, iar ea s-a frecat la nas, gata să strănute. I-au dat lacrimile. Prinzându-l de mână, a strănutat şi a izbucnit în râs. Zgomotul puternic al vocii ei a urcat până sus, în frunzişul copacilor de deasupra lor. Şi frunzele păreau să se scuture de râs.

El a râs aruncând floarea lângă un pachet de ţigări, două pahare de plastic folosite şi o carte deschisă, cu faţa de hârtie în jos.

— Hai să mâncăm ceva, a spus ea, râzând din toată inima şi întinzându-se după rucsac.

Cuvertura s-a ridicat puţin; iarba eliberată de greutatea omoplaţilor ei încerca să-şi recapete verticalitatea.

În rucsac erau ouă fierte, struguri aurii, brânză feta şi măsline.

El a exclamat încântat:

— Te-ai gândit la tot.

A curăţat ouăle sub ochii ei. Avea mâini atât de mici. Uneori ea se întreba cum putea să facă treabă cu ele. Erau aproape mai mici decât ale ei. Erau bune să ţină stiloul, să brodeze, să culeagă flori, să o mângâie, ţinând-o ca pe o taină. Îi venea să se aplece şi să i le sărute în timp ce mânuiau oul alb ca pe o piatră preţioasă.

El i-a întins un ou curăţat. Ea l-a luat şi a muşcat din albuşul moale. Au mâncat în tăcere, privindu-se din când în când şi zâmbind. Nu aveau nevoie de cuvinte. Ştiau să îşi vorbească din ochi. În vârf de munte, ajunseseră să îşi cunoască ritmul inimilor.

Câteva rândunici s-au apropiat de cuvertură, ţopăind uşor, ciugulind vârful ierbii şi frunzele uscate răspândite pe jos şi printre pietricele.

După prânz, s-au hotărât să meargă până la râu. El a împachetat cuvertura, dând cu mâna peste iarbă, de parcă ar fi încercat să ajute firele să se ridice. Ea mergea în faţă. El ducea rucsacul şi cânta, în timp ce amândoi ţopăiau în jos pe poteca ce ocolea sicomorii şi tufele de zmeură. Vocea lui era caldă precum razele soarelui.

Curând, le-a răsunat în urechi şipotul râului şi au simţit o adiere răcoroasă în păr. S-au oprit din cântat inspirând aerul plin de stropi de

apă. Au coborât panta pietroasă, ţinându-se de mână şi ascultând pietricelele care le pocneau sub tălpi şi râul care se purta singur la vale.

În apă erau crengi, pe jumătate rupte, pe jumătate încă atârnând de copaci. O libelulă zbura de la o piatră la alta. El a încercat s-o prindă, dar libelula a scăpat, oprindu-se pe o piatră lucioasă aproape de cursul apei.

El i-a scos bocancii şi i-a spălat picioarele în apa rece. Din când în când, câte o bucăţică de lemn sau câteva fire de iarbă se împiedicau de picioarele ei goale şi făceau un dans în jurul degetelor, purtate de apă, încercând să se elibereze. El le îndepărta cu vârful degetului, iar ea le urmărea cu privirea plutind la vale, pe deasupra pietrelor.

Apa rece îi amorţea picioarele. Şi le-a scos să şi le încălzească la soare, pe o piatră netedă, gri cu albastru. Şi le simţea întinerite.

Dându-şi capul pe spate, a privit copacii de deasupra, care parcă încercau să-i apere de ceva. Şi-a pus o mână pe burtă zâmbind, apoi s-a uitat la el. Era rândul lui să-şi scoată bocancii şi să-şi bage picioarele în apă, fredonând încet. Ea ştia cântecul. Nu trebuia decât să-l audă începând să fredoneze şi cânta tot cântecul alături de el, în mintea ei. Voia să se scalde în intimitatea vocii lui. Şi-a mângâiat burta uşor, imaginându-şi că poate să mângâie pe dinafară ceea ce se afla înăuntru.

Când i-a dat vestea, el a râs, gata să plângă, cu ochii strălucind ca stropii de ploaie în soare.

— Tu eşti miracolul, i-a spus.

Apoi i-a pus flori galbene între degetele de la picioare, una câte una, ca o coroniţă galbenă.

Vântul se înteţise uşor, ridicând câteva frunze uscate şi purtându-le ca şi cum ar fi fost copiii săi pierduţi, nenăscuţi.

2010
Teheran, Republica Islamică Iran

Sara se strecoară pe scaun, cu grijă să nu deranjeze piesele de pe tabla de şah. Dinspre mâinile ei vine parfumul dulce de săpun cu nucă de cocos care o face pe Donya să se simtă mai degrabă pe o insulă tropicală, şi nu în Teheranul acoperit de chiciură.

— Al cui e rândul? întreabă Sara.

— Al tău.

Sara îşi trece degetele prin păr şi îşi sprijină bărbia în mână, cercetând câmpul de bătaie cu calmul unui general experimentat.

Stau în mijlocul sufrageriei galben-lămâie, la o masă rotundă, cu suprafaţa de sticlă. Draperii oliv acoperă toate ferestrele, mai puţin una. Prin ceaţa care se ridică, Donya vede peretele murdar al închisorii Evin, în continuarea versanţilor plini de praf ai muntelui.

La sosirea în Teheran, cu câteva săptămâni în urmă, avusese un şoc văzând cât de aproape era apartamentul Sarei de închisoare. Nu-i venise să creadă cât se extinsese oraşul. Construcţii noi se înălţau peste tot, ca ciupercile după ploaie. Oraşul crescuse, ajungând până la poalele pline de ciulini ale munţilor şi învecinându-se cu o închisoare cândva izolată.

— E un oraş de şaptesprezece milioane de locuitori, îi spusese Sara, evident încântată de uimirea Donyei. La ce te aşteptai?

Donya urmărise cu privirea un bărbat care urca spre poarta închisorii, cu un buchet de flori şi o sacoşă mică. Se întreba ce-o fi avut în sacoşă: haine de iarnă, scrisori, ţigări? Fragmente de viaţă chinuită.

Omul mergea gârbovit, condamnat parcă să ducă în spate umbra ameninţătoare a zidurilor închisorii. Păşea greu, aproape şchiopătând, către porţile închisorii. La fel ca bunicul ei cu ani în urmă, acelaşi drum, o sacoşă asemănătoare, la fel de gârbovit de povară, sperând să-şi vadă fiica, pe Firuzeh, în spatele aceloraşi ziduri.

Când îi povestise mamei ei la telefonul cât de aproape e acum închisoarea de oraş, Firuzeh nu spusese aproape nimic. Donya ştia că îi oferă detalii pe care mama ei nu voia să le afle. De când emigraseră în America, cu aproape cincisprezece ani în urmă, Firuzeh nu se întorsese nici măcar o dată în Iran, exprimându-şi clar intenţia de a nu o face

niciodată. În refuzul lui Firuzeh de a se întoarce se simţea o undă de ură care o făcea uneori pe Donya să se întrebe ce se întâmplase în închisoare, de o traumatizase aşa de tare pe mama ei. O ameninţaseră, o torturaseră? Nu avea însă curaj s-o întrebe, speriată de răspunsul pe care l-ar putea primi. Şi dacă chiar o torturaseră? Sau o obligaseră să facă ceva? Donya nu avea curaj să afle.

De dincolo de fereastra apartamentului Sarei, Donya l-a urmărit cu privirea până când bărbatul a dispărut în întunericul care mătura totul în cale, închisoarea, versantul muntelui, spinii şi fantomele bărbaţilor şi femeile care nu s-au mai întors din spatele zidurilor. Uitându-se cu atenţie, se desluşeau nişte grupuri de umbre în faţa intrării, cărora părea să li se fi alăturat umbra bărbatului. Din când în când, umbrele păreau că se mişcă, dar era prea întuneric ca să-şi dea seama cine sau ce sunt.

Atunci i-a spus Sara că Omid s-a întors dintr-o călătorie în Germania, la Forugh, de unde au mers apoi împreună în Italia, la verişoara lui Forugh, Neda. Omid împreună cu soţia lui, Elnaz. Donya o ascultase nemişcată, năucă, ca o femeie dintr-o fotografie de epocă, care nu ştie cum funcţionează aparatul.

— I-am invitat joi aici, a spus Sara, cu ceva precauţie în voce.

Voia să o pregătească pe Donya, să preîntâmpine eventualele accidente. Sarei nu îi plăceau surprizele, fiind ea însăşi ca un râu care nu-şi schimba niciodată cursul, nu o cotea niciodată brusc în căutarea aventurii.

— Vine şi Dante. L-ai cunoscut ultima dată când ai fost aici, mai ţii minte?

Donya a dat din cap fără să mai audă ce a zis despre Dante. La auzul numelui lui Omid, ceva se mişcase înăuntrul ei. Cu mâinile împreunate, spuse:

— Da, sigur. Sună foarte bine.

Înăuntru, inima parcă i se scufundase într-un iaz de lumină îngheţată.

Acum, câteva zile mai târziu, Sara apucă de cap nebunul, cu mâna cu manichiura făcută, şi îl trece peste tabla de şah.

— Şah.

Donya îşi lipeşte tălpile de covor şi îşi încrucişează mâinile în poală. Şosetele de lână îi ţin de cald la picioare. S-a îmbrăcat cu o rochie albă, cu flori albe cu contur verde, care foşneşte când se mişcă. I-a luat ceva timp să se hotărască ce să poarte. Şi-a trecut în revistă hainele atârnate în dulapul Sarei de mai multe ori, încercând să-şi dea seama în ce i-ar plăcea lui s-o vadă îmbrăcată, în ce i-ar plăcea ei s-o vadă el îmbrăcată.

„Cum mai arată dragostea după şase ani?"

Până la urmă, a ales această rochie. Elegantă, dar neutră, a hotărât. Albul rochiei îi scoate în evidenţă ochii negri şi tenul măsliniu. S-a abţinut să-şi pună bijuterii tocmai ca să păstreze simplitatea. Să nu pară că doreşte să placă, să nu se dea de gol în faţa soţiei. Ce ciudat, nu e deloc curioasă în legătură cu soţia. Pentru ea, această femeie este insignifiantă. Nu, nu insignifiantă. Mai degrabă irelevantă. Irelevantă în contextul poveştii ei cu Omid. Soţia a venit după. După ce povestea lor s-a încheiat. Teritoriul fusese deja descoperit, explorat, trăit de Donya. Teritoriul trupului şi iubirii lui. Donya este adevărata lui amantă. Niciun teritoriu nu poate fi luat în stăpânire de două ori.

Verifică ora pe ceasul fără numere, în timp ce Sara o priveşte cu ochii ei verzi, perfect migdalaţi. Donya zâmbeşte şi îşi fereşte privirea. Ticăitul ceasului îi răsună în urechi. Îşi îndreaptă din nou atenţia asupra jocului. Ştie care va fi următoarea mutare. Ştie că victoria e aproape.

Chiar şi după atâţia ani, tot nu se poate uita la o tablă de şah fără să se gândească la după-amiezile de vară fierbinţi petrecute în centrul cultural neaerisit unde insista să o ducă mama ei. Amintirile încă o umplu de teamă. Teama aceea asociată plănuitului, anticipării, citirii minţii adversarului, teama de a nu face o mutare greşită. Conştientizarea la o vârstă fragedă a unui adevăr crud al vieţii: nu există decât învingători şi învinşi. Nu există nimic între, niciun spaţiu în care să poţi pluti liniştit. Ce simţea ea era angoasa fatalităţii.

Aruncă o ultimă privire de ansamblu tablei de şah. Un zâmbet încrezător îi încreţeşte buzele. Ridică tura din colţul îndepărtat al tablei, zboară cu ea peste pătratele albe şi negre şi îi ia nebunul Sarei.

— Şah mat.

Sara se încruntă. Se uită intens la piesele cu care a jucat, ca şi cum ar încerca să le străpungă cu privirea. Ţipătul soneriei le face pe amândouă să sară în sus.

— Au venit, spune Sara ridicându-se.

„A venit."

Donya o priveşte pe Sara ţâşnind din cameră. Nu ştie ce să facă, iar inima îi bate tare, gata să-i sară din piept. Câteva clipe se perpeleşte între a o urma pe Sara la uşă şi a aştepta în sufragerie, frângându-şi mâinile până i se înroşesc. Se duce la fereastră. Străzile vineţii şi gâturile lungi, încovoiate ale stâlpilor de iluminat sunt acoperite de un strat de chiciură ale cărei străluciri albe şi galbene în lumină se amestecă cu apusul fumuriu. Copacii par adormiţi, cu frunzele rare înconjurate de nimburi ceţoase. Închisoarea e scufundată în întuneric. Abia se văd – şi închisoarea, şi umbrele sale.

Printre vocile care se revarsă în cameră încearcă să o distingă pe a lui Omid, dar nu reuşeşte. Vocea ascuţită a Sarei acoperă totul. Apoi îl vede intrând în cameră. Prima ei experienţă a fericirii şi despărţirii. Aceeaşi barbă şatenă, aceeaşi privire caldă, umerii supli, acelaşi zâmbet stingher, pe jumătate format. Dar părul e mult mai scurt decât şi-l aminteşte. Acum şase ani îi ajungea până la baza gâtului. Pare încordat, holbându-se în modul acela atât de familiar Donyei şi, cândva, atât de drag. Un tremur îi cuprinde pieptul.

Trupul lui lung şi deşirat parcurge camera din câţiva paşi mari şi rapizi. Donya abia are timp să-şi desfacă mâinile încleştate înainte ca el să-i înşface mâna şi să o pupe rapid pe ambii obraji spunându-i:

— Mă mai laşi să te pup, da?

— Da, reuşeşte ea să îngaime în ciuda nodului de emoţie din gât.

Nu prea înţelege ce-a vrut el să spună.

În spatele lui, stă soţia. Îşi ridică sprâncenele subţiri în timp ce strânge mâna Donyei, încreţindu-şi nasul perfect retuşat. Gura i se deschide şi pronunţă încet, leneş:

— Îmi pare bine.

Cu cealaltă mână îşi scoate vălul, dând la iveală nişte şuviţe şocant de argintii.

Donya se bucură să îşi mute privirea de la Elnaz. Dante o îmbrăţişează cu braţele lui puternice.

— Dacă mai întârziai puţin cu vizita, ne găseai bunici.

— Păi, se pare că nu sunteţi departe.

Dante râde şi deschide geanta neagră pe care o are în mână, întorcându-se spre Sara.

— Uite ce-am adus.

Zâmbeşte triumfător în timp ce pune două sticle de vin pe masă, lângă tabla de şah.

— Tocmai de la crama din pivniţa domnului Vahidian!

Donya mută cu grijă tabla de şah pe un dulap mic şi se aşază pe canapea.

— Nu ştiu cum de-ţi reuşeşte, Dante.

Sara pune cinci pahare pe masă.

— Mi-ar fi prea frică să umblu cu două sticle de vin în maşină.

Omid destupă una din sticle. Aerul dinăuntru iese cu un sunet sec.

— Să nu-ţi fie niciodată frică de vin, spune el.

Vinul gâlgâie blând, curgând în pahare prin gâtul lung, negru al sticlei. Urmărindu-l, pe Donya o cuprinde un sentiment neaşteptat de linişte. Îşi doreşte să rămână acolo pentru totdeauna, ocrotită de carapacea acestui interludiu, timpul stând cuminte într-un colţ, aşteptând semnalul ei ca s-o ia din nou din loc. Ca şi cum toată viaţa ar fi tânjit după acest moment de linişte, când sunt amândoi în aceeaşi încăpere, iar ea nu trebuie să aleagă. Când totul pare un soi de halucinaţie care n-o afectează în niciun fel, doar o amorţeală dulce răspândindu-i-se în trup. Fără agitaţie, nervozitate, tensiune, un moment de pauză totală. Ca înaintea unei furtuni.

Stăteau amândoi înghesuiţi pe scaunul din faţă, într-un taxi, cu geamul pe jumătate coborât. Străzile erau înţesate de maşini, autobuze şi motociclete care emanau un fum omniprezent, mirosind a motorină. Toată lumea ignora pur şi simplu dungile albe trasate timid pe asfalt care delimitau benzile. Pietonii şi maşinile se mişcau în acelaşi spaţiu, acelaşi flux, depăşind, evitând, ferindu-se unii de alţii. Maşinile claxonau, motoarele cârâiau, oamenii ţipau pe deasupra traficului. Un vacarm atotcuprinzător, copleşitor, care făcea geamurile să tremure şi pătrundea în taxi ca o furtună de nisip.

Era foarte cald. Aerul condiţionat nu mergea. Donya a întins mâna să coboare geamul de tot, dar mânerul lipsea. Pesemne şoferul îl ascunsese. Nu era un caz singular în taxiurile care circulau pe străzile

veşnic blocate de trafic ale Teheranului. Şoferii ascundeau mânerele de teamă că pasagerii le vor rupe tot coborând şi urcând geamurile. Din când în când, un pasager mai îndrăzneţ cerea mânerul. Şoferul mârâia ceva despre cheltuieli, că geamul e deschis exact cât trebuie, ce atâtea pretenţii. Dacă pasagerul insista, taximetristul nu avea de ales şi deschidea torpedoul cu un gest exagerat de iritare şi extrăgea de-acolo mânerul, întinzându-i-l clientului pretenţios.

Donya nu îndrăzni să-l ceară.

— Sunt poezii care mai bine ar fi fost scrise sub formă de eseu, îi spusese Omid, cuprinzând-o pe după umeri şi odihnindu-şi mâna caldă pe umărul ei. Dacă ceva poate fi uşor exprimat într-un articol, atunci e o jignire să foloseşti limbajul poeziei pentru aceleaşi gânduri şi aceleaşi idei. Îi maculează esenţa, căci rolul poeziei este să spună ceea nu se poate spune. Ea vorbeşte despre ceea ce este ascuns, secret, sacru.

Îşi lăsă capul în jos ca s-o privească în ochi. Privirea lui era plină de o lumină aparte. Ce se citea în ochii lui nu avea nicio legătură cu cuvintele pe care le rostea. Era vorba de alte emoţii, tăcute, înflăcărate, care ardeau de o dorinţă atât de copleşitoare, de o afecţiune atât de adâncă, încât Donya nu putea s-o numească decât dragoste.

Se cunoşteau în „varianta adultă”, cum spuneau ei, de două săptămâni. Ultima dată când se văzuseră ea avea zece ani, iar el – unsprezece. Donya şi familia ei plecau din Iran, iar Omid venise împreună cu mama lui şi Sara să îşi ia rămas-bun. Acum nu le venea să creadă cât de mari crescuseră. Erau curioşi să vadă cum se schimbase celălalt. De când se întâlniseră în casa mamei lui, unde stătea Donya conform dorinţei lui Firuzeh, cei doi erau de nedespărţit. Donya era fascinată de el, de câte ştia despre poezie, pasiunea lui pentru politică, faptul că citise „Manifestul” lui Karl Marx cap-coadă. El vorbea, iar ea asculta, absorbind fiecare cuvânt, cu atâta fervoare şi admiraţie, încât uneori era ea însăşi şocată. El vorbea cu aceeaşi vehemenţă cu care ea îl asculta, ca şi cum nu ar fi fost nimic mai important pe lume decât să-i vorbească ei, vărsând din el tot ce ştia şi ce era, pentru ca ea să absoarbă. Donya ştia că încerca s-o impresioneze, lucru care îi producea o bucurie ameţitoare.

Ea tresări speriată de claxonul prelung al unei maşini cât pe-aci să se ciocnească cu taxiul. Taximetristul mârâise ceva în barbă, furios, şi

schimbase viteza. Nici măcar cu o privire nu îl învrednicise pe şoferul celeilalte maşini, care gesticula frenetic şi înjura zgomotos.

— Poezia nu are altă misiune decât ea însăşi, continuase Omid în timp ce taxiul se oprea să lase pasagerii din spate şi să ia alţii noi. Să nu-i asculţi pe cei care te întreabă ce mesaj transmite poezia ta. E o prostie. Poezia nu e poezie decât când îţi dezvăluie adâncul sufletului. Atât. Nu sufletul cititorului, ci sufletul tău, al poetului. Cititorul e secundar. S-a întors spre şofer. Noi coborâm aici.

Taxiul s-a oprit în faţa unei clădiri albe noi dintr-un complex de apartamente, cu o fântână albă de ciment în faţă.

— *Parsi raa paas bedaarim!* le-a spus taximetristul zâmbind în timp ce lua bancnotele şifonate de riali din mâna lui Omid.

„Aveţi grijă de limba persană!”

Omid a dat din cap. Părea enervat, ca şi cum abia atunci şi-ar fi dat seama că şi altcineva decât Donya îl ascultase.

În liftul care urca, a lipit-o de el. Îi plăcea să-i simtă barba pe piele, aşa că a început să râdă. Apoi şi-a lăsat degetele să se încurce în părul lui.

— Ce? a întrebat-o el.

— E ciudat. Sunt atât de fericită. Mi se pare aşa de uşor să fiu fericită.

Pe tot parcursul serii, au stat împreună în timp ce ceilalţi se împleticeau pe lângă ei, dansând, cu zâmbete de oameni cherchelıţi. Câţiva au început să cânte peste cântecul care răsuna din boxe. Vocile lor ricoşau în straturile groase de draperii peste draperii puse la geamuri ca să nu scape sunetul afară, pe străzile tăcute şi întunecate ale oraşului, pe care patrulau bărbaţi cu arme în căutarea unor semne de fericire pe care să le reprime, gata să stârpească râsul unei revoluţii.

Omid a luat-o de mână şi a dus-o în bucătărie, unde se treceau sticle de vodcă din mână în mână. Donya l-a privit turnând lichidul transparent în două pahare de plastic, după care i-a întins ei unul. Zâmbetul lui promitea creştere, într-o lume nouă şi interesantă.

— N-am mai băut niciodată alcool, i-a strigat Donya peste muzică.

— Serios? N-aveţi vodcă în California? a glumit el.

— Avem, a râs ea. Numai că nu am băut eu.

Radia, intuind că inocenţa ei neobişnuită l-a stârnit.

— Nu am douăzeci şi unu de ani încă. A trebuit să vin până în Iran ca să mă îmbăt!

El a ridicat paharul în aer.

— Atunci să bem în cinstea primului tău pahar. *Salamati!*

Au dat pe gât paharele. O senzaţie de arsură o străbătu din vârful limbii până în stomac. Apoi începu să râdă din toată inima, dezlănţuit. El şi-a lipit gura mirosind a vodcă de a ei.

— Săptămâna viitoare e aniversarea morţii lui Ahmad Shamlou, i-a spus Omid dezlipindu-se puţin de ea, fără să-i dea drumul însă. În fiecare an se adună oameni la mormântul lui să-l sărbătorească şi să-i citească poeziile.

— Te duci?

— Vii cu mine?

— Da.

Faţa lui s-a maturizat. Urmele unor poveşti pe care ea nu le ştie sunt gravate pe pielea lui albă. Îşi ţine capul într-o parte când vorbeşte şi paharul între mâini, cu ambele coate sprijinite pe pulpe. Nu îşi mai poartă cămaşa în felul acela indiferent, rebel, ca altădată. E mai curăţel, mai timid, mai aliniat la cerinţele sociale.

Îl priveşte, în timp ce caloriferul tăcut îi încălzeşte spatele. Primele senzaţii de entuziasm dispar, iar realitatea îşi reia locul de drept. În realitate, Omid stă la doar un metru de ea, şi totuşi îi despart anii în care nu s-au văzut, o nevastă cu operaţie estetică la nas, propria ei inerţie din trecut, faptul că şi-a pierdut răbdarea atât de repede, lăsând timpul şi distanţa să cucerească totul. Cu şase ani în urmă, când venise vremea ca ea să se întoarcă în America, îi promisese lui Omid să revină vara următoare. El avea s-o aştepte oricât era nevoie, îi spusese. Urmau să trăiască împreună în Iran, să-şi construiască o viaţă împreună aici. De ce să plecăm când ţara are nevoie de noi? Donya încuviinţase cu entuziasm. Nu auzise niciodată cuvinte mai frumoase. Să îşi construiască viaţa şi ţara împreună, terminând ceea ce începuseră părinţii lor.

I-a promis că se întoarce peste un an, apoi în fiecare vară până termină facultatea şi se poate muta înapoi pe termen nelimitat. În primul an, a trăit plină de această promisiune. Vorbeau în fiecare zi la telefon, îşi trimiteau scrisori şi e-mailuri. Ştia că nu va mai găsi pe

nimeni ca el. Visul lui era şi visul ei. Aveau toată viaţa în faţă. Apoi, pe măsură ce treceau lunile, a început să i se pară din ce în ce mai greu să-şi ţină promisiunea. Distanţa căpăta concreteţe, devenea palpabilă. Donya se simţea singură şi nu ştia cum să facă faţă. Uneori i se părea că e mai uşor să nu fii cu nimeni decât ca el să fie departe. Cum o să mă descurc? Lună după lună? An după an? Se simţea epuizată, de parcă viaţa ei nu ar fi fost decât un lung şir de telefoane şi e-mailuri. Omid făcea tot ce putea ca să-i uşureze situaţia. Chiar a făcut rost de bani să-i plătească biletul de avion din acea vară. Apoi, în primăvară, s-a îmbolnăvit bunicul Donyei. A fost unul din cele mai dureroase lucruri să îi spună lui Omid că nu mai vine, că trebuie să stea cu bunicul ei. Omid nu a protestat. Tăcerea lui era o tăcere obosită, resemnată. Ea ştia că el deja nu mai avea încredere în ea. După ziua aceea, telefoanele şi e-mailurile s-au rărit, până când s-au oprit cu totul, fără ca vreunul din ei să-şi ia la revedere.

Donya se afundă şi mai mult în pernele canapelei. Încearcă să-şi îndrepte spatele, dar nu poate. Se simte încolţită de trecut, de amintiri, de emoţii pe care îi e prea teamă să le recunoască. Pentru o clipă, îi apare în minte Keyvon, logodnicul ei, bărbatul cu care urmează să se mărite în câteva săptămâni. Faţa perfect rasă, loţiunea de după ras cu miros puternic, cât de sigur pe el e, în largul lui, prezent. Dar gândul nu persistă, ci dispare în aer ca un nor de praf. Locul feţei lui e luat de altă amintire.

Odată, după ce făcuse dragoste cu Omid, s-au îmbrăcat unul cu hainele celuilalt şi s-au privit în oglindă. Au chicotit, atingând şi respirând în trupuri de împrumut.

„Ai fi o femeie pe cinste."

„Ai fi un bărbat pe cinste."

Noutatea trupului celuilalt în hainele familiare avea ceva excitant. În timp ce făceau dragoste iar, îşi puneau unul altuia palma pe gură.

„Vreau să îţi port răsuflarea în palmă."

Donya îşi plimbă degetele până la baza paharului, apoi şi le odihneşte pe margine, iar şi le plimbă până la bază, şi tot aşa.

Se uită la Omid şi îi e ciudă pe chipul lui calm, pe care nu se citeşte că şi-ar aminti ceva. Îi e ciudă pe propria atitudine calmă, felul în care

îi zâmbește nevestei lui. Îi e ciudă pe toate manierismele și resemnarea care vin cu timpul. Amândoi s-au comportat atât de corect, că Sara, care la început se uita când la unul, când la celălalt îngrijorată, își bea acum impasibilă vinul. Pare convinsă că Donya și Omid au uitat amândoi lucruri care nu trebuie reamintite.

Dar Donya nu a uitat nimic. Își amintește totul cu limpezimea stratului de gheață care se formează pe exteriorul geamului. E asaltată de amintiri, dorindu-și să se uite la el și să nu vadă nimic.

„Îmi doresc să fii aici ca să te pot strânge de mână. Să știu că există ceva adevărat în jur. Ești departe. Din mașină nu văd aproape niciodată cerul", îi scrisese el într-o scrisoare.

— Nu mă așteptam să găsesc atâția iranieni în Torino, spune Omid făcând înconjurul mesei cu privirea.

Donya se așteaptă ca privirea lui să se oprească asupra ei, să o întâlnească pe a ei, dar nu se întâmplă. Trece mai departe.

— Neda spune că într-un an numărul iranienilor a crescut de la câteva zeci la mai mult de o mie cinci sute.

De jur împrejurul mesei, se aud murmure aprobatoare. Shirin soarbe încet din paharul cu vin. Îi aruncă o privire Donyei și zâmbește. Zâmbetul ei e cumva exagerat, parcă ar încerca să rupă o vrajă cu el.

— Majoritatea sunt studenți, spune Elnaz lungind cuvintele.

„De ce trebuie să se mâțâie așa când vorbește?", se gândește Donya, enervată.

— De când cu represiunea și arestările în masă de anul trecut, toată lumea fuge din Iran, îi explică Dante Donyei. Situația s-a înrăutățit mult.

— Ca și cum ceva greu ar fi căzut pe noi, i se alătură Sara. Mult mai greu ca înainte. Ne sufocă încet-încet. Nu știm în cine să ne încredem. Ne simțim neputincioși, pe cât de puternici ne-am simțit anul trecut.

Omid își pune paharul gol lângă al lui Elnaz, pe masă.

— Dar chiar înainte de alegeri a fost frumos, nu-i așa? Parcă a fost un vis. Dezbaterile la televizor, campaniile pe străzi, totul la vedere. Parcă eram în altă țară, lucrurile păreau că se schimbă.

Sara se luminează la față.

— Îmi amintesc că purtam verde în fiecare zi și nici măcar nu îmi plăcea verdele! Dar în timpul alegerilor a devenit culoarea mea preferată. Încă este.

— Şi a mea, spuse Elnaz. Erau aşa de mulţi oameni. Eram ca o mare verde.

— Dar ciocnirile? spune Donya coborându-şi inconştient tonul, de parcă i-ar fi fost frică să întrebe. Nu vă era teamă că veţi fi bătuţi?

Sara râde.

— Doar prima dată. Apoi te obişnuieşti.

Donya se uită la ei neîncrezătoare.

— Deci v-au bătut?

— Da, pe toţi, răspunde Elnaz.

— Înainte de alegeri ne-au păcălit cu un soi de deschidere, iar noi ne-am lăsat păcăliţi, continuă Dante fără să se uite la cineva anume. Nu voiau decât să ne facă să ieşim la lumină, ca să ne identifice şi să ne numere. A fost o capcană. După ce am ieşit din case îmbrăcaţi în cămăşi şi văluri verzi, fluturând pancarte, le-a fost mai mult decât uşor să ne bată măr. Tot nu-mi vine să cred că am avut încredere în ei. Noi, dintre toţi oamenii, nu ar fi trebuit să ne lăsăm păcăliţi de aerul de libertate pe care ne-au făcut să credem că îl respiram înainte de alegeri. Ar fi trebuit să ştim.

Nimeni nu spune nimic. La cât de repede se lasă tăcerea, Donya înţelege că probabil au mai avut această discuţie de multe ori, au repetat aceleaşi argumente, frustraţi, fără să reuşească să înţeleagă.

O urmăreşte pe Elnaz cum îşi pune un picior peste celălalt. Poartă o fustă de blugi scurtă, cu o curea neagră lată încingându-i trupul cu forme generoase. Pe braţele bronzate la solar, îi strălucesc un snop de brăţări de argint.

— Poate că ne-au identificat ei pe noi, dar ne-am şi identificat unii pe alţii, spune Donya încet, intimidată să vorbească de „noi” când ea nu a fost acolo, ci urmărise totul la ştiri, de la mii de kilometri depărtare. Acum ştiţi şi voi cât de mulţi sunteţi.

Nimeni nu spune nimic. Elnaz îşi schimbă poziţia pe canapea, Dante o priveşte cu un zâmbet trist. Dacă Omid n-ar fi fost acolo, n-ar fi îndrăznit să abordeze subiectul, conştientă că poate fi percepută ca o turistă, în vacanţă, care vorbeşte despre „noi” şi speranţă. Donya îşi doreşte să trezească ceva, să dezgroape ceva dintr-o lume dispărută, a ei şi a lui Omid.

— Şi eraţi atât de mulţi, continuă ea. Eraţi frumoşi de ţi se tăia respiraţia.

Sarei îi sclipesc ochii.

— Eram, nu-i aşa?

— Şi am apărut la televizor în toată lumea, zice Omid aplecându-se în faţă şi privind-o pe Donya.

Aceasta o observă pe Elnaz cum întinde mâna pe la spatele lui şi începe să-l tragă de cămaşă, ca şi cum ar vrea să-l reducă la tăcere. „Oare ştie ceva?”, se întreabă Donya. Nu se poate abţine să nu interpreteze gestul lui Elnaz ca pe un semn de gelozie.

Omid nu pare să bage de seamă sau, cum speră Donya, ignoră mâna soţiei lui, care continuă să-l tragă însă de cămaşă.

— Eram o forţă care i-a speriat, continuă el. Nu s-au aşteptat să fim atât de mulţi.

Donya îşi doreşte ca el să spună mai mult, să intre în detalii despre ce a gândit şi trăit în zilele acelea. Să se contrazică cu ea, să îi zâmbească. Vrea să vadă în ochii lui strălucirea care apare atunci când el simte că o învaţă ceva.

Prima dată când au făcut dragoste, şi-a ridicat capul plini de cârlionţi dezordonaţi deasupra ei, a privit-o şi i-a spus: „Acum eşti femeie”.

— Se poate să le fi fost frică de noi, dar ne-au zdrobit, spune Dante, făcând un gest furios cu mâna. Nu a mai rămas nimic din noi. Majoritatea celor pe care îi cunosc sunt fie în puşcărie, fie au fugit din ţară.

Omid se lasă pe spate, fără să-i răspundă. Sara pare obosită. Donya se ridică şi se duce la fereastră. Umbrele sunt încă acolo.

— Ce sunt umbrele acelea? întreabă ea.

— Care umbre? zice Sara.

— Veniţi să vedeţi. Cred că sunt nişte oameni în faţa închisorii Evin.

Se ridică toţi şi vin lângă ea la fereastră. Le arată cu degetul umbrele.

— Acolo.

Umbrele stau strânse unele lângă altele în jurul unei lumini care pâlpâie.

— Sărbătoresc o zi de naştere, spune Omid.

— O zi de naştere?

— E ziua de naştere a unui student arestat anul trecut, în timpul protestelor. Familia lui îl sărbătoreşte.

— Nu au voie să intre?

— Doar până acolo au voie.

Cu feţele lipite de fereastră, cu mâinile făcute pâlnie ca să vadă şi răsuflările apărând şi dispărând de pe geamul rece, privesc cu toţii gâlmele întunecate aproape invizibile în noaptea friguroasă.

Privind umbrele strânse unele lângă altele, Donya înţelege brusc că nu distanţa a făcut-o să nu-şi ţină promisiunea faţă de Omid. Nu fusese în stare să o recunoască atunci, nici faţă de ea însăşi, însă acum realizează că altceva o intimidase, o înspăimântase. Distanţa nu fusese decât o scuză. Pe Donya o speriase visul lui Omid de a trăi în Iran. Perspectiva de a locui într-o ţară în care viaţa te copleşeşte, a cărei realitate neclintită, imprevizibilă şi nemiloasă te înghite complet. Donya nu era pregătită pentru aşa ceva. Nu avea tăria lui Omid de a trăi atât de aproape de coşmarurile cu tineri, închisori şi sânge. Şi umbre strânse laolaltă care emanau atâta mândrie, suferinţă şi dezolare.

Donya nu putea face faţă acestor lucruri. Pur şi simplu nu era făcută pentru asta.

Îşi lipeşte mâna de geam, simţind cum i se formează un nod imens în gât, ca şi cum umbrele ar începe să crească înăuntrul ei.

— Sigur e foarte frig acolo, afară, spune ea.

Preţ de o clipă nesfârşită stau cu toţii în tăcere, privind umbrele, lumina vălurită şi pâlpâitul lumânării.

— E ciudat, dar umbrele şi lumânările îmi amintesc de război, spune Elnaz. În timpul bombardamentelor, trăgeam draperiile şi stăteam în colţul cel mai îndepărtat al camerei, la lumina unei singure lumânări.

Omid îşi priveşte soţia şi zâmbeşte.

— Noi plecam mereu din oraş. Bunicul ne ducea în afara oraşului, unde începeau satele.

— Nu-mi mai amintesc, spune Sara.

— Erai prea mică să-ţi aminteşti. Eram eu, tu, Forugh, Maman Zinat, Aghajaan şi Khaleh Leila. Ne urcam în maşina lui Aghajaan şi ieşeam din oraş. Dacă îmi amintesc bine, dormeam în spaţiul dintre două maşini parcate.

Omid își sprijină umărul de fereastră. Elnaz își urmărește soțul vorbind. Donya îi urmărește pe amândoi și simte o strângere de inimă.

— Îmi amintesc odată când Khaleh Leila a ieșit în oraș și nu s-a întors până să înceapă să urle sirenele, continuă Omid. Mi-era așa de frică, încât nici nu puteam vorbi. Mă uitam la cer și speram să nu cadă nimic pe noi până se întoarce ea. Am plâns așa de mult, că aproape nu mai vedeam. Apoi am văzut-o intrând pe ușă și parcă l-am apucat pe Dumnezeu de picior. Nu voi uita niciodată momentul acela, când a apărut. A fost unul din cele mai fericite momente din viața mea.

Elnaz își întinde mâna albă și grăsuță și îi mângâie brațul soțului.

— Și unde fusese Khaleh Leila? întreabă Sara.

— Nu știu. Ne-a spus că a fost la o prietenă, dar nu știu de ce nu am crezut-o. Am simțit că minte. A fost prima și ultima dată când am simțit că îmi ascunde ceva.

— Erai un băiețel isteț, să înțeleg, îl tachinează Sara. Știai și când te mint oamenii.

— Chiar știam.

— Ei bine, eu cred că e destul de plauzibil. Ca noi toți, îmi imaginez că Khaleh Leila are mult mai multe secrete, spune Dante.

— Ce vrei să spui? îl întreabă Sara privindu-l scrutător. Ai aflat ceva de la Forugh?

Când aude de Forugh, lui Dante îi sclipesc ochii. O sclipire pe care Donya nu a mai văzut-o până acum. Se întreabă dacă s-a înfiripat ceva între ei. O s-o întrebe pe Sara după ce pleacă toată lumea.

— Forugh? Nu. Forugh știe chiar mai puțin ca noi. Și oricum, ea e și mai protectoare decât tine când vine vorba de Khaleh Leila. Ca și cum Khaleh Leila ar trebui apărată de răul din lumea de afară sau ceva. Nu știu. Poate pentru mine e altfel. Dar mereu am crezut că o înconjoară o aură de mister.

Se oprește și își coboară puțin tonul, încercând să-și stăpânească emoțiile.

— Nu crezi?

— Nu știu. Nu cred.

Sara pare deranjată de conversația conspirativă despre mătușa ei.

Dante zâmbește încercând poate să o îmbuneze.

— Păi, nici eu nu ştiu. Poate doar mi-am imaginat eu mereu că are o viaţă ieşită din comun în afara casei ăleia, o viaţă la care nimeni nu are acces. Mereu mi-a plăcut să cred asta.

— Nu vom şti niciodată dacă a minţit sau a spus adevărul în acea zi, spune Omid, cert e că atunci când am revăzut-o după ce am crezut că am pierdut-o, am simţit pentru prima dată în viaţă ce înseamnă fericirea.

Elnaz se uită la ceas şi îi pune o mână pe umăr lui Omid.

— Se face târziu. Ar fi timpul să mergem.

Toată lumea se întoarce spre cameră, îndepărtându-se de fereastră, de umbre, de apăsarea inimilor disperate şi a lumânărilor pline de speranţă şi de uşurătatea cu care amintirile ies la suprafaţă.

Omid o ajută pe Elnaz să-şi pună haina şi se întoarce spre Donya:

— Poate mergem pe munte weekendul viitor.

În ochii lui Elnaz se citeşte lipsa de interes.

— Plec peste patru zile, spune Donya.

Simte cum obrajii i se înroşesc de regret. Patru zile. Ce înseamnă patru zile într-o viaţă? Când vine vorba de Omid, timpul n-a fost niciodată de partea ei.

— Patru zile? repetă Omid făcând ochii mari, a neîncredere.

Genele lungi îi umbresc chipul într-un fel trist. Donya nu-i poate susţine privirea, căci o face să se simtă ca o trădătoare. Bâiguie că o să mai vină şi la anul.

Nimeni nu spune nimic. Când îi strânge mâna, nu se poate uita în ochii lui. El se fereşte.

Întoarsă în sufragerie, Donya nu poate sta locului. Se simte dezorientată şi rămâne înţepenită lângă calorifer, cu mâinile pe el, privind fotografia de deasupra lui. În ea sunt Sara, Omid şi Forugh pe o bancă, cu un fundal verde închis în spate. Sunt foarte mici. Sara şi Forugh abia dacă au doi-trei ani. Omid, cel mai mare, stă în mijloc, cuprinzându-le cu braţele pe sora şi verişoara lui. Arată ca un adult în miniatură, îmbrăcat cu bluza în carouri roşii şi maro, cu ochii lui mari şi inocenţi. Lui Forugh pare să i se vadă limba printre buzele întredeschise. Pe salopeta Sarei scrie: „locul meu tăcut”. Cele trei feţişoare se uită în obiectiv lipsite de expresie. Nici măcar unul nu zâmbeşte.

— Nu-i frumoasă poza asta? o întreabă Sara oprindu-se lângă ea. Am luat-o de curând din albumul mamei. Mi s-a părut că merită pusă în ramă.

Donya continuă să se uite fix la fotografie şi aprobă din cap.

— Mătuşa mea ne-a dus la fotograf să ne facă poza. Apoi le-a trimis două exemplare mamelor noastre, în închisoare, ca să vadă ce sănătoşi şi nezâmbitori suntem.

Sara râde.

— Ce-i cu părul lui Forugh? spune Donya, forţându-se să zâmbească. Parcă ar fi electrocutată.

Sara râde din nou.

— Ştiu. Khaleh Leila spune că e din cauză că avea părul prea rar. Dar uită-te ce blondă eram eu! Acum am părut mai negru decât al tău.

Sara se îndreaptă spre canapea şi se aşază confortabil.

— E ceva între Forugh şi Dante? întreabă Donya.

Sara îşi trage pe umeri un pled.

— Da şi nu. Ei spun că nu, dar îşi scriu şi se sună tot timpul. Şi asta de trei ani, de când a murit bunica. Deci credem că e ceva.

— Dar ei de ce nu recunosc?

Sara dă din umeri.

— Nu ştiu. Poate pentru că nu ştiu ce le rezervă viitorul.

— Ce vrei să spui?

— Păi, Forugh nu vrea să vină să locuiască aici. Dante nu vrea să meargă în Germania. Aşa că sunt blocaţi. Şi odată cu ei şi noi toţi.

Donya se aşază şi ea pe canapea.

— Dante a participat la manifestaţii?

— Da. A fost şi arestat o dată. L-au ţinut câteva zile, dar cum i-au dat drumul, iar a ieşit pe străzi. Poate de-aia e şi aşa de supărat, dezamăgit. Chiar a crezut în schimbare.

— Şi tu nu?

— Poate nu cât el.

Sara face o pauză şi apoi continuă:

— Şi s-a schimbat?

— Cine?

— Ştii tu cine.

— S-a tuns.

— Soţiei lui îi place aşa.

— Nu cred că-şi mai aminteşte ceva.

— Nu spune prostii, spune Sara căscând. Sigur că-şi aminteşte.

— N-a dat niciun semn că şi-ar aminti, spune Donya jucându-se cu o aţă care-i atârnă de la tivul rochiei. S-a comportat normal. Totul a decurs normal. Chiar m-a făcut să cred că nu îşi aminteşte.

— Şi ce te-ai fi aşteptat să se întâmple?

Donya îşi lasă capul pe spate şi privirea să hoinărească prin bezna umedă de afară.

— Nu ştiu. Îmi doresc să se fi întâmplat ceva. Un soi de moment jenant, o privire aruncată, un zâmbet. Ceva intim între noi doi, un soi de complicitate tacită în legătură cu trecutul.

— Şi ce-ai fi făcut dac-ar fi apărut privirea? Sau zâmbetul?

Sara o priveşte serioasă, temătoare.

Uneori Donya nu ştie pe cine vrea să ocrotească Sara: pe ea, Donya, sau pe fratele ei. Donya nu-i răspunde. Priveşte felul în care se reflectă luminile în geam, ca nişte ochi de porumbei bolnavi care privesc fix.

— În două săptămâni te măriţi, Donya, continuă Sara după câteva clipe de tăcere.

Vocea ei e distantă. Nu mai vrea să audă confidenţe. Se ridică, luându-şi pătura cu ea.

— Plus că peste patru zile pleci. În locul tău m-aş concentra pe Keyvon şi viitorul vostru împreună.

Sara se retrage în dormitor şi odată cu ea dispar şi cuvintele. Donya ascultă rămăşiţele ecoului lor în aer.

Sara are dreptate. Keyvon o aşteaptă. Trebuie să-şi ţină trecutul ferecat în cuferele memoriei. Trecutul este alunecos, instabil, ca zăpada care se topeşte pe trepte de marmură. Donya închide ochii. Ce s-a ales de ea dacă nici măcar nu mai poate lupta pentru propria fericire? Oare definiţia fericirii i se schimbase în timp, adaptându-se la lumea ei alcătuită din zone de confort şi certitudini ca un lac mare, calm şi limpede?

Îşi aminteşte ziua în care a aflat că se însoară Omid. Era în urmă cu vreo trei ani. Mama lui, Parisa, venise în America aducând poze cu familia şi prietenii, iar atunci Donya a văzut-o pe Elnaz într-o poză. Până atunci nu ştiuse nimic de Elnaz sau că Omid urma să se însoare.

— Ea cine e? o întrebase pe Parisa, arătând spre Elnaz, care părea slabă şi stângace lângă Omid, mai ceva ca acum.

Parisa i-a răspuns că este logodnica lui Omid. Aproape vorbise în şoaptă, ca şi cum ar fi vrut să nu audă Donya. Dar timpanele Donyei au pocnit, după care nu a mai auzit nimic o clipă. A continuat doar să privească fix mâinile Parisei, care a schimbat repede poza. S-a dus şi s-a încuiat la ea în cameră şi din sertarul de jos al dulapului a scos un clasor mare cu toate e-mailurile de la Omid printate. Le-a citit unul câte unul, scrutându-le cu pupilele dilatate, căutând ceva, nici ea nu ştia ce, până s-a lăsat noaptea. Atunci a înţeles că era prea târziu să schimbe ceva radical.

Deschide ochii. Afară, flăcăruile lumânărilor continuă să ardă în noapte. Ce fericită ar fi fost dacă ar fi luptat pentru Omid şi acum s-ar fi culcat lângă el, adormind în căldura trupului lui. Ce fericită ar fi fost dacă nu ar fi renunţat la el pur şi simplu. Donya stă pe jumătate întinsă pe canapea, urmărind lumânările, incapabilă să se mişte.

Cerul acoperit de nori reflectă o lumină palidă în sufragerie. Donya stă pe o pernă, direct pe covor, cu mâna încleştată pe o ceaşcă de ceai. Soarele de dimineaţă e ascuns de o perdea de nori cenuşii.

O doare totul. N-a dormit deloc, apăsată de gânduri, temeri, greutatea unui trecut mut. Soarbe din ceaiul călâi, privind micile pete maronii care se lipesc de interiorul ceştii. Pune ceaşca pe masă şi se uită în jur. Privirea îi e atrasă automat de canapeaua pe care zac obiectele pe care Keyvon le-a comandat pentru casa lui de vacanţă. „Crearea lui Adam” de Michelangelo brodată pe un covoraş de mătase. Dumnezeu pare încruntat. Părţile ruşinoase ale lui Adam sunt acoperite cu o frunză de viţă. Donya nu e sigură că Keyvon a cerut frunza sau au pus-o ca să treacă mai uşor de vama iraniană. Adam nu poate fi în pielea goală când e o femeie în apropiere!

Donya se gândeşte la mâinile care au brodat covoraşul, la degetele pline de bătături. Artiştii necunoscuţi ai unei ţări străvechi. Ce-or gândi despre model? Le place oare? Le-a făcut plăcere să stea aplecate brodând la mâna înclinată a lui Dumnezeu? Oare au chicotit în spatele uşilor închise din cauza frunzei de viţă?

La piciorul canapelei, mai e un covor cu chipul actriţei preferate a lui Keyvon, cu un zâmbet cuceritor. Asta a fost comanda lui specială.

Peste covoraş, pus invers, este o copie după capul unui rege Ahemenid dintr-un material care pare bronz, dar e de fapt alamă.

Lângă el, un tablou lucios reprezentând un bătrân cu barbă albă lungă şi o femeie cu păr lung, buze senzuale şi talie subţire care îi oferă un urcior albastru cu vin. Lângă cei doi, un gazel de Rumi, scris caligrafic. Lui Keyvon i-a fost egal gazelul atât timp cât tabloul includea o femeie tânără şi un bătrân.

Privindu-le, faţa Donyei împietreşte a dezaprobare şi exasperare. Totul e atât de fals, de autoindulgent. Se înfiorează toată gândindu-se că în curând se va înconjura de acest kitsch şi va trebui să pretindă că îl admiră. „Cum poate Keyvon să şi le dorească?" „Nici măcar nu a citit un rând din Rumi!" Şi totuşi, nu o surprinde. Ştie că Keyvon îşi doreşte ceva confortabil, ceva ce ştie că ceilalţi vor recunoaşte şi admira. Cum i-ar putea ea reproşa asta? Cum l-ar putea învinovăţi că îşi doreşte să fie sigur de locul lui în lume? Cum l-ar putea învinovăţi că Michelangelo îl face să se simtă în siguranţă?

Donya pune ceaşca pe masă, oftând deznădăjduită. Brusc se simte claustrofobă, simte că ceva îi apasă inima în piept.

Trebuie să iasă la aer, dar când dă să se ridice, se loveşte cu genunchiul de masă. O durere paralizantă îi ţâşneşte din genunchi pe picior în sus, cu viteza unui glonţ. Cu o mână se ţine de picior şi cu cealaltă ţine ceaşca de ceai care ameninţă să se răstoarne. Pe faţă are o grimasă de durere. În ceaşcă, ceaiul tremură, petele maronii agitându-se ca nişte fluturi plini de noroi.

Donya se aruncă la loc pe canapea, frecându-şi genunchiul, înjurând masa, vremea, pe ea însăşi. De partea cealaltă a ferestrei, frunzele îngălbenite tremură în bătaia ploii.

Se ridică cu greu şi o apucă şchiopătând spre dormitor unde începe să se îmbrace cu mişcări rapide, sincopate, punându-şi strat după strat protector contra frigului. „Ce zicea Milan Kundera despre kitsch?" Încearcă să-şi aducă aminte în timp ce-şi încheie nasturii paltonului, dar nu se poate concentra. O furie de neînţeles pune stăpânire pe corpul ei. Şi o tristeţe, acută, imperioasă. Şi o durere insidioasă.

Studiindu-se în oglindă, îşi dă cu cremă hidratantă rece pe cearcănele de sub ochii înroşiţi. Nasul lung iese în evidenţă mai tare ca niciodată, ca şi cum cineva ar fi săpat în jurul lui în timpul nopţii. Îşi inspectează smocul de păr care iese de sub văl: negru, simplu, neatins. „Cum să se căsătorească cu o femeie cu şuviţe blonde atât de

ostentative şi cu operaţie estetică la nas?”. Îşi înşfacă poşeta şi umbrela din cuier şi iese rapid pe uşa apartamentului.

Afară, suflarea îngheţată a iernii o izbeşte. Tremurând sub palton, Donya îşi începe plimbarea. Clădirile gri cu alb arată trist sub ploaie. Un bătrân zbârcit vinde sfeclă fiartă la o tarabă, încălzindu-şi mâinile deasupra cratiţei în care fierbe sfecla. Câteva femei stau la poveşti în uşa unei băcănii. Donya trece de ele, pe lângă un şir de copaci desfrunziţi care mor încet, pe lângă un magazin de haine închis încă, pe lângă un strat de flori ofilite de pe trotuar, pline de apă.

Fără suflu, se opreşte să se uite în jur. În loc de parcul la care se aştepta, se pomeneşte în faţa închisorii Evin. Cu gura căscată, se dă un pas înapoi, simţind fiori la vederea zidurilor murdare, ameninţătoare, de netrecut din faţa ei. Nu fusese niciodată atât de aproape.

Preţ de o clipă, nu se poate mişca, nu-şi poate desprinde privirea de pe ziduri. Picăturile de ploaie se lovesc mari şi grele de umbrelă. Zgomotul puternic al ploii şi tăcerea închisorii o sperie. Frigul se strecoară pe sub straturile de haine şi i se lipeşte de trup. Nasul îi curge.

Se întoarce şi începe să se îndepărteze cât de repede poate, de parcă ar urmări-o cineva. Îşi ţine privirea în pământ ca să nu calce în bălţile formate pe asfaltul neregulat, portocalii şi lucioase de la benzină sau motorină. Încercând să evite o baltă, se loveşte de o altă umbrelă care îşi croieşte drum pe strada udă. Îşi trage umbrela, gata să-şi ceară scuze.

E Omid. Pare că nu ştie unde se află. Obrajii şi vârful nasului îi sunt roşii. Se holbează la ea, năuc, nemişcat.

— Ce cauţi aici? îl întreabă ea, cu inima bătându-i mai să-i spargă pieptul.

— Am avut de făcut un comision de serviciu, se bâlbâie el arătând spre o clădire în josul străzii. Şi tu? Tu ce cauţi aici?

Donya se gândeşte să mintă, dar ştie că ochii o vor da de gol.

— Nu ştiu, murmură ea, lăsându-şi umerii să cadă, brusc uşurată să îl vadă, ca şi cum ar fi fost salvată pe punctul de a cădea. Am ieşit la plimbare. Apoi m-am pomenit în faţa închisorii Evin. Nu ştiu ce s-a întâmplat. M-am speriat. Voiam să mă îndepărtez cât mai repede.

Ploaia bate darabana pe umbrele. Pantofii şi manşeta pantalonilor îi sunt ude leoarcă. Simte cum frigul îi muşcă picioarele. Privirea lui se îmblânzeşte. O clipă crede că o va lua în braţe.

— Am parcat aproape. Te duc acasă.

Arată spre pantofii ei. Nu se mai bâlbâie.

— Nu poţi să stai aşa în ploaie. O să răceşti.

Vocea lui sună cald, familiar, neschimbată. Donya îşi adună forţele ca să nu izbucnească în lacrimi.

Maşina lui, un Peugeot roşu, e parcată câţiva metri mai departe. Merg unul lângă altul în tăcerea diluată de picăturile de ploaie. Un cuplu de vârsta a doua trece pe lângă ei. Bărbatul îşi ţine mâna în dreptul spatelui femeii, fără să o atingă însă. Pare să-şi ţină mâna acolo ca s-o prindă în caz că ar cădea.

Omid îi deschide portiera, iar Donya se urcă în maşină. Mirosul de piele veche şi fum de ţigară îi umple nările. Nu ştia că fumează.

O clipă imaginea lui Keyvon îi invadează conştiinţa. Dar e undeva departe, o şoaptă înăbuşită în spatele unei uşi închise. Omid porneşte motorul şi dă căldura la maximum, îndreptând-o spre faţa şi picioarele ei. Evită s-o privească în ochi.

— N-am mai fost niciodată acolo, spune Donya privindu-l.

Se bucură de siguranţa pe care o simte în prezenţa lui, de căldura care îi îmbrăţişează picioarele şi îi mângâie faţa. Schimbarea bruscă de temperatură o ameţeşte puţin.

— Nu e o privelişte frumoasă, spune Omid.

— E chiar înfricoşător. Am simţit că-mi crapă inima gândindu-mă cum e de partea cealaltă a zidurilor.

Omid zâmbeşte trist, dând înapoi şi îndepărtându-se de bordură.

— Şi ce munceşti? îl întreabă Donya câteva momente mai târziu, realizând că nici nu ştie cu ce se ocupă.

Nu a întrebat-o pe Sara niciodată. Nu s-a gândit că Omid poate fi definit de meseria lui, ci numai de cuvintele, gândurile, cunoştinţele despre poezie, pasiunea pentru fotografie, visul de a deveni regizor de teatru.

— Poftim?

— Cu ce te ocupi? Ai spus că ai făcut un comision de serviciu.

— Ah, da.

Face o pauză. Pare distras, intimidat. Neliniştea lui are un efect bizar de tranchilizant asupra ei. Îşi odihneşte capul pe marginea curbată a scaunului.

— Lucrez pentru o firmă. Pare evaziv, prea puţin dispus să elaboreze. Programare pe calculator.

— Ah, OK.

Donya îşi desface puţin vălul de la gât. Cumva informaţia nu are niciun efect asupra ei, nici nu o surprinde, nici nu o dezamăgeşte. E irelevantă.

— Şi îţi place?

El dă din umeri.

— Sigur, îmi plac calculatoarele.

Donya se uită la ştergătoarele de parbriz care curăţă ploaia.

Omid nu a venit să-şi ia rămas-bun de la ea. I-a lăsat un caiet în cutia poştală. Lipise pe pagini poze cu ei. Lângă fiecare poză, scrisese frumos şi atent versurile lui preferate din poeziile ei.

— Să dau căldura mai încet? întreabă el.

— Da, mulţumesc. Începusem să mă prăjesc.

El zâmbeşte. Îi plăcea când ea făcea glume. Râdea la toate glumele ei. Îi aruncă o privire scurtă, acea privire despre care ea credea că îi aparţine doar ei. Curând intră pe strada Sarei. Conduce încet. „N-am ajuns chiar aşa departe până la urmă”, se gândeşte Donya.

Trec pe lângă magazinul de haine care e acum deschis. Manechinele chele din vitrină au lipite pe nas bucăţi de scotch, ca şi cum ar fi făcut operaţii estetice la nas. Femeia dinăuntru se luptă cu casa de marcat.

Omid opreşte maşina în faţa uşii negre de la intrarea în clădire. Donya ascultă mârâitul motorului întrebându-se dacă Omid o să-l oprească. Îşi simte gura uscată.

Răsuflă uşurată când motorul se opreşte.

Liniştea din jurul lor e grea de confuzie şi sentimente ţinute în frâu. Stropii de ploaie se scurg pe parbriz lăsând urme uleioase. Un porumbel zboară pe lângă ei, ud şi mohorât. „O să moară în curând, la fel ca tot ce e în jur.”

— N-am mai scris o poezie de ani de zile.

Cuvintele îi ies din gură fără să-şi dea seama. O sperie nota de tristeţe din vocea ei. Se întoarce cu faţa de la el.

Trec câteva momente bune până când Omid spune ceva.

— Scriai poezii frumoase.

În voce i se simte nesiguranța.

— Nu mai scriu.

Se întoarce și se uită la el. Nu spune nimic, cu maxilarul încleștat. Pare pierdut, nerăbdător să scape de ea. Ar vrea să-l scuture, să-l ia de umeri și să-l scuture. Să-l trezească brusc.

„Ce am pierdut amândoi oare?"

— Lucrez la o bancă și o să mă mărit cu un bărbat care iubește cât pentru amândoi și are o casă de vacanță în Saint-Tropez, continuă ea cu greu.

Ce spune? Ce încearcă să facă? Să salveze? Să distrugă?

Nu se poate opri.

— E o casă chiar frumoasă. Chiar pe plajă, cu o barcă oricând la dispoziția noastră. Trebuie s-o decorăm, așa că m-a rugat să aduc niște suveniruri din Iran. Dar le-a comandat el pe toate. Eu n-a trebuit decât să le iau. Copii după regii Ahemenizi, după Michelangelo sub formă de covor, o pictură cu un gazel de Rumi.

Se oprește. O frunză maronie s-a prins între ștergător și parbriz. Tremură în vânt.

— Deși n-a citit în viața lui o poezie de Rumi. Le urăsc, falsitatea lor, și mă urăsc pe mine însămi pentru că nu-i pot spune toate astea. Adunându-le unul câte unul, am simțit că ceva se rupe în bucăți.

Încearcă să râdă. Vocea i se frânge undeva între un suspin înăbușit și un chicotit.

Obrazul lui Omid se luminează sub razele timide de soare care apar brusc. Dar lumina dispare înainte ca Donya să se bucure de ea. Tăcerea lui prelungă o neliniștește, așa că îi dă înainte, intimidată.

— Azi-dimineață încercam să-mi amintesc ce spunea Milan Kundera despre kitsch. Dar nu am reușit.

— Despre kitsch?

— Nu spunea ceva? Ceva despre cum kitsch-ul este o formă de laudă de sine.

— Spune mai multe lucruri despre kitsch, replică Omid, privind pe geam ca și cum ar fi căutat răspunsul în frigul de afară. Dar îmi amintesc unul din ele. Spune că kitsch-ul este o haltă pe drumul dintre ființare și uitare.

Un zâmbet recunoscător destinde fața Donyei.

— Bănuiesc că n-are nimic de-a face cu cadourile cumpărate de mine.

Omid se joacă cu brelocul de care e agăţată cheia maşinii, încă în contact. Din nou, tăcerea îi înconjoară, strângându-i din ce în ce mai tare, ca un şarpe boa, gata să le rupă oasele.

— Îmi pare rău, spune Donya, nu trebuia să te bombardez cu toate prostiile mele.

— Deloc.

Nu se mai poate abţine. Trupul îi cedează fără avertizare. Se apleacă spre el şi îşi îngroapă faţa în gulerul hainei lui. Poate dacă nu s-ar fi dat bătută atât de uşor, nu ar fi lăsat distanţa să o învingă, nu i-ar fi fost teamă de visele lui, ceva s-ar fi schimbat sau, mai degrabă, nu s-ar fi schimbat aşa cum se schimbaseră. S-ar fi sprijinit unul pe celălalt şi ar fi înfruntat situaţia, dezamăgirile, capcanele. S-ar fi salvat unul pe celălalt.

Simte cum trupul lui se crispează la contactul cu al ei. Miroase a frig, a prezenţă neîntreruptă. Miroase a lipsă de răspunsuri. Nu mai are răspunsuri ca altădată.

Câteva clipe mai târziu, el îi pune timid mâna pe umăr. Ea îi inspiră mirosul dulce, neutru şi îi vine să urle.

— Trebuie să plec, spune el.

Donya îşi ridică capul, greu precum granitul. Un suspin reprimat o strânge din ce în ce mai tare de gât. Îl priveşte. El nu îi oferă decât un zâmbet jenat şi tăcut.

— Mă bucur că te-am revăzut, îi spune.

Ea se retrage, un val frânt întorcându-se în mare, şi deschide portiera. Ruşinea, regretul şi durerea o înghit toate odată. Ceva înăuntrul ei se face ţăndări.

Picioarele parcă nu mai fac parte din corpul ei. Afară nu o aşteaptă decât singurătatea şi umezeala din aer.

2011
Torino, Italia

Stau sub umbrelele albe ale cafenelei de vizavi de Conservatorul Verdi. Lumina de după-amiază târzie ricoşează în zidurile crem ale clădirilor, atingând razant plantele care se revarsă din balcoane. Căldura proaspătă a primăverii emană din piatra cubică cu care este pavată piaţa.

Neda îşi lasă privirea să se plimbe peste trecătorii ce trec grăbiţi pe lângă ea şi proprietarii de magazine care stau pe loc. La gât poartă, înfăşurată lejer, o eşarfă galbenă care îi atinge părul negru tuns scurt. Dinspre cafenea vine miros puturos de brânză proaspăt tăiată, amestecându-se cu razele de soare muribunde, exerciţiile la pian ale cuiva din clădirea Conservatorului şi izul omniprezent al istoriei epuizate, iar ei îi lasă gura apă.

Reza stă în faţa ei, la o măsuţă rotundă de lemn, cu spatele spre piaţă. Ţine mâna pe paharul de bere, ca şi cum ar vrea să-l împiedice să fugă. Cealaltă mână i se odihneşte pe genunchi, făcându-şi apariţia din când în când ca să-i treacă prin părul negru, să-i ajusteze gulerul cămăşii, să-i urmeze contururile feţei ovale. O priveşte distant, străin, ca un om care a lăsat ce era mai rău în urmă, şi totuşi se căzneşte să înţeleagă de ce; să decidă dacă a fost alegerea corectă sau nu. Toţi refugiaţii politici pe care îi întâlnise aveau aceeaşi privire, aducând cu a supravieţuitorilor unui cutremur: în siguranţă, fără niciun punct fix de care să se ţină însă, purtaţi de succesiunea zilelor şi nopţilor; priviri de rătăcitori.

— S-a întâmplat în timpul protestelor de Ziua Studenţilor, spune Reza.

Are o expresie aspră pe chip, iar în ochii lui Neda vede ceva fanatic, aproape duşmănos. Bărbia aproape îi tremură când vorbeşte.

— Sora mea era împreună cu o prietenă. Mergeau să se alăture protestelor. Manifestaţia avea loc pe strada Enghelaab. Era important să fii mereu într-o mulţime, reducând astfel riscul de a fi încolţit. Sora mea şi prietena ei mai aveau doar să traverseze strada ca să se alăture mulţimii care striga sloganuri. Erau la jumătatea străzii când au fost încolţite de vreo zece gărzi de menţinere a ordinii pe motociclete,

înarmate cu bastoane mari. Le-au încercuit, cu motocicletele turate la maximum, dându-le ocol. Păreau invincibile în uniformele lor antiglonț, căptușite, amenințătoare, gata să lovească. Pe partea cealaltă a străzii, mulțimea de manifestanți care strigau sloganuri și aruncau cu pietre se îndepărta încet, dar sigur de ele. Fiind cu spatele la sora mea, nimeni nu a văzut-o.

Vocea lui Reza se oprește brusc, ca și cum i s-ar fi tăiat răsuflarea. Pe chip i se citește deznădejdea, privirea i se zbate ca un canar speriat în colivie. Neda își ține mâinile nemișcate în poală, cu ochii la Reza, întărindu-se să facă față poveștii, care o umple de un sentiment copleșitor că știe ce urmează. Vântul începe să adie răcoros în piață, mângâindu-i fața și purtând zumzetul străzilor, sporovăitul femeilor, râsetele copiilor și lătrăturile jucăușe, provocatoare ale câinilor. Reza își trece mâna prin păr cu un gest nervos înainte să reia povestea.

Într-un final, una dintre gărzi s-a oprit. A măsurat-o din priviri pe sora lui, ca și cum ar fi căutat cel mai potrivit loc de pe trup în care s-o lovească. Era un tânăr de nici douăzeci de ani, probabil, cu buza de sus acoperită de puf. Privirea i-a scânteiat plină de dispreț, rece, calculat, avântat. Un dispreț care nu apucase să dospească, era încă crud și nemediat. Un dispreț care nu îți dă timp să reacționezi, să ripostezi. Un dispreț care pur și simplu se întâmplă, fără să îl poți înțelege. A ridicat bastonul și a lovit-o puternic, deliberat peste umăr.

Atât așteptaseră celelalte gărzi. Au început să strângă cercul în jurul ei din ce în ce mai tare și, fără să se dea jos de pe motociclete, s-au apucat s-o lovească cu bastoanele și bocancii. Bocanci grei, făcuți să lovească, să calce, să strivească. Au lovit-o în coaste, în abdomen. Au prins-o de văl, trăgând-o într-o parte și alta, lovind-o peste spate, piept, umeri, brațele cu care încerca să-și protejeze capul, au lovit-o atât de tare, că a început să se clatine în interiorul cercului făcut de ei. Prietena ei urla, plângea, îi implora să se oprească. Nimeni n-a auzit-o. Nimeni n-a atins-o. Nu părea să-i intereseze decât sora lui, dându-i roată cu motocicletele, izbind-o în burtă. Prietena ei a icnit, dar sora lui a tăcut. Niciun sunet nu i-a ieșit de pe buze. Prietena ei a țipat, a blestemat, a cerut îndurare. Sora lui nu a putut deschide gura. Bastonul s-a abătut o ultimă dată asupra spatelui ei, apoi a coastelor, și a căzut la pământ.

Reza îşi leagănă puţin capul în timp ce vorbeşte. Peste ochi parcă i s-a întins o pojghiţă. Inima Nedei bate înfierbântată. Restul trupului îi e împietrit, amorţit. Simte cum o trec fiori reci, îngheţaţi. Îşi acoperă gura cu mâna. Se simte lovită pe dinăuntru, iar stomacul îi devine un ghem dureros.

După ce sora lui a căzut la pământ, gărzile au încetat s-o mai lovească, iar prietena ei a putut s-o ducă acasă. Din cauza şocului, la început nu prea a simţit durere. Chiar i-a spus soţului ei că loviturile de baston nici nu dor aşa tare, că oamenii exagerează. Chiar după câteva ore, când durerea şi-a intrat în drepturi, punând stăpânire pe trupul e ce s-a acoperit repede de vânătăi, sora lui tot n-a luat loviturile în serios. A spus că nu-i mare lucru, că văzuse cazuri mai grave şi că vânătăile vor dispărea curând.

— Dar a doua zi s-a pornit hemoragia internă şi nu se mai oprea. Am dus-o la spital. Acolo a aflat că fusese însărcinată în două luni. Copilul murise înăuntrul ei. Au operat-o ca să scoată fătul mort.

„Bocanci grei. Făcuţi să lovească, să calce, să strivească. Făcuţi să ucidă copilul în pântecele mamei".

— Dumnezeule, geme Neda printre buze.

Îşi acoperă ochii cu palmele, apăsând pe globi cât de tare poate, gândindu-se la sora lui şi copilul mort, la sânge.

— Dumnezeule, repetă ea.

Nu poate spune altceva.

— Acum e bine? Şi-a revenit după toate astea?

— Acum e bine, răspunde Reza, apoi face o pauză. La început a fost greu. Dar e foarte puternică. Şi-a revenit, cred.

Neda simte că nu poate să mai respire, capul îi pulsează, iar tot trupul îi e atât de sensibil, că ar durea-o şi cea mai mică atingere.

— Biata fată.

Reza se joacă cu marginea mesei.

— N-am mai vorbit cu nimeni despre asta, despre povestea asta de coşmar. Nu ştiu, dar poate, într-un fel bizar, e prea personal. E vorba de sora mea. Îţi pot spune însă cu siguranţă că nimic din ce mi s-a întâmplat în zilele acelea, mie sau altora ca mine, nu m-a zguduit în halul în care m-a afectat ce i s-a întâmplat surorii mele. Am simţit că nu ne-au rănit doar pe noi, generaţia noastră, ci şi generaţia care vine după noi. Şi asta a fost prea de tot.

— Trebuie să fi suferit rău.

— Ea a suferit cel mai tare.

Se oprește și dă din cap de câteva ori, ca și cum ar încerca să nu lase emoțiile să răbufnească din el.

— Acum e mult mai bine. Au trecut doi ani. Și, cine știe, poate că timpul chiar vindecă toate rănile.

Se lasă pe spătarul scaunului. Își ține pumnii încleștați pe masă, parcă nu-i vine să creadă că tocmai a spus așa ceva. Fixează cu privirea un punct necunoscut de pe masă. Neda vede că îl doare înăuntru, cum trupul lui se lasă pradă durerii izvorâte din amintiri. Își pune o mână pe pumnii lui încleștați.

Atunci apare gândul, gândul la mama ei. Și ea ar fi putut pierde sarcina. A fost un noroc că nu i s-a întâmplat, că Azar a supraviețuit, că Neda a supraviețuit.

Cu ani în urmă, în Iran, se adunau cu toții în jurul mesei *korsi* calde, cu pături și cuverturi pe genunchi, iar Azar povestea din închisoare. La început, când Neda, fratele ei și verișoara ei, Forugh, erau mici, Azar le spunea povești vesele din închisoare: despre jocurile pe care le jucau ea și colegele de celulă, despre glumele pe care le făceau pe seama Surorilor, despre cât de copilăroase erau cele proaspăt sosite, despre asprimea veteranelor, despre cum a tuns-o aiurea pe o altă deținută. Neda își amintește cum râdeau ea, fratele ei și Forugh auzind poveștile, cum se rostogoleau, întrecându-se care râde mai tare, mai mult, camera răsunând de hohotele lor de râs. Cât de fascinant li se părea totul, cât de amuzant. Nedei îi plăcea cel mai mult povestea despre nașterea ei; cum o spunea mama ei, făcând gesturi cu mâinile ei mari, căscând ochii rotunzi și blânzi, povestind despre părul Nedei, care stătea în sus, ochii mari și negri care urmăreau totul cu atenție, ca o directoare de școală, pielea neagră „ca o gărgăriță mică". Neda se și vedea înfășurată bine, înconjurată de femei cu mâini nerăbdătoare și inimi dornice. „Nu aveai o mamă", îi spunea Azar, „aveai treizeci". Și Neda se încălzea și se bucura la gândul că fusese atât de iubită, de dorită. Se considera un copil norocos. „Ce poveste haioasă despre nașterea mea!"

Și totuși, pe măsură ce copiii creșteau, poveștile despre închisoare deveneau treptat mai puțin colorate și calde, ca și când mama ei ar fi hotărât că venise timpul să afle adevărul sau măcar cealaltă față a

adevărului. „Toate celelalte poveşti sunt cât se poate de adevărate”, insista Azar, „dar nu reprezintă tot adevărul”. Chipul mamei ei nu mai strălucea când spunea noile poveşti, mâinile nu i se mai agitau în aer. Noile poveşti erau despre femei care îşi pierdeau minţile, care deveneau *tavaab,* care nu se mai întorceau. Nici poveştile despre naşterea Nedei nu mai erau haioase. Ele vorbeau acum despre teama mamei ei de a nu o pierde, de a o păstra lângă ea, coşmaruri, vină, furie, paranoia că unele femei ar putea încerca să o calce pe Neda în picioare în timp ce ea dormea, să o lovească în cap. Surorile şi-au pierdut treptat calitatea de caricaturi, devenind copleşitor de reale, ameninţătoare, imprevizibile, iar Fraţii – neîndurători, sadici, de evitat pe cât posibil. La auzul acestor poveşti, bunicul Nedei părăsea întotdeauna camera, bunica ei îşi ştergea lacrimile în tăcere, iar tatăl ei rămânea tăcut într-un colţ, cu faţa întunecată şi întreaga fiinţă emanând atâta suferinţă, încât Neda nu avea curaj nici să-l atingă, de teamă să nu se facă bucăţi ca un ceainic crăpat. Iar copiii doar ascultau, ţintuiţi de forţa durerii povestite.

Şi mai era şi unchiul care murise, Behrouz, fratele cel mai mic al tatălui ei, a cărui poză înrămată era pe perete în fiecare casă, dar despre care prea rar se vorbea. Nici la început şi nici mai târziu.

Dar asta nu însemna că îl uitaseră. Nimic din ce se întâmplase nu devenise istorie uitată. Nici dacă ar fi încercat s-o uite, de dragul copiilor, al viitorului, nu ar fi reuşit. Le condiţiona fiecare decizie, fiecare alegere în viaţă. Îi pândea tot timpul din spatele pleoapelor. Nu era nevoie decât să închidă ochii şi o vedeau, o retrăiau. Era de-ajuns s-o pomenească o dată, sub forma unei întrebări, unui comentariu inocent la cină, ca mama ei să aibă coşmaruri toată noaptea, ca tatăl ei să fumeze ţigară de la ţigară în spatele casei, înfofolit ca să facă faţă nopţii reci. Se ştia: viitorul fusese stricat cu mult timp în urmă. Şi la fel şi copiii.

Umbrele blânde ale amurgului îi alunecă lui Reza pe faţă, cum stă sprijinit de spătar ca să-i facă loc chelnerului cu cap minuscul şi sprâncene stufoase să pună pe masă o farfurie cu măsline şi brânză, însoţită de farfurioare cu gem şi miere.

— *Le olive,* spune Reza zâmbind şi luând o măslină.

Pare să vrea să depăşească subiectul surorii lui.

— E unul din primele cuvinte în italiană pe care le-am învăţat. Au alt gust aici, mai puţin amar.

— Primul cuvânt?

— Unul din primele.

— E ciudat. Neda ia şi ea o măslină. La mine a fost: *prendiamo un caffè?*

Râd amândoi.

— Sunt trei cuvinte. Ai fost cu un pas înaintea mea.

— Cu doi paşi, spune Neda şi îi face cu ochiul.

Reza zâmbeşte, scuipă sâmburele în palma strânsă, desfăcând-o apoi cu o rotire elegantă şi lăsând sâmburele să cadă în farfuria din faţa lui. Părul tuns scurt îl face să pară mai tânăr decât este, dar îi şi înăspreşte trăsăturile, buzele subţiri şi crăpate, cu colţurile lor blânde. Pare foarte oficial în costumul lui albastru închis, de parcă ar merge la a întâlnire de afaceri. Îi place să se îmbrace elegant de câte ori ies împreună în oraş. De câte ori îl vede apropiindu-se de ea, mereu curat, curtenitor, ca un şcolar, o încearcă o anumită tandreţe; cu paşii lui mari, măsuraţi, cu braţele musculoase bălăngănindu-se puţin stângaci pe lângă corp, cu un zâmbet larg, şi totuşi ezitant pe buze, ca şi cum n-ar fi niciodată sigur dacă poate deschide complet gura. Păşeşte apăsat, hotărât, şi totuşi îi dă de fiecare dată senzaţia că merge pe sârmă.

Aşa fusese şi prima dată când făcuseră dragoste, în dimineaţa în care venise la ea acasă după nişte cărţi despre Torino pe care ea i le promisese. Pe atunci el era de trei luni în Italia şi îi spusese că vrea să afle mai multe despre oraşul în care ajunsese, despre enigmele lui; auzise că ar avea multe. Apăruse la ea la uşă, îmbrăcat într-un palton lung gri, mirosind a rumeguş şi nerăbdare. Locuia în camerele din spatele unui atelier de tâmplărie. Ca să ajungă în stradă fusese nevoit să traverseze atelierul pe jumătate scufundat în beznă, printre dulapuri aproape terminate şi rame de pat, iar rumeguşul, fin şi moale, i se aşternuse pe piele. După doar câteva minute petrecute în atelier, mirosul se agăţase de el, dulce şi înţepător.

Rămăsese în mijlocul încăperii, nehotărât, cu spatele la strălucirea aurie care se revărsa pe fereastră. Ea îi citise încordarea, rigiditatea în conturul difuz al trupului înalt, solid. El aşteptase ca ea să-l dezghioace, privind-o cu ochi lucioşi ca frunzele sub ploaie, cu colţurile gurii tresărindu-i de încordare. Şi asta a şi făcut, încet, cu lumina

soarelui încălzindu-i umerii. După aceea, au stat unul lângă altul, ea – pe partea moale a braţului lui întins. Nemişcaţi, perfect tăcuţi. Au adormit în mirosul trupului celuilalt, senini, ca nişte copii mulţumiţi, care se prăbuşesc după o zi lungă la plajă.

De atunci, ceva din ea s-a întins spre el, o dorinţă plină de teamă, contorsionată, care se năştea în ea de fiecare dată când îl vedea. În seara în care se cunoscuseră, o intrigase statutul lui de refugiat; asta şi gesturile lui calme şi genele lungi. Se întâmplase de *Shab-e Yalda*, cu un an în urmă. Reza stătea în faţa restaurantului iranian unde se ţinea întâlnirea. Neda l-a văzut privind-o prin geam. Ea stătea într-un colţ, singură. Nu cunoştea pe nimeni. În cei trei ani de când locuia în Torino, nu frecventase comunitatea iraniană. În schimb, îşi petrecuse timpul cu ceilalţi studenţii de la Academia de Arte. Dar pe măsură ce se apropia *Shab-e Yalda*, pe neaşteptate, din senin, a început să îi fie tot mai dor de casă. Simţea nevoia să fie cu alţi iranieni, să se înconjoare protector timp de o seară de sentimentul cald, melancolic, conspirativ pe care i-l dădea limba ei maternă. A întrebat de evenimente organizate de iranieni şi aşa a aflat de restaurant. Cu toate acestea, odată ajunsă acolo, simţindu-se izolată în colţul ei, se gândea să plece. Chiar atunci însă l-a remarcat, dincolo de geam, fumându-şi pipa, al cărei fum albastru se amesteca cu ceaţa şi noaptea şi fulgii de nea gata să curgă din cer. Zâmbise fără să ştie de ce. Pipa părea atât de demodată. Se potrivea perfect cu lumea plutitoare a restaurantului, cu podelele acoperite de covoare persane, miniaturile de pe pereţi, culorile dominante roşu şi albastru; o lume aparte, suspendată, în afara timpului şi spaţiului.

Acum Reza se sprijină în coate de masă, ţinându-şi bărbia acoperită de fire negre, rare într-o parte şi puţin în faţă. Ochii lui mari, infuzaţi de o melancolie temătoare, se opresc asupra ei.

Prin ferestrele deschise ale conservatorului, ajung până la ea frânturi de muzică, mângâind aerul, maiestuoase, acompaniate de o voce de soprană care pare să-i deznoade nodul din piept.

— O auzi?

— Da, spune Reza, lingându-şi buzele. E foarte frumos. Îmi place să trec pe lângă conservator când plec de la tine. Nu vezi niciodată cine exersează înăuntru, dar e mereu o explozie de viaţă şi muzică.

Neda își înclină puțin capul, privindu-l, imaginându-și-l plecând de la ea în costumul lui albastru, purtându-și trupul masiv, deșirat care încă miroase a ea pe îngusta și eleganta, dar aglomerata Via Mazzini, pe lângă librăriile cu cărți vechi și magazinele sofisticate de design și magazinele mici, cu tavane joase ale celor mai la modă designeri vestimentari. Un fugar, cu expresia aceea distrasă și surprinsă pe față, ca și cum n-ar avea habar unde se află.

— Îți place opera? o întreabă.

— Da, deși nu am fost niciodată.

— Nici eu.

— Ar trebui să mergem odată. Să ne îmbrăcăm la patru ace. O să ne distrăm. Dar ar trebui să începem să strângem de pe acum, spune ea ironic, zâmbindu-i larg.

El râde, cu capul ușor pe spate. Râde gros și își îngustează ochii.

„Din punctul lui de vedere, sunt în siguranță", se gândește ea. „Mereu am fost în siguranță, aici, atât de departe de haos."

Își spune cotul pe masă sprijinindu-și bărbia în palmă și îl întreabă:

— Te fac să râzi?

— Da, mereu mă faci să râd.

— Îți place că te fac să râzi?

El se înclină spre ea, iar genunchiul lui se ciocnește de al ei pe sub masă.

— Da, foarte mult.

— De ce?

— De ce ce?

— De ce te fac să râzi?

El o privește.

— Pentru că mi-e ușor să râd când sunt cu tine.

Ea îi cercetează fața, crezându-l pe cuvânt. Când e cu ea, maxilarul încordat pare să i se relaxeze, ochii i se luminează, iar râsul lui răsună mai tare. Pare aproape dornic să se destindă, să zâmbească, o privește nerăbdător, așteptând-o să spună sau să facă ceva care să-i stârnească râsul, să uite, să se simtă ca nou. Prezența ei îl alină, ea o știe. Inhalându-i inocența, bucurându-se de liniștea ei ca să-și uite propria angoasă, ezitarea, groaza pe care o simte încă lipită de piele, groaza violențelor împotriva oamenilor obișnuiți de pe stradă la care a fost martor, zilele petrecute la carceră, propria groază de moarte, pe care a

înfruntat-o singur, în închisoare, fără să știe ce-o să se aleagă de el. I-a văzut ochii strălucind de bucurie, ușurare aproape când o vede, ca și cum întreaga ei ființă, cu hainele ei italienești elegante, pe care i le complimentează de fiecare dată negreșit, gesturile ei sigure, zâmbetul, toate sunt pentru el dovezi ale faptului că se poate reconstrui ceva frumos din moloz. Ca acum câteva minute, când ea a pomenit de mersul la operă. Ușurarea strălucitoare, dorința să creadă ca da, viața poate fi ușoară. Că viața poate însemna să mergi la operă, să economisești bani în scopul ăsta; că viața poate fi distractivă, fără groază, fără frică, fără să lupți, să reziști, să te zbați mereu, fără să fii mereu nevoit să-ți testezi limitele curajului, ale lașității. Viața poate însemna, pur și simplu, o după-amiază de primăvară, când bei bere la o terasă și asculți o soprană repetând pentru un concert.

„Am devenit ocrotitoarea lui", se gândește ea, „amuleta lui". Și simte că i-au crescut brațe puternice, neobosite, cu care îl poate smulge de sub influența curentului de adâncime care îl trage, care îl pot purta către acea lume ineluctabilă a vieții care merge mai departe, a unui nou început. Își poate turna toată suferința în ea ca să rămână liber.

— Și asta e ceva bun? întreabă ea.

El îi atinge obrazul cu vârfurile degetelor.

— Sigur că da. Foarte bun.

De la o biserică din apropiere, ecoul clopotelor mătură piața. Râsete de copii umplu văzduhul. O femeie împingând un cărucior de copil trece pe lângă ei. Se aud fâlfâituri și țipete isterice dinspre niște porumbei care se bat pe semințele presărate pe jos de un bătrân.

Reza o privește cu ochii lui negri. Îi zâmbește, dar ceva îi apasă pleoapele; parcă ar vrea să se elibereze de greutate, să-și îndrepte spatele. Neda s-a obișnuit cu aceste episoade bruște de negură, când el pare să se înece într-o lagună pe care ea n-o vede, la care nu are acces. Este laguna amintirilor, a prietenilor pe care i-a lăsat în urmă, a promisiunilor pe care nu și le-a ținut, luptelor pe care le-a abandonat. Rareori îi vorbește despre aceste lucruri, ca și cum n-ar vrea s-o murdărească cu astfel de porniri, care, din punctul lui de vedere, țin de un alt tărâm, un alt timp. Numai când e beat plânge, iar ea știe de ce. Cunoaște acele lacrimi de neoprit. Le-a văzut la tatăl ei, declanșate de alcool.

— La începutul protestelor, era mult entuziasm, își reia Reza povestea.

Neda înțelege că gândurile lui rămân tot timpul acolo. Că pe cât de mult este împreună cu ea, în această piață frumoasă și liniștită, tot atât este și în cealaltă lume, a gloanțelor și bastoanelor.

— Nu știam dacă vom reuși să dăm jos regimul sau nu. Într-un fel, nu despre asta era vorba. Era ceva mai mult de-atât. Voiam să arătăm lumii că existăm, că suntem lucizi și că nu ne e frică. Voiam să arătăm tuturor că generația noastră a crescut, că avem o voce și că vrem și putem să luăm decizii.

Se oprește și își împletește degetele. În voce i se simte fervoarea.

— Cele mai frumoase au fost protestele în tăcere. Nu au fost planificate. S-au întâmplat pur și simplu. Atâta armonie era între noi.

Neda își amintește cum urmărea marea de oameni mărșăluind în tăcere pe un pod lat. Era atât de liniște, că o clipă i s-a părut că le aude bătăile inimii. Femei cu văl, bărbați legați la cap cu bandane verzi, tineri și bătrâni, trecând prin fața ochiului îngrozit al camerei de luat vederi. Un steag verde lung flutura deasupra marșului, ținut de mulțime. După câteva momente, toți manifestanții au rupt tăcerea simultan, izbucnind într-un ropot asurzitor de aplauze. Se auzeau râsetele oamenilor care își dădeau mâna purtați de valul entuziasmului. Rapid, aplauzele s-au amplificat, țâșnind din ecran și răspândindu-se în cameră precum stropii de ploaie care se izbesc de acoperiș.

— Într-una din înregistrările cu proteste tăcute mi-am văzut verii, Sara și Omid, printre demonstranți. Ți-am povestit de ei? Sunt de fapt verii verișoarei mele, spune ea radiind de mândrie. N-o să uit niciodată momentul acela. Întâi am văzut-o pe Sara. Făcea semnul victoriei, râzând și privind triumfătoare în jur. Îți dădea impresia că toți acei bărbați și femei veniseră de fapt cu ea. Apoi s-a întors și a strigat pe cineva. Câteva clipe mai târziu, l-am văzut pe fratele ei, Omid, ajungând-o din urmă, luând-o de mână și dispărând amândoi din raza vizuală a camerei. Nu mi-a venit să cred. M-am uitat de mai multe ori la înregistrare, să fiu sigură că sunt ei doi.

Reza zâmbește, sprijinindu-se de spătar, cu o expresie satisfăcută pe față.

— Mi s-a spus că au fost sute de mii de oameni pe străzi numai în ziua aceea, continuă Neda împreunându-și mâinile. Nici lor nu le-a venit să creadă, numărul de manifestanți a fost copleșitor.

— Și regimul a fost șocat, remarcă Reza.

Își adună umerii și își încordează maxilarul în timp ce vorbește.

— De parcă și-ar fi dat brusc seama că noi, generația noastră, nu am ieșit cum au vrut ei, că spălarea pe creier nu a funcționat. Dar atunci a început riposta violentă. Și nu încercau doar să ne sperie ca să plecăm acasă. Forțele de poliție aveau ordin să ne ucidă, cu miile dacă nu cu milioanele.

Reza se oprește. Mușchii feței îi sunt încordați de emoție. Pare încă sub influența șocului, cu ochii negri mari, ca și cum ar retrăi groaza. Neda simte că i se face pielea de găină din cap până în picioare.

— Se auzeau împușcături peste tot, țipete scurte de groază, mașini în flăcări și fum negru care se ridica până la cer, fețe și trupuri însângerate. Nu era un joc. Erau gata să ucidă cât mai mulți manifestanți, fără să clipească. Nimeni nu și-a imaginat că regimul era capabil de asemenea brutalitate, asemenea violență, voință de a ucide cu sânge rece. Nici măcar în cele mai negre coșmaruri ale noastre.

Reza tace. Neda îl fixează fără să poată scoate o vorbă. Își amintește înregistrările. Scenele cu violența forțelor de poliție și atitudinea sfidătoare a demonstranților o umpluseră de o energie stranie, copleșitoare. Își amintește că i-a venit să ia o bară de metal și să spargă geamurile, să alerge până la epuizare, să dea foc la tot ce era în jur, să se arunce de pe o stâncă. Și totuși, ascultându-l acum pe Reza, citindu-i uluirea, șocul pe chip, simte cum i se întoarce stomacul pe dos. O trece un fior de furie, repulsie ascultându-l cât este de consternat, perplex, ca și cum ce s-a întâmplat atunci nu s-ar fi întâmplat dintotdeauna. Singura diferență era că mutaseră crimele în stradă, deveniseră mai îndrăzneți, sângele curgea la lumina zilei, și nu în spatele zidurilor închisorii, în masă, pe timp de noapte! „Sau și atunci îi omorâseră ziua, cu soarele bătându-le pe față prizonierilor legați la ochi?”

Nu, nu fusese șocată. „Au ucis deja mii, Reza”, îi vine să-i strige. „Cel mai negru coșmar al tău s-a adeverit acum douăzeci și trei de ani.”

Chelnerul vine să ia paharele goale întrerupând conversația.

— *Altre due?* întreabă adresându-se ei.

Neda și Reza se privesc, sprijiniți de spătarul scaunului.

— *Si, grazie,* îi răspunde Neda chelnerului.

După aceea, se uită amândoi tăcuţi în jur. Au nevoie de o pauză ca să se liniştească, să-şi recapete controlul asupra emoţiilor adăpostindu-se în viaţa care se desfăşoară în jurul lor, în piaţa încet-încet cucerită de înserare, umbrele care se târăsc pe obloanele verde deschis ale Conservatorului. Sub ochii lor, cafeneaua se aglomerează. Grupuri de prieteni se adună în jurul meselor. Cupluri încearcă să se înţeleagă peste vacarmul de pahare ciocnite, gheaţă pisată, huruitul mixerului de martini. De partea cealaltă a pieţei, un bărbat şi o femeie s-au oprit în faţa vitrinei unei parfumerii şi admiră sticluţele elegante expuse. În mijlocul pieţei, un grup de adolescenţi pierd vremea pe treptele statuii de bronz La Marmora, unul din generalii care au luptat în războiul de independenţă al Italiei, care stă uşor înclinat pe cal.

Frumuseţea liniştită a locului o umple pe Neda de nelinişte şi mirare. „Ce facem noi aici, în oraşul acesta, în ţara aceasta?" Cu doar câteva clipe în urmă, peisajul părea fundalul perfect pentru discuţia lor intimă, făcând cuvintele să curgă mai uşor. Acum însă, brusc, toată viaţa efervescentă din jurul lor pare străină, fără nicio legătură cu ei, pierzându-şi contururile în chiar momentul în care se formează, ca un vis. O clipă, nu e în stare să distingă care din ele este mai puţin real: zumzetul insidios din jurul lor sau discuţia cu Reza. Se simte ca şi cum în orice clipă va fi aruncată dintr-o lume în alta. De la greutatea trecutului şi prezentului într-un loc în care un pumnal plin de sânge se învârte adânc în inima unei ţări la o altă realitate în care o fată trece pe bicicletă printr-o piaţă, cu o eşarfă galben cu roz fluturându-i în vânt. Simte că fiinţa ei e alcătuită din două trupuri într-unul singur. Un trup se contorsionează, celălalt e nemişcat. Fiecare lume o face pe cealaltă să pară imposibilă, îndepărtată, o altă realitate.

De la o masă din spate îi parvin fragmente de conversaţie despre o pisică care a fugit de acasă după ce au dus-o la veterinar. Stăpâna pisicii are un ton plângăreţ. Îi e teamă că nu se va mai întoarce niciodată acasă. Şi-a pierdut încrederea în ea, spune femeia, asociind-o acum nu cu adăpostul şi mâncarea, ci cu experienţa traumatizantă la veterinar. Conversaţia se întrerupe când sună un telefon mobil.

Neda îl priveşte pe Reza, al cărui trup solid s-a cocoşat pe scaun ca şi cum o forţă nevăzută l-ar împinge în jos. Seamănă atât de bine cu un copil cuminte. Nedei îi vine să-l ia în braţe. Nu se au decât unul pe altul.

Întinde mâna să-i netezească câteva fire cărunte de la tâmple. El îi prinde mâna şi o ţine între palmele lui împreunate.

— Ce mâini mici ai. Le examinează cu o privire uimită. Le-aş putea băga în buzunar, să le am tot timpul la mine, şi nimeni nu ar observa.

Ochii lui sclipesc cu blândeţe spre ai ei. Neda zâmbeşte, dorindu-şi să meargă mai departe, bucurându-se de senzaţia de a fi cuprinsă în mâinile lui protectoare, mult mai mari decât ale ei. Are degetele lungi şi subţiri, pielea puţin aspră şi caldă. Îşi strânge degetele în mâinile lui, le deschide, apoi le strânge din nou, jucându-se. Simte nevoia să-i spună mai mult despre ce a simţit în acele zile de după alegeri, stând la calculator şi urmărind desfăşurarea evenimentelor. „Încă mi se pare că a fost ieri”, se gândeşte, „deşi au trecut mai bine de doi ani”. Simte împunsătura invidiei că el a fost acolo, a luat parte la acel eveniment care a schimbat istoria. A alergat pe străzi, a aruncat pietre, a scandat sloganuri, a fost arestat, eliberat, arestat din nou, până când a reuşit să fugă definitiv. Şi-a riscat viaţa. Nimic nu se compară cu asta. Cum ar putea ea să povestească ceva, să pomenească vreo amintire mai puternică decât asta? Pentru el, totul a fost imediat, intim; a simţit mirosul de gloanţe, gazele lacrimogene şi sângele şiroind pe străzi. A făcut ceea ce făcuseră părinţii ei cu treizeci de ani în urmă. El îi aminteşte încontinuu de părinţii ei, cum ar fi fost ei dacă ea i-ar fi putut vedea atunci. Dar în amintirile ei, părinţii ei sunt mult mai în vârstă. Înainte să-l întâlnească pe Reza, aşa îşi imaginase că sunt toţi activiştii şi refugiaţii politici, aceeaşi formă, aceleaşi chipuri calme, mature de oameni de vârsta a doua, cum erau părinţii ei când reveniseră acasă şi Neda, fiind puţin mai mare, avea amintiri cu ei. Nu din vremurile în care ei nu erau acasă, iar Neda dormea în braţele bunicii, simţindu-i respiraţia fierbinte pe faţă, aproape sufocantă. O imagine a părinţilor ei la care nu se gândise niciodată cu adevărat până când îl întâlnise pe Reza şi îşi dăduse seama că şi părinţii ei fuseseră cândva tineri, la fel de tineri ca Reza, atunci când fuseseră arestaţi. Această descoperire, în toată banalitatea ei aparentă, o lăsase perplexă; îşi văzuse părinţii alergând pe străzile ostile, aruncând manifeste anti-regim în casele oamenilor, participând la întâlniri secrete, la fel ca Reza, cu feţele tinere scăldate într-o lumină clocotitoare, unidirecţională, dedicându-şi fiecare clipă unui ideal în comparaţie cu care tot restul părea nesemnificativ. Aproape i se tăia

răsuflarea gândindu-se că mama ei fusese cândva mai tânără decât când o născuse pe ea, închisă după zidurile de cărămidă. Își aminti cum vorbea Azar despre unele colege de celulă, care erau foarte tinere. „Prea tinere”, spunea ea, „ca să sufere pentru idealurile lor politice necoapte”. Povestise cum acele deţinute se îmbrăcau mereu în negru şi gri şi stăteau aşezate una lângă alta de-a lungul pereţilor, prefăcându-se puternice. Dar când ea îşi punea cămaşa cu floricele galben şi roz, nu îşi puteau ascunde bucuria. Uitau că trebuie să se prefacă puternice, ca şi cum şi-ar fi amintit brusc că locul lor nu era între acei pereţi goi, pe covorul ros, că scenariul acela scârţâia. Pe vremea aceea, poveştile mamei ei o umpluseră pe Neda de consternare, şi nu atât din cauza lui Azar, cât a deţinutelor „foarte tinere”. Dar privindu-l acum pe Reza, înţelege că mama ei fusese una dintre acele deţinute tinere, numai că nu pomenise niciodată asta, nu o subliniase.

Curând apare şi chelnerul cu două pahare de bere transpirate, cu spuma groasă legănându-se deasupra. Îşi desfac mâinile ca să-l lase să aşeze paharele pe masă şi să bage bonul sub scrumiera neagră de plastic. O clipă privesc amândoi paharele, apoi se privesc unul pe celălalt, zâmbind palid în timp ce ciocnesc şi iau o înghiţitură de bere.

— E bună berea asta, spune Reza.

— Este.

Reza se apleacă în faţă, scrutând farfuria de brânzeturi de care abia s-au atins.

— Deci ce e cu brânzeturile astea?

Neda se apleacă şi ea în faţă, sprijinindu-şi pieptul de mâinile pe care le ţine încleştate de marginea mesei, şi se uită în farfurie.

— Păi, să vedem, spune ea, desfăcându-şi o mână şi arătând spre brânzeturi, una după alta. Avem *parmigiano, raschera* şi *fontina.*

Reza râde amuzat.

— Cum de le cunoşti? Când sunt la supermarket şi vreau să cumpăr brânză, aleg una la întâmplare şi nu ţin niciodată minte numele.

— Şi eu făceam la fel la început, dar treptat le-am învăţat.

Reza rupe o bucată de pâine în două, pune brânza pe ea şi i-o întinde. La fel ca mama ei cu câţiva ani în urmă: îi făcea mini-sendvişuri şi o punea să-i povestească despre cursurile de pictură. Azar, care-şi dorea ca fiica ei să se întoarcă în Iran, dar nu îşi permisese niciodată să i-o spună.

Neda nu vorbise decât o dată cu Reza despre mama ei și povestea nașterii ei. Erau după o noapte petrecută în oraș. Încă nu se crăpase de ziuă deasupra dealurilor din Torino. Străzile pustii erau scufundate în acea tăcere misterioasă din zori, fremătătoare, plină de anticipare. Erau pe balcon, de unde se vedeau mai bine vârful La Mole Antonelliana gâdilând norii albi răzleți și vârfurile înmuiate în roșu aprins și auriu ale copacilor care se unea într-o boltă deasupra străzii.

— Sunt fericit, spusese Reza și o cuprinsese în brațe, cu gura aproape de urechea ei.

Ea se răsucise în brațele lui, zâmbindu-i, dar în același timp alegând deja cuvintele cu care să-i spună povestea. Fața lui era atât de aproape de a ei, de parcă ar fi vrut să respire prin gura ei. Ea se întreba dacă îi simte inima bătând, atât de tare că i-ar putea exploda.

Atunci îi spusese, întâi cu o voce tărăgănată, apoi din ce în ce mai sigură pe ea, până a desfăcut nod după nod din gât. Reza a ascultat-o. Și-a păstrat un zâmbet slab, îndurerat pe buze, ca și cum cineva i l-ar fi gravat pe față. Tot timpul cât a ascultat-o, a simțit dinspre el un soi de jenă, poate din cauza expresiei lui, de om care nu prea știe cum să facă față unei anumite emoții. Fața lui, strălucind în lumina blândă a soarelui care răsărea, părea indecisă, imprevizibilă.

Nu a întrerupt-o cât a vorbit, nu i-a pus nicio întrebare, nu a făcut nicio remarcă. Mai târziu, după ce ea a terminat, a luat-o din nou în brațe și a strâns-o, apoi au făcut dragoste în tăcere. Niciodată nu au fost atât de tăcuți făcând dragoste, de parcă ar fi căzut cerul pe ei.

După acel episod, Reza nu a mai pomenit niciodată de povestea ei.

— E ceva ce nu ți-am spus niciodată.

Vocea lui Reza îi întrerupe șirul gândurilor.

Neda ridică privirea, tresărind ca sculată brusc din somn.

— Despre ce e vorba?

Dinspre clădirile din care picură întuneric diluat doar de lumina felinarelor se aud chemările secrete ale păsărilor care se avertizează poate în legătură cu vreo amenințare simțită sau doar își spun noapte bună. „Iar o să-mi povestești ceva”, se gândește ea. „Încă o poveste, dar eu m-am săturat. Nu se vor termina niciodată?”

— Tatăl meu a fost membru al Gărzilor Revoluționare, spune el. A fost chiar unul dintre fondatori.

Neda îl priveşte şi un fior îi străbate şira spinării, de parcă s-ar fi făcut brusc frig. I se pare că vocea lui şovăie puţin, de parcă nu ar fi sigur de ce spune sau ca să nu mai audă altcineva decât Neda.

— Dar nu mai este unul de-ai lor. A plecat imediat ce şi-a dat seama că şi-au încălcat principiile.

Neda dă din cap, continuând să îl fixeze, incapabilă să spună o vorbă. E prea consternată ca să gândească limpede, să digere cum trebuie ce i s-a spus. Deşi la început el îi evită privirea, până la urmă reuşeşte să se adune. O priveşte drept în ochi în timp ce îi vorbeşte, vrând să-i arate că nu are nimic de ascuns, că are conştiinţa curată.

— Gărzile Revoluţionare nu sunt ce ar fi trebuit să fie, ce au intenţionat fondatorii lor să fie. Tata s-a simţit trădat. Idealurile i-au fost călcate în picioare.

Ascultându-l pe Reza, Neda revede cu ochii minţii un episod din trecut. Încearcă să nu se gândească, să se concentreze în schimb la ce îi spune el, dar amintirea îşi tot face drum spre suprafaţă, în ciuda voinţei ei.

Era o zi cu soare strălucitor. Se juca împreună cu Forugh în curtea din spate, în casa bunicii acesteia, unde Neda se ducea în fiecare vineri să se joace cu verii ei, când Simin, mama lui Forugh, le-a chemat înăuntru să le anunţe ceva. Faţa ei prelungă, îngustă, era liniştită, dar mohorâtă. Stătea pe jos, pe o pernuţă roşie, cu *chador*-ul alb cu floricele galbene acoperindu-i picioarele. Le-a urmărit intrând în cameră, cu ochii ei cu pleoape grele, tot împreunându-şi şi desfăcându-şi mâinile. Forugh s-a aşezat în poala mamei ei. Neda s-a aşezat lângă ele, scufundându-şi genunchii în nodurile strânse ale covorului galben cu albastru.

Neda nu îşi mai aminteşte cuvintele lui Simin. Îşi aminteşte doar că nu plângea ci, dimpotrivă, poate chiar zâmbea, un zâmbet trist, fără sclipire, ca lumina zilei iarna. Faţa îi era uscată, avea cearcăne adânci, iar obrajii îi erau scobiţi.

Forugh stătea nemişcată, fixându-şi mama, în timp ce i se spunea că tatăl ei a murit. Ochii căprui vioi i s-au înceţoşat, iar obrajii i-au luat foc, însă nu s-a mişcat. Neda a început să plângă şi a fugit din cameră, în pivniţă, unde s-a ascuns în dulapul vechi despre care Forugh îi spusese cândva că e cea mai bună ascunzătoare.

Ştiau că tatăl lui Forugh era în închisoare, dar cum toată lumea se întorsese, de ce nu ar fi făcut-o şi el? Era nedrept, se gândise Neda, că tatăl ei se întorsese, dar nu şi al lui Forugh. Abia mai târziu a aflat că mii de copiii îşi pierduseră părinţii în închisoare. Era 1988, ultimul an de război, războiul sfânt, apărarea sfântă, cel mai bun moment pentru a elimina dizidenţii fără a lăsa vreo urmă.

Porţile închisorii au fost închise, toate vizitele – anulate şi apoi a început epurarea.

Procesele au fost prezidate de un „comitet special" care le punea deţinuţilor întrebări de la „sunteţi musulman?" până la „aţi denunţa public materialismul istoric?". Pe baza răspunsurilor, comitetul împărţea deţinuţii în cei care răspunseseră satisfăcător şi cei care nu. Mii de „apostaţi", „duşmani ai lui Dumnezeu", au fost executaţi pe loc. Se crede chiar că ar fi fost vorba de zeci de mii. Nimeni nu ştie numărul exact. Tatăl lui Forugh, ca alte mii de taţi şi mame şi fii şi fiice, nu s-a mai întors niciodată acasă. Iar singurul motiv pentru care părinţii Nedei se întorseseră era că avuseseră norocul de a-şi fi ispăşit pedepsele, fiind eliberaţi înainte să înceapă măcelul.

Neda nu ştie cât a stat în pivniţă în ziua aceea, dar la un moment dat Forugh şi Simin au venit după ea, să-i vorbească, să o consoleze, să-i şteargă lacrimile. Ca să înveselească atmosfera, Forugh a cântat la xilofonul în miniatură primit de la bunicul ei. Apoi a lăsat-o şi pe Neda să cânte în timp ce mama ei le urmărea, zâmbindu-le încurajator şi bătând din palme pentru ele.

I se face rău. Realizează că şi-a ţinut respiraţia fără să-şi dea seama. Mâinile îi sunt reci sub masă. Violenţa regimului l-a şocat pe Reza pentru că el nu ştie. Poate că tatăl lui nici nu i-a spus că există copii care nu au avut posibilitatea să-şi jelească părinţii, care au crescut, devenind adulţi siguri pe ei, dar rămânând în adâncul sufletului copii, în poala mamei lor, incapabili să se mişte.

Neda îşi apasă mâinile pe coapse. Are gâtul uscat. Privirea îi fulgeră din cauza lacrimilor de furie nevărsate.

Oare tatăl lui Reza ştia ce se întâmplă? Şi cât ştia? Cât a fost de implicat? A fost implicat? Poate nu a fost. Speră să nu fi fost.

„Tatăl tău are mâinile pătate de sânge?"

S-ar duce totul de râpă dacă ar şti răspunsul.

Își trece o mână prin păr și se uită la Reza, care o fixează cu ochii lui mari. „Mă testează”, se gândește ea, „vrea să-mi vadă reacția, să vadă dacă îi voi asculta povestea până la capăt”. Trebuie să asculte tot ce are de spus. „Dă cărțile pe față”, se gândește ea. Și totuși, aproape își dorește să nu-i fi spus despre tatăl lui, să nu încerce să-i explice, să nu fi dat totul pe față așteptându-se ca ea să nu se cutremure. „Ce vrea de la mine?” Pe moment, se hotărăște să lase totul baltă, pe Reza, pe tatăl lui și amintirile lor. „Nu sunt obligată să stau aici și să-l ascult”. Și totuși, nu poate pleca, nu poate să nu îl asculte, nu poate să nu își dorească să îl inspire cu totul și astfel să-l păstreze înăuntrul ei pentru totdeauna.

— Nu pentru asta a luptat tata, nu asta a vrut el să creeze, continuă Reza. A vrut să apere revoluția. Existau amenințări pe atunci. Posibile amestecuri străine, războiul. Dar totul a luat-o razna. Gărzile își asumau o putere prea mare, se îmbogățeau prea tare. Tata nu mai voia să fie unul de-ai lor.

„Nu e vina lui”, se gândește Neda. Cum ar putea continua lumea să existe dacă fiecare copil ar fi învinuit pentru păcatele tatălui? Nu se poate lăsa să cadă în capcanele istoriei. Trebuie să le evite. Trebuie să-l asculte, să îi asculte explicațiile.

„Dar va merge?” Relația cu un bărbat din tabăra adversă e oare condamnată de la bun început?

Neda scutură din umeri ca și cum ar vrea să scape de tensiune. Se uită la Reza și degetele lui încleștate pe pahar. Se minunează cât e de real. Se întreabă dacă ar fi stat la aceeași masă cu Reza, în cazul în care lumile lor paralele și îndepărtate s-ar fi întâlnit în Iran. Nu e sigură că ar fi făcut-o sau măcar că ar fi avut ocazia să o facă. Știe că într-o altă viață, în alt loc, el i-ar fi putut fi dușman. Ar fi fost tot atât de departe pe cât de aproape este de ea în Italia, căci aici, la mii de kilometri depărtare, istoria își pierde caracterul răvășitor de personal. Se transformă în ce vezi la știri, e mai puțin fizică, senzorială, reală. Cuvintele se pronunță mai ușor, mai fără încărcătură. Gesturile devin mai dezinhibate, privirile mai puțin prudente instinctiv, sentimentele mai puțin arzătoare, mai puțin strâns legate de vinovăția și învinovățirea, răzbunarea și iertarea unei națiuni întregi. Fiecare cuvânt nu mai reprezintă o alegorie a ceva fie înalt, nobil, fie josnic și mizerabil; fiecare acțiune nu mai simbolizează sfidare sau conformare,

fiecare tăcere – o ocazie de a înţelege de care parte se află cineva, iar fiecare luptă pentru fericirea proprie – o distragere nefericită de la lupta pentru destinul ţării. Departe de locul acela, ochii lor nu mai fug tot timpul, atenţi la posibile pericole, urechile le-au revenit la mărimea normală, nu mai sunt mari şi sensibile, făcute să discearnă şoapte. Aici îşi permit cu toţii să se dea puţin înapoi, să observe, să se gândească şi să tragă concluzii şi chiar să iubească fără a se teme de ce e mai rău, fără să arate cu degetul, fără să se lupte tot timpul cu mirosul de sânge închegat în nări.

„Dar îl iubesc oare?”, se întreabă Neda. „E posibil aşa ceva?”

— De atunci, tata şi-a trăit opoziţia faţă de regim în tăcere, spune Reza. Nu vorbea niciodată despre asta. Părea să-şi fi pierdut complet interesul pentru politică. Chiar înainte de alegerile din 2009, când campania electorală era în toi şi toată lumea se entuziasma, discutând dezbaterile prezidenţiale şi tot restul, tata părea să nu bage de seamă. Apoi brusc, după alegeri, au început manifestaţiile. Mai ales după ce regimul a început persecutarea manifestanţilor, parcă ceva s-a rupt înăuntrul lui, a fost ultima picătură. Îţi spun, nu a ratat nici măcar o manifestaţie.

Zâmbeşte amintindu-şi această ciudăţenie a tatălui său. Tatăl său cel curajos, în ochii lui, un bărbat brav. Îi vede ochii scânteind cald de mândrie. Neda zâmbeşte şi ea, dar nu se poate gândi decât la timp. Când a părăsit tatăl său Gărzile? Au trecut mai mult de treizeci de ani de la revoluţie. Treizeci de ani e o perioadă lungă. Când hotărâse tatăl lui că era greşit ce se întâmpla? Când hotărâse tatăl lui că se vărsase suficient sânge? Înainte de a se vărsa sângele sau după?

Deşi încearcă să se stăpânească, să o ignore, Neda simte o strângere de inimă ascultându-l, sfâşiată de un sentiment insondabil de vinovăţie şi furie. Toată viaţa ei a urât Gărzile, i-a fost teamă de ele. Nu poate să vorbească despre ele acum, să pună întrebări despre ele, ca şi cum ar fi un fenomen interesant de cercetat, de înţeles. Ani de zile în Iran, ea şi familia ei şi alţii ca ei au trăit separat; sudaţi de planeta amintirilor, pe care toată lumea cunoştea frica stârnită de sunetul papucilor de plastic pe ciment. Neda o aude încă pe mama ei avertizând-o în prima zi de şcoală: „Să nu spui nimănui unde au fost părinţii tăi!”. Între ceea ce se vorbea acasă şi în afara casei, dincolo de uşa închisă, era o prăpastie adâncă. Erau lumi paralele, una în care nu se ascundea nimic, nici

amintirile, nici dispreţul familiei faţă de regim, şi o alta în care totul era interzis, vocile deveneau şoapte, iar copiii moşteneau capacitatea de a reacţiona la orice pericol la adresa familiei, ducând cu ei secretele părinţilor ca pe un sac de pietre pe care nu-l puteau lăsa jos niciodată. Toate acestea deveniseră parte integrantă a imaginii pe care o avea Neda despre sine şi propria familie: o familie a secretelor, opoziţiei şi înfrângerii.

„Asta suntem", îi spusese Azar odată. „Şi trebuie să o ştii ca să înţelegi că părinţii tăi au luptat ca tu să ai o viaţă mai bună. Dar dincolo de această uşă, să nu ai încredere în nimeni. Nici în profesorul tău preferat, nici în vecin, nici măcar în prietena ta cea mai bună." Lui Azar îi era teamă că îi vor urmări iar, le vor urmări copiii, îi vor lipsi de ceva ce alţi copii primesc sau se vor purta urât cu ei. Credea că încă îi pândeşte pedeapsa, că timpul petrecut în închisoare nu înseamnă nimic, nu îi scutea de suferinţe ulterioare. Credea că *ceilalţi*, apărătorii revoluţiei, mai vor încă să se răfuiască cu ei. Şi ani de zile au trăit în spaimă de pedepse, de o răzbunare care nu fusese dusă la capăt de prima dată.

Apoi au început protestele şi prăpastia a început să dispară. Toată lumea ieşea pe străzi. „Copiii victimelor alături de copiii călăilor." Toată lumea palpita de speranţă, anticipare, încredere. Copiii nu putuseră să stea cu mâinile în sân, simpli martori. Nu putuseră accepta că doar părinţii lor scriseseră istorie. Preluaseră ei lupta, atotcuprinzătoare, dezlănţuită, împreună în ape neutre, fără ca cineva să fie lăsat pe dinafară. Aceleaşi ape care i-l aduseseră pe Reza, cu trupul frânt şi sufletul rănit, cu mâinile la fel de goale ca ale ei, în această ţară îndepărtată, unde pare mult mai uşor să priveşti istoria din spate.

Atunci îşi dă seama şi gândul îi taie respiraţia. Reza nu voise să audă povestea mamei ei. Zâmbetul lui era zâmbetul unui bărbat care nu voia să ştie. Îl forţase să asculte povestea. El nu fusese decât un interlocutor reticent. Simte cum i se înroşeşte gâtul de furie. Nu e de mirare că nu a mai abordat subiectul niciodată, că nu i-a pus întrebări. Nu voia să privească atât de mult în urmă. „Îi era teamă. Nu voia să îşi asume vina. Se opunea." A citit acest lucru în unda de sfidare care i-a trecut pe chip în timp ce ea îi vorbea. Doar o clipă, dar ea a văzut-o. Dar nu îi punea vina în spinare, era doar un refugiat care pierduse totul. Nu îl

învinovăţea. „Şi nici pe tatăl tău." Voia doar ca el să ştie că închisorile erau pline cu mult înainte de începerea protestelor, că sub pământ zăceau voci amuţite cu forţa.

Şi totuşi, poate doar încerca să-şi amintească. Dar cum să-şi amintească dacă nu ştia nimic? „Cum de nu ştia?" Tâmplele îi pulsau. Îşi pune mâinile pe masă lăsându-se grea pe ele, frământându-se în sinea ei. Îi va spune totul. Îşi va călca promisiunea faţă de mama ei. E timpul să dezvăluie totul. Gata cu secretele, cu vorbele înghiţite. E timpul ca toţi să afle. „Să afle, să afle, să afle!" Reza şi toţi prietenii lui care au păstrat tăcerea asupra subiectului la fel ca el, căci s-a vorbit despre asta, nu a vorbit ea, dar au făcut-o alţii în articole de ştiri, interviuri, scrisori. Sângele vărsat pe străzi le-a reamintit oamenilor lucruri demult uitate. „Reza trebuie să afle. El mai mult ca oricine." Căci relaţia lor nu are niciun viitor dacă el nu ştie.

— Cum îl cheamă pe tatăl tău? întreabă ea brusc.

Reza ia o gură de bere.

— Meysam.

Oare părinţii ei ar recunoaşte acest nume? Ştiau numele gardienilor sau li se adresau doar cu Frate şi Soră sau nu li se adresau deloc? E conştientă că nu îşi va întreba niciodată părinţii despre acest nume. Numele au greutate, o realitate greu de ignorat. „Meysam", repetă numele în gând. În spatele lui Reza, pe balconul Conservatorului, steagul Italiei flutură uşor sub adierea vântului.

— Tata a fost primul din familia noastră care s-a alăturat protestatarilor, spune Reza ridicându-se pe scaun şi lovind uşor baza paharului cu degetele. Pleca de-acasă înaintea noastră a tuturor, pe motocicletă, şi se întorcea mai târziu decât toţi, cu trupul plin de vânătăi. Mereu îl atacau. Îl băteau cu bastoanele. Într-o zi a venit acasă cu faţa plină de sânge. Îi zdrobiseră obrazul drept.

Reza ridică din sprâncene, cu o grimasă de neînţelegere, uimire.

— La început, tata încerca să vorbească cu cei care îl băteau, întrebându-i de ce îl lovesc, spunându-le că le-ar putea fi tată. Nu îmi venea să cred că putea să facă aşa ceva. Cât de naiv să fii? Dar aşa a fost el mereu. Parcă nu înţelegea gravitatea situaţiei, cât de departe se mersese.

Neda dă să ia o măslină, dar îi scapă din mână şi cade pe jos. E descumpănită de intensitatea vocii lui Reza, vehemenţa cu care suferă

pentru tatăl său. Simte o senzaţie rece în stomac care se schimbă rapid în furie fierbinte, îi urcă pe şira spinării. În timp ce îşi desface eşarfa galbenă de la gât, îi trece prin cap că poate tatăl lui Reza încerca să vorbească rezonabil cu ei pentru că fusese chiar el unul din fondatorii Gărzilor. Încerca să vorbească cu ei pentru că se crede capabil de asta, ei sunt propria lui creaţie. Dar ei îl bat şi atunci înţelege că a pierdut controlul. S-au întors împotriva lui, nu au mai ţinut cont de el, sunt într-un loc în care el nu mai poate ajunge. Îl bat şi pe el la grămadă cu ceilalţi. Nu le e teamă să îi verse sângele, dacă e nevoie. Au fost antrenaţi să nu se gândească de două ori.

Gândurile îi inundă mintea la fel de repede şi uniform cum se revarsă apa dintr-un pahar răsturnat. Îi e ruşine, dar e şi atrasă de aceste gânduri. E îngrozită, dar şi vrăjită de uşurinţa cu care s-au dezlănţuit înăuntrul ei. Se uită la el, sperând că el nu-i poate descifra privirea.

— Îi spuneam: chiar încerci să vorbeşti rezonabil cu ei? continuă Reza, trecându-şi mâna peste faţă cu un gest agitat. Sunt incapabili să înţeleagă ceva. Sunt doar nişte lupi ucigaşi. Mai rău ca lupii, nu văd decât sânge.

— Încerca să-i facă să se răzgândească, se pomeneşte Neda replicând.

— Dar ei nu aveau cum să se răzgândească vreodată. Voiau să scape de noi. Eram prea mulţi, Neda. Eram prea puternici, poate. Sau cel puţin aşa credeau ei.

Neda îşi lasă mâinile să-i cadă pe lângă corpul ce i se prăbuşeşte. Se simte absorbită tot mai adânc în laguna propriei disperări. Cum să le spună alor ei, fratelui, verişoarei ei Forugh, mai ales lui Forugh, despre bărbatul cu care se vede? Ar schimba ceva faptul că Reza e acum în aceeaşi tabără, că şi el s-a opus regimului, că a pierdut totul, că tatăl lui a fost bătut măr, că i-au zdrobit obrazul cu bastoanele? Ar accepta Forugh vreo explicaţie? „Nimic nu poate să-mi aducă tatăl înapoi, aşa-i?”

Neda îl priveşte pe Reza şi şi-o imaginează pe sora lui: aceiaşi ochi, aceiaşi dinţi mărunţi când zâmbeşte. Apoi se gândeşte la mama ei, cu burta deja vizibilă când au arestat-o Gărzile Revoluţionare, grea precum marea, cu pântecele şi sânii grei, pregătindu-se să devină mamă.

„Aceleaşi Gărzi Revoluţionare la crearea cărora a contribuit tatăl tău.” Monştrii scăpaţi de sub control. Frankensteinii care au închis, torturat, ucis şi umplut gropile comune. Gărzile ai căror discipoli încă mai sângeroşi erau acum pe străzi bătând, ucigând şi zdrobind. Cei care au lovit-o pe sora lui în pântece şi odată cu ea copilul dinăuntru. Tatăl lui întâi a pus bazele Gărzilor şi apoi s-a retras considerând că nu mai respectau idealurile pentru care el luptase. Dar monştrii fuseseră eliberaţi, era deja prea târziu.

„Dacă nu pentru mama mea, atunci pentru sora ta.”

Neda simte că ceva îi apasă pieptul, îi vine să plângă. Îşi doreşte să fie cu mama ei, să îşi ascundă capul la pieptul ei şi să-i simtă căldura, să îi audă bătăile inimii şi să se liniştească, să adoarmă şi să se trezească în parfumul florilor de jacaranda şi zgomotul paşilor delicaţi ai mamei ei în curte. Nimic în afară de siguranţa acelor paşi şi apropierea mirosului de jacaranda nu i-au dat Nedei un sentiment mai complet de pace.

O clipă, stau în tăcere. Pe feţele lor se aşterne oboseala, par absenţi. Amândoi stau nemişcaţi, asemenea amintirilor care îi strivesc pe dinăuntru. Într-un final, ridică ochii şi se privesc. Reza îşi desface degetele, îi ia mâna în a lui şi i-o strânge uşor.

— Hai să ne plimbăm, spune el zâmbindu-i blând. Mă duc să achit. Fac eu cinste.

Neda aprobă din cap, urmărindu-l cum se îndepărtează. Se uită în jurul ei la piaţă. Aerul pâlpâie de la lumina felinarelor care luminează faţadele Conservatorului şi clădirilor din jur, aruncând umbre deformate pe plantele din balcoane. Două fetiţe în rochiţe roz se fugăresc în jurul statuii. Conservatorul e scufundat în tăcere, geamurile sunt închise. Un grup de tineri stau în faţa uşilor sale închise discutând, câţiva cu ţigări aprinse între degete, suflând nori de fum peste umăr, cu instrumentele muzicale în cutii mari, negre. Neda îşi încrucişează braţele, apăsându-le pe piept. Se simte îndurerată, zguduită, epuizată. Urechile îi sunt înfundate, ca şi cum s-ar fi lăsat o cortină de tăcere peste ele, înăbuşind orice sunete din exterior.

La un moment dat, când Neda i-a împărtăşit tatălui ei îngrijorarea în legătură cu prizonierii care zăceau în închisorile regimului, ale căror nume şi fotografii cu chipuri tinere circulau pe Facebook, Ismael i-a

replicat: „Măcar acum le sunt cunoscute chipurile, numele lor sunt pe buzele tuturor. Noi toţi am murit în tăcere”.

Câteva minute mai târziu, uşa cafenelei se deschide şi apare Reza. Costumul albastru pare că îi e puţin mare, ascunzându-i spatele drept şi umerii laţi. Zâmbeşte în timp ce se apropie de masă, cu chipul luminos, ca atunci când o văzuse pentru prima dată. Simte o căldură în stomac şi aproape rămâne cu gura căscată privindu-i frumuseţea blândă, primitoare, şi totuşi cu o tentă rebelă. Şi-i imaginează pe părinţii ei în locul lui. Îi vede mergând unul lângă celălalt, sub lumina strălucitoare a patiseriilor şi magazinelor de fructe şi nuci care scaldă trotuarul. Tatăl ei, cu mâinile la spate, mama ei puţin mai scundă, cu o mână pe poşetă, iar cealaltă strânsă aproape în pumn. Tatăl şi mama ei nu erau refugiaţi. Au rămas şi au mers la închisoare, apoi au fost eliberaţi şi şi-au crescut copiii sfidând regimul, în aceeaşi ţară care le retezase aripile.

Neda îşi doreşte ca şi ei să-şi fi găsit ocrotitori, amulete. Îşi doreşte să nu fi suferit atâta, azvârliţi într-o altă realitate, unde şi-au dat brusc seama că lupta le-a fost furată. Uneori îşi doreşte să se întoarcă în timp şi să le dea o mână de ajutor părinţilor ei; să îi ajute să traverseze podul şubred care leagă cele două lumi: lumea ororii şi lumea speranţei. Poate că e prea târziu pentru părinţii ei, dar măcar îl are pe Reza. În ochii lui vede aceeaşi angoasă pe care a văzut-o cândva pulsând în privirile părinţilor ei şi speră să aibă puterea să o facă să dispară. Şi de aceea nu poate să renunţe la el, indiferent de unde şi din ce tabără vine el. Se ridică.

Dacă tatăl lui reprezintă trecutul, dacă părinţii ei reprezintă trecutul, ei trebuie să reprezinte viitorul: ei *sunt* viitorul. „Iar în ochii voştri nu trebuie să se vadă decât imaginea celuilalt.”

— Eşti obosită? o întreabă.

Ea clatină din cap. Pe buze îi flutură un zâmbet. Nu-i poate susţine intensitatea privirii. Îi pune o mână pe ochi, iar el o gâdilă în palmă cu genele când închide ochii.

Neda are gura uscată. Trebuie să înghită înainte să poată vorbi.

— Îmi pare foarte rău pentru sora ta.

Vocea ei, care pare să vină de foarte departe, se frânge. Ochii i se umplu de lacrimi fierbinţi.

Reza îi dă mâna jos de la ochi. Privirea lui umbroasă străluceşte blând, plină de tristeţe şi mâhnire vibrândă. O trage spre el şi o strânge atât de tare, că aproape o doare. Dar ei îi place durerea, senzaţia că îi sunt strânse oasele între braţele lui puternice şi piept. Se lipeşte de el, cu trupul tremurând. Apoi el se apleacă şi o sărută uşor pe buzele umede. Ea respiră pe buzele lui, caldă, ezitantă, ca şi cum ar testa apa înainte să intre. Îl sărută şi ea. Ceva se scurge din ea şi trece în el.

Trece un timp înainte ca ea să se desfacă încet din îmbrăţişare, căutând un şerveţel în poşetă. Îi simte privirea în timp ce îşi şterge ochii şi îşi suflă nasul cu putere. Nu se uită la el, dar îi simte acut prezenţa, în faţa ei, umbrind-o ca un uriaş, ca şi cum ar vrea să o acopere toată. Îi simte mirosul de rumeguş al pielii calde.

— N-am vrut să te fac să plângi, spune el.

Ea face un gest cu mâna. Nu reuşeşte să îl privească, nu drept în faţă, altfel riscă să izbucnească din nou în lacrimi.

— Ah, nu e vina ta. E în regulă.

— Ai plâns din cauza surorii mele?

Neda continuă să caute în poşetă.

— Sora ta, mama mea.

Vocea i se pierde, tot mai adânc în piept. Nodul îi urcă iar ameninţător în gât, lacrimile stau la pândă în spatele pleoapelor fierbinţi. Face un gest cu mâna, încercând să spună că nu poate vorbi.

— Hai să ne plimbăm, nu vrei? Avem amândoi nevoie de o gură de aer.

Ea râde, un râs amestecat cu un suspin pe jumătate înăbuşit.

— Dar şi aici e aer proaspăt.

Râde şi el.

— Da, dar e altfel dacă ne şi plimbăm. Putem merge la râu.

— OK.

Îşi dă o şuviţă după ureche, îşi îndreaptă spatele şi aruncă o privire spre strada pavată cu piatră cubică. Îşi recapătă stăpânirea de sine. Adierea pe care o simte în păr miroase a maşini şi a ceva bun de mâncare.

— De fapt, mi-e cam foame, spune Reza. Probabil de la bere şi de la brânză. Chiar, cum se numea?

Neda îşi bagă şerveţelul în buzunar. Încă îşi simte nasul şi ochii iritaţi.

— Care din ele?

— Cea pe care am mâncat-o cu miere.

Se gândeşte.

— *Fontina*.

— A fost foarte bună.

Neda zâmbeşte.

— Aşa e.

El îi oferă braţul. Mai are atâtea lucruri să-i spună, atâtea poveşti pe care le ţine în ea. „Dar nu e nicio grabă. Avem timp.”

Îl ia de braţul încordat, puternic sub mâna ei. Ies împreună de sub umbrela albă, înaintând în noaptea transparentă. Traversează piaţa, trec pe lângă statuia generalului pe cal, câţiva oameni în vârstă stau pe bănci, în faţa bancomatului e coadă. Brusc, Reza o cuprinde de talie şi o ridică în aer. Începe să se învârtă cu ea pe umăr. Neda ţipă surprinsă, apoi începe să râdă tare, simţindu-se imponderabilă în braţele lui, cu luminile pieţei învârtindu-se în jurul ei ca nişte fluturi lucitori. Continuă să râdă, lovindu-l în joacă peste mâini şi cerându-i s-o lase jos.

Inima îi bate cu putere când ajunge cu picioarele pe pământ. „E ca un copil”, se gândeşte ea, râzând, trecându-şi mâinile peste rochie, prin părul negru mătăsos, cu ecoul râsului lui încă răsunându-i în urechi. Îi urmăreşte mersul uşor, sigur, trupul bine făcut parcurgând la pas întins piaţa şi luminile ei pâlpâitoare. Mai copil decât a fost ea vreodată sau decât fratele şi verişoara ei. Căci secretele îţi fură copilăria. Poveştile despre moarte, despre bărbaţi şi femei agăţând în ştreang. Copilăria dispare când apare moartea. Reza nu ştie asta. Sunt atâtea lucruri pe care nu le ştie. Poate că Reza nu ştie nici cum miros florile de jacaranda.

„Într-o zi îl voi duce la copacul de jacaranda”, se gândeşte ea, potrivindu-şi paşii cu ai lui, strecurându-şi mâna în a lui. „Sau poate că”, zâmbeşte ea, „suntem deja pe drum”.

Mulţumiri

Rămân veşnic îndatorată:

Mamei mele, pentru noaptea în care ai venit la mine în cameră şi mi-ai spus: „Îţi voi povesti totul”.

Tatălui meu, pentru scrisorile pe care mi le-ai scris lună de lună, an de an, rămânând astfel lângă mine în toţi acei şapte ani când nu ai putut fi lângă mine; pentru că mi-ai lămurit toate dubiile.

Fratelui meu, Navid, cel mai bun critic şi prieten, pentru că mi-ai pus întotdeauna întrebările potrivite; pentru că mi-ai spus totul cu o privire, făcând cuvintele de prisos.

Bunicii mele, Aba, pentru că ai continuat să mă umpli cu dragoste chiar şi de dincolo de timp.

Bunicului meu, Agha, şi unchiului, Ebrahim, pentru că mi-aţi fost mereu alături.

Vărului meu, Siavash, primul meu partener de joacă şi coleg de şcoală, pentru că ai venit în Italia şi mi-ai adus fotografia cu noi trei.

Tovarăşei mele de luptă, Mehrnoush Aliaghaei, pentru că ai fost cititorul ideal; pentru prietenia, pasiunea şi devotamentul tău.

Taniei Jenkin, Tijanei Mamula, Soheilei Vahdati Bana, lui Marjan Esmatyar, Joy Lynch şi Mariei Elena Spagnolo, pentru încurajări şi sprijin de-a lungul anilor.

Lui Fateme Fanaeian şi Sadegh Shojaii, pentru că mi-ai adus spiritul verde al Iranului.

Soheilei Vahdati Bana, pentru încurajările nelipsite încă de la început.

Tijanei Mamula, pentru sprijin; pentru telefon, la aflarea veştilor bune.

Victoriei Sanders, agentul meu minunat, pentru că ţi-ai asumat riscul cu mine şi cartea mea.

Lui Benee Knauer, pentru îndrumarea atentă, pentru că m-ai ajutat să mă opresc şi să mă gândesc.

Lui Sarah Branham şi Arzu Tahsin, editorii mei extraordinari, pentru viziunea, sugestiile şi entuziasmul vostru; pentru că aţi avut încredere în mine.

Unchiului meu, Mohsen, pentru forţa plină de graţie a amintirilor tale în vieţile noastre.

Soţului meu, Massimo, pentru dragostea şi puterea ta; pentru că m-ai ascultat; pentru că ai citit tot, începând cu primele povestiri jenante; pentru că ai crezut mereu în mine. Nu aş fi reuşit fără tine.